

בעיקבתא דמשיחא

נסיונותיו ותפקידו של דור אחרית הימים, היסורים, העוני, הבלבול, השקר והאמת, גלות, גאולה, הסתפקות.

● חלק א - אחרית הימים ● חלק ב - בכור העוני ● חלק ג - הסתפקות ● חלק ד - שאלות ותשובות בנושא "ההסתפקות" ● חלק ה - שאלות ותשובות בנושא "גלות וגאולה"

חלק א - אחרית הימים

הקדמה

● מהות מלחמת גוג ומגוג ● משמעות התקופה

פרק א - שלשה זכרונות מחבלי משיח!! ...

פרק ב - מה תפקידנו היום?

פרק ג - רוח הקדש - על דורנו!

● א. רוח הקדש מרבנו "אור החיים" הקדוש ● ב. רוח הקדש מרבנו מרוז'ין ומבעל "אור המאיר" צוק"ל ● ג. רוח הקדש מרבנו מנחם מנדל מרימנוב צוק"ל ● ד. קדם ביאת המשיח תרד אפיקורסות בעולם ואז יהיה הברור ● ה. רוח הקדש מהרבי הקדוש רבנו נחמן מברסלב זי"ע ● ו. עוד רוח הקדש מהרבי הקדוש מרוז'ין זי"ע ● ז. עוד מהרבי מרוז'ין צוק"ל ● ח. עוד נבואה נוראה מהרבי הקדוש מרוז'ין זי"ע ● ט. רוח הקדש מקדושי ישראל צוק"ל ● י. ג' שעות אחרונות קדם הגאולה ● יא. הסתר פנים ● יב. נסיונות לאלפים - מי שלא יכין עצמו יאבד ● יג. משמעות מלחמת גוג ומגוג ● יד. הנשמות של הדור האחרון הן בחינת עקבים ומעמידן את כל הגוף - העקר עכשו היא האמונה ● טו. נחמה גדולה על עקבתא דמשיחא: אפלו עושין רק דבר מועט הוא יקר וחשוב מאד...

פרק ד - נסיון האמונה בדור האחרון

● א. עקר העבודה עכשו לעמד בתקף האמונה ● ב. כבר גלו לנו רבותינו הקדושים, שקדם ביאת המשיח יתחזק נסיון האמונה למאד - לא נירא ● ... ג. הטעם שגלו לנו נביאנו ורבותינו הקדושים גדל הצרות והחשכות שתהיה קדם ביאת המשיח ● ד. אף אדם פשוט יכול לתקן תקונים שלא נתקנו כמעט מימות הבריאה אם מקבל הכל באהבה ● ה. נסי נסים שישנם עוד מעט מאמינים ● ו. בעקבתא דמשיחא תרד אש מן השמים לנביאי הבעל, ויהיו נסיונות גדולים ועצומים ● ז. מדרש: "לפני הגאולה תרד אש מן השמים לצדם של הפורקי על" - זה יהיה הברור האחרון ● ח. אפלו צדיקים יהיו להם נסיונות באמונה - העצה לפרסם שאני אמרתי זאת מראש ● ט. צריך תפלות גדולות שלא לטעות אחרי מנהיגי הסמאל שהוא עשאם וסמכם ● י. אין להביט על כל העולם אף אם ישאר יחיד ● יא. אפלו ישב בדד וגלמוד מאנשי הדור, עם כל זה ישמר וימתין לישועת ה' ● יב. בזמן הבית נצל כל הדור בזכות השלש מאות שלא כרעו לבעל ולא הלכו אחרי רבים ● יג. צואת היעב"ץ: "אל תירא אף מהעמדת החמה או ממי ששמו מפרסם - לנטות מהאמת" ● יד. אין לילך עם הדור יהיה מי שיהיה - הסוף יהיה

שהאמת תתגלה • טו. בתקופה שאי אפשר לדבר דברי אמת בפני ההמון. יתחזקו יראי ה' איש אל רעהו • טז. בזכות היחידים שאין מביטין על העולם תהיה הגאלה • יז. קבלה מן הנביאים: "מלחמה הנוראה שבעולם, שלא היתה כמותה, תהיה ממש לפני שערי..."

פרק ה - על אמונה יש להתאמן! פרק ו - עצות לשמירת האמונה וחזוקה

- א. היסטוריה • ב. צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים • ג. תפלה • ד. תורה • ה. שבת • ו. אמן יהא שמיה רבא • ז. צניעות

פרק ז - אחרית הימים (שאלות ותשובות)

• מה תפקידנו כדור המסים? • הנשמות שנזדמנו בדורנו, האם זה רכזו מסים של נשמות או כך נפלו במקרה? • מהם הקשיים המיוחדים שיהיו בדורות המסימים מאשר לדורות קודמים? • מהי נבואת חז"ל בענין מנהיגי הדור באחרית הימים? • מהי הגדרת "ערב רב" ומה יהיו מעשיהם? • האם יהא רוח הקדש ונבואה בדור האחרון? • מה יהא מצב התורה באחרית הימים? • מה בדבר המדינה והציונות? • במה יש לנו - הדור האחרון - להתחזק? • מה יהא מצב הפרנסה בדור האחרון? • מהן סגלות הפרנסה? • מי ימלט מהחשך הנורא של חבלי משיח? • אימתי יהא קץ הפלאות? • האם חייב שיהיו סימנים קדם ביאת המשיח או אפשר שיבוא בפתע פתאום? • הלא בגמרא ראש השנה (יא ע"א) אמרו, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין לגאל", ואם כן, אין מה לצפות קדם ניסן או אחריו? • אין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אם נחכה לתשובתן של ישראל, אימתי נגאל? • במה מתנים ראית סימני הגאלה? • מהו באור "צער השכינה"?

פרק ח - התגלות המשיח - כיצד? - (מחוברת "רגע לפני הסוף") פרק ט - הדור האחרון - דורו של משיח - חשוב וחביב יותר מכל

הדורות

פרק י - כהיום כל הנשמות הם גלגולים
פרק יא - לאחר "והנעותי וכו' בכברה" יוכלו הכל לזכות לגאלה
פרק יב - "תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו"
פרק יג - צירי עקבתא דמשיחא דומים בכל פרטיהם לצירי לדה
פרק יד - עת לעשות לה' בשעה שהפרו תורתך
פרק טו - סבת הדבר שגלגל הזמן מסתובב במהירות הבזק

בזמנינו

פרק טז - "משיח צדקנו בבואו, לא ישכח שום יהודי, אפלו יהודי בודד"...

פרק יז - החפץ חיים מגדיר את גדל חבלי המשיח שיהיו קדם

הגאלה

פרק יח - "יעסק" פרושו - התמסרות
פרק יט - כל צרה של יהודי היא חלק מהגלות והכל יצטרף

לחשבון

פרק כ - גורלם של היהודים ומשפחותיהם בימי עקבתא דמשיחא
פרק כא - ע"י שיהיה "אז נדברו יראי ה'" כבר יזכו כל בית ישראל

לאליהו...

פרק כב - הסימנים כבר נתקיימו

פרק כג - בתחבולות תעשה אמונה

פרק כד - כימי צאתך מארץ מצרים...

פרק כה - סבת התגברות כחות הסטרא אחרא בימינו

פרק כו - במלחמה השלישית יסבלו כלם חבלי משיח

פרק כז - הערב רב - זרע עמלק - שהתערבו בישראל פגעו בכח

הבושה שלו

פרק כח - אין עצה טובה מעצת רבי אליעזר הגדול לזמן עקבתא

דמשיחא ...

פרק כט - במה אפשר בדור כזה לזכות למשיח?

פרק ל - עז אמונתו החיה והשתוקקות החפץ חיים לביאת משיח

פרק לא - בחמשים שנה אנחנו כבר קרובים יותר למשיח

פרק לב - אודות המלחמות האחרונות שקדם ביאת משיח ומי

שינצל לבסוף

חלק ב - בכור העוני

- א. "בני מהימנותא" ● ב. בזכות דחק העני - יצאו ישראל מהגלות ● ג. אין טהרה לנפש גדולה יותר מהעניות והיא המדה המביאה למדרגות הגדולות ביותר ● ד. פעמים שתקונו של אדם בעניות דוקא ואף שהוא על חשבון תורה ותפלה ● ה. עקר בריאת האדם לעמד בנסיונות ובמיחזד בנסיון העני ● ו. עקר הנסיון והברור קדם ביאת משיח הוא "האמת" והוא בעקר מתבטא בנסיון העני ● ז. הנושא ונותן בשקר ורמיה וחנפה - בניו יוצאים לתרבות רעה ● ח. חזוק לעני להנצל משקר ורמיה להשיג לחמו ● ט. עצה נפלאה להנצל משקר וחנפה ● י. קדם ביאת משיח, הערב רב - יהיו בעשר ובשלוה, ואשרי מי שיברח מהם ● יא. ככל שרואה האדם שמתגברים עליו הרדיפות והנסיונות אדרבא, זהו הסימן שרצוי הוא לה ● יב. עקר הצרות עני וחולי הוא מהעדר האמונה ● יג. על אמונה חובה להיות מוכן תמיד ● יד. עקר התחנונים והתפלה צריך שיהיו על אמונה ● טו. העני ביסורי העני מגן על כל העולם ● טז. המקבל יסוריו באהבה מסלק כל הדינים מעליו בעולם הזה ובעולם הבא ● יז. לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוז ● יח. אף שנגזרים מזונותיו של אדם בראש השנה - אפשר לשנות הגזרה על ידי תפלה כל השנה כלה ● יט. עקר הנסיון שבעני הוא שלא לדאג ● כ. עקר הבטחון הוא להתרצות במצבו באשר ירצה ה' ● כא. עוד מהבטחון שלא יתלה תקות פרנסתו בסבות ● כב. הבוטח בה' נצול מכל רע, ואפלו שאינו ראוי ● כג. הבוטח מלא תקוה ושמחה תמיד ● כד. אהוב מאד לפני ה' כאשר האדם מתחזק בה' ביסוריו ובעניו ● כה. הקדוש-ברוך-הוא מביא לאדם עני כדי שלא יצטרך לחזר בגלגול ● כו. העני מציל את האדם מקטרוג ומלמדים עליו זכות ואף שחטא ● כז. קדם ביאת משיח יתחזק העני ובכך יהא עלינו למוד זכות לזכות לכפרה ולגאולה ● כח. גזרת העני והשעבוד מועילה לקצר את ימי שליטתם של משעבדינו ולזרו לנו את הגאולה ● כט. העניות הוא תקון גדול לפגם ברית קדש הנצרך כדי לזכות לגאולה ● ל. תקון הכללי מעל כל התקונים הוא הכניעה ולב נשבר, ולזה בחר ה' לישראל את העניות לזככם ולצרפם לקראת הגאולה ● לא. גזרות העני הם הסימן המבהק שאנו בזמן הסמוך ביותר לקראת הגאולה ● לב. משל ונמשל נפלא מאד לבאר מעלת ונחיצות העניות קדם בא הגאולה ● לג. במשך כל הגליות כבר נתקן מלבד ה"שירים" שנתקנים עתה על ידי עניות ● לד. בצער דכדוך העני מביט הקדוש-ברוך-הוא עלינו ברחמים ואף שאין בנו מעשים ● לה. עקר העני וקשי הגלות על מנת שנתפלל תפלות רבות כי בתפלה תלוי כל תקונו ● לו. העושה תשובה מתוך עניותו משמח להקדוש-ברוך-הוא עתה - יותר ממה שגרם קדם צער לה' מעוונותיו ● לז. תקון נפלא לבקש פרנסה עבור אחרים ● לח. סגלות לפרנסה ● לט. כמה מצוות גדולות מקים זה המבקש

על פרנסתו • מ. קטעים קצרים מפסוקים ומחז"ל מעניין העניות שבסוף יומיא • מא. בגלותא
 בתראה תתחלף גזרת המיתה בעניות - והעשירים לא יעשו חסד עם בעלי התורה • מב. נסיון
 העני יהיה סוף התקון • מג. מדאגת העניות יבואו ישראל מן הגלות • מד. קדם הגאולה תחלה
 יהיה שפע גדול ואחר כך יהיה דחק גדול - נסיון האמונה יגדל למאד • מה. קדם הגאולה תהיה
 השפעה גדולה ואחר כך תפסק, והינו חבלי משיח • מו. "פחד מאד ממצב הפרנסה קדם ביאת
 הגואל • מז. המעות תהיינה מנחות אצל אנשים שאין עושים צדקה וגמילות חסדים • מח.
 בעקבתא דמשיחא יתקנו אותן הנשמות שהתחצפו נגד ירמיה הנביא, על ידי שיסבלו עניות
 ודחקות • מט. לפעמים נתקן האדם על ידי עניות ולחץ הפרנסה יותר מבאם היה ברום המעלות
 ובהרחבת הדעת • נ. אין שום דבר חביב לפני הקדוש-ברוך-הוא כמו עני ובעל יסורים,
 והמקבלו באהבה - תפלתו קודמת לכל ומעלה כל התפלות • נא. תפלת העני קורעת רקיעים,
 בוקעת ועולה ללא עוררין • נב. ציטוטים קצרים מהזוה"ק • נג. מעלת תפלת העני • יבאר
 איך שיד תפלת עני גם לגבי כל אדם • נד. העני, קרובה תפלתו לה' יותר מעשיר, ואפלו הוא
 יותר צדיק • נה. העני זוכה שעניו תמיד נשואות לה', מה שאין כן 'הצובר' - נתק עצמו
 מהתפלה • נו. מצב הפרנסה בדור המסים • נז. מדוע השתת בריאתו של עולם שהרב עניים
 והמעוט עשירים • נח. גזרת החרב נתחלפה בגזרת העניות • נט. החפץ חיים מספר על אודות
 זווגו הראשון • ס. שטן! שטן! אותי לא תפתה! מאומה לא יועיל לך • ...סא. "ארומך ה' כי
 דליתני" - על שעשיתני עני ודל • !!סב. האם העניות אינה כדאית • ?סג. מעלת העניות בעיני
 החפץ חיים • סד. מעלת בעל יסורים • סה. "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד
 יסובבנו • ...סו. אסור להתאונן כי רע הוא, אלא רק לומר כי מר הוא • סז. המאמין לעמת
 האיננו מאמין • ...סח. דאגה מנין • ?סט. כגדל מעלת זכור היסורים בעולם הזה מהדין בעולם
 הבא

חלק ג - הסתפקות

• הסתפקות • משיחותיו של הרה"ג רבי אליעזר בן דוד שליט"א • • חרבן הגוף - בנין
 השכל • מה זה מלחמת גוג ומגוג • ?ותשחק ליום אחרון / ספור

חלק ד - שאלות ותשובות בנושא "ההסתפקות"

• שאלה א - על אף כל הידיעות הרבות בערכי התורה והמצוות לעמת הבלי העולם ותאוותיו -
 התאוה חזקה וקשה לבטלה, מה העצה לכך • ?שאלה ב - מה העצה המעשית למגר את יצר
 התאוה • ?שאלה ג - כיצד להתגבר על מניעות בעבודת ה' שרבים הם מפני דחק
 הפרנסה • ?שאלה ד - האם נכון הוא לרכש כלים וחפצים נאים לשם הרחבת הדעת • ?שאלה
 ה - אדם שחננו ה' ברב כל, ורצונו לחיות ברחבות שלא מפאת תחרות עם אנשי העולם, אלא מפני
 שיש לו ורוצה הוא להרחיב דעתו בשפע שחננו ה', האם יש רע בדבר • ?שאלה ו - מה יעשה
 אדם כשבני הבית דורשים רחבות, האם נכון להשתמש במדת ההסתפקות על חשבון בני הבית או
 שזו מדה טובה רק לאדם עצמו, ובפרט שקים גם חשש באם יצמצם מהם שיתאוו ויחמדו את מה
 שאין להם • ?שאלה ז - האם יש רע בדבר להסתפק במועט מצד אחד ומאידיך לאספ ממון
 רב • ?שאלה ח - דורנו כהיום חמרני ביותר, הפרצה בהתחדשות ובזבזים הנה לקוי כמעט בכל
 בית, היש לזה קשר עם דור עקבות משיחא דוקא • ?שאלה ט - האם אין נכון לבקש "רחבות"
 בשביל ישוב הדעת לעבד ה', וכגון להתאמץ לדירה גדולה יותר שיהא עוד חדר מרוח לעבודת ה',
 וכיוצא • ?שאלה י - האם עדיף לקחת אשה פשוטה בעלת יראת שמים טהורה והיא בת תלמיד
 חכם חסרת ממון, מה שיקשה על החיים ויטרידם לאחר הנשואין או לקח אשה בעלת ממון שבדרך

זו אפשר ללמד בניחותא • ?שאלה יא - היאך נתן לרכש מדה זו של ההסתפקות, ובפרט למי שהיה רגיל ברחבות • ?שאלה יב - מהו גדר מותרות בחיי האדם?

חלק ה - שאלות ותשובות בנושא "גלות וגאולה"

• שאלה א - היאך יתכן שבדורות קודמים שהיו צדיקים וחסידים והנה לא זכו לגאולה ואלו אנו דור יתום וחדל מעשים - נזכה • ?שאלה ב - מהו מקור שנאת אמות העולם את ישראל • ?שאלה ג - אם כן לפי המבאר בתשובה הקודמת אין סכוי לשנוי ממצב השנאה על עם ישראל מאמות העולם, מאחר ושנאה זו היא תוצאה מקנאת הדת - הרי שלא תשתנה לעולם. וכי כך מכרחת להיות המציאות • ?שאלה ד - למה דור עקבות משיחא מסמן בחז"ל כדור שיהיו בו צרות רבות ביותר, הלא ראינו בדורות שעברו צרות רבות וקשות של שמדות והריגות, היינו ללעג ולקלס וכיוצא יותר מדורנו • ?שאלה ה - מי יהיה לעתיד גואלן של ישראל, ומדוע • ?שאלה ו - מהו עקר השמחה שתהיה לעתיד • ?שאלה ז - הלא ידוע שהגלויות נועדו לצרף ולזכך את ישראל, והנה לכאורה בכל הגלויות שעבר עם ישראל נתהוו להם מכך מעידות במקום תקון ועליה, שהרי בגלות מצרים מעדו עד לעבודה זרה שכן קטרגה מדת הדין "הללו עובדי זרה והללו עובדי עבודה זרה", וכידוע שנשקעו עד מ"ט שערי טמאה. - וכמו כן בגלות בבל, באותן 70 שנה שכחו את התורה ונשאו נשים נכריות כמובא בפסוקים. - וכן בגלות זה האחרון, כמה התבוללות ונשירה מהיהדות, הלא הוא באפן שלא היה מעולם, - ואם כן מה התועלת בגלויות • ?שאלה ח - מדוע לא חזרו ונשנו לעתות שונות כדגמת נסי מצרים, ואפלו במקצתם, על מנת לחזקנו בגלותנו, ולהאיר לנו את חשכת הגלות באור האמונה • ?שאלה ט - האם כלם יזכו לגאולה, ואם לא מה התנאי לזכות לה • ?שאלה י - מהו מהותו של שער החמשים של הטמאה שנתכון לו אור החיים הק' שנצטרך להתנסות בו בסוף הימים • ?שאלה יא - לכאורה לעין נראה שעקר המלחמה היום היא על עניני הקדשה המחללים בראש כל קריה בגלוי ובחציפות נוראה, ומאידיך ביחס לאמונה אין פגע ומלחמה, כל איש הישר בעיניו יעשה - ישיבות, בתי כנסיות, שמירת שבת ומצוות וכיוצא ללא מלחמה כלל • ?שאלה יב - מדוע שלא ימנע האדם מלצפות לגאולה להיות שטרם השלים את עצמו בתורה ומצוות כראוי, וכמו שמסבה זו בצדק לא יחפץ האדם למות מאחר שאין לאחר המות אפשרות לתקון, והלא כן הוא לימות המשיח, כמובא בגמ' שבת "ימים שאין בהם חפיץ" אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה • ?שאלה יג - "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו" (ישעיה ד, ג), מה נצרך כהיום כדי לזכות לגדר קדוש על מנת להשרד לעתיד • ?שאלה יד - היכן מאזן הבחירה היום בימינו כשהרע כל כך גובר בעולם, והטמאה מצידת במיטב נשקיה להרס ולהחטיא על כל צעד ושעל • ?שאלה טו - היאך יובנו דברי הגמרא ביומא (נד ע"ב) כשנכנסו האויבים להיכל מצאו הכרובים מערין אלו באלו, סימן המסמן "עת רצון" שרצויים ישראל לפני אביהם שבשמים, בו בזמן שבאותה שעה שלט החרון אף הגדול ביותר חרבן הבית וגלות עם הקדש מעיר הקדש • ?שאלה טז - מדוע גם אדם שבחר ברע, ומצבו הנו מתירני וחפשי לעשות ככל אשר יעלה על רוחו, פעמים שנעצר ונחסם הוא מעשית עברה ואפלו שנפשו חשקה בה למאד, מי הוא המונע ממנו עשות זאת, הלא השטן עומד לימינו לשטנו והיאך אם כן נשמר הוא מעשותה בעל כרחו • ?שאלה יז - מהי התכלית מהגלויות, אחר שתוצאותיהן הוכיחו מחדלים רבים בעם ישראל, ובדוקא בעקבות הגלות ירדנו פלאים בגלות מצרים, בבל, ובגלותנו האחרונה • ?שאלה יח - מה יעשה אדם אשר שפע עליו רב טובה גם בגלות אשר אנו שרויים בה ודואג מכך ובצדק, היאך מרבית אחיו שרויים בצרות ובעני, והנה הוא חי ברב טובה, וירא הוא שמה יאכל עולמו בחייו, או פן תפגעהו הרעה ביום מן הימים • ?שאלה יט - מיתת צדיקים מכפרת (ירושלמי יומא פ"א ה"א) מה ענין תוצאות הכפרה לעוונותינו מיתת הצדיק? ועוד מהירושלמי הנ"ל משמע שנוצר מצב חיובי במיתת הצדיק, ואלו בגמרא (סנהדרין ק"ג ע"ב) מובא דכשצדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם, ומדוע, אם מיתתו מכפרת אדרבא שתבוא טובה לעולם • ?שאלה כ - שקולה מיתת צדיקים כחרבן בית אלקינו, מה קשר זה לזה • ?שאלה כא - בתורה נאמר: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה", הרי שהתורה

גוזרת, כשנבוא צדיקים לארץ נתישב בה נפרה ונרבה בה, אם נרשיע תקיא הארץ אותנו. ובכך יש להבין, הרי המדינה הוקמה ע"י רשעים שונאי תורה שהצהירו שכל הקמת המדינה תהא על עקרון הריסת הדת, ובכל זאת עלתה בידם לכבשה ולישב עליה, ותמה, ומה אם נבוא לארץ כצדיקים - כשנרשיע תקיא הארץ אותנו, על אחת כמה וכמה שבתורת רשעים לא תקבל הארץ אותנו, שהרי הרבה יותר בקשי יעלה הגזרה להקיאנו כרשעים מלקבלנו כרשעים, ואם הגזרה קובעת להקיאנו כרשעים על אחת כמה וכמה שלא נתקבל כרשעים לארץ, והיאך אם כן עלה בידם

הדבר ● ?שאלה כב - היאך תהא הגאלה העתידה ● ?שאלה כג - מה יש לצפות כל כך לגאלה, הלא אז יהיו "ימים שאין בהם חפץ", דהינו לא זכות ולא חובה נודעת בהם כמובא בגמרא (שבת קנ"א ע"ב), לפי שיתבטל הרע מן העולם, ואם כן עדיף המצב של עכשו שיש רע, ובהתגברות עליו גדל בכך שכרנו, וכמו כן שעבודתנו לה' - יש לה רק עתה משמעות ● ?שאלה כד - "אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או כלו חיב", היתכן הדבר ● ?שאלה כה - האם נתבע האדם באם אינו מצפה לגאלה על אף היותו מאמין בה ● ?שאלה כו - מדוע תרבה ותגביר כחה החצפא והסטרא אחרא בעקבות משיחא, ומה לעשות להנצל ● ?שאלה כז - מה התועלת שבגליות אחר שהגלות מביאה למעידות ונפילות ● ?שאלה כח - במה ראוי דורנו למה שלא היו עדין ראויים דורות הראשונים שיזכה שממנו יצא תקון עולם במלכות שדי ● ?שאלה כט - היאך יתכן שדורנו - הפחות שבדורות עם כחות הטמאה הקשים ביותר ודוקא בו תופעת התשובה פורחת ומשגשגת ביותר ● ?שאלה ל - מציינו שבמהלך הגליות נתענינו ונתיסרנו באפן שלא נראה בו התועלת, ובפרט במלחמת העולם האחרונה שנהרגו ששה מיליון מישראל, ולא נעשה בכך שום קדוש ה', שהרי בעיני מי נתקדש ה' - בעיני הנאצים האכזרים ימ"ש, וכמו כן לא נתן להרוגים במיתתם אפשרות לקדש את ה' לעיני העמים, ואם כן מה התועלת שבכך ● ?שאלה לא - הננו רואים שיהודים רבים מתכנסים בארץ ישראל, בטל כאן - יחסית- שעבוד העמים, והארץ נותנת את פרותיה, וכמו כן הארץ נבנית ומשגשגת לתפארת ככל הגויים, אך מאידך גיסא אנו רואים שמתקים כאן חצפא יסגי וכו', פורקי על מלכות שמים המה המושלים בכפה. ומתגאים על כבוש הארץ וישובה באמירת "כחי ועצם ידי", איך נתן להבין זאת - ישוב ארץ ישראל והתפתחותה והכל תחת שלטון יהודי ללא שלטון תורה? ועוד מהו ענין החצפא יסגי בסוף הגלות ● ?שאלה לב - מהו "גלות השכינה" ● ?שאלה לג - יש להבין מה התועלת והתקון בדורנו דור עקבות משיחא בכך שנסתמו לנו מעינות החכמה, בינת הנבונים תסתתר, הרגשות כהו, והחושים אבדו מלחוש טעם רוחני, והרבה חסרי ספוק מעבודתם, ובפרט אלו העמלים בפרק העליות והירידות שאבד מהם כל טעם טוב בעבודת ה' ו"סוחבים" המה עצמם בגרירה כעגלה על חצץ למשך עוד יום ועוד יום, מה תקון יהא לנו בכך בדורנו זה? וכמו כן השאלה בכללות שהנה חרבו בשואה הנוראה קהלות יקרות עם גדולי תורה ומוסר וחסידות, ומה תועלת יש בזה, דבשלמא יסורים וצרות ממרקים ומכפרים, אולם מה נותן חרבן הקדשה ● ?שאלה לד - ב"ה בימינו התורה בתפארתה, הישיבות מתרבות וגדלות לתפארת, תלמודי תורה עמוסים בתינוקות העוסקים בתורה, עשרות ומאות ספרים מתחברים בהלכה ובדרוש מה שלא היה מעולם כזה, עשרות ארגוני חסד למיניהם בארץ ובעולם, תנועת התשובה בעצמתה, זכויי הרבים למיניהם וכיוצא, האין בכח זה להרעיש העולמות לגאלנו מהגלות המרה ● ?שאלה לה - במה יבטיח האדם את עצמו להנצל מלפול ומלהדחות מלפני ה' בעדן חבלו של משיח ● ?שאלה לו - במה יהא נתן בעקר להתחזק בימות עקבות משיחא כשיגבר החשך בעולם ● ?שאלה לז - מה המעלה הנשגבה שבאמירת אמן יהא שמיה רבא שיש בכחה לבטל גזר דין של 70 שנה לרעה מהאדם?

חלק א - אחרית הימים

בו יבאר נבואות ורוה"ק מרבותינו על דורנו, ומה תפקדנו המיוחד בדור זה

הקדמה

מהות מלחמת גוג ומגוג

כתב האור החיים הקדוש (שמות ג, ח), שבסוף הימים יתנסו עם ישראל ויתמודדו עם שער החמשים של הטמאה להוציא בלעם מפיהם, כלומר להוציא נשמות וניצוצות קדש שנבלעו ונשקעו במעמקי תהום של הטמאה, שלקחתם להבטיח לעצמה חיות וקיום והשקיעתם במעמקי בית סתריה וגנזתם שם לאבטח לעצמה קיום והעמדה, ועבודתנו תהא בסוף הימים - כיון שבזה תלויה גאולתנו מצד אחד וחסולם מאידך - לדלות את אותן נשמות עשוקות הגנוזים במעמקי תהום רבה - פחות הרשע והטמאה.

ומבאר בספר "עשירית האיפה" לרב מקאמרנא, ששער החמשים של הטמאה מהותו היא כפירה ואפיקורסות. וידוע מה"חפץ חיים" זצוק"ל ומעוד גדולי ישראל, אשר עקר מהות מלחמת גוג ומגוג ועקר סכנתה של מלחמה זו המרעידה כל לב, היא מלחמת האמונה לעמת הכפירה, בה תבררו ויתלבנו רבים, והצרוף יהא חד וברור על כל נשמה ונשמה לבחון בבחינות קשות של אמונה ותמימות, ורק נשמה אשר תעמוד ביציבות הרוח בפני כל הרוחות העזות שינשבו, היא תהא בת מלך לחזות בנעם ה' ובשובו לציון ברחמים.

ואלו הדברים שנאמרו בשמו של ה"חפץ חיים" מאת הגאון הצדיק ר' שלום שבדרון הפה"צ זצ"ל:

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה משמיע "ועד" לאברכי הכולל. פעם אחת ספר ששמע ש"חפץ חיים" אמר כי תהיה מלחמה שניה שפנגדה מלחמת העולם הראשונה תראה כמו משחק.

אימה ופחד נפלו על כל השומעים - ואני העזתי לשאל את המשגיח, תוך בקשת מחילה: בשביל מה צריכים לדבר דברים פה קשים? צריכים להתפלל אחרי המלחמה שהיתה שלא יבוא גזר דין כזה, ולמה לומר דברים כאלה?

המשגיח נעשה נלהב כעמוד אש, ואמר: אתה בכל לא הבנת במה מדבר ואל מה התכוון ה"חפץ חיים" בדברים אלה. "החפץ חיים" התכוון בעקר לכך שיהיה חשך באמונה. החשכה באמונה שהיתה במלחמת העולם הראשונה היתה משחק מול החשכה באמונה שהיתה במלחמת העולם השנייה, והחשכה באמונה שהיתה במלחמה השלישית - כל מה שהיה קודם נראה כמשחק, ואנחנו נמצאים כעת בעצומה של המלחמה הזו! בהשתלשלות הסתר הפנים הזה ממלחמה למלחמה, שולחים גם קצת רובים - אבל לא זה הוא העקר של המלחמה. (מספר "שאל אביך ויגדך")

ומי יודע עד היכן נתנסה במלחמת אמונה זו, שהיא עקר מהותה של מלחמת גוג ומגוג, מי יודע עד כמה תתהדק החגורה על צווארינו להיות מתנסים ונבחנים עד כמה אמונתנו בנה ואמתית, מי יודע לאן נצטרך לברח כדי לשמר על עצמנו ועל בני ביתנו כדי להשמר מפחות הרע שינסו להשתלט במלא התקף בסוף הימים.

ומסתמא הוא המבאר במדרש רבה על הצטרכותם של עם ישראל לילך בסוף הימים למדבר יהודה, ולהתחבא שם במערות צורים ובנקיקי הסלעים במשך מ"ה יום כדי להמלט מאותן פחות שער החמשים של הטמאה.

והנה לשון המדרש רבה (שיר השירים פרשה ב' אות ג')

"דומה דודי לצבי. מה צבי זה נראה וחוזר ונכסה, נראה וחוזר ונכסה - כך גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהו. וכמה נכסה מהו? ארבעים וחמשה ימים, הדא הוא דכתיב (דניאל יב) "ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמים ימים אסף מאתים ותשעים" וכתיב (שם) "אשרי המחכה ויגיע לימים אסף שלש מאות שלשים וחמשה". אלו יתרים מאלו ארבעים וחמשה. רבי יוחנן בן קצרתה בשם רבי יונה אומר: אלו מ"ה יום שהיא נכסה מהם, ואותן הימים ישראל קוטפים מלוחים ושרשי רתם ואוכלין, הדא הוא דכתיב (איוב ל) "הקטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחמם". ולהיכן הוא מוליכן? מאן דאמר למדבר יהודה, ומאן דאמר למדבר סיחון ועוג. מאן דאמר למדבר יהודה, הדא הוא דכתיב (הושע יב) "עד אושיבך באהלים כימי מועד", ומאן דאמר למדבר סיחון ועוג, מדכתיב (שם ב) "הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר" (שם) "ודברתי על לבה ונתתי לה את פרמיה", וכל שהוא מאמין לו והולך אחריו וממתין - הוא חָה, וכל שאין מאמין לו והולך לאמות העולם - בסוף הן הורגין אותו, אומר רבי יצחק בר מריון: לסוף מ"ה ימים נגלה להם ומוריד להם את הַמָּן ואין כל חדש תחת השמש.

וּכְמוֹ כֵּן מוּבָא בְּדַבְרֵי הַמְּקַבֵּל הָאֱלֹקִי הַרְמִי"ק הַקְּדוֹשׁ [רבו שֶׁל הָאֲרִי"י
הַקְּדוֹשׁ] בְּסִפְרוֹ אֵילִימָה, וְאֵלוֹ דְּבָרָיו :

וַיְרַצֶּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְנַעַר אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְרוּשָׁלַיִם כְּאֲשֶׁר יִנְעַר
אָדָם טְלִיתוֹ לְנַעַר כְּמָה עֲבוּדָה זָרָה שֵׁישׁ תוֹדֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְכַמָּה פְּגָרֵי טְמֵאִים
קְבוּרִים סְבִיבוֹת הַמְּקַדָּשׁ, וְכַמָּה מְקוֹמוֹת הַמְּטַנְפִים אֲשֶׁר בוֹ. וּבִעֵת הַהִיא
יֵצְאוּ כָּל קְבוּצָה עִם ה' בְּמִדְבָר, וַיִּטְשׂוּ שָׁם בְּרַעַב וּבְעָנִי מִ"ה יוֹם וַיִּצְטָרְפוּ
וַיִּתְלַבְּנוּ, וַיִּרְאֶה אֱלֹהִים אֲלֵיהֶם אֲלֵיהֶם, וַתִּגְלֶה אֲלֵיהֶם שְׂכִינָה, וַיִּתְקַנּוּ דְגָלִים
בְּשְׂכִינָה, וַתֵּרַד בֵּית הַמְּקַדָּשׁ, וַיָּבֹאוּ יִשְׂרָאֵל אֶל יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה וּשְׂכִינָה
עִמָּהֶם כִּימֵי צֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאִזּוֹ יָרְבוּ הַנְּסִים וַיִּגְדְּלוּ עַד אִין קִץ אֲשֶׁר
אִין פֶּה יְכוּלָה לְדַבֵּר וְלֹא שֶׁכֵּל יוּכַל לְשַׁעַר לְרַב נִפְלְאוֹת הַנְּסִים אֲשֶׁר יִהְיוּ
לְיִשְׂרָאֵל, וַיִּפְתְּחוּ מְקוּרֵי הַחֲכָמָה. וְזֹאת תִּהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל הַהִנְהָגָה בְּגֵאֻלָּה,
בְּעֶזְרַת ה'.

אִם כֵּן, כְּמָה צְרִיכִים אָנוּ בְּעוֹד מוֹעֵד לְהַצְטִיד בְּמִטְעָנִים שֶׁל אַמוּנָה
וּלְמִלְאֵת מִצְבָּרִים בְּהִרְבֵּה תוֹרָה מְצוּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּדֵי לִהְיוֹת
מוֹכְנִים לְיוֹם קָרֵב, יוֹם שֶׁבוֹ נִצְטָרֵךְ לַעֲמֹד בְּפָנֵי כָּל כַּחוֹת הַטְּמֵאָה שְׂיִמְלְאוּ
אֶת חֲלַל הָאֶרֶץ בְּזִהְמָא וּבִתְכֻלִּית הַטְּמֵאָה הַכְּפִירָה וְהַזְמָה, וְכֵן זֹאת כְּדֵי
לְשַׁבֵּת שְׂבִי אֶת הַנְּשֻׁמוֹת הַעֲשׂוּקוֹת מִכְּבָר שֶׁבִתּוֹכֶם, וּלְהוֹסִיף נְשֻׁמוֹת
נוֹסְפוֹת לְלַכְדָם בְּרִשְׁתָּם לְהַמְשִׁיךְ חַיּוּתָם וְקִיּוּמָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ לַעֲיֵל.

וְהַסְבֵּה מִבְּאֵרֶת בְּ"אֹר הַחַיִּים" הַקְּדוֹשׁ, לִהְיוֹת כִּי אָנוּ עוֹמְדִים זֶה תִּכְף
לְהַתְגַּלוֹת שְׁעַר הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַקְּדוֹשֶׁה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁנִּזְכָּה לְזֹאת אֲלֵא אִם כֵּן
נַעֲמֵד בְּתַקִּיפוֹת וּבְכַח נֶגֶד שְׁעַר הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַטְּמֵאָה. וְרַק בְּכַךְ שֶׁנִּתְמוּדָד
גַּם עִם שְׁעַר קִשָּׁה וְאַחֲרוֹן זֶה, אֲזִי יִהְיֶה בְּשִׁכְרֵנוּ לְזִכּוֹת לְהַתְגַּלוֹת שְׁעַר
הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַקְּדוֹשֶׁה שֶׁהִיא שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן - "עֵינֵינוּ לֹא רָאִתָּה אֱלֹקִים
זוֹלָתָךְ".

וְאִם שְׁעַר הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַטְּמֵאָה וּמַהוּתוֹ הוּא הַכְּפִירָה וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, הֲרֵי
שֶׁהַהֶפֶךְ מִמֶּנּוּ הוּא הַהִתְחַזְקוֹת בְּאַמוּנָה פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה בְּה' אֱלֹקֵינוּ,
בְּחֲכָמֵנוּ וּבְתוֹרָתוֹ, לְבָלִי לְסוּר מִמְּצוּוֹת הַתּוֹרָה וּמִמְּנִהְגֵי קִדְשׁ שֶׁהוֹרוּנוּ
חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת.

מִי לֹא יוֹדֵעַ כְּמָה מְסַכָּן לֵאזֹן לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי כְּפִירָה וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, עֲבָדוֹת
יְדוּעוֹת מְגִדוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאִין כָּאֵן הַמְּקוֹם לְפָרְטִים שִׁירָאוּ וְזָחְלוּ מִשְׁמִיעֵת
דְּבוּר שֶׁל כְּפִירָה, וְכַמָּה שֶׁהַעִידוּ עַל עֲצָמָם שֶׁדְּבוּרֵיהֶם שֶׁל כּוֹפְרִים
וְאַפִּיקוֹרְסִים צָנְנוּ אֶצְלָם אֶת אַמוּנָתָם.

וְרַק נִזְכִּיר מַעֲשֵׂה אֶחָד בְּרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ "שׁוֹמֵר אַמוּנִים" שֶׁפָּעַם בָּא אֵלָיו
אִיזָה אָדָם וּשְׂאָלוֹ שְׂאֵלָה אֶפִּיקוֹרְסִית לְצַרְךָ הַחֲבָנָה, וּרְבִינוּ הַקְּדוֹשׁ עָנָה לוֹ
תְּשׁוּבָה וְנָתַן תְּרוּץ הוֹגֵן וְטַעַם מְשֻׁכָּנֵעַ. אוּלַם לְאַחַר מִכֵּן הִיָּה עֲצָב וּמְרַגֵּשׁ
בְּרַע, וּשְׂאֵלוֹהוּ מִדוּעַ, וְעָנָה: הַשְּׂאֵלָה הָאֶפִּיקוֹרְסִית שֶׁשְׂאֵלְנִי פְּלוּנִי, צָנְנָה
אֶצְלִי בְּמַעַט אֶת הָאֻמוּנָה. וּשְׂאֵלוֹהוּ: רַבְּנוּ, הֲלֹא נָתַתָּ לוֹ תְּשׁוּבָה הוֹגֵנָת.

ענה להם : אינו דומה כאשר אין שאלה בכלל לכמו שיש שאלה, ואף כשיש עליה תשובה.

לכן עלינו להזהר ולהשמר לא לשמע מהם שום משפט, אפלו על מנת להתנגח ולסתר את שטיותיהם, שהדבר יכול לבוא מתחלה מתוך סקרנות לדעת מה דעותיהם, אולם עלינו לדעת שזו סכנה, ואל בניתך אל תשען, לא להיות בבטחון עצמי בענין זה, חלילה וחלילה. בבטחון כזה מסכן אתה את נשמתך, וחלילה מלהיות בטוח: לי זה לא ישפיע, לי זה לא יפריע, אני חזק ובריא בדתי ובאמונתי ושום רוחות שבעולם לא יזיווני, מחשבה כזו היתה סכנה מתמיד והפילה חללים רבים ועצומים, ועל אחת כמה וכמה עתה בסוף ימי עקבתא דמשיחא, שנצטרך להתנסות בשער החמשים של טמאה, הרי שיירשו מן השמים לבוא פחות כפירה ואפיקורסות בעצמה אדירה, שלא נתן להם רשות לבוא בעצמה כזו מיום בריאת העולם ועד עתה, ורק עתה ירשו בהורמנא דמלכא לפוצץ מחות ולבות טהורות לצרף המבחן, וכדי שיצדק לנו הבטחת שער החמשים של הטמאה, אחר שזה כח בבחינת "זה לעמת זה עשה האלקים". לכך צריכים אנו לירא מעצמתם ולהתחזק בפרטים שפרטנו לעיל, ובעוד פרטים שנבאר לקמן בכללות לחזוק האמונה, ולא להשוות מלחמה זו לשאר מלחמות אמונה שהיו לנו פעם, ולו אפלו לשעות וזמנים של שמדות והריגות וטביחות ועוניים על קדוש ה'. את כל אלה עברנו, ברוך ה', בנצחון ובגבורה, אולם מלחמה זו שונה מכלם - מלחמת שער החמשים של הטמאה שמרפזת היא בארס חריף ומפעפע של כפירה ומינות, אשר כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים.

ומסבה נוספת חמורה ומסכנת מלחמה זו על אמונתנו ודתנו יותר מכל המלחמות שעברו - להיותה בשתוף מלא עם השלטון התופס רסן הנהגת המדינה. ויותר מזה - השלטון מתערב לשמר ולעודד ולתמך ברוצחי נשמות אלו מכל התנגדות כל שהיא מצד המתנגדים ולמנע מהם תגובות-נגד על פועלי רשע אלו, וכאן הסכנה בכפלים, כשמהרסינו ומחריבינו מאתנו יצאו.

והגאון רבי אהרן קצנלבויגן זצ"ל אמר: ה"חזון איש" אמר לי: מה שכל כך קשה ענין בלבול שנתבלבלו ישראל מהמדינה הציונית, הוא מחמת שהמדינה הציונית היא נ' שערי טמאה", ונגד זה צריכים נ' שערי קדשה, ומכיון שעדין לא זכינו לנ' שערי הקדשה והנ' שערי טמאה כבר הופיע - לכן הבלבול כה רב איך לעמד נגד הנ' שערי טמאה הנכלל במדינה. (נעתק מגיליון "האמונה" ערב שבת קודש תזריע-מצורע אייר תשמ"ב)

והגאון רבי חיים סולובייצ'יק זצ"ל היה אומר: מטרת המדינה - להמיר את ישראל. וכשערער פעם מישהו על דברי אביו הגאון רבי חיים באזני בנו הגרי"ז, ענה הגרי"ז ואמר: יכלני לטל ספר תורה ולשבע על כך שאכן זו היתה פונתם של אנשי הציונות להעביר את ישראל על דתם. ובעצם, מי יכחיש זאת? הלא שואה עצומה המיטו אלו על כל העולים בקום

הַמְדִינָה וְהַעֲבִירוּם מִדָּתְם בְּעַל כָּרְחָם, וְהִתּוֹצְאוֹת הֵמָּה צוֹרֵת הַרְחוֹב הַיּוֹם
הַמְּלֵא פֶשַׁע וְרָשָׁע.

וְהַמְכַתֵּב מֵאֲלֵיהוּ (ח"ד) הָאָרִיךְ לְבָאָר סוּד הַגְּלִיּוֹת שְׁגָלוֹ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל -
בְּכָל מְדֵי יוֹן אֲדוּם לְתַקּוֹן אֶת אֲשֶׁר עָוִיתוּ בְּחַטָּאֵי עִיז גִּיעַ ש"ד, וּבְכָל אִמָּה
שְׁגָלוֹ - לְהִיּוֹת אוֹתָהּ אִמָּה מְנַגַּעַת בְּמִיחָד בְּעוֹוֹן מְסִיָּם - בְּכָךְ תִּקְנוּ מֵה
שְׁפָגְמוֹ, וּבִסְיוֹם הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה - דְּהִינּוּ בְיָמֵינוּ אָנוּ - נִצְרָךְ שְׁנִתְנַסָּה
בְּהִתְמוֹדְדוֹת עִם הַ"עֲרַב רַב" מְהַרְסִינוּ וּמְחַרְיְבִנוּ מֵאֲתֵנוּ יֵצֵאוּ, וְזוֹהִי
הִתְמוֹדְדוֹת הַקְּשָׁה מְכָל הִתְמוֹדְדוֹת, וְאִף שְׁעָבְרוּ הַדּוֹרוֹת שְׁעָבְרוּ
בְּהִתְמוֹדְדוֹת בְּגְלִיּוֹת הַשּׁוֹנוֹת - בְּמָה שְׁעָבְרוּ - לְשָׁלוֹם אֶת הַנְּסִיווֹת עִם
הָאֲמוֹת שְׁעַמְדוּ עָלֵינוּ לְהַעֲבִירָנוּ עַל דְּתֵנוּ לֹא סִימּוֹ בְּזֶה אֶת תְּכֵלִית מְבַקְשֵׁנוּ
לְהַשְׁלֵמַת תִּקּוֹן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי עַד שְׁנַעֲבֹר אָנוּ בְּסוֹף אֶת הִתְמוֹדְדוֹת
עִם הָעֲרַב רַב שֶׁהִיא הִתְמוֹדְדוֹת הַקְּשָׁה מְכָלָם, וּבְנִצְחוֹנֵנוּ בְּזֶה נְסִיָּם
מְלֹאכְתֵנוּ לְהַבִּיא אֶת הָעוֹלָם לְשָׁלוֹם.

וְנִסִּים אֶת הַהַקְדָּמָה בְּדַבְרֵי רַשְׁבִּי (זוה"ק שְׁמוֹת ז' ע"ב)

רַבִּי שְׁמַעוֹן זָקֵף יְדוּי וּבְכָה וְאָמַר: וַיִּמָּן דְּאִזְדַּמֵּן בְּהֵיא זְמַנָּא, וְזָכָא
חֲלָקִיָּה מֵאֵן דִּיזְדַּמֵּן בְּהֵיא זְמַנָּא, וַיִּמָּן דִּיזְדַּמֵּן - בְּגִין דְּכַר יִיתִי קְדָשָׁא
בְּרִיךְ הוּא לְפָקְדָא לְאַלְתָּא, יִסְתַּכַּל מֵאֵן אֲנֹן דְּקִימִין בְּהַדָּה, וּבְכָל אֲנֹן
דְּמִשְׁתַּכְּחִין עִמָּה, וּבְכָל עוֹבְדוּי דְּכָל חַד וְחַד וְכוּ'.

וְכַמָּה עֲקֵתִין עַל עֲקֵתִין לְיִשְׂרָאֵל, זָכָא מֵאֵן דִּישְׁתַּכַּח בְּהֵיא זְמַנָּא בְּגִין
דְּהֵיא דִּיתַקִּים בְּמַהִימְנוּתָא יְזָכָה לְהֵיא נְהִירוּ דְּחִדְוָה דְּמִלְכָּא.

תַּרְגוּם:

רַבִּי שְׁמַעוֹן נִשְׂא יְדוּי וּבְכָה וְאָמַר: אוֹי לְמִי שִׁיקְרָה בְּאוֹתוֹ זְמַן [קִדְּם בּוֹא
הַמְּשִׁיחַ] וְאֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שִׁיקְרָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, אוֹי לְמִי שִׁיקְרָה בְּאוֹתוֹ
זְמַן - מְשׁוּם שֶׁכְּשִׁיבּוֹא הַקְּבִ"ה לְפָקֵד אֶת הָאֵלֶּה [כְּנוּי לְשִׁכְיָנָה] יִסְתַּכַּל מִי
הֵם עוֹמְדִים עִמָּה, וּבְכָל אֵלוֹ שְׁנִמְצָאִים עִמָּה יִסְתַּכַּל בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד וְכוּ' וְכַמָּה צָרוֹת עַל צָרוֹת יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁרִי מִי שִׁיזָכָה
וְיִמָּצָא בְּאוֹתוֹ זְמַן, מְשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ שִׁיתַקִּים בְּזְמַן הֵיא עִם אֲמוֹנָה, יְזָכָה
לְאוֹר הֵיא שֶׁל שְׁמַחַת הַמְּלָךְ. עַד כָּאן.

אִם כֵּן, הֲרִי שֶׁהַעֲקָר לְפָחוֹת בְּזְמַן שְׁכָזָה לְזַהַר מִחַטָּא וּבִפְרָט מִחַטָּא
הַעֲרִיּוֹת - פָּגַם בְּרִית קְדָשׁ, שְׁעַל זֶה - רוֹאִים אָנוּ - נוֹתְנִים כָּחוֹת הַטְּמֵאָה
אֶת כָּל כַּחֲסִים - כְּנִשְׁקָ - לְכַבֵּשׁ בּוֹ אֶת הַלְּבָבוֹת לְכַפִּירָה וּמִינּוֹת, וְאֲכֹן זֶהוּ
נִשְׁקָם הַיַּעֲלִיל בְּיוֹתֵר שֶׁדָּרְכּוֹ סוֹחֲפִים לְעִבּוּדָה זָרָה וּכְדַבְרֵי הַגְּמָרָא: יוֹדְעִים
יִשְׂרָאֵל בְּעִבּוּדָה זָרָה שֶׁאֵין בָּהּ מִמֶּשׁ, וְלֹא בְּקִשׁוֹ לְעַבֵּד עִבּוּדָה זָרָה אֶלָּא כְּדִי
לְהַתִּיר לָהֶם עֲרִיּוֹת. הֲרִי שֶׁדָּרְךְ הַעֲרִיּוֹת מִתְּפַתָּה הָאֲדָם לְכַפִּירָה
וְאֶפִיקוֹרְסוֹת אִף שֶׁשְׁכָלוּ לֹא רוֹאֶה בָּהּ שׁוֹם הַגִּיּוֹן, אֶלָּא הוֹלֵךְ הוּא עִם

טמטום וטשטויש ומסד עבה על אור האמונה. וכלל גדול הוא - הא בהא תליא.

וכבר שאלו את מרן ר"ז הלוי, כיצד יכולים אנו לחכות בכל יום שיבוא המשיח, הרי אליהו עדין לא בא, ואמרו חז"ל שאליהו הנביא בוא שלשה ימים לפני ביאת המשיח! והשיב: "לכשיבוא המשיח, יתרץ גם קשיה זו, אבל על כל פנים כן הוא החיוב - להאמין ולחכות בכל יום ממש, וכל היום!" בהזדמנות אחרת השיב על שאלה זו: "ההלכה כמו שכתוב בסדור: אחכה לו בכל יום שיבוא!"

כן מבאר בספר "בית אלקים" למבי"ט (שער היסודות פרק חמישים)

"... וכן אם יגביל לו זמן, לא יאמין ביאתו קדם הזמן ההוא... ולכן האמונה היא שלא יחשב שיתאחר, כי אין לו זמן מגבל. ואפשר בכל יום ביאתו, כמו שאמר הכתוב (תהלים צה, ז) "היום אם בקולו תשמעו". וגם שנתאחר הרבה מן הזמן, יהיה לו יותר תקנה, כי הוא קרוב יותר מזמן שעבר, וכמו שכתוב: אם יתמהמה - חכה לו, כי האחור הוא סבה שתחכה לו יותר".

משמעות התקופה

יהודי יקר, המאמין בה', בתורה ובמשנה עבדו, תן מזמנד מעט להתבונן על מצב תקופתנו המחייב והדורש משנה זהירות ופקיחת עינים על שמירת עצמנו, וכל שכן על שמירת בנינו ובנותינו מהדרדרות תהומית, שיתכן ולא תהיה לה תקומה, חס וחלילה, באם לא נקדם את פני הרעה. וכן חשוב שידע כמה נקדות המתיחסות לדורנו במיוחד, והמודעות הברורה בהם תהא עזר גדול לנו לעבר את הגשר הצר המיוחד לדורנו.

* מה יחס דורנו לדורות שלפנינו?

* היחס של דורנו הנו לגנאי או לשבח?

* סבת הנסיונות המסבכים של דורנו, מה שלא היו בשלפנינו.

* פרוט הנסיונות המיוחדים לתקון דורנו.

* הברור הסופי של הדור יהיה חד וברור מאד, מדוע?

* יהיו כאלה שיקנו עולמם בשעה אחת, כיצד?

* הפלא והנס שישנו בתופעת תנועת התשובה.

התקופה האחרונה הסמוכה לביאת משיח צדקנו, נקראת דור "עקבתא דמשיחא" (כך פרש רש"י בסוף סוטה ד"ה "בעקבתא דמשיחא"). להותנו, נמצאים אנו כבר בתקופה הנקראת "עקבתא דמשיחא", וכפי שכבר הגדיר זאת עוד בזמנו מרן ה"חפץ חיים", ועוד הרבה מגדולי ישראל.

לא בכדי השתמשו רבותינו לכנות תקופה אחרונה שקדם הגאולה בלשון "עקבים", מלבד מה שיש בזה סתרי תורה מרבנו האריז"ל, המבאר שהיא סוף קומת האדם הצריכה להתברר קדם שתבוא הגאולה. בדורות הראשונים הבררו בחינות הראש והגוף, ועתה מתבררים בחינת העקבים.

גם על דרך הפשט יש להסביר, מדוע נתפנה דור זה בחינת "עקבים".

"עקב" יש לדרשו לגנאי, ויש לדרשו לשבח.

"עקב" יש לדרשו לגנאי, שאינו אלא סופו של הגוף כביכול, חלק השולי שבגוף, אבר שאין הנשמה תלויה בו, אבר גם הדורס על רפש וטיט.

מאידך, "עקב" יש לדרשו לשבח, שהלא הוא אבר שכל קומת הגוף נסמכת ועומדת עליו, והוא הבסיס שעליו עומד כל בנין הגוף, אלמלי הוא, אין יציבות ועמידה לכל האברים החשובים כהראש ויתר חלקי הגוף.

דורנו המכנה דור "העקבים", עליו נאמר שיהא דור שבו חצפה תתרבה בעולם; בת קמה באמה, בן באביו, חכמת סופרים תסרח, מי ששר מרע קוראים אותו משתולל, וכיו', ועוד דברים פיוצא באלו נאמרו על דור זה, כמבאר בסוף סוטה.

הרי שדור זה היא באיכותו הפחות ביותר מכל הדורות הקודמים אליו. מאידך, יש לנו לראות חשיבות גדולה בדור האחרון, שהוא המסיים והמשלים את תקון העולם והכנתו לקראת "לתקן עולם במלכות שדי", והוא הדור המטל עליו לעשות כביכול את כל "העבודות השחרות" הסופיות לקראת תקונו של עולם.

ובדרך משל מסביר זאת הרב הגאון מאוז'רוב (מובא בספר "רשפי אש דת"), למלך שרצה לבנות לעצמו כתר נפלא שבו יהיו משבצים כל סוגי האבנים טובות ומרגליות, ובקש וצוה לשריו להשתדל כל אחד ואחד לעשות כל המאמצים להשיג יהלום או אבן טובה, נדירה, לשימה בכתר מלכותו. אמנם עדין היו סוגי אבנים טובות ומרגליות במעמקי האדמה, וכן במעמקי הים שלשם רק צריך לצלל, וכן לחפר במקרות הזקב בעמק האדמה, עבודת פרך שאינה ראויה לשרים וחשובים. חשב המלך: את מי אשלח להביא משם את יתר האבנים הנדירות לצורך השלמת כתר מלכותי? ונתישב בדעתו: הלא יש לי בבית האסורים אסירים חביבי מאסר עולם, וכן כמה מהם שנדונו למות הממתינים לגזר דינם, ואם כן, מה בצע לי להשאירם בבית האסורים או להרגם? אשלחם לעבודת פרך זו,

ללקט את שארית האבנים החסרים לי בכתרי, ובזה יכפר עוונם, וגם כתרי ישלם על ידם. נמצא, המשלים פתרו של המלך הם דוקא אותם הפחותים והפושעים.

והנמשל מובן.

העולם צריך לבוא - קדם תקונו במלכות שדי - למצב מסים הנדרש מאתנו להשלימו. במשך הדורות הקודמים התחילו בתקונה של הקומה השלמה, שנמשילה לאדם בעל קומה, ראש, איברי גוף, רגלים, עקבים. אם כן, התחילו בתקון הראש, וגם היו שרי המלך ראשונים כמלאכים, מפלגים בנביאות, בתורה ויראה, והם כל הדורות של האבות הקדושים, שהתחילו בתקונו של עולם, ואחריהם הנביאים, אנשי כנסת הגדולה, תנאים, אמוראים, ראשונים, אחרונים, במשך כל תקופות הדורות. כל דור ודור תקן מה שמטל עליו.

בסיום תקון קומת האדם הגענו לבחינת תקון ה"עקבים", ולשם כך נזדעק דורנו, דור הנדרש לתקן בחינה זו. ולצד תקונה יש לרדת למעמקי הקלפות והסטרא אחרא, ולפנס בים של נסיונות וקשיים, להוציא את שארית היהלומים לתקון הכתר, המכנה בפי המקבלים ניצוצות קדשה הנדחים ביותר, שפדי לבררם מהסיגים ולהעלותם לכתרו של מלך מלכי המלכים, דרושה עבודת פרך.

לצד עבודה זו נמנו מן השמים נשמות שכבר עברו גלגולים רבים, שחטאו בעבר ונתגלגלו פעמים רבות, וכדי לגמר את תקונם הצרכו להזדמן בדור האחרון, לעמד בקשיים, לתקן במסירות נפש את התקון האחרון, ובזה יהא תקונם. ורבו האר"י ז"ל אף עוד על דורו אמר שרבים גלגולים מחיות ובהמות, ולכן סימנם עזי פנים שבדור, אם כן, מה נאמר על דורנו אנו, שירדנו אלה מעלות אחרנית.

בדברינו אלו מובא בספר שומר אמונים (ח"א דף נב:), וכן דבריו: ספר הרב הצדיק מאליק זצ"ל, שנתקבצו נשמות רבות, שכבר נתגלגלו פעמים רבות ולא זכו לבוא על תקונם, ובאו לפני ה' יתברך בטענה: מה יהא עמנו, ואימתי יסתיים תקוננו, הלא כבר עברנו גלגולים רבים בדומם, צומח, חי, מדבר, ושוב גלגול, כי שוב קלקלנו, וכך חוזר חלילה, ואם כן, אימתי יהא סיום תקוננו? ותשובתם היתה: בקרוב יגיע זמן דור עקבתא דמשיחא, ויזמנו אז כל הנשמות שכבר נתגלגלו ימים רבים, ולא העלו תקונם כראוי, ובדור זה יהא נסיונות רבים, ובפרט באמונה, כי תתרבה המינות והאפיקורסות למאד מאד, ואז יהא ברור גדול, ואלו שלא יתפסו במינות זו, בזה תהא אפשרותם האחרונה לתקן עצמם בדור אחד, בלי גלגול ימים רבים, כי יהא דור סמוך לגאלה מלא בנסיונות. ואם יעמדו בהם, יתקנו משלם על כל מה שפגמו משך כל הדורות.

וזהו דורנו-

דור ש'אפלו האמוראים הקדושים - כ'עולא ורבי יוחנן - פ'חדו להמצאת בו, עד ש'אמרו: "ייתי ולא אחמיניה", כ'לומר, יבוא מלך המשית בדור ש'יבוא, ואין אנו רוצים להיות באותו דור, ואף ש'בזה לא נזכה לראותו. והסביר המהר"ל, מפני מה נתפ'חדו? מפני ע'צם הנסיונות ש'יהיו באותו דור.

כי זהו זמן תקונם של אותם ש'אריות אחרונות הנצ'רכות לבוא על תקונם הנמצאים במעמקי הטמ'אה, ולצ'רף עלי'תם נדרש הדור האחרון לרדת לעמק הירידות והנסיונות, ודוקא מש'ם לעלות שוב על ידי החזרה בתשובה, ובזה מעלים את שארית השבוים שנשבו בידי כחות הטמ'אה.

ודור זה מעלה נשגבה נודעת לו לש'בח - ש'בזה ש'יעשה מלאכתו, יהא דור ש'כל הדורות עם כל בנינים יעמדו עליו, והוא יהא הבסיס והיסוד להעמיד עליו את כל בנינים של קודמיו.

ומי לא רואה תקף הנסיונות התוקפים אותנו במטר מפל עברינו, בכל מקום ובכל זמן.

אם זה נסיונות גשמיים, שהם המחלות הרבות המפתיעות אותנו רבות אנשים שמתהלכים כבריאים וחזקים, פתאום נופלים כחללים לפני חלים. היש בית, רחמנא לצ'לן, שאינו יודע חולה בתוכו?

תאונות הדרכים שכבר התרגלנו להם, ונחשבו לנו כמיתה טבעית, קשיי הפרנסה והעני הפוקד חלק נכבד מעם ישראל אינם יסורים קלים. בגמרא נאמר: אם תשים כל היסורים בכף מאזנים, ועניות בכף מאזנים שניה, מכרעת את כלם. ועוד אמרו: "עני חשוב כמת".

ואם נבוא לדבר על הנסיונות הרוחניים, על אחת כמה וכמה ש'רבו לאין ספור ולאין שעור, בראש ובראשונה נסיונות העריות - אין רגע בלא פגע, כל יציאה לרחוב מסבכת את האדם במטר נסיונות של גלוי עריות. כל הרחובות, המש'רדים, החניות, פרסומות תועבה, עתוני תועבה, טלויזיה, סרטי תועבה, מלבושי פריצות, מודה, מותרות, תענוגים למיניהם.

ואם בנסיונות האמונה - טובעים אנו בב'ץ של כפירה ואפיקורסות. כחי ועצם ידי - נגון המתנגן למעלה מ - 56 שנה ללא הפסק. כלי התקשורת כל תקנם השמצת והכפשת התורה ולומדיה, ודברי מינות ואפיקורסות נגד ה'.

מה אדם שומע או רואה בכל מקום, בעבודה, במשפחה - הלא רק עריות ומינות.

ההיה דור כזה מעולם???

דור עקבתא דמשיחא מלא מסכנות מצד אחד - היות ונצרך לרדת לעמק הירידות והנסיונות ובמסירות נפש עצומה לצאת מהם בשלום.

ומצד שני - זכות היא לו להיות המסים וגומר כתר המלך.

ובאמת, הקלה גדולה ישנה לדורנו, אשר כל מצוה קטנה ועבודת ה' איך שהיא, באיזה צורה שהיא, אף עם פניות ולא בשלמות, נחשבת הרבה הרבה, מה שבדורות הראשונים לא היתה נחשבת סחורה כזו לכלום, כמבאר בדברי רבנו האר"י לתלמידו רבנו חיים ויטאל.

ואם זה אמר האריז"ל על דורו, על אחת כמה וכמה על דורנו שנאמרים הדברים בכפל כפלים.

אם כן, יש לנו הרבה להתעודד, לא לפל ברוחנו, על אף שבראה מרחק עצום ללא שום השוואה בין דורנו לדורות הקודמים, אמנם זהו תפקידנו עתה - לסיים את קומת הבנין, ובזה תלוי גמר התקון המשלים את כל עבודתם של קדמונינו. ולכן, לדור האחרון, ראוי ונאה לקבל פני משיח, על היותו מסיים את ה"פוליש", וגומר בכך עבודה שהחלה מאדם הראשון.

ומי לא רואה הפלא העצום הזה שבדורנו, והוא "תנועת התשובה". מה שפעם היה ספור נדיר ביותר, היום הוא ממש שגרת. וכי זה מהלך טבעי?!

נתבונן מעט, אנשים צעירים, שהשרשו והתדרדרו לעמק התאוות והתועבות ושחיתות המדות באפן נורא, ולא במשך חדש חדשים, אלא שנים רבות, והנה הולכים להרצאה חד פעמית או לכל היותר הולכים לסמינר לכמה ימים - וראה זה פלא! שעת הרצאה או כמה ימים סמינר נצחו עשרים שנה של השתרשות בים של יצרים, שער קוקו, עגילים, בגדי אפנה המתאימים לגויים, הכל מנצח בשעה אחת, היתכן?! האין זה מפלאי הבורא?!

אכן, זהו דור עקבתא דמשיחא. דור יורד לצרך עליה.

ונראה עוד, לא מעטים מאלה השבים ועולים מעמקי התהום, עוד מעלים אתם גם אחרים. אחד שחוזר בתשובה מחזיר את חבריו, משפחתו, וזהו דבר שהוא בלבד יכול לעשותו ולא אחר, וכנזכר למעלה - שפדי לדלות את שארית הניצוצות הטמועים במעמקי הקלפות, צריך מי שירד אליהם ויעלה את עצמו ואת אחרים עמו, וכן על זה הדרך: אלה שעלו עתה בנסיונות שיעברו עליהם יעלו את המאחרים יותר, וכן הלאה עד שיכלו כל הנשמות העשוקות בעמקי הקלפות לצאת. היש לה ירידה לצרך עליה גדולה מזו?!

אם כן, רואים כיצד "חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח", על אף שפלותנו ודלותנו, כמה השגחתו עלינו לבל נדח מלפניו, ואדרבה, הירידה עצמה היא הגורמת את תכלית העליה ואת תקוננו לנצח.

והיא הבטחת התורה שסופנו לעשות תשובה בסוף גלותנו.

ומובא ברמב"ם בהלכות תשובה: כל הנביאים כלן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה, שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו, ומיד הן נגאלין, שנאמר (דברים ל, א-ג) "והיה כי יבואו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלקיך וגו' ושב ה' אלקיך וגו'" (רמב"ם הלכות תשובה פ"ט ה"ה), והפרור הסופי יהיה חד ופרור מאד.

והוא הנאמר בחכמינו ז"ל: אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או פלו חייב. ושואל ה"חפץ חיים" זצ"ל: וכי יתכן דור כזה שיהא פלו זכאי או פלו חייב, והלא לעולם יש בישראל פאלי וכאלי.

והסביר, שבדור האחרון יהיו נסיונות מסבכים וחדים כל כך, שיעמידו כל אדם על מקומו האמתי, ויבחנו בני האדם בחינות רבות, ולא יהא אפשרות לשחק אחד בפה ואחד בלב, אלא האמתיים לה' ותורתו ילכו עד הסוף למחנה הדתי, והאחרים ירדו עד הסוף למחנה החלוני. לא יהא מצב ככל הדורות, שהאדם בפנימיותו רקוב ובחיצוניותו וחזותו פחדני. ותקף הנסיונות בדור האחרון לא יאפשרו זאת, אלא יגלו בגלוי גמור פנימיותו של כל אחד ואחד, וזהו דור או שכלו זכאי או פלו חייב - כלומר, יהיו זכאים וחייבים בדור האחרון, אולם בגלוי, והזכאי - זכאי לגמרי בגלוי ובסתרי. והחייב - חייב לגמרי בגלוי ובסתרי, אין באמצע. ועל זה נאמר: "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו" - מי שיוכלו להצביע עליו ולתארו בתאר "קדוש" הוא העתיד לזכות לכל אותו ישועות ונחמות שיהיו במהרה בימינו.

על מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל מובא בספר "החפץ חיים" (ח"ב עמ' תפו) "באמונתו וצפיתו למשיח, דומה ולא היה שני ל"חפץ חיים" בין צדיקי דורות רבים. דמעות רבות היה מזיל בתפלותיו על דבר המשיח".

מששמעוהו מדבר אודות המשיח - ואימתי לא דבר בנוגע לזה - נדמה היה כי הנה הנה שומעים כבר את פעמי בואו. היה מדבר ברצינות עמקה שפזו, בנעימת בטחון כזו, עד ששוב לא אפשר למישהו לפקפק אף כחוט השערה בהנחה שיש להתכונן לקבל במהרה פני גואל ישראל. "אפלו סומא", היה אומר, "אף הוא מסגל לראות כי שרויים אנו בעקבתא דמשיחא. כל הסימנים מעידים על כך. כבר אין זה רחוק כלל".

מפי אורחים שהיו מבקרים אותו, היה שואל פעמים רבות אם מדברים בעירם אודות המשיח. אף הכין לעצמו קפוטת שבת מיחדת כדי לקבל בזה פני המשיח, ומזמן לזמן היה מתעטף בה ויושב לחכות לו. אף מזוודה

הִיְתָה לוֹ, שְׁבֵה הִיָּה שָׁם אֶת חֲפָצָיו הַנְּחוּצִים בְּיוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁכְּשֵׁיבּוֹא הַמְּשִׁיחַ
יְהִיָּה מוֹכֵן מִיָּד לִילָךְ עִמּוֹ לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל.

פרק א - שלשה זכרונות מחבלי משיח!! - (ספור שהתפרסם ב"שערי מוסר")

סֵפֶר הַגָּאוֹן ר' רַפְאֵל דְּדוֹד אוֹיְעֶרְבֵאדְּ זצ"ל, אָחִיו שֶׁל הַגָּאוֹן ר' שְׁלֹמֹה זְלַמֵּן
אוֹיְעֶרְבֵאדְּ זצ"ל, שֶׁלִּפְנֵי לְמַעַלָּה מְשֻׁמוֹנִים שָׁנָה כְּאֲשֶׁר אָבִיו הַגָּאוֹן ר' חַיִּים
לֵיב זצ"ל הִיָּה צָעִיר לְיָמָיו, הִתְקַרַּב אֶל מְסִיק הַתְּנוּרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת חב"ד
בְּעִיר הָעֵתִיקָה שֶׁהִיָּה כְּבָר זָקֵן, בֶּן לְמַעַלָּה מֵתִשְׁעִים שָׁנָה, וְהִיָּה עֹדִין מְסִיק
אֶת הַתְּנוּרָה כָּל בֶּקֶר בְּהִשְׁכָּמָה. מֵתוֹךְ שִׂיחָה עִמּוֹ נוֹדַע, שֶׁאָבִיו שֶׁל זָקֵן זֶה
הִיָּה נוֹסֵעַ לְהִרְבֵּי ר' אֱלִימֶלֶךְ מְלִיץ'עֵנְסֵק זִי"ע וְשָׁמַע מִמֶּנּוּ רַבִּי חַיִּים לֵיב
זצ"ל שֶׁנִּים עָשָׂר סְפוּרִים עַל הַ"נְּעֵם אֱלִימֶלֶךְ". וְאָמַר רַבִּי רַפְאֵל דְּדוֹד זצ"ל,
שְׂזוֹכֵר הוּא מֵתוֹכֵם שְׁלֹשָׁה סְפוּרִים.

הַדָּבָר הָאֶחָד: שֶׁאָמַר הִרְבֵּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זִי"ע, שֶׁבְּדוֹר לְפָנֵי הַגָּאוֹלָה יִרְמָסוּ
אֶת הַחֲרָדִים לְדָבָר הַיְּצוּרָה כְּזוֹ, שֶׁאֵלּוּ הָיוּ עוֹשִׂים כֵּן בְּדוֹר הַבְּעַל-שָׁם-
טוֹב זִי"ע, לֹא הָיוּ בְּנֵי אוֹתוֹ הַדוֹר מְסֻגָּלִים לְשֵׁאת זֹאת מִחֲמַת עֲדִינּוֹת
הַרְגֵשׁ שֶׁהִיְתָה לָהֶם, אֲדָּבְדוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגָּאוֹלָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם נְשָׁמוֹת שֵׁישׁ לָהֶם
טְמֻטוֹם הַפֶּחַ וְהַלֵּב וְחֲסָרֵי הַרְגֵשׁ שֶׁלֹּא יְהִיָּה אֲכַפְתָּ לָהֶם כָּל כָּד, וְיִוְכְלוּ
לְשֵׁאת מִצָּב כְּזֶה שֶׁל הַשְּׁפָלָה וְרַמִּיסָה.

הַדָּבָר הַשֵּׁנִי: הַמְּשִׁיל מְשַׁל, שֶׁבְּדוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ יִמְתַּח הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
כְּבִיכּוֹל חֶבֶל אֲרֶךְ מְסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבִיכּוֹל יֵאָחֲזוּ
בְּחֶבֶל זֶה, וְאִזּוֹ יֵאָחֲזוּ כְּבִיכּוֹל בְּקִצְהוֹ, וְיִנְעֵר וְיִטְלֹטֵל אֶת הַחֶבֶל עַד שֶׁיִּטְלֹטְלוּ
כָּלֵם בְּאֹיִר, וְלֹא כָּלֵם יוֹכְלוּ לְהַחֲזִיק מֵעַמֵּד בְּטֹלְטוֹל כְּזֶה, וְרַבִּים יִפְלוּ
אֲרָצָה. וְהַשּׁוֹטִים יֵאָמְרוּ, אִם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא מְנַעַר אוֹתָנוּ, בְּנִדְאֵי רְצוֹנוֹ
שֶׁנִּרְפָּה מִן הַחֶבֶל, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל כֵּן יִרְפוּ מִן הַחֶבֶל
וְיִפְלוּ גַם הֵם אֲרָצָה, וְהַחֲכָמִים הַמְּעַטִּים יַחֲזִיקוּ בְּחֶבֶל נִחְלָתוֹ בְּכָל כַּחַם
וּמְאָדָם וְלֹא יִרְפוּ מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ "חֶבֶלֹ" שֶׁל מְשִׁיחַ.

הַדָּבָר הַשְּׁלִישִׁי: שֶׁבְּדוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ יְהִיָּה בּוֹרוֹת נוֹרָאָה וּבְלָבוֹל בֵּין טוֹב
לְרַע, וְהַבְּרוּר יְהִיָּה בְּאֶפֶן הַדּוּמָה לְנִפְוֵי הַקְּמַח בְּנִפְהָ וּכְבָרָה, כִּי כְּאֲשֶׁר
שָׁמִים אֶת הַקְּמַח בְּנִפְהָ - מְטֹלְטֵלִין אוֹתָהּ הִנֵּה וְהִנֵּה, וְכָל חֲלָקֵי הַקְּמַח, הֵן
הַנְּקִי וְהֵן הַפְּסֻלָּת, כָּלֵם נְחֻבְטִים בְּדַפְנוֹת הַנִּפְהָ, וְאַחַר כָּד כָּל הַקְּמַח הַנְּקִי
הַעוֹבֵר בְּנִקְבֵי הַנִּפְהָ, נוֹפֵל לְכָלֵי שְׁתַּחֲתִיָּה וְנִחְבָּט שׁוֹב בְּנִפְלָתוֹ, וְאֵלּוּ

למעלה נשארת כל הפסלת. והפסלת, כשרואה שהקמח הנקי - הוא הסלת - נפל למטה ונחבט פעם נוספת, היא מתגאה עליו לאמר: ראה גדל שפלותך שאתה נפלת למטה ונוספה לך על ידי זה עוד חבטה, ואלו אני - הפסלת - גם נשארת למעלה וגם לא קבלתי עוד חבטה. אך באותה שעה אין הפסלת יודעת שגשאה היא למעלה רק לרגע קטן, כי בעבור רגע והפכו את הנפה וישליכו את כל הפסלת לאשפה. כן באפן הזה יהיה הברור בין טוב לרע בדורו של משיח. שבתחלה יטלטלו ויחבטו כלם, טובים ורעים כאחד כדרך הנפוי, ואז יפלו יראי ה', ויאמרו להם: ראו שנפלתם כל כך למטה ונחבטתם, ואלו אנו עומדים מעליכם ורומסים ודורסים עליכם, וזה סימן שאנחנו טובים מכם. אך אוי ואבוי לאותם רשעים שאינם יודעים שכל היותם למעלה הוא כדרך הפסלת הנשארת בנפה, שהוא ביד המנפה, וכשם שהמנפה בגמרו לנפות, משליך את כל הפסלת כי אין לו חפץ בה, כך לאחר הברור של ימות המשיח יטל השם יתברך את כל הרשעים שעלו למעלה ורמסו את החרדים על דברו וישליכם מעל פניו כהשליך את הפסלת שבנפה. או-אז יתברר להם, שהיותם שולטים על החרדים לדבר ה' לא היה לטובתם ולמעלתם, אלא אדרבא - נהפך להם לרע. עד כאן דבריו.

הערות הכותב: עין בפסוק בעמוס (ט, ט) "הנה עיני ה' אלקים בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם ה' כי הנה אנכי מצוה והנעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר נוע בכברה ולא יפל צרור ארץ". ובמצודות דוד (שם) "אניע בגולה את ישראל בין הבבלים כמו שמונענעין תבואה בכברה להפיל העפר דרך נקביה, אשר עם כל זה הצרורות הגסות לא יפלו לארץ דרך נקבי הכברה, כי צר להם נקבי הכברה, כן ישראל אם כי יהיו נעים ונדים בגולה, לא יתמו שם הצדיקים כי אם הפושעים והמורדים". עד כאן לשונו, והוא פלא.

פרק ב - מה תפקידנו היום?

רבותינו, זכרונם לברכה, פנו את דורנו בשם "עקבתא דמשיחא". עקבים - סוף הגוף. מה תפקידם? להלך על גבי רפש וטיט. אין מטל עליהם תפקיד המחשבה כהמח, או הראיה כאיבר העין. אין תפקידם אלא הפשוט והעבה ביותר - להלך על רפש וטיט, עבודת כח ולא מח.

אם נמשיל זאת לבגית בגין מפלא וענק, הרי שבתחלה משקיעים בו אדריכלים, מהנדסים וקבלנים, את מיטב מחותיהם של שנות למידה

עשרות שנים. מעמידים את הבנין על יסודות מוצקים עד קרוב לסיומו, אולם עדיו הכל מלא בלכלוך ובעפר ובכתמי צבע. לסיום הגמר ממש של כל הנקיון, המאפשר את כניסת הדיירים לבנין - מי מבצע? חברה בשם "פוליש". הלא המה אנשים ללא הרבה מח, אולם עם הרבה כח, המשפטים את כל הכתמים והלכלוך, לא למדו אותם אנשים כל כך הרבה חכמה זו. זו עבודת כח הרבה יותר מאשר עבודת מח. אבל היא - ורק היא - המכשירה ומאפשרת את כניסת הדיירים לבנין, כי אז כבר הבנין מוכן, אפשר להניח את המטה במקומה, את הארון במקומו, והכל מסדר על מקומו בשלום. ואלו בהשלמת עבודתם של אותם אדריכלים ומנהגים, עם כל חשיבותה של עבודתם ומעלתה, עדיו לא התאפשר בכך גמר הבנין.

כך הוא לענייננו. אבות העולם, הנביאים, התנאים, האמוראים, תקנו את מה שצריכים לתקן במהלך ההכנה לתקון העולם במלכות שדי, ועבודתם לאין ערוך ולאין שעור, שהרי עבודתם במחולתיהם הגדולים - עבודת תקון העקרי במהלך תקון הכשרת העולם לתקונו הנצחי. אולם עדיו אין זה המסים, אין זה המאפשר את גמר התקון - הפוליש. את זאת יעד הבורא יתברך לדורנו - "דור עקבתא דמשיחא", דור שיצטרך לתקן זאת לא במחו הגדול. היום אין אנו בעלי מחות כקדמונינו, אלא בכח מסירות נפשנו, וזאת בכך שיתערמו על דורנו נסיונות קשים מנשוא, ובכח פשוט, לא בעמקות ולא בחריפות, אלא דוקא בתמימות ובאמונה פשוטה, נברח מהרע ונסור ממנו, ובכך אנו גומרים את ה"פוליש" בהכשרת תקון העולם לתקונו הנצחי במלכות שדי.

אם כן, כמה אחריות מצד אחד, וזכות מצד שני, נזדמן לכל אשר נלחם היום בחרוף נפש להעמיד את עקרי הדת על תלם ונזהר מעברות מפרשות של דאורייתא ודרבנן, בזה כבר זוכה לתאר "קדוש", כי זוהי העבודה של דורנו - לעבד בכח ובמסירות על יסודי התורה המכרחים. אין מתבקש מאתנו היום להתחרות במעלות קדמונינו הנשגבות, אלא לשמר על "אלף בית" של היהדות, אבל בכח ובמסירות, שהרי "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", שהמה מחשבות עריות וכפירה - מיסודי התורה הן, ולא חסידות. ולכאורה, הנזהר בהן לא היה צריך לקבל תאר נשגב על כך, אולם בדורנו המסים זו מעלה נשגבה מפאת רבוי הגרויים והפתויים המתערמים סביב קיום מצוות אלו, ובזכות מלאה מזכה הוא את עצמו בהנאמר "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים" "קדוש" יאמר לו". הנשארים והנשרדים לעתיד יצטרכו להגיע לתאר "קדוש". מצב התקופה מזכה בנקל לתאר "קדוש". כל מי שרק נלחם ומתמודד עם כח הרע ואינו נכנע על אף כל נסיונותיו ונפילותיו, רושם על יומן גם את ימי נצחונותיו, ומהם שואב עידוד להתחיל כל פעם התחלה חדשה. כמה בנקל הוא היום להחשב כבעל תשובה יום יום, שהרי אמנם היום נכשלת, אך למחר, כשהנדך שוב עובר ברחובה של עיר בחזק ובגבורה, הרי שתקנת את האתמול בבחינת "איזהו בעל תשובה? באותה אשה באותו מקום באותה שעה".

תְּקוּפַתְנוּ הִרְתָּ הַנְּסִיווֹנוֹת, תְּקוּפָה שֶׁפָּחַדוּ מִמֶּנָּה גַם הָאֲמוּרָאִים הַקְּדוּשִׁים - עוֹלָא וְרַבֵּי יוֹחָנָן, עַד שֶׁאָמְרוּ "יֵיתִי וְלֹא אֲחַמְיִינָה" - יָבֹא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כְּשֵׁיבֹא, עִם כָּל הַנְּסִים וְהַנְּפִלָאוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה וַיִּהְפֹּךְ אֶת הָעוֹלָם לְעוֹלָם אֲחֵר, וְעַם כָּל זֶה מוֹתָרִים אֲנִי מִלְּהִיּוֹת בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה - אָמְרוּ אוֹתָם הָאֲמוּרָאִים בִּידְעָם תִּקְרָה הַנְּסִיווֹנוֹת שֶׁיְהִיוּ אֵז. כּוֹנֵן הָאֲמוּרָאִים לֹא לְנְסִיווֹנוֹת לְעִבְרָה גְרִידָא. עַל נְסִיווֹנוֹת שֶׁל עִבְרָה יָכְלוּ גַם הֵם לְהִתְגַּבֵּר. עִמָּךְ פָּחַדְסָה הִיא מִנְסִיווֹנוֹת נְפִילַת הָרוּחַ שֶׁכָּנְגְדָם צָרִיךְ סִיעָתָא דְשְׂמִיָּא מִיַּחַדְתָּ לְהִיּוֹת אִיתָן וַיִּצִיב.

לָנוּ לְבַנְיָנוּ הַחַיִּים פֶּה הַיּוֹם, שֶׁנִּזְרַקְנוּ לְעוֹלָם מְלֵא בְּנְסִיווֹנוֹת אֵלוֹ, וְאֲנִי בְּתוֹכְךָ מִמֶּשׁ, לֹא נִתְּנָה לָנוּ הָאֲפִשְׁרוּת לְסָרֵב לְפַל אֶלֵיָּהֶם כְּאוֹתָם אֲמוּרָאִים שֶׁסָּרְבוּ מִלְּפַל לְדוֹר כְּזֶה. אֲשַׁרְיָנוּ אִם נִהְיָ אִיתָנִים וַיִּצִיבִים. עֵינֵי כָּל הַדּוֹרוֹת נִשְׂוֹאוֹת אֵלֵינוּ - כְּמִסְיָמִים - לְרִאוֹת בָּנוּ כְּמַבְצָעִים מְלֵאכֶת הַסִּיּוּם בְּגִבּוֹרָה וּבְמִסִּירוּת, וְאִם קִטְנִים אֲנִי בְּעֵינֵינוּ - חֶלֶק גְּדוֹל נִטְלָנוּ עֲלֵינוּ בְּסִיּוּם הַכְּנֵת הַתְּקוּן לְצַרְךָ עוֹלָם חֲדָשׁ שֶׁיְהִי בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

פֶּרֶק ג' - רוּחַ הַקְּדוֹשׁ - עַל דּוֹרְנוּ!

א. רוּחַ הַקְּדוֹשׁ מִרְבֵּנוּ "אוֹר הַחַיִּים" הַקְּדוֹשׁ

בְּמִצְרַיִם לֹא יָכְלוּ לְבָרֵר שְׁעַר הַנִּי שֶׁבְטַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם עוֹד אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה - מֵה שֶׁאִין כּוֹן בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים, בְּאֲמֻצָּעוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה יִתְבָּרְרוּ גַם שְׁעַר הַחַמְשִׁים.

וְכֵן אָמַר הַ"אוֹר הַחַיִּים" הַקְּדוֹשׁ: עֶקֶר הַגְּלוּת הוּא לְבָרֵר הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּטְמְעוּ בְּנִי שְׁעָרֵי טַמְאָה וְכוּ', וְהַבְּטָחוֹ כִּי לְעֵתִיד לְבֹא יִשְׁפִּיעַ בָּנוּ אֵל עֲלִיוֹן תּוֹרַת חַיִּים שֶׁבְשְׁעַר הַחַמְשִׁים, וְהַשְׁגָּתוֹ הִיא בְּאֲמֻצָּעוֹת הַגְּלוּת, וּבְפֶרֶט גְּלוּת הָאֲחֵרוֹן אֲנִי מְשִׁיגִים הַדְּבָר (קמ"ג). וְטַעַם שֶׁנִּסְתַּכְּנוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּבִרְרוֹת שְׁעַר הַנִּי (קמ"ד), לְצַד שֶׁלֹּא הָיוּ בְּנֵי תּוֹרָה, מֵה שֶׁאִין כּוֹן דּוֹרוֹת אֲחֵרוֹנִים, בְּאֲמֻצָּעוֹת תּוֹרַתְם יִשְׁגּוּ לְכַנֵּס לְשְׁעַר הַנִּי וּלְהוֹצִיא בְּלָעוֹ מִפְּנֵי, וְאֵז סָפּוּ תִּמּוּ בְּחִינּוֹת הַטַּמְאָה וְכוּ'.

ב. רוח הקדש מרבנו מרוז'ין ומבעל "אור המאיר" זצוק"ל

כתב הרב "שומר אמונים": וְהִנֵּה דַע, אַחֵי אֱהוּבֵי, כִּי עֲכָשׁוּ קֹדֶם בִּיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, הַתְּקוּן דִּיקָא לְעַמְד נֶגַד הַמִּינּוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, וְזֶה תְּקוּן הַדּוֹר, וּבְזֶה מוֹצֵי־אֵין נִיצוֹצֵין קְדִישִׁין מְשַׁעַר הַנּוּ"ן, כְּאֲשֶׁר הִבְאֵתִי (לקמן בסוף המאמר) בְּשֵׁם אֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ, שְׁצָרִיכִים יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לִירֵד קֹדֶם בִּיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ לְשַׁעַר הַנּוּ"ן, וּלְהוֹצִיא מִשָּׁם בְּלַעַם מִפִּיהֶם, וְזֶה הַשַּׁעַר הוּא מִינּוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת. וּמִי שֶׁיִּפְּהָ אֲמוּנָתוֹ בְּיֹתֵר בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה דִּיקָא, גּוֹרֵם תְּקוּן הַדּוֹר וּלְהַמְעִיט הַרְבֵּה צְרוֹת מִיִּשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים, כִּי עַל יְדֵי אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל, הֵגֵם מְאִישׁ אֶחָד, מִצִּיל בְּאֲמוּנָתוֹ הַרְבֵּה נַפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל הֵגֵם שְׁלֹא נוֹדַע לוֹ.

וְעֲכָשׁוּ מִתְּגַבְּרוֹת סִפְקוֹת הָאֲמוּנָה, חֵס וְחִלְיָה, בְּלִבּוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי כָּל כְּחָה שֶׁל קְלַפֵּת עֲמָלֵק לְלַכְד עֲכָשׁוּ זָרַע קְדָשׁ, לִתֵּן סִפְקוֹת בְּלִבּוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים וְהַתְּקָרוֹת הָאֲמוּנָה. כְּאֲשֶׁר אָמַר רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בַּעַל "אור המאיר" קֹדֶם פְּטִירָתוֹ, וְכֵן כְּמָה צְדִיקִים שְׁאָמְרוּ זֹאת, שֶׁקֹּדֶם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ תִּתְרַבֶּה הַמִּינּוֹת עַד שֶׁמְשׁוּפָּרָא דְשׁוּפָּרָא יִזְרַק מִפִּיהֶם דְּבָרֵי מִינּוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלן, וְהִרְאָה עַל תַּלְמִידוֹ בְּאַצְבָּעוֹ וְאָמַר: שׁוּפָּרָא דְשׁוּפָּרָא כְּמוֹתְכֶם יִתְפּוֹצֵץ מִפִּיהֶם מִינּוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלן, אִם לֹא יִזְהָרוּ לְנַפְשָׁם. וְכֵן אָמַר רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ מְרוֹז'יִן שֶׁהָאֲמוּנָה תִּהְיֶה כָּל כֶּךָ קֶשֶׁה, כְּמוֹ לַעֲלוֹת עַל כְּתֹל גְּבוּהַ יִשָּׁר בְּלִי סֵלֶם וּמְדַרְגּוֹת. וְשִׁמְעֵתִי מִזְּקוֹן אֶחָד שֶׁשָּׁמַע מֵאֶחָד מִבְּנֵי הַקְּדוֹשִׁים, כִּי בָּאֵם יִרְצֶה אֵיזָה בַּר יִשְׂרָאֵל לְקַיֵּם אֵיזוֹ מִצְוָה, יִרְדֵּף אַחֲרֵי הַיֵּצֵר עִם עֲגָלָה בְּד' סוּסִים לְמַשְׁכוֹ לְאַחוֹר, וַיֵּשׁ בְּזֶה סוּד.

ג. רוח הקדש מרבנו מנחם מנדל מרימנוב זצוק"ל

מובא בספר "דרכי חיים ושלום", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: רַבְּנֵי אֶחָד צְדִיק דְּרַכּוֹ תְּמִיד שֶׁל מוֹרוֹ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם מְעַנְדְּעֵלִי הַנִּי"ל כִּי הוּא הָיָה צוֹפֶה לְמַרְחוֹק בְּעֵנָן גְּלוֹת יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה עַל יְדֵי זֶה לְקַרֵּב הַגְּאֻלָּה כְּנִי"ל, וּרַבְּנֵי הָיָה רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ לְעוֹרֵר אֲזִהְרַת הַרְבֵּה הַקְּדוֹשׁ מְרִימְנוֹב שְׁאָמַר עוֹד בְּיָמָיו, וְהִזְהִיר לְאַחֲיָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: "הָאֲחִיזוּ וְהַתְּקַשְׁרוּ כָּל אֶחָד בְּחִגּוּרָה, כִּי יֵשׁ קֶרַח [גְּלִיט"ש] גְּדוֹל וּמִסְכָּן וּמִתְחַתֵּיו יֵשׁ מִיָּם וְנֶהָר גְּדוֹל, וְכָל אֶחָד יֵאָחַז עֲצָמוֹ שְׁלֹא יִמוּט עֲצָמוֹ, חֵס וְחִלְיָה, שֶׁבְּסוּף יוֹמֵי קֹדֶם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ תִּתְגַּבֵּר הַכְּפִירָה בְּעוֹלָם, רַחֲמָנָא לְצַלן, וְצָרִיכִין הַתְּחַזְּקוֹת מְאֹד שְׁלֹא יִמְעָדוּ קוֹרְסֵלְיוֹ". עַד כָּאֵן כָּתַב דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְסִיֵּם רַבְּנֵי, שֶׁהַקְּדוֹשׁ מוֹרְנוֹ רַבִּי מְנַחֵם מְעַנְדְּעֵלִי אָמַר זֹאת בְּיָמָיו וְהִבִּיט לְמַרְחוֹק, שֶׁבְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּתְגַּבֵּר הָאֲפִיקוֹרְסוֹת בְּיִשְׂרָאֵל מִכָּל כַּת הַמְּפֻלְגוֹת וְהַפּוֹלִיטִיקָה וְהַנְּמַשְׁכִּים אַחֲרֵיהֶם, שֶׁמְשִׁיחִים דַּעְתָּם מֵהַגְּאוּלָּה וּמִבִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְרַבִּים מֵהֶם אֵינָם

מרגישים צרף בבואו כָּלֵל. ועל זה יָדוּוּ כָּל הַדּוּוּיִים לְזָהָר וּלְהַשְׁמֵר מֵהֶם.

ד. קדם ביאת המשיח תרד אפיקורסות בעולם ואז יהיה הברור

הַרְבֵּי הַצְּדִיק מְאֲלִיק זַ"ל אָמַר, שְׁפַעַם אַחַת הַתְּאֲסָפוּ הַנְּשָׁמוֹת לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה וְטָעְנוּ מַה יְהִיֶּה הַסּוּף, כִּי בְּכָל פַּעַם מִתְגַּלְגְּלִים לְזֶה הָעוֹלָם וְאִין לָהֶם תִּקּוּן, וְהַגִּיעָה הַטָּעְנָה לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְיֵצֵא פֶסֶק הַדִּין, שֶׁקֶדֶם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ תִּרְדַּ אֶפִּיקוֹרְסוֹת בְּעוֹלָם, וְזֶה יְהִיֶּה הַבְּרוּר. מִי שֶׁלֹּא יִתְפַּס לְמִינּוּת, לֹא יִתְגַּלְגַּל שׁוּב בְּעוֹלָם. וְסִיֵּם, שְׁמֵהֵיוֹם הַתְּחִילָה הָאֶפִּיקוֹרְסוֹת בְּעוֹלָם. (בְּרַכַּת אַהֲרֹן עִי קצ"ג, וּמוֹבֵא בְּסֵפֶר הַקְּדוֹשׁ שׁוֹמֵר אֲמוּנִים חֶלֶק אִי דָף נ"ב, ע"ב).

ה. רוח הקדש מהרבי הקדוש רבנו נחמן מברסלב זי"ע

אֶפִּיקוֹרְסוֹת גְּדוֹל יָבֹא לְעוֹלָם בְּשָׁבִיל נְסִיוֹן. אוֹי, אֵיךְ יוּכְלוּ אֲנָשִׁים מוֹעֲטִים לַעֲמֹד נֶגֶד כָּל הָעוֹלָם? זֶה יְהִיֶּה הַבְּרוּר הָאַחֲרוֹן - הוֹדִיעַ זֹאת מִקֶּדֶם לְהִיּוֹת לְמַשִּׁיב נֶפֶשׁ לְהַכְשִׁירִים שְׁבִישְׂרָאֵל.

וְזֶה לְשׁוֹן סֵפֶר "שִׁיחוֹת הַר"ן": פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהַר"ן לְאַחַד: אֲגַלֶּה לָּךְ סוּד, שֶׁתְּהִיֶּה אֶפִּיקוֹרְסוֹת גְּדוֹל בְּעוֹלָם וְכוּ', אַךְ אֲנִי מְגַלֶּה לָּךְ זֹאת כְּדֵי שְׁיִתְחַזְּקוּ יוֹתֵר כְּשִׁירָאוּ שֶׁדְּבָרוּ מִזֶּה מִקֶּדֶם וְכוּ'. אוֹי, אֵיךְ יוּכְלוּ לַעֲמֹד אֲנָשִׁים מוֹעֲטִים נֶגֶד כָּל הָעוֹלָם וְכוּ', שֶׁעַל זֶה הַתְּנַבְּאוּ כָּל נְבִיאֵינוּ, בְּפֶרֶט דְּנִיָּאל שֶׁאָמַר "יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצְרְפוּ רַבִּים וְכוּ'". אַךְ אֵף עַל פִּי כֵּן אָנוּ כּוֹתְבִים כָּל זֹאת, לְמַעַן יִדְעוּ הַחֹפְצִים בְּאֵמֶת וּבְאֲמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁכָּבֵר הוֹדִיעַ הוּא ז"ל לָנוּ אֵת כָּל זֹאת מִקֶּדֶם, לְמַעַן יְהִיֶּה לָהֶם לְמַשִּׁיב נֶפֶשׁ לְחַזֵּק לָבָם בְּהִי וּבְתוֹרַתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְכוּ'.

עוֹד מוֹבֵא שֶׁם: הוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ אֶפִּיקוֹרְסוֹת גְּדוֹל בְּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי שֶׁהוֹדִיעַ זֹאת מִקֶּדֶם תְּהִיֶּה הַתְּחַזְּקוֹת גְּדוֹל לְהַכְשִׁירִים.

וְכֵן סֵפֶר כְּמָה פְּעָמִים שֶׁהוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ אֶפִּיקוֹרְסוֹת גְּדוֹל, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבֵּים, בְּעוֹלָם. אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁיִּחַזֵּק עֲצָמוֹ בְּאֲמוּנָה בְּאֵלוֹ הַעֲתִים. וְאָמַר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מוֹעִיל כָּלֵל מַה שֶׁהוּא מְסַפֵּר זֹאת, שֶׁתְּהִיֶּה אֶפִּיקוֹרְסוֹת בְּעוֹלָם וְשִׁצְרִיכִין לְהַתְּחַזֵּק כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּאֲמוּנָה, כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר זֹאת - אֵף עַל פִּי כֵּן מִתְגַּבְּרִים הָאֶפִּיקוֹרְסוֹת וְהַבְּלָבוּלִים. כִּי הֲלֹא גַם דְּנִיָּאל וְכוּ' יֵצֵא הוֹדִיעוֹ מִקֶּדֶם, שֶׁקֶדֶם שֶׁיָּבֹא מְשִׁיחַ יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצְרְפוּ רַבִּים,

והרשיעו רשעים והמשכילים יבינו וכו'. ואם כן, מאחר שהודיע מקדם שזה הנסיון קדם ביאת משיח שיתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים באמונה, ומי שיזכה לעמד בנסיון ישאר קים באמונתו, אשרי לו ויזכה לכל טוב המעתד לבוא לנו במהרה בימינו, אשר נבאו עליהם כל נביאנו וחכמינו מקדם. ואם כן, היה ראוי שכל אחד ישכיל ויחוס על עצמו לשאר קים חזק באמונתו, ולא יהיו לו עוד שום נסיון וצרוף כלל, מאחר שכבר הודיעו זאת מקדם ובאמת, אף על פי כן, למרות שהודיעו זאת מקדם, אף על פי כן יהיה נסיון גדול ורבים ירשיעו, כמה שנאמר "והרשיעו רשעים". אף אף על פי כן מודיע זאת מקדם בשביל אותן מעט הכשרים שיחזקו עצמן באמונתן. ובדאי תהיינה להם מלחמות גדולות בדעתם, למען יהיה להם למשיב נפש והתחזקות והתאמצות יותר כשיראו שכבר דברו
מזה
מקדם.

ו. עוד רוח הקדוש מהרבי הקדוש מרוז'ין זי"ע

הרבי הקדוש מרוז'ין בהסכמתו לספר "באר הגולה" למהר"ל מפראג זי"ע כותב, וזה לשונו: "ובגלות האחרון בעקבתא דמשיחא, יהיה נפתח שער הני שבטמאה, שהיא מינות ואפיקורסות, רחמנא לצלן, ושרי מעלה מן השמים ישליכו מינות ואפיקורסות עלי ארץ, ותתפשט לארצה ולרחבה, וכל מדרדך פן רגל יהיה מלא מינות ואפיקורסות ופריקת על תורה ומלכות שמים, עד שיצטרך לנפש ישראל התאמצות גדולה ויתרה, להתחזק באמונה שלא יפל ברשתם. עד כאן לשונו הקדושה.

ז. עוד מהרבי מרוז'ין זצוק"ל

וכן הוא בדורות הללו האחרונים, שפדי להנצל מדעות כוזבות צריך להיות ממש אותות ומופתים, וכמו שכתב הרבי הקדוש מרוז'ין זי"ע בהסכמתו לספר באר הגולה בזה הלשון: "ובגלות האחרון בעקבתא דמשיחא יהיה נפתח שער הנו"ן שבטמאה שהיא מינות ואפיקורסות, רחמנא לצלן וכו', על כן הבטיחנו הבורא יתברך שמו על ידי נביאו, שכל מי שירצה להתחזק באמונה המורשה לאבותינו, יתחזק, ומן השמים יסיעוהו אחר התאמצותו שיתאמץ בכל כחו להציל עצמו מפח יקשם, ויראה לנו נפלאות להצילנו מידם כמו הנפלאות שעשה לנו במצרים וכו', עד כאן לשונו הקדושה. ובדורות הקודמים לא היו יכולים לציר לעצמם כל כך את המצב הזה, אבל היום רואין אותו בחוש, בעוונותינו הרבים, שאם אדם נצול ממחשבת מינות, הוא ממש נס גדול כמו יציאת מצרים. וכמו שרואין גם עכשו הרבה אנשים שביום הקדום היו אנשים אחרים לגמרי ופתאום ביום אחד נתהפכו ונשמטו אחר פגעי הזמן. הבורא כל

העולמים יעזר שכימי צאתך ממצרים יראנו נפלאות שהשפלות גדולה היא מאד שאין רואין פלום, ואין שומעים פלום, דבמצרים היה להם לישראל משה ואהרן, והיו הרבה נביאי אמת, ולא פסקה נבואה מישראל בכל הזמן, אבל היום אין לנו נביאים ולא צדיקים. הבורא עולם יעזר שנוכל להתגבר ולהכניע כל כחות היצר וכחות הטמאה הגדולים, ונזכה להיות דבוק בדרך האמת וכח הקדשה. (חד"ת וארא תשי"ז)

ח. עוד נבואה נוראה מהרבי הקדוש מרוז'ין זי"ע

ציור הדור האחרון: לא תהיה בושה כלל לעשות עברות - אבל לומר דבור אמת, יהיה צריך להביט סביבותיו אם אין מתלוצצים ממנו - מי שיחזק עצמו באמונה יהיה חשוב ומקבל אף שבשאר דברים יהיה בקטנות מאד - הברור האמת יהיה בענין האמונה.

וכן מובא בספר "נר ישראל" מדברי הרב מרוז'ין זי"ע: מאמר נורא ואלי נשמע פעם מפי קדשו של מרן מרוז'ין זי"ע ממצב אחינו בני ישראל בעניני רוחניות בדורו שלפני ביאת המשית, וכה ספר החסיד המפרסם רבי בצלאל משה מפרוביטש, שבהיות מרן זי"ע גר כבר בסאדיגורא בשנת תר"ב נסע פעם לטיל לתוך היער לשאף אור צח בלויי של כמה מקרבים רבי ליב הירשליס, רבי איציק אבא מבארשיווקא ורבי הירשל זינקאוור ע"ה, ולקחו אתם עבור מרן פסא ושלחו קטן עגל, והנה בתוך היער כשבת רבנו על פסא קדשו, פנה אל החסיד רבי ליב הירשליס ואמר לו: "בנדאי זוכר אתה את הגמרא (בסוף מכות כד.) דריש רבי שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו למשה מסיני, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה וכו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב', ד') "וצדיק באמונתו יחיה". ורש"י ז"ל מפרש מהי הפונה והעמידן על אחת עשרה או על שש וכו', דרוצה לומר שבתחלה היו צדיקים והיו יכולים לקבל על מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים שלא היו צדיקים כל כך, ואם באו לשמור כלן אין להם אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן על אחת עשרה - שמנה בספרו תהלים פרק ט"ו, "ה' מי יגור באהלך וגו' הולך תמים ופעל צדק וגו'" - כדי שיזכו אם יקמו אחת עשרה מצוות הללו, וכן כל שעה, דורות של מטה, הולכין וממעטין אותן.

הבה ונתבונן על איזה דור כון הנביא חבקוק לומר עליו, שהלואי יזכו אז להאחז במצוות האמונה בה', ומי שיזכה לזה יקרא בשם צדיק? והמשיך מרן, אני אומר שהוא נתבון להדור שלפני ביאת משית, שלנסיון עצום יחשב להשאר יהודי נאמן, ולכן העמיד את הדור ההוא על נקדת האמונה, ואלו שיאחזו בה יקראו בשם צדיק, ומענין מאד לדעת מה תהיה מדרגתו

ומדתו, ואלו פנים יהיו להצדיק הלזה בתארו ובמעשהו? אלא האמת
אגיד לכם, אל תתפלאו לשמע שעוד יהיה דור לפני ביאת משיח שאיש כל
הישר בעיניו יעשה. אבל תבינו טוב פונת המאמר, דהינו לא רק זה שהבעל
עברה לא יתביש ולא ימנע את עצמו מלעשות עברות, ואפלו חמורות, לפני
אנשים פשרים, אלא הקשי שבהמצב יהיה בזה, דכשיהודי ירצה לעבד
את ה' ולו רק אפלו להתכופף לפני בורא העולם, לא מבעיא להוציא אנחה
עמקה מקרב לב לפניו יתברך או לומר איזה מאמר לפניו, יהיה מכרח
להסתכל סביבו אם לא עושים ממנו חוכא וטלולא, ולכן אז נמנה עם הפת
של "מי לה' אלי". בזמן ההוא, כשיהודי יקום בבקר ויאמר "מודה אני
לפניך" [כאן הניח מרן ידו הקדושה על לבו הטהור, ואמר], ולפי גדל מעוט
השגתו לא יבין ההבדל וההפרש בין ה"אני לפניך", ואחר כך יתעטף
בטלית וימדד עליו התפליו, כי זאת יודע שקרקפתא דלא מנח תפליו כבר
לא טוב, ואחר כך יתפלל, לא משנה אלו פנים יהיו כבר לתפלה שלו, יהיה
היהודי הזה חשוב ומקבל לפני הבורא עולם.. [כאן הפסיק מרן באמצע
השיחה והטה ראשו הקדוש לאחוריו לכמה רגעים, כאדם המתבונן אי
שם כדי לברר איזה דבר, וחזר לדבריו אחר שתפס בשתי ידיו את קצות
מלבשו העליון שכנגד לבו] יהיה היהודי הזה חשוב ומקבל לפני הבורא
יתברך כדגמת "אני" כלפי העולם, וכל זה למה? מפני שאז תהיה הבחירה
והברור האמתי, וזה יהיה הסוג של הצדיקים שעליהם אומר חבוקק
וצדיק באמונתו

ט. רוח הקדש מקדושי ישראל זצוק"ל

רבי וואלוועלע משינוסטער היה רגיל לישן בעינים פתוחות. פעם אחת
ישן ועצם את עיניו, ישב על ידו אחד מגדולי חסידיו, וראה זאת. נבהל
ונפחד שמה חס וחלילה וכו'. פקח את עיניו ואמר: "הראו לי את הדור
שלפני ביאת הגואל, וראיתי שאפלו אנשים כמותך יהיו נתפסים למינות,
רחמנא לצלו. והתחיל החסיד לבכות. אמר לו הרבי הצדיק זצ"ל: "אבל
עצה תהיה להם שיספרו מעשיות מצדיקים ואפלו ממני".

וכן מובא בילקוט "אוהב ישראל": הרבי הקדוש האוהב ישראל מאפסא
זצ"ל, אמר: קדם ביאת המשיח תרד אפיקורסות לעולם. והראה באצבעו
על אחד שיש לפניו - אפלו אנשים כערפו ותפסו למינות. וסים: כי העצה
להנצל מזה היא להתאסף יחד, ולספר ספורי מעשיות מצדיקים. (ברכת
אהרן - קרליו, קצ"ג).

וכן מובא בספר "דורש טוב" להצדיק רבי נחום מרדכי מטשארטקאו
זצ"ל, וזה לשונו: פעם בא לפני כבוד קדשת אדוננו זצ"ל הרבי הקדוש
מרוזשין אחד מחשובי חסידיו ובקש ממנו שיאמר לו איזה דבר טוב
שתהיה לו תועלת לתמיד. ואמר לו זקני זצ"ל: "הנה קדם ביאת המשיח

תעמוד הדת על חוט השערה. העצה להתגבר על זה היא להתאסף בכל שבת קדש ולדבר מגדולי ישראל הצדיקים, ויתהא בזאת תועלת לחזיק הדת והאמונה.

י. ג' שעות אחרונות קדם הגאלה

בספר "כנסת ישראל" כתב בשם הרבי הקדוש מהר"י מרוזין זצ"ה, אשר ג' שעות אחרונות קדם זמן הגאלה יהיה קשה מאד להחזיק עצמו ביודישקיט [ביהדות פשוטה ויתמימה] כמו שעומד קיר ברזל חלק וצריכין לטפס ולעלות בלי צפרנים, וזהו מה שאמר בהושענות, "הושענא" שלש שעות (לפי חשבון יומו של הקדוש-ברוך-הוא).

יא. הסתר פנים

בראש ספר "עטרה לראש צדיק" לרי"ד מפוריסוב: וכמו ששמענו מפי מגידי אמת, שאמר פעם בישבו לפני נרות חנכה, שהולך ומתקרב זמן שמי שירצה להיות יהודי ולעבד את ה', לא די שלא ילך לו בנקל במלי דעלמא, אלא שלא ילך לו בנקל גם במלי דשמיא, וכפל את דבריו, ומי שלא ירצה להיות יהודי ולעבד את ה' לא די שילך לו במלי דעלמא, אלא שילך לו גם במלי דשמיא. עוד שם: ... אבל אז נצטרף שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו נבחין בין עובדו ללא עובדו. וסיים בפסוק "ושבתם וראיתם בין צדיק וכו'". וגם אמר פעם, שמתקרב זמן שנצטרף להחזיק בצבת ברזל להיות יהודי.

כעין הנ"ל מהרבי הקדוש מסאטמאר זי"ע: עכשו קדם הגאלה, ההסתר גדול כל כך, עד שנהא, חס וחלילה, פאלו כל עושי רע - טוב בעיני ה', ועובדי ה' - פאלו ומשמיא רודפים אותם, חלילה.

יב. נסיונות לאלפים - מי שלא יכין עצמו יאבד

לפני בואו של משיח יהיו נסיונות קשים לאלפים ולרבבות, עד שלא יהיה זה אפשרי לסבל ולעמד בהם. מי שלא יכין עצמו יאבד חלילה, וכל נסיון אינו אלא מבחן, לברר ולדעת מה נמצא בפנימיות הלב וכל מחשבות לבו שהיה לו עד עכשו. (חידושי הרי"מ, תולדות, עמ' שס"ח).

יג. משמעות מלחמת גוג ומגוג

עוד מהני"ל: עקר מלחמת גוג ומגוג יהיה, שקשה יהיה לאיש לצמצם מחשבתו לקרות שמע ישראל. (שם)

יד. הנשמות של הדור האחרון הן בחינת עקבים ומעמידן את כל הגוף - העקר עכשו היא האמונה - אפלו דבור קטן של יהודי עושה רשם למעלה

הרב הקדוש מרוז"ין זיע"א בספרו הקדוש "עירין קדישין" כתב: עכשו בדורות האחרונים העקר הוא שיתחזקו בני ישראל באמונה ביותר וכו', כן הנשמות של הדור האחרון הנה - עקבתא דמשיחא - הנשמות הם מבחינת עקבים וכו', וגם יאמין ואל יפל לב אדם לומר: הנה הנשמות שבדורות האלו הם ממקום נמוך ומחות ולבות נמוכין, ומה ערך יש למעשי המצוות - רק יאמין שאפלו דבור קטן של יהודי עושה רשם למעלה, כי באמת, כמו שהרגלים צריכות להראש, כן הראש צריך להרגלים, כי הם מעמידים כל הגוף, שכל הגוף נשען עליהם, עד כאן דבריו הקדושים.

טו. נחמה גדולה על עקבתא דמשיחא: אפלו עושין רק דבר מועט הוא יקר וחשוב מאד וגורם שמחה גדולה להשם יתברך

כתב "תפארת שלמה" על התורה: כי אמנם כן נכון לכל אדם להבין ולדעת, כי בחשכות הגלות האחרון כיום הנה יקר מאד לפני השם יתברך, ומקבל לפניו כל בחינת התעוררות לעבודות, לתורה ולתפלה, אפלו שאינו פראוי ובכונה הגדולה כמו בדורות הראשונים. בכל זאת, המעט מהעבודות הוא חשוב לפני הקב"ה כמו הרבה בימים שלפנינו, יען כי בעוונותינו הרבים, גברה החשכות ועל הגלות וכשל כח הסבל מרב הצרות וטרדות הזמן, והסטרא אחרא רודף כל היום באין מנוס. הנה לך, מעט ההערה לקדשה פועלת יותר ויותר, כי הזמן גורם החשך, וכו', אשר על כן ראוי לכל איש לקום בכל עז ולהתעודד ביראת ה' בעת הזאת, אשר כביכול המלך עומד ומצפה, ופתח השער לדופקי בתשובה לקבלו באהבה וכו', אף אם תבקש רק בקשה קטנה בלב "את ה' אלקיך", בכל זאת אחר כך תמצא אותו, ויחשב לך כאלו דרשת אותו בכל לבבך ובכל נפשך, שנאמר: "ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך". הנה מציאה היא דבר חדש אשר לא חשב עליו וכו', והיה עקב, בעקבות דמשיחא, אם

תשמעו את המשפטים האלה, תהיה שמחה גדולה לפני השם יתברך
ברוך הוא, גם בבחינת שמיעה הקטנה שלכם.

וכך היה ה"חפץ חיים" זועק: "כמה זמן עוד נחכה? עד מתי? הרי אנו כבר
כלנו שבורים פחרס הנשבר. הבט והתבונן אם עוד תמצא לב יהודי אחד
שלם!" לפתע החל להזעיק את צדיקי הדור שהלכו למנוחת עולמים.
"איכס!" היה צועק, "למה אתם מחשים? הרי אתם צריכים להיות
התובעים עבורנו! נשמות קדושות, וכי שכחתם הכל?!" וכך היה נוהג מדי
לילה בלילה. וכשהאיר המזרח, היה שב ללמודו ומחכה לרגליו של משיח
מתוך אמונה ובטחון שחוב שלם.

פרק ד - נסיון האמונה בדור האחרון

א. עקר העבודה עכשו לעמד בתקף האמונה

הדור האחרון הוא תכלית הבריאה - הגם שהדור עכשו בתכלית השפלות,
אבל מרבוי הגלים והנסיונות ישארו הנשארים מזקקים שבעתים - עקר
העבודה עכשו לעמד בתקף האמונה. (רב מפאנוי רע"א)

ועוד כתב בענין זה הרב "שומר אמונים": ואם באדם פרטי אמרו רבותינו
זכרונם לברכה (חולין דף ז', ע"ב) "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא
אם בן מכריזין עליו מלמעלה", אם כן, כל שכן דבר הנוגע לאנשים הרבה,
וכל שכן לנשמות הרבה מישראל וצערן של ישראל. וכי הוה אמינא
שפעולם שחס וחלילה יתיסר איזה גברא אפלו יסורים כל דהו בלי גזרות
הקדוש-ברוך-הוא, שנגזר מפי ה' בבית דין של מעלה, ומראשית כזאת
הודעת, כי לא די שנחתכה הגזרה עכשו - רק בשעת הבריאה עלה לפני
בעל החסד ובעל הרחמים זה הדור האחרון בראש כל הדורות, כי אין
בראש אלא מה שבסוף, כדכתיב (במדבר כ"א) "את והב בסופה", כי
הסוף תכלית הראש, כמו שזה העולם השפל סופא דכל דרגין והוא תכלית
ראשית הבריאה, ככה סוף כל הדורות - תכלית כל הדורות הקודמים, כי
אין בראש אלא מה שבסוף.

וכן מובא בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין חלק שני ז'), וזה לשונו:
"אם יתמהמה - חכה לו, כי בוא יבוא ולא יאחר". מספר הכל -
"בראשית" עם כללות הפסוק, שזה תכלית הבריאה, עד כאן לשונו. דהינו

הדור האחרון שִׁיזָכָה לְגֵאֲלָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, הוּא תְּכַלִּית הַבְּרִיאָה, הַגָּם שְׂפָלָיוֹת הַדוֹר עֶכְשָׁיו הוּא בְּתַכְלִית הַשְּׂפָלוֹת, אֲבָל מֵרַבּוּי הַגְּלִים וְנִסְיוֹנוֹת שֶׁנֶּצְרְפוּ צָרוּף אַחַר צָרוּף, יִשְׁאַרוּ הַנְּשֹׂאֲרִים מְזַקְקִים שְׂבַעֲתִים, מְזַהֲרִים כְּאוֹר הַחֲמָה וְהַלְבָּנָה, (ישעיה ז') "וְהָיָה הַנְּשֹׂאֲרָר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֹאמֵר לוֹ כֹּל הַפְּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם".

לְכֹן זֶה עֲבוֹדַתְנוּ עֶכְשָׁיו, לְעִמּוֹד בְּתַקְוָה הָאֲמוּנָה בַּל נְמוּט וּבַל נִרְפָּה, חֵס וְחִלְיָה. כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ שְׁמוֹת דָּף ז', עִמ' ב') זָכָא מֵאֵן דְּיִזְדַּמֵּן בְּהַאי זְמַנָּא בְּמַהֲמִנּוּתָא, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. כְּמוּבָא בְּסוּף דְּנִיָּאל "וְהַמְשָׁכִילִים יָבִינוּ", דְּהִינוּ, שְׂיִכִּירוּ וְיִדְעוּ מִמְקָרֵי הַזְּמַן וּמִמְאָרְעוּתֵיו שְׂקָרְבָה הָעֵת וְהַעוֹנָה לְפָקֵד כְּנִסְתָּ שְׂרָאֵל וִירוּמָם קָרְנָה, וְהַגָּם כִּי אֲנַחְנוּ רוּאִים גְּדֹל חִלּוֹל ה' שֶׁנֶּעֱשָׂה בְּעוֹלָם, שְׂיִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים מְכִים וּמַעֲנִים בְּזוּיִים וְשְׂפָלִים, וּמַעֲנִים מְדַבֵּר חָרֵב וְרָעַב וּבָזָה וְשָׂבִי וְכָל מִינֵי חֲלָאִים וְצָרוֹת, רַחֲמָנָא לְצַל, לֹא נִהַרֵס בְּמַחְשְׁבוֹתֵינוּ חֵס וְחִלְיָה לְהַרְהֵר אַחֲרֵי אֱלֹקֵינוּ, כִּי כְּבִיכּוֹל, חֵס וְחִלְיָה, מְפָרִיז עַל מַדּוּתֵנוּ. כִּי כֹל מַדּוּתֵנוּ יִתְבַּרֵךְ, הַגָּם כִּי נִרְאִים לְעֵינֵי בָּשָׂר וְדָם שֶׁהֵמָּה דִּינֵינוּ תַקִּיפִינוּ, חֵס וְחִלְיָה, אֲבָל בְּתוֹכָם גְּנוּזֵי וּמְלֵא רַחֲמִים וְחֲסָדִים, וּמִתּוֹךְ צָרָה הַמְצִיאָם פְּדוּת וִירוּחָה.

ב. כּבֵר גְלוֹ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, שְׁקֵדָם בִּיאַת הַמְשִׁיחַ יִתְחַזַּק נְסִיּוֹן הָאֲמוּנָה לְמַאֲד - לֹא נִירָא וְלֹא נַפְחַד מִשׁוּם נְסִיּוֹן

עוֹד כָּתַב הַרַב "שׁוֹמֵר אֲמוּנִים": וְכִבֵּר גְלוֹ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שְׁקֵדָם בִּיאַת מְשִׁיחַ יִתְחַזַּק נְסִיּוֹן הָאֲמוּנָה לְמַאֲד, וְלֹא יִדְעֵנוּ בְּמָה נִתְנַסָּה עוֹד, וְעַד כְּמָה נִתְנַסָּה וְיִגִּיעוּ נְסִיּוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים עוֹד. וְזֶה הָעֶצָה הַיְעוּצָה לְעִמּוֹד כְּעִמּוּדָא תַקִּיפָא בְּעֵינֵי הָאֲמוּנָה וְהָאֲהָבָה לַה', וְעַלֵּיהֶם אֲשֶׁר מִתְחַזְּקִים בְּאֲמוּנָה אֲמַר הַפְּתוּב (ישעיה ד') "וְהָיָה הַנְּשֹׂאֲרָר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֹאמֵר לוֹ, כֹּל הַפְּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם".

לְכֹן נִתְחַזַּק בְּכָל כַּחְנוּ, וְלֹא נִירָא וְלֹא נַפְחַד מִשׁוּם נְסִיּוֹן, כִּי כְּדַאי אֱלֹקֵינוּ שֶׁנִּמְסַר נַפְשׁוֹ לְפָנָיו בְּכָל מִינֵי מְסִירַת נַפְשׁ, כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ רַבּוֹתֵינוּ וְאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוּמִים, שֶׁמְסָרוּ תְּמִיד גּוּפָם וְנַפְשָׁם וּמְאָדָם לְכְבוֹד ה' וְשִׁמוֹ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ, אֲשֶׁר אֵשׁ וּמַיִם לֹא יִכְבוּ גַחְלַת אֲהָבָה זֶה שֵׁישׁ לָנוּ לַה', כְּדַכְתִּיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ח') "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֲהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטֹפוּהָ לֹא יִגּוּ".

ג. הטעם שגלו לנו נביאנו ורבותינו הקדושים גדל הצרות והחשכות שתהיה קדם ביאת המשיח, כדי שנוכל לחזק עצמנו באמונה ובטחון

כתב הרב "שֶׁלַחן הַטְּהוֹר": וְכִיּוֹן שֶׁכָּבַר יָדַעְנוּ מִדְּבַרֵי תוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה, כִּי בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וּמִצְאוּהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְכֵן בְּדְבַרֵי נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וְדְבַרֵי תַנְאִים רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, כֻּלָּם נִתְנַבְּאוּ עַל הַצָּרוֹת וְהַחֲשָׁכוֹת אֲשֶׁר יִתְגַּבְּרוּ סָמוּךְ לְבִיאַת מְשִׁיחַ, וְלָמָּה כָּתְבוּ לָנוּ וּגְלוּ לָנוּ כֹּל זֹאת, הֲלֹא דִּיָּה לְצָרָה בְּשַׁעֲתָהּ - רַק לְמַעַן יִדַּע שְׁנִתְחַזֵּק בְּעֲצָמָנוּ, כִּי אֵין דּוֹמָה לְמִי שֶׁבָּא עָלָיו צָעַר אוֹ פֶּחַד פְּתָאוּם חֵס וְחִלְיָהּ, אֲזִי בְקִשִּׁי יָכוֹל לָבוֹ לְסַבֵּל זֹאת, מֵה שְׂאִין כֵּן אִם יוֹדַע מִקֶּדֶם וּמִכֵּין עֲצָמוֹ לָזֶה, אֲזִי לֹא נִתְרַגַּשׁ הַלֵּב כֹּל כֶּד וַיֵּשׁ בְּכַחוֹ לְסַבֵּל. וְלָכֵן צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְהַכִּין כֹּל מֵיָנִי כְּלִי קָרֵב בְּעֵנֵינִי הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן, וּבִפְרָט כִּי מְקַבֵּל מִפִּי הַצְּדִיקִים כִּי נִסְיוֹן הָאֱמוּנָה יִגְדֵּל עַד מְאֹד, וְלָכֵן צְרִיךְ הָאָדָם לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ עַל זֶה מִמֶּשׁ, וּלְדַבֵּר כֹּל פֶּעַם עִם חֲבֵרִים וַיִּרְאֵי הַשֵּׁם מֵעֵנֵינִי אֱמוּנָה וּבְטָחוֹן, וְלְהַשְׁרִישׁ וּלְנַטֵּעַ בְּלֵב בְּנֵי הָאֱמוּנָה, וְלְהַרְחִיק מִזֶּרַע מִשְׁחִיתִים וּמְרַעִים הַעוֹזְבִים תּוֹרַת אֲמֵת.

ד. אף אדם פשוט יכול לתקן תקונים שלא נתקנו כמעט מימות הבריאה אם מקבל הכל באהבה

כתב הרב "שומר אמונים": כִּי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים, שֶׁקֶדֶם בִּיאַת הַגּוֹאֵל בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁהֵם בְּצָעַר וּבְצָרָה שְׁכוּלָה וְגִלְמוּדָה מִבְּלִי תוֹרָה וְעִבּוּדָה וּמַעֲשֵׂים טוֹבִים. וְצָר וְצָרָה מְכֹל צַד, הִמָּה כְּמִיאָשִׁים בְּעֵינֵי עֲצָמָם חֵס וְחִלְיָהּ, וְנִחְשָׁבִים בְּעֵינֵי עֲצָמָם כְּדְבַר הַמוֹתֵר, וְאֵינָם יוֹדְעִים כִּי בְּכֹל צָעַר שְׁעוֹבֵר עַל בַּר יִשְׂרָאֵל, וּמִקְבֵּל מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בְּלִי תַרְעוּמוֹת, וְכֹל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא בְּקִצַּת שְׂמִיחָה וְאַהֲבָה, נִבְּנָה מְכֹל זֶה בְּנֵינִים גְּדוּלִים וְעֲצוּמִים בְּלִי חֶקֶר, וְכֹל שֶׁכֵּן אִם גַּם בְּצָעַר וּבְקִטְנוּת הַשֶּׁכֶל וּבְהִסְתַּתֵּר פָּנִים עוֹבֵד ה' וְאֵינוֹ מִשְׁגִּיחַ עַל כֹּל זֶה, בְּזֶה נִתְעַלָּה יִקְרָא דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵלָּא לְעֵלָּא, וְנִתְעַלֵּין עַל יְדֵי זֶה נְשָׁמוֹת נְדָחוֹת בְּלִי שְׁעוֹר, וְנִתְקַנְיָם תְּקוּנִים כְּאֵלוֹ וּנְשָׁמוֹת כְּאֵלוֹ שֶׁלֹּא נִתְקַנּוּ כְּמַעַט מִיְמוֹת הַבְּרִיאָה וְכוּ'. וְלִכְּלֵ זֶה יָכוֹל לְזַכּוֹת גַּם אָדָם פְּשוֹט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוֹת וּבְתַכְלִית הַשְּׁפָלוּת.

ה. נסי נסים שישנם עוד מעט מאמינים

הַרְבֵּי מְסֻאֲטָמֵר הִיָּה אוֹמֵר: רַק בְּחִסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִשְׁנָם עוֹד מְעַט יְהוּדִים שְׂאוֹמְרִים עוֹד שְׂיֵשׁ בּוֹרָא לְעוֹלָם, זֶה גַּם כֵּן נִס גְּדוֹל מִן הַשָּׁמַיִם בְּדוֹר הַזֶּה בְּגִדְלֵ הַהִסְתַּתֵּרָה וּגְדֵלֵ הַהִתְנַגְּדוֹת שְׂיֵשׁ לְהִיְהוּדוֹת מִבֵּית וּמִבְּחוּץ.

ו. בעקבתא דמשיחא תרד אש מן השמים לנביאי הבעל, ויהיו נסיונות גדולים ועצומים - אני מודיע זאת למען תדעו להזהר

נבואת הרב הקדוש מרוז'ין זיע"א: וכבר הזהירו על זה רבותינו הצדיקים והקדושים מדורות שלפנינו, שראו ברוח קדשם מה שיאירע לנו מהנסיונות בעקבתא דמשיחא. ושמעתי מפי תלמיד חכם מפרסם ואיש מהימן, ששמע כמה פעמים מאביו, ששמע מחותנו אשר רגיל היה אצל הרב הקדוש מרוז'ין זיע"א יותר מעשרים שנה, ושמע מפה קדשו דבורים אלו: תדעו דכמו שיירד האש מן השמים לאליהו בחר הכרמל ולא ירדה לנביאי הבעל, בעקבתא דמשיחא יהיה ההפך - שתירד אש מן השמים כביכול לכבודם של נביאי הבעל ויהיו הנסיונות גדולים ועצומים, קשים ומרים, ואני עומד ומזהיר לכם על זה למען תדעו להיות זהירים בדבר. וכך ענן זה מקבל מהרבי הקדוש מראפשיץ זיע"א ועוד צדיקים וקדושים, שהגידו מראש גדל הנסיונות שיעמדו לנגדנו והזהירו על זה. (עה"ג עמ' קל"ו)

ז. מדרש: "לפני הגאולה תרד אש מן השמים לצדם של הפורקי על" - זה יהיה הברור האחרון שלא יתבטלו בני ישראל הכשרים אפלו בפני מופת זה

אמר הרב שמואל מסלונים זיע"א: והנה איתא במדרש, כי בימים שלפני הגאולה האמתית, כאשר יצטרכו כבר להקים את בית המקדש, יתפלגו בני ישראל לשני צדדים; הכשרים באמת יחפצו באותו כהן גדול שהם יבחרו בו כמתאים לעטרה זו, ואלו הפורקים על לאמרו שהם היהודים האמתיים והם הם שצריכים לבחור את הכהן גדול כפי הבנתם, ויכריעו אז ביניהם כדרך הבחירה שהיתה בימי אליהו זכור לטוב, דהינו שיעשו ביניהם סימן, שכל מי שיענו לו באש מן השמים - האמת אתו, והנסיון הגדול יהיה אז באפן זה, שהאש מן השמים תרד לצדם של אלו שהתרחקו מן התורה והם יצליחו במלחמתם, אך זה יהיה הברור האחרון, כי הכשרים באמת לא יתבטלו אפלו בפני המופת הזה. והעצה להחזיק מעמד במצב נורא זה לכל יהודי היא - שיהיה מקשר לצדיקים וליהודים כשרים המקשרים לתורה, כי התורה היא נצחית, ובכל זה

ח. אפלו צדיקים יהיו להם נסיונות באמונה - העצה לפרסם שאני אמרתי זאת מראש

בסוף ספר "תפארת ישראל" הביא שם מפעל "אור המאיר" מזיטאמיר. כְּעֵשֶׂר דְּקוֹת לִפְנֵי פְּטִירָתוֹ בְּיוֹם עָרַב חַג הַשְּׁבוּעוֹת, הִגִּיעַ אֵלָיו תַּלְמִידוֹ הַגָּדוֹל רַבִּי שְׁנִיאֹר מְסַאֲסָטוֹב זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה, וְאֲדַמוּ"ר זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה שָׁכַב וּפָנָיו אֶל הַקִּיר, הִסֵּב אַז אֶת פָּנָיו וְאָמַר: "זֶה אֶתָּה הוּא שְׁנִיאֹר, עוֹד יִהְיֶה זְמַן לִפְנֵי בִיאַת הַמְּשִׁיחַ, שֶׁאֶפְלוּ אֲנָשִׁים כְּמוֹנֵי וְכַמוֹד יִהְיֶה לָהֶם צָרָה לְהַתְּבוּדָד בַּפֶּנֶה וְלַעֲשׂוֹת חֲשׁבוֹן אִם אֲמוֹנָתוֹ שְׁלֵמָה, שְׁיֵשׁ בּוֹרָא בְּעוֹלָם, וְהַעֲצָה לָזֶה - שֶׁתְּפָרְסֵם שְׁאֲנִי אָמַרְתִּי אֶת זֶה מֵרֵאשִׁי.

ט. צריך תפלות גדולות שלא לטעות אחרי מנהיגי הסמאל שהוא עשאים וסמכם

הסמאל מטעה את העולם הרבה שידבקו עצמם למקום השקר והטעות, ורוכב במרכבתו לסע ולדבק עצמו למקום השקר והטעות במנהיגים - מטעי העולם, לכך צריך הבחנה גדולה ותפלות ובקשות שינצל מלהדבק למטעי עלמא בשקר ובכזב בדרךכים שונות. ואין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים, להתפלל לפניו בדמעה ובבכיה, שלא יטעהו הסמאל לדבק עצמו במטעי עלמא ראשים שלו - שהוא עשאים וסמכם. (זוהר חי תרומה ד', ז')

י. אין להביט על כל העולם אף אם ישאר יחיד

נראה לי לפרש על פי פשוטו לדרבנו, דהמיר הוא מלשון המר ומירנו, ובא לומר, דאף אם רואין שכל הדור המירו את עצמם, דהינו, שנתחלפו מדורות הקודמים מהפוך להפוך - שכל מה שהם אסרו המה מתירים, אבל אף על פי כן "לא נירא אף בהמיר ארץ" ואף אם העולם יתהפך לא אירא, רק על משמרת אעמד, ולא לזוז מדרך הראשונים שהיא דרך האמת ויציב, ואף אם לא אשארו רק אחד לבד בכל העולם, אין להביט על דעת העולם, שאם יתחברו עמהם, ממילא נופלין גם לדעותיהם, על כן אין להביט עליהם רק על דרך האמת, ורק אז אפשר להנצל מהם אם אין

יא. אפלו ישב בדד וגלמוד מאנשי הדור, עם כל זה ישמר וימתין לישועת ה'

ועל פי זה הפסוק מתנבא על דורנו זה - "ישב בדד", שאפלו אם ישב גלמוד ובדד מהיושבים, שהדור נתפסו ברשת זו טמנו להם ואינם רוצים להמתין על ישועת השם יתברך, מכל מקום, אף אם ישאר בדד וידם, שישמר וימתין על ישועת השם יתברך, ולא יקחו חבל עם אותם שאוכלין ממנה בהבהוב, רק ישמר להמתין על הגאולה האמתית מהשם יתברך, "כי נטל עליו" - כי בעל הגזרות נשא עליו גזרה זו שהגלות היא גזרה מהקדוש-ברוך-הוא, ואסור לפרק על מעצמנו, רק הבורא כל עולמים בעצמו יגאל אותנו במהרה בימינו. (חידושי תורה דברים, עמ' ס"ד)

יב. בזמן הבית נצל כל הדור בזכות השלש מאות שלא כרעו לבעל ולא הלכו אחרי רבים

גם בימי בית ראשון בימי הנביאים מצינו בקרא, שהיה זמן שלא היו אלא שלש מאות אנשים שלא כרעו לבעל, ואם אלו השלש מאות אנשים היו נמשכין חס וחלילה אחר הדור על ידי טענה של אחרי רבים ומרבים כל כך, היה חס וחלילה אסון גדול ונורא מאד, כמוכן. אבל יען שאותם השלש מאות אנשים עמדו בדעתם הטהורה והברורה, היתה על ידם הצלה גדולה ואור גדול לישראל כמבאר שם בפסוקים, והיא שעמדה לאבותינו ולנו. (עה"ג, עמ' כ"ב)

יג. צואת היעב"ץ: "אל תירא אף מהעמדת החמה או ממי ששמו מפרסם - לנטות מהאמת, אף אם תשאר יחיד בכל העולם"

בתקופת הרשע שבתי צבי, שם רשעים ירקב, היה זמן ארץ שהיו ממש יחידים בדור שעמדו בנפשותם נגד רבא דרבא דעלמא ששמו אותם לכופרים ומחטיאים את הרבים, שאין מאמינים למשיח ונביאיו, וסבלו מזה שנים מרבות, עד שלאט לאט נתגלה קלונו ונתבטל כחו של שבתי צבי. והקדוש היעב"ץ זלה"ה כתב אחר כך, שהוא מפחד שתבוא עוד כת אחרת, והזהיר הרבה שלא לירא אף ממופתים כהעמדת החמה של

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְלֹא לִירָא מִמִּי שְׁפָקִיעַ שְׁמִיָּהּ. אִף אִם אֵין אִישׁ מִתְחַזֵּק עִמָּךְ
לֹא תִפְחַד לְנִטוֹת מִהֶאֱמַת, וְהֶאָרִיךְ טוֹבָא בְּזָה. כִּי הִבִּין בְּזָה בְּחֻמְתּוֹ
הַגְּדוּלָּה לְמָה שְׁאַרְע בְּדוֹרְנוּ, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים. (שם)

י.ד. אין לילך עם הדור יהיה מי שיהיה - הסוף יהיה שהאמת תתגלה

וְצָרִיךְ לִידַע שְׁאֵין לִילָךְ עִם הַדּוֹר יְהִיָּה מִי שְׁיִהְיָה, מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לְהַבִּיט רַק
עַל הָאֱמֶת מַה שְׁהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה אָמְרָה, וְהָאֱמֶת תִּתְגַּלֶּה, וְהֵם יְכוּלִין
לֹאמַר מַה שְׁרוּצִים, אֲבָל הָאֱמֶת הִיא אָמְתָה וְהָאֱמֶת תִּתְגַּלֶּה, דְּהָאֱמֶת הִיא
רַק מִי שְׁקָרָא וְשָׁנָה מַה שְׁלִמְדוֹ אָבִיו, מַה שְׁמִקְבֵּל לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ
הַקְּדוּשִׁים. (חידושי תורה תשי"ז, עמ' רע"ו)

טו. בתקופה שאי אפשר לדבר דברי אמת בפני ההמון, יתחזקו יראי ה' איש אל רעהו

אֲמַנָם, הַתְּנַבֵּא הַנְּבִיא מְלֹאכֵי עַל גְּדֹל הַסְּתֵרֶת פְּנִים וּבִלְבוּל הַמַּחֲוֹת
וְהַדְּעוֹת שְׁיִהְיָה בְּיָמֵם הֵהֵם בְּעִקְבֵּתָא דְּמִשְׁיַחָא, כִּי הִרְשָׁעִים וּמַעֲשֵׂה שְׁטוֹן
יִצְלִיחוּ, וְהַסְּמִיּוֹת עֵינִים וְהַנְּסִיווֹת יִהְיוּ גְּדוּלִים וְעֲצוּמִים, וְלֹא תִהְיֶה
אִפְשָׁרוֹת וְאִפֹּן לְדַבֵּר דְּבָרִים אֲמִתִּיִּים וְדַבְרֵי הַתְּחַזְּקוֹת בְּאִמוּנָה בְּפִנֵי רַב
הַהֶמוֹן, כְּאֲשֶׁר הוּא בְּדוֹרְנוּ לְגֹדֵל הָאֱלֻמוֹת וְחֻצְפַת הַמִּינִים וְהָאִפִּיקוֹרְסִים
וְהַשְּׁפַעְתָּם הַגְּדוּלָּה מִקְצָה הָעוֹלָם וְעַד קְצָהוּ, וְעַל כֵּן אָמַר הַנְּבִיא "אֲזוּ נְדַבְּרוּ
יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ", שְׁיִתְחַזְּקוּ יְרָאֵי ה' בְּכָל תַּקְוָה וְעוֹ, שְׁלֹא יִתְעוּ אַחֲרֵי
הַתּוֹעִים וְאַחַר הַשְּׁפַעְתָּ רַב הָעוֹלָם, וְ"אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמַר
חֲזַק". וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא בּוֹחוֹ כְּלִיּוֹת וְלֵב יִבְחִין דְּבָרֵיהֶם. (שם, עמ' ק"כ)

טז. בזכות היחידים שאין מביטין על העולם תהיה הגאולה

וּבְזָה יִתְבָּאֵר גַּם מִדְּרָשְׁנוּ שְׁאָמַר: "וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ", הִינּוּ גַם כֵּן עַל זוֹ
הַבְּחִינָה שְׁיּוֹתֵר יַעֲקֹב, הִינּוּ בְּחִינַת יַעֲקֹב כַּנִּי"ל בְּזִכּוֹתָו שֶׁל יַעֲקֹב, וְאֵלוֹ שְׁהֵם
בְּחִינַת יַעֲקֹב וַיּוֹתֵר לְבַדּוֹ. וְאִף אִם יִשְׁאַרוּ יְחִידִים, גַּם כֵּן לֹא נִבְטוּ רַק עַל
הָאֱמֶת וְלֹא יִתְחַבְּרוּ עִם הָעוֹלָם הַזְּמַנִּי, וְלֹא יִשְׁתַּתְּפוּ עִם אֵלוֹ שְׁנִקְרָאִין
"יִשְׂרָאֵל", רַק וַיּוֹתֵר "יַעֲקֹב לְבַדּוֹ". וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת מוֹכֵן וּמְזַמֵּן לְזָה, דְּאִף
אִם יִשְׁאַרוּ רַק יְחִידִים - לֹא נִבְטוּ עֲלֵיהֶם כְּלָל, וְרַק עַל יְדֵי זָה נִזְכָּה שְׁיִהְיָה

"ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" ויתודע שיש בורא עולם, וזולתו - האלילים
פרות כרתו וכל שאר מהם אף שריד ופליט, וכלם להבלי הבליים וכלא
היו, שהם כלם מכחות היצר, ולא ישאר רק הכח האמונה בהקדוש-ברוך-
הוא ובתורתו הקדושה, והמאמין לא יחיש. וזה שאמר המדרש, דרך
באפן כזה יוכל להיות מה שכתוב בהקדוש-ברוך-הוא "ונשגב שמו לבדו",
אם אף ביעקב יהיה ויתר יעקב לבדו על הבחינה שאמרנו. (חדו"ת
תשי"ז, עמ')

יז. קבלה מן הנביאים: "מלחמה הנוראה שבעולם, שלא היתה כמותה, תהיה ממש לפני שערי ירושלים - לא ישארו רק קדושים

ואין זה פרוש מסבא, רק קבלה מקבלת אצלם מן הנביאים, שהמלחמה
הנוראה ביותר שהיתה בעולם תהיה ממש לפני שערי ירושלים, בה
יתקבצו כל האמות שבעולם אחד מהן לא נעדר, בצד אחד כל האמות
המחזיקות דת נוצרית, ובצד אחד כל האמות שאינן מאמינות בדת זו,
ומקבל שמות שרי הצבא מכל צד ואיזו אמה הנוצחת. ועל מלחמה זו נבא
בלעם באומרו "אוי מי יחיה משומו אל", שיבואו האמות שבשמים שם
אל, ובדרך הטבע אין מנוס לחיים, ולא ישארו שם רק קדושים
כמלאכים, ועל זה נאמר (ישעיה ד', ג') "הנותר בציון והנשאר בירושלים
קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים", ומי יערב לנפשו להיות
מקדושים אלו שישארו בחיים. ("אבות על בניס" בהקדמה)

פרק ה - על אמונה יש להתאמן!

אמרו חז"ל: אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. כיסו של אדם - דהינו
ממונו, המה חיו של האדם. אדם חי על ממונו. ממונו אוכל, ממונו דר
בבית, ממונו מתלבש. וכיון שממונו של האדם מהוה לו את חיותו,
ממשמש הוא בכיסו בכל שעה.

אמונה - מה יש היום יותר ממנה שיכול להיות חיות לאדם?! דור שרבו
בו הפורצים והגנבים, שודדי האמונה מצד הכפירה והמינות הסובבת,
מצד פורקי על המצוות המקיפים אותנו, ומצב הצרות הרבות שאינן
פוסחות על שום בית. כמה, אם כן, חייב למשמש אדם באמונתו בכל שעה

ושָׁעָה, לְבַדֵּק פֶּן חָדַר רוּחַ עֲמַלְקִי לְקַרְבוֹ הַמְצִיץ בְּקִרְוֵי אֲמוֹנָה, כַּנֶּאֱמָר
"אֲשֶׁר קָרָד בְּדָרְדָר".

וְכִמוֹ שֶׁהָיָה אוֹמֵר הַ"חֶפֶץ חַיִּים" זצ"ל, כִּי אָדָם חַיֵּב לְמַשְׁמֵשׁ בְּאֲמוּנָתוֹ
בְּכָל שָׁעָה, אַחֲרֵת יְדָמָה הוּא לְמַשֵּׁל הַדּוֹלָה מִיָּם מִן הַבּוֹר בְּטֶרַח רַב וּמְנִיחוֹ
בְּחֶצֶר בָּיוֹם קָר - אִם לֹא יִמְשָׁשׁ מְדֵי פֶעַם בְּדָלִי לְרֵאוֹת מִצַּב הַמַּיִם, הָרִי
שִׁפְתָאוֹם יִרְאֶה שֶׁקָּפְאוּ הַמַּיִם בְּדָלִי בְּאֶפֶן שֶׁאֵינָם רְאוּיִים יְהִיו לְשִׁמוּשׁ.
כְּמוֹ כֵּן הַבוֹטָח בְּעֲצָמוֹ וְאֵינוֹ מְמַשְׁשׁ בְּאֲמוּנָתוֹ לְבַדֵּקָה פֶּן הִצְטַנְנָה מְעַט
מְעַט, הָרִי שִׁפְתָאוֹם יִמְצָאנָה אֶצְלוֹ קְפוּאָה לְגַמְרִי.

טְבוּעִים אָנוּ בְּבֶץ שֶׁל כְּפִירָה וּמִינּוֹת (כַּלְשׁוֹן הַחֲזוּ"א בַּאֲגָרוֹת) הַחוֹדְרֵת
אֵלֵינוּ מִבֵּית וּמְחוּץ. כְּמָה בְּנֵי טוֹבִים מְאֵתָנוּ מְחִזְקִים כְּלֵי תַקְשֻׁרֵת
בְּבֵיתָם, וְלֹא מוֹרָא כָּלֵל - שׁוֹמְעִים דְּבָרֵי פְרָשְׁנוֹת וּפּוֹלִיטִיקָה מְאֻנְשִׁים
הַרְחוֹקִים מִכָּל זֵיק יְהָדוּת, מְרַקְנִים מְכָל רִגְשׁ אֲמוּנָה, וּמוֹצִיאִים מִפִּיהֶם
כְּכֹל אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל רוּחָם דְּבָרֵי מִינּוֹת הַמְּזִיקִים לְשׁוֹמְעִם. וְהַלּוֹאִי הָיוּ
מְדַבְּרִים דְּבָרֵי כְּפִירָה וְאֶפִיקוֹרְסוֹת לְהַדְיָא וּמַגְלִים לְחוּץ אֶת אֲשֶׁר בְּלִבָּם,
כִּי אַז הָיָה כָּל אֶחָד מִבֵּין עַד כְּמָה יֵשׁ לְהִזְהַר מֵהֶם, אֶלְא שֶׁלְּדַאבּוֹנָנוּ, הַמְצַב
גְּרוּעַ יוֹתֵר בְּכָדָּ שֶׁאֵינָם מְדַבְּרִים דְּבָרֵי בִלְע לְהַדְיָא וּמְרַאִים טַלְפִּיהֶם
כְּכֹשֶׁרִים, וְכַבֵּיכּוֹל אֵין בְּלִבָּם כְּלוּם יִשְׁרׁוֹת נֶגֶד שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת, וּבְכָדָּ
מְצַלִּיחִים לְהַסִּיט אֲנָשִׁים טוֹבִים לְשִׁמְעִם, וּבְעֵצָם כָּל דְּבָרֵיהֶם דְּבָרֵי
כְּפִירָה, אַחַר שֶׁרְחוֹקִים הֵמָּה מְאֻמּוֹנֵת הַהִשְׁנָחָה, וְכָל עֲצָמוֹתֵם הַכְרִזֵּת
מְרַד נֶגֶד בּוֹרָא עוֹלָם בְּסִיסְמַת "כַּחֲסֵי וְעֵצָם יְדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה".

לְכֵן תִּפְקִידָנוּ הוּא לְאֵמֵן אֶת עֲצָמָנוּ מְדֵי פֶעַם, לְבַחֵן וְלְבַדֵּק הֲאִם אֲמוּנָתָנוּ
תֵּהֵא כְּנֶה וְאִמְתִּית בְּכָל מִצַּב וּבְכָל מְקָרָה שֶׁיָּבוֹא עָלֵינוּ.

וְזוֹ בְּעֵצָם עֲצָתוֹ הַנִּפְלְאָה שֶׁל רַבֵּנוּ תָם בְּסִפְרֵי הַיֶּשֶׁר - לְחַשֵּׁשׁ לְבוֹא הַרְעָה
טָרָם בּוֹאָה, וּלְצִיר לְעֲצָמוֹ אֶפְנִים שׁוֹנִים שֶׁל נְסִיוֹן עַל הָאֲמוּנָה, וְיִשֵּׁב
וְיִתְבּוֹנֵן וְיַבְדֵּק בְּעֲצָמוֹ מָה הָיָה עוֹשֶׂה הַיּוֹם בְּמִצַּב שֶׁכָּזָה לוֹלִי הָיָה קוֹרָה לוֹ
כָּדָּ אוֹ כָּדָּ בְּגוּפּוֹ אוֹ בְּמִמוֹנוֹ אוֹ בְּכַבּוֹדוֹ, בְּבִנְיָו אוֹ בְּשִׂאָר בְּנֵי בֵיתוֹ וְכַדּוּמָה,
מָה הָיָה עוֹשֶׂה אַז וְכִיצַד הָיָה מְקַבֵּל דִּין שְׁמַיִם. וְכֵן יִצִּיר נְסִיווֹת אֲמוּנָה
קָשִׁים מֵהַבָּאִים עָלָיו לְהַמִּירוֹ עַל דָּתוֹ, וְיַבְדֵּק עֲצָמוֹ הֲאִם מוֹכֵן הוּא לְיוֹם
קָרָב. וְהָאֲסוּנוֹת הַרְבִּים הַפּוֹקְדִים אֶת הַכָּלֵל, הֵנָּם מוֹסֵר לְמַחְשָׁבָה לְכָל
הַשׁוֹמְעִים לְמַעַן יִתְבּוֹנֵן מָה הָיָה עוֹשֶׂה הוּא בְּמְקָרָה זֶה שֶׁקוֹרָה לְחַבְרוֹ.

וּלְקַמֵּן הַאֲרֻכָּנוּ בְּלִקּוּט מִכָּל מְדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּעֲלֵי רוּחַ הַקִּדְשׁ מְבַהֲקִים
לְרֵאוֹת מָה יְהֵא וְעַד כְּמָה יְהֵא מִצַּב הַנְּסִיווֹת בְּאֲמוּנָה קִדְשׁ הַגְּאֻלָּה, לְמַעַן
הַקֵּל עַל הַחֶרֶד וְהַיִּרָא מִיָּמִים טְרוּפִים אֵלוֹ פֶּן תִּבְלַע אֲמוּנָתוֹ, לְמַעַן יַבְדֵּק
אֲמוּנָתוֹ בְּעֲצָמוֹ עַד כְּמָה יִצִּיבָה וּמִבְּסָסֶת הִיא בְּכָל מְקָרָה.

סְכַנַּת הַתְּקֻשֻׁרֵת / סְפוּרוֹ שֶׁל יְהוּדֵי מְנַפְגְּעֵי
הַתְּקֻשֻׁרֵת

לאחר חג הסוכות שנת תש"ס, השפמתי קום לבית הפנסת לתפלת שחרית, וספרו לי על רעידת אדמה נוראה שפקדה את טורקיה. הנה זה לי לראשונה ששמעתי על כך. אין לתאר איזו תפלת שחרית היתה לי ביום זה. התבוננתי בכחו העצום של בורא עולם וגדל יכלתו, ונזכרתי בפסוק "המביט לארץ ותרעד". וכי מהו פח האדם?! כמה כבר יכול הוא להרים? חמשים קילוגרם יותר או פחות! ואלו הקדוש-ברוך-הוא, מביט לארץ - והופכה על יושביה. וכמו כן נפלה עלי אימת הדין בפחד גדול לראות הכיצד דין שמים יכול לנסות פתאום בני אדם השרויים בשלחה ונחת, זה במכוניתו וזה בחנותו וזה בביתו. רחובות שלמים הומים מאנשים ונשים העוסקים בעסקיהם בניחותא, בבת אחת נהפך עליהם ביתם לקבר. תוך 45 שניות - אין בעל, אין אשה, אין ילדים, אין עסק, אין בית. אנשים נעלמים, נעדרים, טמונים תחת טונות של בטון. סדום ועמורה תוך פחות מדקה.

וכלי התפעלות - מה רבו מעשיך ה', כלם בצדק ובישר עשית, אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, הכל בחשבון, הכל בתכלית דקדוק הדין. ובאמת, זמן רב לא התפללתי בכונה ובהתרגשות, באימה ורתת כמו אותו בקר.

גמרתי את התפלה, ואיני מפסיק מלהשתומם. מביט אני השמימה ומתרגש מעצמת בריאת שמים וארץ, מעצמת כחו של בורא עולם שעושה בעולמו כרצונו, וכחו וגבורתו מלא עולם, ובתמימות רץ אני תכף לכוון הרדיו שבבית, לשמע מ"מקור ראשון" את פלאי הבריאה. והנה, תכף בפתיחת הרדיו - מה קולטות אזני? פרשן מסים שואל את אחד המדענים: היאך אתה מסביר את "מקרה" רעידת האדמה בטורקיה? והלה משיבו בחצי לשונו את נסבות ה"מקרה" בשיטה מדענית מבהקת - ושם אלקים לא יזכירו ולא ישמע על פיהם. נכון, אמת שמנהיג הקב"ה עולמו בדרך טבע, אבל אסון נורא הוא לשמע אנשים הטבועים בבץ הכפירה, והמקרה והטבע הוא סוף ראיתם.

את האמת אמר - ממשיך מספר הספור - בבת אחת כל ההתלהבות, היראה והמורא שהיו לי, נעלמו כליל... ואין צורך להאריך...

זוהי דגמא קטנה מאחד מנפגעי שמיעת הרדיו, והלא ספורים כאלו המה מעשים שבכל יום, לשמע דברי הפוליטיקה שלהם בפרשנות שפאלו כל הנהגת העולם תחת ידם והמה המנהיגים מהלך העולם תוך התפחשות והתנפרות גמורה ממי שבראם ויצרם, כאלו ובגדם לעשות שלום, כאלו ובגדם לשמר עצמם מכל מיליוני אויבינו בנפש הסובבים אותנו, כאלו ובגדם לתת או לא לתת את הארץ, והכל מתוך שחצנות ויהירות.

וזהו שארית מחיית עמלק שנותרה להמחות על ידינו, ושארית זו קשה מכל המלחמות להי בעמלק שהיו בכל הדורות. אדם פותח רדיו - שומע אנשים יהודים מדברים בעברית, ובתרמית אינם מכריזים על עצמם

בגלוי מרד וכפירה בה' אלקי ישראל, אולם כפירתם טמונה עמוק עמוק במעמקי לבם, ובלשון חלקלקות משחילים ומחדירים המה את הכפירה במח השומע טפין טפין. וזו הסכנה הגדולה ביותר - כשהאיב נותן הרגשה שאין מה לפחד ממנו ושלום לו עם מבקשי נפשו, ולסוף צד את טרפו ומכהו מכת נפש.

כמה חוזים אנו - במקרה המספר ובדומים לו - בנבואתם של גדולי וקדושי ישראל המובאים לעיל בפרק נבואות חז"ל, שטובים וצדיקים יכשלו בשמיעת ובדבורי כפירה ומינות בסוף הימים. כמה נחשב היום אדם לקיצוני ומבדל מהחברה וכמי שאינו מן הישוב כאשר נמנע הוא מלשמע רדיו. והרי זה פלא! בסד הכל אדם אינו מענין לשמע דבריהם של שונאי תורה ומצוותיה, אינו רוצה לשמע דבריהם של רומסי התורה וחכמיה. אחד שכזה אינו נחשב לאדם מן השורה, פנטי, קיצוני, מנטורי קרתא וכדומה...

רבותינו ז"ל דרשו את הפסוק "מי בז ליום קטנותי" - מי גרם לצדיקים שיתבזבו שלחנם לעתיד לבוא? קטנות אמונה שהיתה בהם! והוא מדרש פליאה; מצד אחד קרואים בשם צדיקים, ומאידך - קטני אמנה. כמה היום בימינו אין זו קשיה. במו עינינו רואים אנו אנשים צדיקים בכל דרכם וחסידים במעשיהם, ועם כל זה שומעים דברי כפירה ואפיקורסות מבלי להזדעזע ולהחרד, והטפטוף חודר ללבם ומצנן להם את אמונתם, שהרי מתחשבים המה בפרשנותם, בהשערותיהם, בכחם וכו', והרי זו קטנות אמונה לראות בהם כפי שהם רואים בעצמם - כח מבלעדי ה', ועל זה מתבזבו שלחנם של צדיקים לעתיד לבוא.

כמה שמירה על שמירה צריכים אנו לשמר את אמונתנו שלא תפגם, חס וחלילה. ואם ה"חזון איש" זצ"ל כותב ש"האמונה נטיה דקה מעדינות הנפש", הרי שמגלה לנו בזאת להוציא מטעות ההמון שהאמונה היא דבר פשוט ויציב אצל כל הבא להחשיב עצמו כמאמין, אלא "נטיה דקה היא מעדינות הנפש". ואם כן, כל סטיה קלה כבר מקלקלת את האמונה, כל שמיעת דבר כפירה, ישירות או בעקיפין, מבלבלת לאדם את ישרות אמונתו, ובפרט עתה, שכחות הרע והטמאה מצטיינים במינות באפנים מתחכמים ביותר, שהרי אנו איננו חיים בגטו סגור ומסגר על שמירת היהדות. אנו חיים אתם, אוכלים אתם, עובדים אתם, וכל היום אנו במשא ומתן אתם. אם כן, כמה מסכנים אנו בסכנת חדירת ארס המינות, ולפחות הצנון והקרירות משלמות האמונה הנדרשת, ובפרט שמסבבים אנו בעריות ובאביזריהו שלהם, מלבושי פריצות, עתונים, תמונות, המטמטמים את המח מלהיות חזק ובריא באמונה ויראה, אם כן, בא זה ומפיל את זה, שהרי אמונה וקדשה תלויים המה אחד בשני, וכשהאדם נכשל בעריות ובאביזריהו כפגם העינים, מתטפש מאמונתו, פיזוע מכל הספרים ומהנסיון הפשוט.

זֶהוּ קָשִׁי הַמְלַחֶמָה הָאֲחֵרוֹנָה - הַתְּקִפָּה עַל הַמַּחַ וְהַלֵּב. עַל הַמַּח - בְּלִבּוּלֵי כְּפִירָה מְעַצְמָאוֹת הַשְּׁלֵטוֹן הַדּוֹגֵל בִּ"אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד", וַיִּכְמוּ כֵן הַתְּקִפָּה עַל הַלֵּב, מְקוֹר הַחֲשָׁקִים וְהַחֲמָדוֹת, לְהַנְצִיץ וְלְהַבְרִיק לוֹ חֲשָׁקֵי הָעוֹלָם וְתַאוּתָיו הָאֲסוּרִים, וַיִּכְמוּ כֵן לְהַטְבִּיעוּ בְּחַיֵּי הַמּוֹתְרוֹת, וַיִּבְכְּ לְהַכְנִיס אֶת הָאָדָם עִמָּק עִמָּק בְּקַלְפַת הַחֲשָׁד שֶׁל הָעוֹלָם, וַיִּכְתּוּצָאָה מִכָּד לְגַרְם לוֹ הַסַּח הַדְּעַת מְעַרְכִים בְּעֵלֵי עָרָד נִשְׁגָּבִים, הַמְבַטְיחִים חַיֵּי עוֹלָם הִזֶּה מֵאֲשָׁרִים וְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא, וְלְהַמִּירָם בְּעַרְכִים נִפְסָדִים שֶׁל הָעוֹלָם שְׂאֲחֵרִיתָם יְגוֹן וְאַנְחָה בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת.

מְעֵשָׂה בְּרַבֵּי זְלָמֹן בְּהַר"ן לְעוֹי זצ"ל (הַנִּקְרָא ר' זְלָמֹן ר' נַחוּמִ'ס) שֶׁפָּעַם בָּא אֵלָיו אֶחָד בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים לְהַרְאוֹת לוֹ אֶת אֲתָרוּגוֹ, שֶׁהָיָה מְהַדְּר בְּכָל הַמְּעַלּוֹת, אֲלָא שֶׁהָיָה חֹסֵר, וְאוֹתָהּ שָׁנָה חַל יוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת בְּשַׁבָּת. כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ רַבֵּי זְלָמֹן שֵׁשׁ פְּסוּל חֹסֵר בְּאֲתָרוּג, תִּמְמָה הִלָּה: "וְכִי מָה בְּכָד? וְהָרִי בְּשָׁנָה הַזֹּאת 'חֹסֵר' כְּשֶׁר!" נִזְדַּעְזַע רַבֵּי זְלָמֹן בְּחֻרְדַּת קִדְשׁ וְנָעַר בּוֹ: "הָאֵם אֵינְךָ מְאָמִין בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ? וְכִי אֵינְךָ מְחַכֶּה וּמְצַפֶּה לוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבוֹא?! הָרִי אָנוּ מְקוּיִם כִּי בְּמַהֲרָה יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְנִזְכֶּה אֲזַי בְּיַחַד עִם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבָרָךְ שָׁם עַל הַלּוּלָב וְהָאֲתָרוּג גַּם בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחַג, אֲף עַל פִּי שְׂיַחּוּל בְּשַׁבָּת, וְהָרִי אֲתָרוּגָךְ יִהְיֶה פְּסוּל לְבָרָךְ עָלְיוֹ שָׁם, וְלֹא עוֹד, אֲלָא אֲף בְּשָׁאֵר יְמֵי הַחַג יִהְיֶה ה'חֹסֵר' פְּסוּל בְּמִקְדָּשׁ, הוֹאִיל וְהַחַיִּיב שָׁם כָּל שְׂבַעָה הוּא מִן הַתּוֹרָה!"

פֶּרֶק ו - עֲצוֹת לְשִׁמִּירַת הָאֲמוּנָה וְחִזּוּקָהּ

א. הִיסְטוֹרִיָה

יְדִיעַת סֵדֶר הַדּוֹרוֹת חֲשׂוּבָה הִיא מְאֹד לְחִזּוּק הָאֲמוּנָה, בְּהַ נִתֵּן לְרֵאוֹת כִּי סוֹד בְּרִיאַת הָעוֹלָם, מֵאָדָם הָרֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ, אֵינָה בְּשָׁמַיִם וְלֹא מֵעֶבֶר לַיָּם, אֲלָא קְרוֹב הַדָּבָר אֵלֵינוּ מְאֹד, וְכַפִּי שֶׁיָּבֵאֵר לְהֵלֶן.

אָדָם הָרֵאשׁוֹן, יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הָאֱלֹקִים, חִי 930 שָׁנָה. אִם כֵּן, בְּשָׁנַת 930 לְבְּרִיאַת הָעוֹלָם מֵת אָדָם הָרֵאשׁוֹן. מִתּוֹשְׁלַח חִי בְּחַפִּיפָה אַחַת עִם אָדָם הָרֵאשׁוֹן 243 שָׁנָה, שֶׁהָיוּ הַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְהָרֵאשׁוֹנוֹת לְחַיֵּי מִתּוֹשְׁלַח, וְכַמוֹכֵן שֶׁאָדָם סִפֵּר לוֹ עַל בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְאֲשֶׁר הוּא יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַבּוֹרָא, וְעַל כָּל מְעֵשָׂה תְּקִפּוֹ וְגִבּוֹרָתוֹ שֶׁל הָאֱלֹקִים בְּבְרִיאַת וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם. וְכֵן סִפֵּר זֹאת לְלִמּוֹד שְׁחִי בְּיָמָיו, שֶׁהָיָה אָבִיו שֶׁל נַח.

נח נולד 125 שנה לאחר אדם הראשון, בשנת 1056 לבריאת העולם. ואם כן, שמע מלמד אביו וממתושלח, שכאמור חיו בחפיפה אחת עם אדם הראשון, את כל ארועי אדם הראשון.

נח מת בן 950 שנה לאחר שחזה את כל ארועי המבול והצלתו ממנו הוא וכל בני ביתו בתבת עץ פשוטה שבתוכה הכניסו את כל סוגי החיות, הבהמות והעופות למיניהם, שברור שנעשה כאן נס "מועט שהחזיק את המרבה", וכמבאר ברמב"ן.

נח מת בשנת 2006 לבריאת העולם, וחי בחפיפה אחת 58 שנה עם אברהם אבינו, שנולד בשנת 1948 לבריאת העולם. ואם כן, 58 שנים אחרונות של נח היו 58 שנותיו הראשונות של אברהם אבינו, ונדאי שספר לו את כל ארועי המבול ואת כל מה ששמע ממתושלח ולמד אביו שחזו את אדם הראשון במו עיניהם. הרי שהיסטוריה של 2123 שנים מתחלת הבריאה היא סך הכל בת ארבעה דורות בלבד: אדם, מתושלח, נח, אברהם.

מאברהם עברו הדברים ליצחק וליעקב ולשנים עשר בניו. לאחר 113 שנים מפטירת יעקב אבינו ובניו נולד משה רבנו בשנת 2368 לבריאת העולם, והיה משה רבנו בנו של עמרם שהיה בנו של קהת בן לוי בן יעקב אבינו ע"ה.

שעבוד בני ישראל בעבדות פרך במצרים, ועד לנפלאות יציאת מצרים שארעו בשנת 2448 לבריאת העולם.

קבלת התורה - מעמד גדול ומרשים זה ארע בשנת 2448 לבריאת העולם. לאחר ארבעים שנה נכנסו לארץ ישראל במלחמת יהושע עם 31 מלכים בנסים גלויים, החל משנת 2488 לבריאת העולם, ולאחר מכן היתה תקופת השופטים, מלכות שאול ודוד.

בשנים 2338 - 2928 עמד בית המקדש הראשון, במשך 410 שנה, ולאחר מכן גלות בבל שבעים שנה נכנסו לארץ ישראל במלחמת יהושע על תלו 420 שנה - 3828 - 3408, ואז היה עזרא הסופר ומאה עשרים אנשי כנסת הגדולה שמתוכם היו כמה נביאים - חגי, זכריה ומלאכי, והם שתקנו לנו את נסח התפלה הנמצא עד ימינו.

לאחר מכן תקופת חכמי ישראל שקדמו לתנאים משנת 3810 - 3560 (250 שנה), הלא המה: יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן, יהושע בן פרחיה ונתאי הארבל, יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, שמעיה ואבטליון, הלל ושמיאי.

וכמוכן שאלו ראשי האמה, אבל נדאי בתקופתם חיו עוד הרבה מחכמי ישראל.

לאחר מכן תקופת התנאים הקדושים - 3948 - 3788 (160 שנה).

הרי תקופה של כמעט 4,000 שנה מבריאת העולם מגוללת תחת ידינו באמינות ברורה ואמתית.

מתוך דברי הרמב"ן ז"ל

* אברהם אבינו צוה לבניו ולביתו אחריו, והעיד להם מה ששמע מנח עצמו [שהרי היה אברהם בביתו של נח, וספר לו נח את כל הקורות אותו בזמן המבול, על התבה וכל אשר בה], והרי אברהם אבינו עד מפי עד בכל ענין המבול (רמב"ן פרק י' פסוק ב').

* יצחק ויעקב אבותינו ראו את שם בן נח ה"עד במבול" [שם נקרא "עד המבול", שהרי היה בתבה בזמן המבול] [את נח עצמו לא ראו יצחק ויעקב, שהרי מת נח לפני לדת יצחק]. ושמעו ממנו כל מה שעבר עליו בהיותו בתבה, ויעקב הגיד כל זה לשבעים נפש, בניו ונכדיו, שירדו עמו למצרים, וגם לפרעה מלך מצרים ואנשי דורו (רמב"ן שם).

* כמו כן היה אברהם אבינו עד רביעי על יצירת העולם, כי אדם הראשון ספר על היצירה ועל הקורות אותו ללמד [למד היה אבי נח. הוא ראה את אדם הראשון וחיו בזמן אחד 56 שנה, כמפרש בכתוב]. למד העיד לנח, נח העיד לאברהם, ואברהם לבניו ולבני ביתו אחריו. ואם כן, אדם הראשון - עד ראשון, למד - עד שני, נח - עד שלישי, אברהם אבינו - עד רביעי על יצירת העולם (רמב"ן, שם, בשם הרמב"ם).

ב. צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתך על משכנות הרעים

הדרך הפשוטה והבטוחה ביותר להנצל בתקופה סוערת של ימינו היא "אמונת חכמים". ספורי התורה לא נכתבו לשעתן בלבד. התורה חזתה את תקופות ישראל עד סוף הדורות ומה יעבר עליהם, וטמנה בתוכה עצות נפלאות, שהמתבונן בהם, ימצא עצה ומרפא לכל מצב בו הוא נקלע.

בסקירה קצרה נעבר על כמה מהם:

יוסף הצדיק נמכר לארץ מצרים, שם נחשב לנער עברי בתור עבד. ישב בבית הסהר שתיים עשרה שנה, ועמד בצדקותו ולא נסה לחפש פרקן, ועמד בנסיונו המפרסם מתוך יראת השם - "איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וקטאתי לאלקים".

והוא נורא למתבונן! נער עזוב, מנתק ממשפחת אביו, כלוא בבור, ויש באפשרותו כביכול להשתחרר מכל מצוקותיו - חוץ מעצם הנסיון לספק

את יצרי, ועומד חזק באמונה מתוך צער ואינו מבקש פרקו לצרתו בדרך אסור.

אין טרגדיה הידועה לנו שישנה היום שלא עברו אותה אבותינו הקדושים.

שכול בנים - מה יש לנו יותר מסבלו של יעקב אבינו, בצערו של בנו יוסף, בן זקוניו, או אברהם אבינו שנתבקש יותר מנסיון של שכול בנים - לשחט במו ידיו את בנו יחידו, ונתרצה לכך, ולא עוד, אלא שהשכים בבקר באהבה לכך. וכמו כן אהרו הפהן שכל שני בנים, ויתגובתו - וידם אהרו.

אלמנות - אברהם אבינו ע"ה נתאלמן משרה לאחר העמידה בנסיון העקדה ולא הרהר: וכי זו תורה וזו שכרה?! אלא קבל פטירת אשתו באהבה ובדומיה.

יעקב אבינו ע"ה כמו כן נתאלמן מרחל אמנו ע"ה.

קשיי זיוג - יעקב אבינו ע"ה עבד עבור זיוגו שבע שנים, ונתרמה לעבד עוד שבע שנים נוספות, ואת הכל קבל באהבה לצרף מצות העמדת השבטים.

קשיי פרנסה - יעקב אבינו ע"ה נתרמה מאה פעמים מלבו חמיו. כל יום ישב אתו על חוזה עבודה חדש, עם תנאים חדשים מתוך בצע כסף ורמאות.

כמו כן - מי סבל כל ימיו רדיפות משונאים בני ברית ומשאנים בני ברית כדוד המלך ע"ה.

וכן עוד יתבונן מספורי התנ"ך ויקרא בהם על הנביאים ממשה רבנו ע"ה ואחריו, שזכו לשמע דבר ה', ואחריהם בעלי התלמוד שעסקו בתורה במצבים קשים ביותר. רבי שמעון בר יוחאי שלש עשרה שנה בתוך מערה עוסק בתורה, ועוד כמוהו בכל הדורות שמסרו נפשם על התורה מתוך רדיפות והשפלות ולא זזו מרצון ה' ונתנו כל כחם על התורה, כעשרה הרוגי מלכות, והצדיקו כל אות ממנה ודרשו על כל תג ותג תלי תלים של הלכות, ועם כל סבלם התבטלו התבטלות גמורה על כל אות שבתורה.

ואחריהם - הרמב"ם, הר"ם, רש"י, וכל בעלי התוספות שעצמו מספר, חכמים וגאונים, באיזה התבטלות פרשו את התורה, ועל כל חכמתם ועצמת בינתם התכופפו לכל אות ואות שבה.

ואחריהם - ראשונים ואחרונים שבכל דור ודור, כמה היתה אמונתם שלמה בהקדוש ברוך הוא ללא פקפוק כלל. הבעל-שם-טוב ותלמידיו, הגר"א ותלמידיו, ר' ישראל סלנטר ותלמידיו בעלי המוסר, שהיו אדירי התורה הקדושה וזכי המדות כמלאכים ממש, שכפו את יצריהם ותשוקותיהם והעתיקו את כל אהבתם על הבורא ותורתו וממש נחלו

עליה. אם כן, אנו, הקטנים, באיזה זכות יש לנו להרים ראשינו ולחדש משהו או להקשות משהו? אין לנו אלא לטמון ראשינו בין ברכיהם ולילך אחר חכמתם ונגדלתם, בין אם נבין בין אם לא נבין (וכבר ערכת לנושא זה ספר שלם בשם "היגיון לבני")

ג. תפלה

עצת העצות - ויזעקו בני ישראל אל ה' מן העבודה ותעל שועתם אל האלקים. כימי צאתנו מארץ מצרים נראה נפלאות גם בעתיד, ללא ספק, אלא שיש לנו להשתמש באותה עצה שהשתמשו אבותינו בכל שעת צרה - לזעק ולהתריע לה' שיצילנו. ואם השתמשו אבותינו בנשק התפלה בצרת הגוף, על אחת כמה וכמה בצרת הנפש, כאשר נשמותינו ונשמות בנינו ובנותינו בסכנת שמד יום יום, עד שכמעט אין בית אשר אין בו מת מיתת הנפש והרוח. על כך צריך לזעק יום יום.

כל יום, לפני צאתנו לרחובה של עיר, הרי חייבים להקדים תפלה, ולמה יהא חיוב זה פחות מהיוצא לדוד שחייבים להקדים תפלה שיהא צאתו ובואו לשלום בגופו וממונו?! הרי כל יציאה היום לרחובה של עיר, שלנו ושל בנינו, מסכנת את הרוחניות שלנו, ואפשר ביום אחד על ידי ראייה אחת או שיחה אחת עם מי שאינו הגון לאבד עמל של שנות חנוך הבנים, ולקבל תוך שעה בן או בת אחרים וזרים לגמרי, עם רוח וראש אחר, עם רצון ושיאיפה זרים לחלוטין, ואלו המה מעשים שבכל יום. אם כן, אין לנו על מי להשען אלא על כח התפלה, שהיא האהובה ביותר אצל הקדוש ברוך הוא ולה הוא מצפה מכל יהודי ויהודי. פשוט, בכל אפשרות של זמן, בדוד, בשעת העסק, בשעת הבשול, ובכל הזדמנות לפתח את הפה בתפלה שיצילנו מן המים הזידונים השוטפים עלינו בזרם שוטף מבית ומחוץ.

והתפלה צריך שתהא על עצמו ועל אחרים. יתפלל על כל בני משפחתו ועל כלל ישראל, שישמרם ה' ויתן להם כח ושמירה עליונה מכל פגעי העולם, הרוחניים והגשמיים, ובזה יתחזק גם באהבת ישראל שהיא תכלית מצות החסד, כי יתכן שהיא אדם מחלק צדקות ומסיע למסכנים - ולבו מלא קנאה ותחרות. תכלית מצות החסד, שהיא לבו אוהב כל יהודי ויהודי ורוצה ורופץ בשמחת כל יהודי, ובפרט בהצלחתו בתורה ויראת שמים, שכאן נבחן האדם באמת האם אוהב ה' הוא בכך שאין עינו צרה בהצלחת ושגשוג חברו בתורה ובמצוות.

והעצה היא - שייחד האדם לעצמו בקביעות לומר תפלה ב"שומע תפלה", לפחות בכל תפלת שחרית, מעמק לבו לה' שיצילו יחד עם כל בני ביתו ממים הזידונים השוטפים עלינו שלא ישטפו שום בן או בת משלנו, חס וחלילה.

וְדָבָר נוסף ישנו בתועלת התפלה - שבכך יתחזק הוא באמונה, שהרי בתפלה עומד אדם ומצהיר שהנו חסר יכלת לחלוטין וכל תלותו בהקדוש ברוך הוא, ובזה מפנים לעצמו אמונה טהורה, ובהתמדה בתפלה בדרך זו של כניעה, יתחזק אמונתו ויהא טבעית אצלו.

ד. תורה

לא נשאר לנו כהיום - רק להצטופף בתבת התורה להנצל מהמבול של כפייה ואפיקורסות, ולא לצאת ממנה מפני מי המבול וגם אם קשה, גם אם התנאים בתוך תבה זו לא נוחים במיוחד, ישורים לגוף ישורים לנפש - כמוכן לאלה שעדין לא טעמו טעמה הטוב - אין אפשרות אחרת.

נח נצטוו לפני בתבה ולזפתה מבית ומחוץ בכפר [זפת]. ואומר שם רש"י, אף שהריח של הזפת רע, היה מוכרח לזפתה גם מבפנים מפני עצמת מי המבול, שלא כתבת משה, שהיה די לה בזפת מבחוץ. כן הוא לימינו - אף שתצטרך בתוך בית המדרש להיות בהרגשת ריח זפת, דע כי בכך תלויים חייך, ולכן כדאי וכדאי בכל מצב להסתופף בחצרות ה' ולעסק בתורה ככל האפשר, עם כל המניעות והנסיונות, ולהבין שמבלי זה הרי שמי המבול - כפייה ואפיקורסות - רשאים לחזר לתבת המח, רחמנא לצלן.

אם בכל הזמנים זקוק כל יהודי לשמירה מיצר הרע, והוא על ידי עסק התורה, על אחת כמה וכמה בעקבתא דמשיחא. והוא שאמרו חז"ל, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסק בתורה ובגמילות חסדים. ולכאורה קשה, וכי דוקא אז הוא חיוב עסק התורה? הרי חיוב עסק התורה הוא בכל הזמנים. אלא, כשהשעה שעת שלום והשקט, מגחך וקיצוני הוא לאדם לשבת במקלט בטענה שמא תפרץ מלחמה, לכן יכול לשמר עצמו בצורה טבעית ורגועה, אולם כשהשעה שעת מלחמה ופצצות עפים באויר, אין שום קיצוניות להתחבא במקלטים עד יעבר זעם, וחובה על כל בר דעת לעשות זאת.

אנו עתה בשעת מלחמה, מלחמת האמונה והקדשה לעמת הכפייה והערייות, מלחמה קשה שלא הייתה כמותה בעולם. פיוס חגיבים אנו להתחבא במקלטים, שהמה בתי כנסיות ובתי מדרשות, ולעסק בתורה יום יום, ולדעת! יום שעבר ללא שעור תורה, האדם באותו יום בסכנה עצומה שאורבת לו זה מכבר, אלא שמוצאת היא את אותו יום להכשילו אחר שאין לו באותו יום זכות התורה להגן עליו מפחות הרע.

לכן, בעדן שכזה, שאנו יום יום, שעה שעה, בסכנה, חגיבים להצטייד בעסק התורה ולא להתפתות לשום פתוי. הכל חוב להדחות עבור עסק התורה. לוותר על אכילה - אם טרם אכלת והגיעה שעת שעור תורה. לוותר על מניחה. לוותר על רוח ועל כל עסק שהוא. לדעת כי אין שעת פקוח נפש

כִּי־מִיָּנוּ שֶׁהַכֹּל נִדְחָה לְצַרְךָ הַהֲצֵלָה הַגְּדוֹלָה - עֵסֶק הַתּוֹרָה, שְׂכַחָה לְהִגֹּן וּלְהַצִּיל מִיָּצָר הָרַע, בֵּין בְּזִמּוֹן שְׁעוֹסֶק בָּהּ וּבֵין בְּזִמּוֹן שְׂאִין עוֹסֶק בָּהּ, אוּלַם בְּתַנְאֵי שְׂבַמְחַשְׁבֵּתוֹ לְחֹזֵר אֵלֶיהָ תָּמִיד.

מִנְסִיוֹן, רַבִּים הִתְחִילוּ בְּדַרְךְ הַתְּשׁוּבָה וְלֹא כָּלֵם עֲמָדוֹ וְהַחֲזִיקוּ בָּהּ, וּבְדַרְךְ כָּלֵל הַקּוֹבֵעַ לְכַךְ הוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה. אֲלֹא שֶׁהִתְחִילוּ בְּתְשׁוּבָה לֹא רַק בְּשָׁנוּי הַבַּיִת וְהַכְּשָׁרוֹ וּבַחֲצוֹנוּיֹת הַמַּעֲשִׂים, אֲלֹא גַם עֵסֶקוֹ בַּתּוֹרָה וְנִכְנָסוּ בְּרִצְיוֹנוֹת לַתּוֹרָה - אֲלֵה הַחֲזִיקָה תְּשׁוּבָתָם מֵעֲמָד, אוּלַם אֲלֵה שֶׁשָּׁבוּ בְּתְשׁוּבָה בַּחֲצוֹנוּיֹת וְאֵף שָׁנוּ אֶת הַלְּבוּשׁ, הַכְּשִׁירוּ אֶת הַבַּיִת וְכוּי אוּלַם הִתְרַפּוּ מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה - לֹא יָכְלוּ עֲמָד, וְחֹזְרוּ לְסוּרָם.

ה. שבת

אֲלֵמֵלִי מִשְׁמָרִים יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת מִיָּד נִגְאָלוּ. מֵה לָנוּ כֹּחַ יוֹתֵר מִהַשְׁבֵּת שֵׁישׁ בְּכַחַה לְהַבִּיא לִישׁוּעָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּלְסִלֵּק מֵעֲלֵיהֶם אֶת עַל הַגְּלוּת לְגַמְרֵי. וְאִם לְגֵאֲלֵת הַכֹּלֵל יֵשׁ צַרְךְ בְּשִׁמְרֵת כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת - כְּמוֹ כֵּן לְפָרֵט, כִּי יְהוּדֵי הַחֶסֶד עַל עֲצֻמוֹ וְרוּצָה שִׁשְׁמְרוּ עֲלָיו מִן הַשָּׁמַיִם וּלְגֵאֵל, לְפָחוֹת בְּבַחֲיִנַת גֵּאֲלָה פְּרֻטִית, יֵאֱמָץ לְעֲצֻמוֹ אֶת יוֹם הַשְּׁבֵת לְקִדְשָׁהּ קִדְשׁ קִדְשֵׁים בְּתוֹרָה וְשִׁירָה, וּלְכַבְּדָהּ בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וּזְהִירוֹת מִכָּל חֲלוּל שַׁבָּת, וְאִזּוּ יִשְׁפְּעוּ עֲלָיו שֶׁפַע סִגְלוּתִיהָ שֶׁל הַשְּׁבֵת, שְׁמִלְאָה הִיא בְּסִגְלוּת נִפְלְאוֹת שֶׁל עֵשֶׂר וְכָבוֹד, וּבַעֲקָר - שְׁמִירָה מִיָּצָר הָרַע, וּמְבִיאָה לְגֵאֲלֵת הַנֶּפֶשׁ מִכָּל הַמַּזִּיקִים וְכַחוֹת הָרַע הָאוֹרְבִים לְנֶפֶשׁ הָאָדָם.

וּלְדַאֲבוּנָנוּ, רַבִּים מְכַרְיָזִים עַל עֲצָמָם כְּשׁוֹמְרֵי שַׁבָּת, וְשַׁבָּתָם שַׁבָּת בְּכַךְ שְׁבֻטִים מִמְּלֹאכְתָם וּמֵעֲבִירִים יוֹם זֶה בַּעֲתוֹנִים וּבְגִרְעִינִים וּבְשִׁיחָה בְּטֵלָה. הֲלֹזָה תִּקְרָא שַׁבָּת קִדְשׁ?! וְכִי לְנַהֵג שְׂכֵזָה תִּרְעִיף עֲלֵיהֶם הַשְּׁבֵת אֶת שֶׁפַע בְּרֻכּוֹתֶיהָ וְסִגְלוּתֶיהָ?! וְכִי לְצַרְךָ זֶה נִתְבַּשְׂרָה הַשְּׁבֵת לְהִיּוֹת בֵּת זִוְגָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בְּשִׁבִיל שִׁיבְלוּ בָּהּ יוֹם שֶׁל בְּטֵלָה?!

כֹּחַ הַשְּׁבֵת הוּא עֲצוּם וְרַב, וְאֲשֵׁרִי מִי שִׁיּוּדַע לְנַצֵּל יוֹם זֶה בְּתוֹרָה וְעַבּוּדָה וְכָבוֹד הַשְּׁבֵת כְּרָאוּי. וְכַמוֹבֵן שֶׁדְּרוּשׁ לְכַךְ בְּקִיאוֹת גְּדוֹלָה בְּהַלְכוֹת שַׁבָּת לְדַעְתָּם עַל כָּל פְּרֻטִיהֶם בְּמָה שֶׁנוֹגַע לָנוּ שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ: דִּינֵי שְׁהִיָּה, הַטְּמָנָה, חֲזָרָה, כְּבוֹס, בּוֹרֵר, טִלְטוּל מְקַצָּה, וְעוֹד פְּרֻטִים כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ שֶׁיִּכּוֹל אָדָם בְּחֹסֶר יְדִיעָה לְכַשֵּׁל כָּל שַׁבָּת, וְהָרִי שֶׁגָּגַת תִּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן.

לְכוּ, הַרוּצָה לְחוּס עַל עֲצָמוֹ, וּבְפָרֵט אָדָם הַמְּטַלְטֵל כָּל הַשָּׁבוּעַ בְּטִרְדוֹת פְּרָנְסָה, יִקַּח לוֹ אֶת יוֹם הַשְּׁבֵת לְיוֹם שֶׁכְּלוּ תוֹרָה, יִלְדֵךְ מִשְׁעוֹר לְשַׁעוֹר, מִחֲבָרוֹתָא לְחֲבָרוֹתָא, לְהַעֲבִיר אֶת יוֹם הַשְּׁבֵת בְּתוֹרָה וְיִרְאָה, וְזֶה יִתֵּן לוֹ כֹּחַ לְכָל הַשָּׁבוּעַ לְהִיּוֹת חֲזָק וְנִשְׁמָר מִכָּל חֲטָא וְעוֹוֹן, שֶׁהָרִי הַשְּׁבֵת, מִנִּיהַ מִתְבַּרְכִּים כָּל שְׁתֵּי יוֹמִין. כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ מִתְבַּרְכִּים מִכַּח יוֹם הַשְּׁבֵת. קִדְשַׁת הַשְּׁבֵת נִמְשַׁכֶּת וּמִתְפָּרֶשֶׁת עַל כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ. וּמֵה גַם שֵׁישׁ בְּכַחַה

לְכַפֵּר עוֹנוֹת יוֹתֵר מִהַכֵּל, וְכִמוּ שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל, כָּל הַמְשֻׁמֵּר שֶׁבֵּת כֹּהֲלֵכְתָּהּ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, וְאִפְלוּ עִבַד עֲבוּדָה זָרָה כְּדוֹר אֲנוֹשׁ מוֹחֲלִין לוֹ. כִּי הַשֶּׁבֶת הִיא הַפֶּךָ הָעֲבוּדָה זָרָה וְהַפֶּךָ הַכְּפִירָה, שֶׁהָרִי הַשֶּׁבֶת מוֹרָה עַל חֲדוּשׁ הָעוֹלָם וְעַל הַנְּהֻגָתוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ אֶת עוֹלָמוֹ, וְאִם כֵּן, בְּיָמֵינוּ שֶׁמִּתְפָּרֶצֶת כַּח הַנּוֹי"ן שֶׁל הַטְּמֵאָה, שֶׁהִיא הַכְּפִירָה - מָה יוֹתֵר יֵשׁ כְּנֻגְדָה מֵאֲשֶׁר יוֹם הַשֶּׁבֶת שֶׁכֵּלּוּ יוֹם שֶׁל אֲמוּנָה וּמֵהוֹתוֹ זוֹעֵק עַל "כִּי שִׁשֶּׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ".

"וַיִּשָּׂם ה' לְקִיּוֹן אוֹת לְבַלְתֵּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מִצְאוֹ". קִיּוֹן, לְאַחַר שֶׁחֲטָא, טָעָן: "הוּ גֵרְשֶׁת אֹתִי וְגו' וְהָיָה כָּל מִצְאֵי יִהְרַגְנִי", וְעַל כֵּן הַבְּטִיחוּ ה': "וַיִּשָּׂם ה' לְקִיּוֹן אוֹת לְבַלְתֵּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מִצְאוֹ".

בְּיָמֵינוּ אָנוּ, שֶׁנִּמְצָאִים אָנוּ תַּחַת מְכִי נֶפֶשׁ עַל כָּל צַעַד וְשַׁעַל, מָה נַעֲשֶׂה לְבַלְתֵּי הַכּוֹת אוֹתָנוּ כָּל מוֹצְאֵינוּ? זְקוּקִים אָנוּ לְאוֹת מֵאֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּהְיָה נוֹשָׂאִים אוֹתָהּ עֲלֵינוּ, וּבְכָךְ נִשְׁמֵר מִכָּל רַע.

"בִּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעֵלָם" (שְׁמוֹת ל"א, י"ז). הַשֶּׁבֶת הִנֵּה אוֹת עַל נוֹשָׂאָהּ לְהִיוֹתוֹ נִשְׁמֵר לְבַלְתֵּי הַכּוֹת אוֹתוֹ כָּל מוֹצְאוֹ, כְּמוֹ כֵּן אוֹת תִּפְלִין בַּיָּמֹת הַחוּל הֵנִס אוֹתוֹת הַמְּחִיבֹת לְהִיוֹת נִשְׂאוֹת עֲלֵינוּ לְהִיוֹתָנוּ נִשְׁמֵרִים לְבַלְתֵּי הַכּוֹת אוֹתָנוּ - הַכָּאָה בְּנֶפֶשׁ - כָּל מוֹצְאֵינוּ.

1. אִמֵּן יֵהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא

כָּל הָעוֹנָה אִמֵּן יֵהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא בְּכָל כַּחוֹ קוֹרְעִין לוֹ גִּזְרֵי דֵינּוּ. וּמוֹבָא בְּ"שׁוֹמֵר אֲמוּנָתוֹ", שֶׁהָעוֹנָה כְּרָאוּי בְּכָל כַּחוֹ וְכוֹנֵנָתוֹ אִמֵּן יֵהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא - אִין לָךְ תִּקְוֹן וּשְׁמִירָה לְנֶפֶשׁ יוֹתֵר מְזָה, וְשׁוּה יוֹתֵר מִכָּל הַתַּעֲנִיּוֹת וְהַסְּגוּפִים.

וְאִם עֲסָקִינָן בְּמַחֲוֵת עֲמִלָּק וּבְמַחֲוֵת שַׁעַר הַחַמְּשִׁים שֶׁל הַכְּפִירָה וְהַטְּמֵאָה, הָרִי שֶׁעֲנִית אִמֵּן יֵהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא נִתְקַנָּה לְצַרְךָ כֶּךָ מִפֶּשׁ - לְכוּן בָּהּ שֶׁיִּמְחָה זְכָרוֹ שֶׁל עֲמִלָּק וְתַכּוּן בְּמַהֲרָה מִלְּכוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עֲלֵינוּ.

וְכִמָּה הָאָרִיכוּ חֲז"ל בְּשִׁבְחַת הָעוֹנָה אִמֵּן יֵהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא בְּכָל כַּחוֹ וְכוֹנֵנָתוֹ, כְּמָה גִּזְרוֹת מִתְּבַטְּלִים מֵעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְנִנְעָצִים מִלְּרֹדֶת בְּזָכוֹת זֶה. לְכוּן גַּם בְּפֶרֶט זֶה יֵשׁ לָנוּ עֵתָהּ, בְּסוֹף הַיָּמִים, לְהַזְהֵר בְּכָל כַּחוֹנוֹ, וּלְהַשְׁמֵר מִדְּבוּרִים בְּטָלִים בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וּקְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְכִמוּ שֶׁמוֹבָא בְּסִפְר "מְרַכְּבָה שְׁלֵמָה" לְר' יִשְׁמַעֵאל כֶּהֵן גְּדוֹל, שֶׁהִרְאָהוּ הַמֶּלֶךְ מ"ט שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹסֶר רוֹצִים לְפָרֶץ גִּזְרוֹת נוֹרָאוֹת עַל עַם יִשְׂרָאֵל, וְהִרְאָהוּ עַל כֵּן מְגִלוֹת רַבּוֹת כְּתוּבוֹת בְּגִזְרוֹת רַעוֹת וְאִכְזָרִיוֹת עַל עַם יִשְׂרָאֵל, וְאִין לָהֶם רְשׁוֹת לְצַאת רַק בְּזָכוֹת זֶה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִים לְבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת וְעוֹנִים

ז. צניעות

לאַס וּלְבַת בְּיִשְׂרָאֵל!

כְּשֶׁחִיל עוֹשֶׂה טְעוֹת וְאֶפְלוּ מִתְמַרְדֵּן נֶגֶד מִפְקָדוֹ בְּיָמִים כְּתֻקוֹנִים, כְּמוֹבֵן שְׁעָנְשׁוּ חֲמוּר, אוֹלָם כְּפָלִים חֲמוּר עָנְשׁוּ כַּאֲשֶׁר מִתְמַרְדֵּן נֶגֶד מִפְקָדוֹ וּמְסַרְבֵּן מִשְׁמַעַת בְּשַׁעַת קָרֵב, כְּשֶׁאֵשׁ הָאוֹיֵב מִשְׁתַּלַּחַת מִכָּל כּוּוֹן, וְכָל טְעוֹת קִטְנָה יְכוּלָה לְגַרֵם אֲבֹדוֹת כְּבִדּוֹת.

בְּזַמְנֵנוּ, שְׂאָנוּ בְּתֻקָּף עֲצֻמַת הַמְּלַחְמָה הַמְּכַרְיָעָה, הַמְּכַרְזֵת כְּמִלְחַמַת קִיּוּם בֵּין כַּחוֹת הַקְּדוּשָׁה לְכַחוֹת הַסְּטָרָא אַחְרָא, וְרַבִּים חֲלָלִים נוֹפְלִים, לְדַאֲבוּנֵנוּ, יוֹם יוֹם, וּמְאִידָד - רַבִּים הַשְּׁבִים לְכַחוֹת הַקְּדוּשָׁה מְדֵי יוֹם יוֹם, כִּדְ שֶׁהַבְּרוּר וְהַצְּרוּף נַעֲשֶׂה מְדֵי יוֹם מִי לְנֶצַח וּמִי לְאֲבָדוֹן. בְּיָמִים שְׂפָאָלָה, כָּל אִשָּׁה וּבַת הַמְּהַלְכוֹת בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר בְּלְבוּשׁ לֹא צָנוּעַ, הָרִי שְׂמַתְמַרְדּוֹת הֵן לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹתֶיהָ בְּזַמֵּן מְלַחְמָה קָשָׁה, וּמְכַרְיֵזוֹת עַל עֲצָמִים כְּמִשְׁתַּיִכוֹת לְמַחְנֵה הָאוֹיֵב שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּד-הוּא, הֵלֹא הוּא עֲמֶלֶק הַמְּזַנֵּב אֶת הַנְּחֻשְׁלִים מְאִז וְעַד הַיּוֹם, וּמַגְבִּירוֹת בְּלְבוּשׁוֹן וּבַהֲנַהֲגָתוֹן אֶת כַּחוֹ לְצוּד נְפֻשׁוֹת דְּרָדָד הַתְּאֹהָה שֶׁל הָעֲרִיּוֹת לְמִינּוֹת וּכְפִירָה, כְּפָה, אִם כֵּן, נוֹטְלוֹת אַחְרִיּוֹת אוֹתוֹן נָשִׁים עַל עֲצָמוֹן.

וְלֹא לְחַנֵּם תְּלוּ חֲכָמֵינוּ אֶת גְּאֻלְתוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּזָכוֹת נָשִׁים צְדָקְנִיּוֹת, וּמִמֵּילָא מוֹבֵן גַּם לְהַפְּדוֹ - שֶׁהַמְּשֻׁד גְּלוּתוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַאֲרֻכַת שְׁעִבּוּדוֹן כְּמוֹ כֵּן תְּלוּי בְּנָשִׁים הַנוֹהֲגוֹת הַפְּדוֹ הַצְּנִיעוּת, שְׂבִכְדָּ מְטַמְּאוֹת מַחוֹתֵיהֶם שֶׁל בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל וּמְכַשִּׁילוֹת אוֹתָם בְּגוֹרֵם הַקְּצָף הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר עַל עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי אֵין קְצָף הִי גְדוֹל יוֹתֵר עַל יִשְׂרָאֵל מִכַּאֲשֶׁר נְכַשְׁלִים בְּעֲרִיּוֹת, כְּפִדּוּעַ.

וְלָכוּ, כָּל אִשָּׁה תַחֲשֵׁב הַיֵּטֵב בְּמָה הִיא בּוֹחֶרֶת בְּיָמִים שְׂפָאָלָה, שֶׁהָרִי צִיּוֹן לְשִׁבַח - עִם כָּל הַפָּאָר וְהַגְּדָלָה - מַגִּיעַ לְחִיל הַפּוֹעֵל בְּצַעַד אֲמִיץ בְּזַמֵּן קָרֵב, וְדוּקָא בְּזַמֵּן שְׂפָזָה בְּרַגַע אֶחָד יְכוּל לְעֵלוֹת לְדַרְגּוֹת נְפִלְאוֹת עַל הַיּוֹתוֹ מְכַרְיַע נְצַחוֹן, וּבְזַמֵּן קָשָׁה, כְּשֶׁהָאוֹיֵב מִמּוּל - מוֹסֵר נְפֻשׁוֹ עַל מְלָכוֹ. כֵּן כָּל אִשָּׁה, בְּזַמֵּן קָשָׁה כְּיָמֵינוּ שֶׁהַמְּלַחְמָה בְּתֻקָּפָהּ וְכָל דְּבַר הוֹלֵד בְּקִשִּׁי, וּבְכָל זֹאת קָמָה בְּמַסִּירוֹת נְפֻשׁ לֹא חֲשָׁבוֹן לְאָף אֶחָד, לֹא לְמִשְׁפָּחָה, לֹא לְחַבְרִים לְעִבּוּדָה וְלְרַחוּב, וְעוֹשֶׂה בְּמַסִּירוֹת אֶת הַמְּטָל עֲלֶיהָ, הָרִי שְׂבִשְׂעָה אַחַת קוֹנָה עוֹלָמָהּ וּמַגְנָה בְּזָכוֹתֶיהָ עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל לְקָרֵב לָהֶם אֶת הַגְּאֻלָּה, וּבְגֻאָהּ יְכוּלָה לְקָרוֹת עַל עֲצָמָהּ אֶת הַפְּסוּק "יִזְדִּים הִלְצִנִּי עַד מְאֹד מִתּוֹרְתְךָ לֹא נְטִיתִי".

עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֵיב דִּיסקִין ז"ל אָמְרוּ, שְׂבִאֲחַת הַפְּעָמִים אֲשֶׁר שָׁהָה בְּבֵית רַבִּי זְרַח רְאוּבֵן בְּרוּרְמוֹן, נִשְׁמַע לְפָתַע קוֹל צְפִירַת הַרְּכָבָת, שֶׁהַחֲלָה בְּאוֹתָהּ

תקופה לנסע לירושלים. שאל רבי יהושע ליב מה פשר הצפירה, וכשהסבירו לו מנין באה הצפירה, הוא התמלא חרדה, וארשת תנוגה ירדה על פניו. וכך הוא אמר: "אָהָה! כָּבֵר מִפְּנֵים אֶת הַדְּרָכִים! כָּבֵר כָּבֵר, וְזָמַן הַגְּאֻלָּה קָרֵב, וְעַדִּין אֵין אָנוּ מוֹכְנִים לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ!" הוא הסתמך על הנאמר בפרקי דרבי אליעזר, שקדם ביאת המשיח יפנו את הדרכים. המהרי"ל דיסקין שנה ושלש את דבריו אלה, כשכל עצמותיו מרתתות מאימת יום ה' הגדול.

פרק ז - אחרית הימים (שאלות ותשובות)

מה תפקידנו כדור המסים?

דורנו מכנה בלשון חז"ל: "עקבתא דמשיחא". לגוף אברים בעלי תפקידים רבים: המוח, העינים, האזנים וכו', והעקב הנו התחתון ביותר בגוף האדם. נמשיל את מהלך ההכנה לתקון עולם העתיד לדמות האדם. את התפקידים הבכירים לצרף התקון שבבחינת מוח, עינים, אזנים, לב, כָּבֵר עָשׂוּ קַדְמוֹנֵינוּ עֲנֵקֵי הָרוּחַ, הָאֲבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, נְבִיאִים, תַּנְאִים, אַמּוֹרָאִים, גְּאוּנִים, ראשונים, וכן הלאה. דורנו הגיע לבחינת "עקב". תפקיד העקב אינו גאוני ומחשבתו אלא פיזי, להלך את כל הקומה גם כשיצטרף לדרך על גבי רפש וטיט.

תפקידנו כדור המסים לשמר תורה ומצוות מתוך אמונה פשוטה ובכח, ובמסירות נפש להלך על גבי כל הרפש והטיט והלכלוך הסובב אותנו בלעגם ולגלוגם, לדרך על כלם ולהשאיר נאמנים לתורה ומצוות בלי וכוזים שכליים, את אמונות השכל כָּבֵר עָשׂוּ בְּשִׁבְלֵנוּ קַדְמוֹנֵינוּ. יש לנו מספיק על מי לסמוך, אין צורך להתחיל את העבודה מחדש. המטל עלינו - לבצע במסירות נפש פשוטה ותמימה את עשיית המצוות, ובכך נחתם את פעלת ההכנה לקראת עולם מתקון.

וזו הסבה לקשי שמירת המצוות בהתחלתיות של היהדות, כמו שבת, תפילין, טהרה וכדומה, כי תפקידנו לתת את הבית, המשפחה, העבודה, הכל בשביל קיום מצוות יסודיות ופשוטות, והנדרש הוא מסירות נפש ודריכה על כל הבץ והטיט הסובב של כפירה ועריות המשתוללים ברחוב שלא היו כמותם, ונסיונות תכופים ותקיפים אלו נוחתים עלינו כדי

שְׁנַבְצַע אֶת הַמָּטָל עָלֵינוּ בְּכַח וּבְמַסִּירוֹת, וְלֹא בְּמַח וּבְפִילוסוֹפִיָּה.

הנשמות שנזדמנו בדורנו, האם זה רכוז מסים של נשמות או כך נפלו במקרה?

בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מוּבָא, שֶׁבְּדוֹר הַמָּסִים יִתְרַכְּזוּ כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּתְגַּלְּלוּ פְּעָמִים רַבּוֹת וְלֹא הַצְּלִיחוּ לְתַקֵּן אֶת עֲצָמוֹ, וְלָכֵן - כְּאִפְשָׁרוֹת אַחֲרוֹנָה, שֶׁתּוֹכַל לְהַעֲשׂוֹת בְּזַמַּן קָצֵר לְסַבֵּת רַבּוּי הַנְּסִיווֹנוֹת, תְּכִיפּוּתָם וְעֲצָמָתָם - יִקְנוּ עוֹלָמָם בְּשָׁעָה אַחַת, וּבְכַךְ יִתְקַנּוּ לְנֻצָח.

מהם הקשיים המיוחדים שיהיו בדורות המסימים מאשר לדורות קודמים?

רַב הַפְּרָטִים דְּלֵהֲלֹן מְלַקְטִים מִסֵּפֶר "הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן" מְאָמְרִים מִהֲרַבִּי (מִסַּאטְמָר)

א. יְסוּרִים רַבִּים, מְשֻׁנִּים וּתְכוּפִים, כְּמוּבָא בְּמִדְרָשׁ: גִּי שְׁלִישִׁים שֶׁל יְסוּרִים נִתְחַלְקוּ בְּעוֹלָם - אֶחָד נָטְלוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם כּוֹלֵל גְּלוֹת מִצְרַיִם, אֶחָד נָטְלוּ כָּל הַדּוֹרוֹת כָּלָם, וְאֶחָד לְדוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ. הֵרִי שֶׁבְּדוֹר מְשִׁיחַ יִתְרַכְּזוּ יְסוּרִים כֹּה רַבִּים שֶׁבְּעֵבֶר הַתְּפָרְשׁוּ עַל פְּנֵי שָׁנִים רַבּוֹת.

ב. כִּי לֹא יֵהָא בְּדוֹר צְדִיקִים כְּבְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים, וְאִין מִי שֶׁיִּבְקֵשׁ רַחֲמִים וַיִּגַּן עַל הַדּוֹר.

ג. כִּי לֹא יֵהִיוּ בְּדוֹר צְדִיקִים כְּבְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים, וְאִין מִי שֶׁיִּשְׁמַשׁ לְדַגְמָא וּלְתוֹכְחָה לְדוֹר.

ד. הַשְּׁפָלוֹת וְהִירִידָה עַד לְדִיוּטָה הַתְּחַתּוֹנָה תִּהְיֶה נְחֻלַת רַבִּים.

ה. הַסְּתֵר פְּנִים נוֹרָא - צְדִיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, וְהַעֲצָה לְכַךְ - רַק אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה.

ו. גַּם צְעָקוֹת וּתְפִלוֹת רַבּוֹת יִתְעַכְּבוּ מִלְּהַעֲנוֹת.

ז. יִתְרַבּוּ כּוֹפְרִים וְאִפִּיקוֹרְסִים שׁוֹנְאֵי דַת, אוֹהֲבֵי בְּצַע, זְנוּת וְכַבּוּד.

ח. הַרוֹצִים לְחַזֵּר בָּהֶם לְדַרְךְ הַתְּשׁוּבָה יִתְעַרְמוּ עֲלֵיהֶם נְסִיווֹנוֹת מִתּוֹךְ בֵּיתָם, וְאִם בְּעֵבֶר לְחַמוּ נִגְדְּנוּ עַל דְּתַנּוּ מִסְּלָמִים, נוֹצְרִים, יוֹנִים וְכִיוּצָא, בְּדוֹר אַחֲרוֹן תִּהְיֶה לְבַעַל מְלַחְמָה עַל הַדַּת לֹא עִם אַחַר מֵאֲשֶׁר אֲשֵׁתּוֹ, הִיא

שְׁתַּרְדֹּף אוֹתוֹ וְתַצִּיק לוֹ. וְכִמוֹ כֵּן אִשָּׁה שֶׁתִּכְבֵּר בְּאַמֶּת וְתִרְצָה לָשׁוּב - בְּעֵלָהּ
הוּא שֶׁיִּרְדֹּף אוֹתָהּ וְיַצִּיק לָהּ עַד הַחֲרָמָה, וְיֵאָלֵץ אֶחָד מִבְּנֵי הַזִּיג לְשֹׁמֵר דָּתוֹ
בְּמַחִיצַת וְתַחַת קוֹרֵת גַּג אַחַת עִם בֶּן זִיגוֹ הַשְּׂנִי הַבּוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁה.
אָדָם וְנִחַשׁ תַּחַת קוֹרֵת גַּג אַחַת.

ט. כִּמוֹ כֵּן יִסְבְּלוּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין בְּעִבּוּדָה, בְּרָחוּב, בְּמִשְׁפָּחָה
- נִסְיוֹנוֹת שֶׁיִּכְבְּדוּ עֲלֵם שֶׁל הַחוּזָרִים בְּתִשׁוּבָה.

י. הֶרְשָׁעִים יִצְלִיחוּ וְיַעֲלוּ מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְיִתְפָּסוּ מִנְהִיגוֹת וּמְדִינָה. הַמְלָכוֹת
תִּהְיֶינָה לְמִינּוֹת (גִּמְרָא).

יא. תִּקּוּפָה זוֹ תִּהְיֶה קֶשֶׁה מְלוֹמֵר בָּהּ אֶת הָאֶמֶת, הֵן מְבוֹשָׁה וְהֵן מִפְּחַד וְסָר
מֵרַע מִשְׁתוֹלֵל (גִּמְרָא).

יב. בָּנִים יִפְרְשׂוּ מֵעַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶם וְאֲבוֹת מִבְּנֵיהֶם מִמַּחְלֶקֶת הַדֵּת.

יג. מִנְהִיגֵי הַדּוֹר יִהְיוּ עֲזִים כְּכֶלֶב (עֵין יַעֲקֹב).

יד. יִקָּר הַשְּׁעָרִים. הָעֲנִיּוֹת תִּהְיֶה מְנַת חֶלְקָם שֶׁל רַבִּים, וְכִנְיָאָמָר: "הַשְּׂאֲרָתִי
בְּקִרְבָּךְ עִם עֲנִי וְדָל". סִימָן זֶה יִהְיֶה מִבְּשׂוֹר לְזוֹכֵי הַגְּאֻלָּה לְסַבֵּל צַעַר הָעֲנִי
קֹדֶם בּוֹאָה, וְהֵם מִבְּשָׂרִים לְהַשְׂאֵר לְקֶץ הַפְּלָאוֹת.

טו. כָּל מִי שֶׁחֲצוּף יוֹתֵר, יִהְיֶה "גְּדוֹל" יוֹתֵר.

טז. אֵין עַל מִי לְהַשְׁעֵן אֶלָּא עַל אֲבִינוּ שֶׁבִשְׂמִים - כִּי לֹא יִהְיֶה מִמֵּי לְהִתְחַזֵּק
וּמִמֵּי לְהִתְעוֹדֵד בְּשָׁעוֹת הַמְּצוּקָה.

יז. לֹא יִהְיוּ נְסִים גְּלוּיִים עַל יְדֵי הַצְּדִיקִים. דְּהֵינּוּ, לֹא יִנָּתֵן לָהֶם רְשׁוֹת
לְפַעַל שְׁנוּיֵי טִבַּע כְּמוֹ בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים.

יח. הָעֲשִׂירִים יִהְיוּ קִמְצָנִים וְאֶכְזָרִים, וּבְגִלְלָם אֲנָשֵׁי אֶמֶת יִסּוּבְבוּ מֵעִיר
לְעִיר וְלֹא יִחַנְנוּ.

יט. חֲכָמֵי הַתּוֹרָה יִהְיוּ נִרְדָּפִים, בְּזוּיִים וּטְפִלִּים.

כ. יִרְאֵי ה' יִהְיוּ מְאוּסִים וְיִקְרָאוּ קִיצוֹנִים, חֲסִרֵי תִרְבוּת.

כא. הַמְנַהִיגִים יִהְיוּ מְשַׁעֲבָדִים לָעָם בְּעַד כֶּסֶף וְכָבוֹד.

כב. הַזְּקֵנִים יִשְׁתַּתְּקוּ וְיִפְחָדוּ מִלְּמַחוֹת בְּצַעֲרִים, וְאֵין תּוֹכָחָה.

כג. הַתְּלַמִּידִים יַעֲשׂוּ סְכָסוּכִים בֵּין רַבּוֹתֵיהֶם וְיִגְבִּירוּ קִטְגוֹרָא בֵּין
הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים עֲצָמִים, בְּכַד שֶׁיִּרְנְנוּ תְּלַמִּידִים שֶׁל רַב פְּלוּנִי עַל רַב
אֶלְמוּנִי.

כד. צדיקים ובעלי מעשים טובים לא יחשבו לכלום.

כה. צרות רבות ומלחמות רבות בעולם.

כו. קיום הדור יהא בזכות תינוקות של בית רבן, שהם צדיקים בקטנותו בלבד.

כז. בדור זה יתרכזו נשמות מדור המבול ודור הפלגה, שהיו אדוקים בזנות ובכפירה (בעש"ט)

כח. אפיקורסות גדולה תרד לעולם, והנסיון של האמונה יהא קשה מאד כמו לטפס על קיר ישר ללא סלם ומדרגות (ר' ישראל מרוז'ין).

כט. הצדיקים ועובדי ה' שיהיו באותו דור יהיו מפזרים ולא מאגדים.

ל. שער החמשים של הטמאה ירשה בדור זה להוציא את כחו במלחמה נגד הקדשה, מה שלא הרשה שער זה לצאת בדורות קודמים. שער החמשים הוא של מינות ואפיקורסות ("אור החיים" הקדוש).

לא. לא ינצלו מהמים הזידונים - רק מי שיש לו זכות אבות או במסירות נפש של עצמו.

לב. גם אנשים טובים וחרדים יתפוצץ מפיהם כפירה ואפיקורסות בקדו שידברו פוליטיקה ויפרשו את המצב לפי המקרה והלח (בעש"ט).

לג. משמעות מלחמת גוג ומגוג בעקרה היא, שמיליונים לא יאמרו קריאת שמע, וגם אלה שיאמרו, יהא קשה להם לאמרה באמת מתוך הלב.

לד. חנוך הבנים יהא קשה כנסיון עקדת יצחק ("פרשת הכסף" לרבי שר שלום מבעלז).

לה. הורים יתמקמו ויילכו באמצע ימיהם מפרי באושים של זרעם.

לו. אלו השולטים בארץ ישראל המה גלגולי הנשמות של הבריונים שהיו בבית שני שסרבו להשמע לתנאים שהיו בתקופתם (משכנות הרועים).

לז. מעשה קטן בדור הזה שקול ככמה מצוות שהיו בדורות הראשונות, ועבודת ה' קטנה בדור הזה שקולה כאילי נביות שהביאו בזמן המקדש (האר"י).

לח. באמונה פשוטה ובשמירת המצוות בתמימות בדור ההוא יוכל האדם לתקן מה שלא יכל לתקן בגלגולים רבים.

לט. יהודי מאמין באמת ובפשטות שימצא בדור שכזה יהיה חדוש נפלא בשמים.

מ. לא תהא הצלה אחרת מלבד הבכיה והזעקה.

מא. טמטום נורא יאחז בבני אדם, וידקדקו במצוות שאינן אלא חסידות, וילעמת זאת יזלזלו בדברים עקריים כצניעות ויסודות האמונה, בבחינת מדקדקים ב"איכה" ומזלזלים ב"קריאת שמע".

מב. בדור זה לא יבקש מבני אדם מדרגות גדולות, אלא פשיטות של אמונה וקיום מצוות, ובכך "קדוש יאמר לו", ויקים בו "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים - קדוש יאמר לו".

מג. נסיונות על כל פסיעה ופסיעה ממש, וכל תנועה קלה לכבוד שמו יתברך תהא חשובה ויקרה למאד.

מהי נבואת חז"ל בענין מנהיגי הדור באחרית הימים?

א. יהיו הרבה רבנים ומנהיגים רמאים כמו עלי אילנות. הסימן להפיר צדיק אמת - אם נזהר משקר עד קצה האחרון. צריך תפלה הרבה להנצל ממנהיג שקר.

ב. נבואת הבעל-שם-טוב בשנוי קצת: יהיו רבנים כמו יק מאק (שמשמים) רב צרות ישראל בא על ידיהם.

ג. המקרב רחוקים והמרחק קרובים, ביצוע הוא מנהיג שקר.

ד. מדרש: "לפני הגאולה תרד אש מן השמים לצדם ולכבודם - כביכול - של ה"פורקי עלי". זה יהיה הברור האחרון - שלא יתפתו בני ישראל הכשרים אפלו בפני מופת זה.

ה. בעוון המנהיגים, שכל אחד אומר אני אמלך, נדחית הגאולה.

ו. אפלו צדיקים יהיו להם נסיונות באמונה - העצה לפרסם שאני אמרתי זאת מראש (רבי נוחמן מברסלב).

ז. בעקבתא דמשיחא תתגבר החצפה אף בזקנים וגדולי הדור משום שיעמידו דינים ומפרנסים שאינם הגונים.

ח. משה רבנו ע"ה צפה תכלית השפלות של דורות האחרונים עם מלכיהם בראשם ונתירא מאד. הקדוש-ברוך-הוא נחמו, שאדרבה, על ידי זה תצמח ישועה גדולה.

ט. הרבה מנהיגים אשר בדור הקודם היו נחשבים עוד לעובדי עבודה זרה - בדור הזה נעשו מנהיגים.

י. הדור של עקבתא דמשיחא יהיה עני ודל ממנהיגי אמת. המנהיגים הרעים גורמים שכחת התורה עבור להגדיל את ביתם ולחזק כסא ממשלתם ומתעים את העם.

יא. מנהיגים הרעים גורמים מכשולות היותר גדולים.

יב. אין כבוד ה' וטובת הדור לנגד עיניהם.

יג. עכשו, בעוונותינו הרבים, חדל הרועה מלנהיג, כי הדור מנהיגין אותו לדעתם. בזמן כזה צריך להתבונן בדרכי האבות.

יד. כל המנהיגים עיניהם בחנפה אל הדור, ועל ידי זה נשפעים המה מדעות כוזבות.

טו. ה"בעל דבר" לעת זקנותו נתחכם ומפתה רק להמנהיג להכשיל על ידו יותר.
העם.

מהי הגדרת "ערב רב" ומה יהיו מעשיהם?

א. כמה מיני ערב רב יש, ומהם : - "העמלקים" - הראשים בגלותא וחומסין את ישראל, ה"גבורים" - המה בונים בתי כנסיות ובתי מדרשות לא לשם שמים - רק להגדיל שמם, וגוזלן את ישראל.

ב. בזמן שהערב רב הם ראשים על ישראל, פאלו שולטין על הקדוש-ברוך-הוא.

ג. יותר מעכבין את ישראל בגלותא הערב רב מאמות העולם.

ד. כל טוב שעושין הערב רב, רק לתועלת עצמם עושים.

ה. אוי להם לישראל כאשר הערב רב הם הראשים.

ו. הערב רב דבוקין מאד בישראל ולא תהיה הגאולה עד שיתבררו מישראל על ידי קשי הגלות. חמשה מיני ערב רב המה ראשי ישראל בגלות, וגורמים כל הצרות.

ז. יראי חטא ומאסו בעיני הערב רב.

ח. הערב רב קופצים להורות, אף על פי שלא הגיעו להוראה, לעשות להם שם גדול.

ט. כל עזי פנים ורשעים שבדור הם מהערב רב.

י. יש רועים של הסטרא אחרא וכופין אנשים לתחות שעבודיהו - עקר מלכותם היא על ידי עזות, והעצה להנצל מהם היא גם כן על ידי עזות.

יא. אף שרואים אצל הערב רב דברים טובים, כמו תורה ודרך ארץ ושלוחה, אף על פי כן מכרחים למאס בהם, כי הוא זמן הברור. זוהי הבחירה והנסיון בימים האלו.

יב. רב הדור האחרון ומנהיגיו הם ערב רב. משה בא בעבור אחת לני שנה, שלא יטעו ראשי הערב רב את ישראל.

יג. מקבל גם מהבעל-שם-טוב הקדוש, שקדם ביאת המשיח יהיו רב מנהיגים וראשי העדה מהערב רב. כל אחד צריך לפחד שלא יהיה בכלל הערב רב. עכשו הוא גמר הברור של כל הגלגולים.

יד. נגד כל צדיק נברא איש רשע ומחטיא כדי שתהא הבחירה חפשית.

טו. עלינו מטל לכבד כל אדם ותלמיד חכם, כי אין אתנו יודע מאומה, ורק יש להתפלל שנוצח לרב אמת.

האם יהא רוח הקדש ונבואה בדור האחרון?

א. יפרתנו מישראל נבואה ורוח הקדש - אין קללה מזו! אוי לדורות שטעמו מכוס המר הזה.

ב. בכל הדורות היו צדיקים שהיו מסייעין להבא לטהר, אבל עכשו אבדנו הכל, ולא נשאר מסייע - רק אבינו שבשמים.

ג. בדורות הקודמים היו להם מנהיגים לפי ערך הדור, ועכשו גם לפי ערך הדור אין לנו מנהיגים.

ד. נבואה על הדור הזה: "ימים רבים לישראל ללא אלקי אמת וללא כהן מורה וללא תורה".

ה. מלחמת גוג ומגוג כבר התחילה. אין לנו עוד צדיקי אמת שיצורו לנו. רק הקדוש-ברוך-הוא מנהיגנו. חשיבות גדולה היא מה שעובדין אותו מתוך חשכה.

ו. מדרש: "כְּשֶׁמִסְתַּלְקִין הַצַּדִּיקִים, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשַׁגֵּיחַ יוֹתֵר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - בְּזֹאת נִנְחָם.

ז. נְשַׁאֲרָנוּ עִרְם וְיַחַף, וְאִין מִי שֶׁיִּשְׁגָּיַח עַל הַדּוֹר.

ח. אִם מֵאֲמִינִים בְּהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּזֶמֶן שֶׁאִין צַדִּיקִים בְּעוֹלָם שְׁיַחֲזִקוּ הָאֱמוּנָה וּמִמְתִּינִים עַל יְשׁוּעָתוֹ, הוּא פֶּלֶא וְנִס גְּדוֹל, וְגַם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִתְמָה עַל זֶה לְעֵתִיד לְבֹא.

מה יהא מצב התורה באחרית הימים?

א. מה שְׁאָמְרוּ עֲתִידָה תוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל - כְּוִנּוּ עַל הַדּוֹר הַזֶּה.

ב. מה שֶׁנֶּאֱמַר עֲתִידָה תוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל - קָאֵי עַל הַלֵּב, אָבֵל מֵהַפָּה לֹא תִשְׁתַּכַּח לְעוֹלָם, וְעַל זֶה בָּאָה הַהִבְטָחָה כִּי לֹא תִשְׁכַּח "מִפִּי" זֶרְעוֹ.

ג. מדרש: בְּעֵקֶבֶתָא דְמְשִׁיחָא יְהִיָּה רָעַב בְּעוֹלָם שֶׁל שְׂכַחַת הַתּוֹרָה. תְּהִיָּה עֲרֵבוּבָא גְדוֹלָה וּבִלְבוּל הַדַּעַת וְלֹא תְהִיָּה דַעַת תּוֹרָה אֲמִתִּית.

ד. כַּח הַהִכָּרְעָה נֶאֱבָד מֵאֲתָנוּ בַּדּוֹר הַזֶּה.

ה. בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁאִין בּוֹ בְּרוּר הַלְכָה וְכָל הַדּוֹר אִינוּ יוֹדְעֵי אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, אִין עֲצָה - רַק לִילֵךְ בְּעֵקֶבֶת אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ.

ו. אַף דְּבָרִים הַפְּשׁוּטִים מְאֹד נִסְתָּם מִהַדּוֹר הַזֶּה.

ז. ה"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת" אָמַר עַל חֲכָמֵי דוֹרוֹ: "הַגִּיעַ הַיָּצָר בְּרַב אֲנָשֵׁי הַתּוֹרָה וְאִינֶם רוֹאִים הָאֱמֶת". בְּיָמָיו הָיוּ עַל כָּל פְּנִים יַחֲדִים שֶׁרָאוּ הָאֱמֶת, אָבֵל עֲכָשׁוּ חֲסָרִים גַּם אֵלֶּה.

מה בדבר המדינה והציונות?

א. בְּלִבּוֹל הַמְּדִינָה קִשָּׁה מְאֹד, כִּינּוּ שֶׁהוּא פְּרִי וְתוֹצְאָה שֶׁל שַׁעַר הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַטְּמָאָה, וּכְנֻגְדוֹ יְכוּל רַק שַׁעַר הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה (חֲזוֹן אִישׁ).

ב. נִסִּים גְּלוּיִים שֶׁהַמְּדִינָה כְּבָר קִיָּמַת שָׁנָה, וְלֹא נֶעְקְרָה מְצוֹת אֲפִית מְצוֹת לַחַג הַפֶּסַח (חֲזוֹ"א בְּדַרְכּוֹ לְאִפּוֹת מְצוֹת שָׁנָה לְאַחַר קוּם הַמְּדִינָה).

ג. מְלֵךְ הַמְּשִׁיחַ יִקַּח הַמְּמֻשְׁלָה מֵהֶם (חֲזוֹ"א).

ד. אין ספק שתקיא הארץ את מורדי התורה וחקמיה (ר"א וסרמן).

ה. המדינה - הצרה הגדולה ביותר לעם ישראל (ר"א וסרמן).

ו. מטרת המדינה - להמיר את ישראל (ר"ח סולובייצ'יק והוסיף "אני מוכן לשבע על פד")

ז. הציונות היא הנסיון האחרון טרם זריחת אורו של משיח, והוא פגור שטרם יכבה - עולה להבתו יותר (תולדות שמואל).

ח. רבותינו ברוח קדשם נבאו, שלעתיד תקום ממשלה של מינות, ואמר רבי יצחק: אין בן דוד בא עד שתהפך כל המלכות למינות (סנהדרין צד ע"ב).

ט. גם בזהר הקדוש (פרשת פינחס דף רל"ז ע"ה) ישנה נבואה, שתהיה ממשלה ישראלית בסוף הימים שתהא גרועה לישראל מכל הגליות כלם.

י. מאז החל רעיון הציונות להתנוצץ, פחדו ממנו כל גדולי הצדיקים והגדולים שבדורות קודמים.

יא. מלכות זו עתידה להלחם במקל המשיח ויעמדו לצדו של גוג ומגוג.

במה יש לנו - הדור האחרון - להתחזק?

א. נהיה בגדר מעטים נגד רבים, ולפעמים יחיד נגד רבים.

ב. אם צריך לפגוע מפועלי און - אל ידאג לפרנסתו רק יבטח בה'.

ג. דור תהפוכות - ישלחו מן המחנה את יראי ה', ואת רשעי הדור ירוקמו וינשאו.

ד. בזמן הבית הראשון היה זמן שלא היו אלא שלש מאות אנשים שלא כרעו לבעל.

ה. לא לירא אף מהעמדת חמה של מפרסם לסטות מהאמת, ואף אם תשאיר יחידי בעולם (צוואת היעב"ץ).

ו. צריך להיות חזק ולא ללכת עם הזרם - יהיה מי שיהיה. סוף האמת להתגלות.

ז. בתקופה קשה של ברור נורא זה לא תהיה עצה אחרת כי אם המבארת
בנביא מלאכי: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב
ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו".

אם כן, אף שבאותו זמן ייראו לנפשם, עצה אחת תהא להם - להתחזק
בינם לבין עצמם בחשאי ובצנעה. ומה יהא שכרם? שיזכו להקשבה מלאה
מה' שישתעשע בדבוריהם, וכמו כן שיכתבו בספר הזכרון, ומה הצורך
בכתיבתם בספר הזכרון? לצורך פסוק אחר שנאמר: "והיה הנשאר בציון
והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם" (ישעיה ד,
ג). מי הוא הקדוש הכתוב לחיים בירושלם שישאר וישרד לעתיד- זהו
שנכתב בספר הזכרון הנ"ל (הגר"י לוינשטיין זצ"ל).

(מאמרים דלהלן עד סוף אות כ"ב מהגר"י לוינשטיין זצ"ל)

ח. כל הגאולה תהא בזכות ולמען אותם יחידים שלא גביטו על הסובבים
אותם.

ט. דור שפן דוד בא בו, מסתלקים הצדיקים בזה אחר זה.

י. דור שפן דוד בא בו, יהיו הרבה שיקראו "רב", "רבי" או "צדיק",
תארים ללא מציאות.

יא. דור שפן דוד בא בו, גם אם יתרבו הספסלים - יתמעטו הלבבות
(הגר"י לוינשטיין).

יב. צרות רבות יהיו בדור האחרון, והקשה מכלם - שיהיו הרבה שיפסידו
את האמת כלה ולא יזכו לה.

יג. גם אלה שיחפשו את האמת, יסתפקו במועט של יראת שמים ולמוד
תורה, ובהשאר יזלזלו.

יד. הרשעים שבאותו דור ירשיעו ביקר שאת וביקר עלו.

טו. מה הסימן לאיש אשר המלך חפץ ביקרו להראותו את יקר תפארת
גדלתו לעתיד. מי שמתיסר בממונו או בגופו ואין הולך לו כרצונו.

טז. התפלה ובקשת רחמים צריכים לשמש לנו בזמן זה כלקח ומים.

יז. האכזריות והסכנה הגדולה בעת ההיא תהא לאומר "שלום עליך
נפשי", ואינו דואג להשלים נפשו בתשובה כראוי.

יח. דור שפן דוד בא בו, יהא ברור וצרוף נורא וחד להיכן משתייך האדם
- למחנה הצדיקים או להפך, חס ושלום.

- יט. לגאָלע דרוּשֶׁה הַכְּנָה - תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסִידִים.
- כ. גַּם אֵלּוּ שְׂיִזְכוּ לַגְּאֻלָּה, לֹא תִהְיֶה מִדְּרַגַּת כָּלָם שְׁוָה.
- כא. צָרִיךְ בֵּית קַבּוּל שֶׁל תּוֹרָה וּמִדּוֹת טוֹבוֹת כְּדִי לְזַכּוֹת בַּיּוֹם הַמְּשִׁיחַ.
- כב. תַּפְלָה לְשִׁיבַת הַמִּקְדָּשׁ מְקַרְבֵּת בְּנִינּוּ.

מה יהא מצב הפרנסה בדור האחרון?

א. כָּל הַיְסוּרִים בְּכַף מְאֻזְנִים אַחַת וְעֵנִי בְּכַף שְׁנֵיה - מְכַרְיעַ אֶת כָּלָם. עֵנִי חָשׁוּב כִּמְת (גמרא). אֵין זְכוּךְ לְנִשְׁמָה כְּצַעַר וּבְזִיוֹן הָעֵנִי.

ב. בְּגִלוֹת הָאֲחֵרוֹן תִּתְחַלֵּף גְּזֵרַת הַמִּיתָה בְּעֵנִיּוֹת, וְאוֹתָם שְׂיִזְכוּ לְהַשְׁרֵד לְחַזוֹת בְּנֵעַם ה' בְּעוֹלָם הַתְּקוּן יְצֻטְנּוּ בְּמִדַּת הָעֵנִי, וְכִנְאַמֵּר: "וְהַשְׁאַרְתִּי בְּקִרְבֶּךָ עִם עֵנִי וְדָל וְחָסוּ בְּשֵׁם ה'", (צפניה ג'). וְעוֹד נֶאֱמָר: "וְאֵת עִם עֵנִי תוֹשִׁיעִי".

ג. נִסְיוֹן הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה בְּמִיחָד בְּקִבְלַת יְסוּרֵי הָעֵנִיּוֹת שֶׁלֹּא לְהִתְרַעַם עַל מִדּוֹתָיו יִתְבַּרֵךְ, וְאַפְלוּ אֲנָשֵׁי חֲסִד יֵרְדוּ מִנְכַּסִּיהֶם לְצַרְךָ הַנִּסְיוֹן (שולחן הטהור).

ד. דַּחֲק הָעֵנִיּוֹת יִקְרַב מְאֹד אֶת גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (תיקוני זוהר).

ה. קִדְּם הַגְּאוּלָּה יִהְיֶה שְׁפַע גְּדוֹל בְּעוֹלָם וְאַחַר כֵּן יִפְסֵק, וְיִהְיֶה דַחֲק גְּדוֹל מְאֹד, כִּי רַבִּים יִפְלוּ מִנְכַּסִּיהֶם, וְזֶה יִהְיֶה הַנִּסְיוֹן הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר. כֵּן אָמַר רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵרוּזְיוֹן, וְזֶה תִּכּוֹן דְּבַרְיוֹ:

לְפָנַי יּוֹמוֹת הַמְּשִׁיחַ יִהְיֶה שְׁפַע גְּדוֹל בְּעוֹלָם וְאַנְשִׁים יֵרְבוּ בְּמוֹתָרוֹת וְלוֹקְסוֹס וְיִתְרַגְּלוּ לְהִתְפַּנְקוֹת מְפָרְזֹת, וְלֹאֲחַר מִכֵּן תִּפְסֵק אוֹתָהּ הַשְּׁפָעָה וְיִפְלוּ לְדַחֲק גְּדוֹל (נר ישראל).

ו. הַרְבֵּי מְקוֹצֵק אָמַר, שֶׁהַסִּימָן הַגְּלוּי לַגְּאֻלָּה - כְּשִׁיחֵיו יִשְׂרָאֵל טְרוּדִים וּמִדְּאָגִים מִדַּחֲק פְּרָנְסָתָם עַד שֶׁיִּתְבַּלְבְּלוּ מַחוּתִיָּהֶם מִחֲסָר יְשׁוּב הַדַּעַת (בית ישראל).

ז. עַקֵּר הַכֶּסֶף יִהְיֶה מְצוּי אֲצֵל אֲנָשִׁים עֲשִׂירִים וְאַכְזָרִים שְׂאֵינָם עוֹשִׂים צְדָקָה וְחֲסֵד (חידושי הרי"ם).

ח. עַקֵּר הַנִּסְיוֹנוֹת בְּעַקְבֵּתָא דְּמְשִׁיחָא יִהְיוּ רַק בְּמִמוֹן, וְאוֹתָן נִשְׁמוֹת שְׂיִסְבְּלוּ עֵנִיּוֹת וְדַחֲקוֹת וְלֹא יִחְפְּשׂוּ אֶת הַפְּתוּרוֹנוֹת בְּדַרְךְ שֶׁלֹּא תוֹאֲמַת אֶת

התורה, בָּכָד יִהְיֶה תְּקוּנָם הַמְּשָׁלָם (מנכד חידושי הר"ם רבי ישראל ממוזיץ זצ"ל).

ט. עקר תקון נשמות דור עקבתא דמשיחא - לפיזר ממון לצדקה וחסד על אף הדחקות (מהנ"ל).

י. הגם שהעניות והדחקות גורמים מעוט בעבודת ה' ובלמוד התורה, מתקנים הם את נשמת המתניסר יותר מאלו היתה בהרחבה והיה יכול לעבד את ה' יותר מתודות אותה הרחבה (שולחן הטהור בשם ה"תניא").

מהן סגלות הפרנסה?

- א. לומר בכל יום פְּרִשְׁת הַמֶּן.
- ב. יתמיד לבקש על פרנסתו.
- ג. יתן מעשר מכספו.
- ד. לכוון בברכת המזון בכונה ובשמחה.
- ה. לומר בכל יום י"ג עקרים.
- ו. לומר אגרת הרמב"ן בכל יום.
- ז. לגמר את התהלים בלא הפסק ואפלו לא של "יהי רצון".
- ח. סעודת מלוה מלכה בחבורה, ולספור ספור מהבעל-שם-טוב.
- ט. להיות בשמחה תמיד.
- י. משא ומתן בלישר (טהרת הקודש).

מי ימלט מהחשך הנורא של חבלי משיח?

א. באותם הימים ירבו הצרות לצרף בהם את ישראל כפי הדין, וכל אחד ואחד כפי חובו יצטער, וכל מי שיקשה ערפו ולא ישוב - יאבד, ומי שיתן צנארו בעל התשובה וקבלת הצרות בסבר פנים יפות ויתן שכמו לסבל - יצטרף ויזכה (רבנו משה קורדובירו - הרמ"ק).

ב. רבים יצאו מן הדת בברור והצרוף הנורא שיהא אז בחשבם שבכך תהא הצלתם, אולם באמת לא זמלט רק מי שיותר נאמן לה' ולמצוותיו (ברית מנוחה).

ג. הנשמר בעקר בשתי נקודות אלו - א) אמונה ב) שמירת ברית קדש, מבטח הוא שישמר מכל רע וקדוש יאמר לו (שומר אמונים).

ד. רק מי שחפץ בגאולה באפן מידי, ללא דחיה מסבת חשבונות אישיות, יזכה לה, אולם מי שאינו חפץ או מתנאש ממנה, לא יזכה לה (רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, וראייתו מיוצאי מצרים וחמושים עלו בני ישראל - אחד מחמישה והשאר מתו במכת חושך כיוון שלא רצו לצאת).

אימתי יהא קץ הפלאות?

הקץ הסופי נסתם ונחתי, אולם כל הקצים המובאים בזהר ובספרים הקדושים כלם אמת, לפי שהם שעות רצון והתעוררות לגאולה, אלא שנדחו מפני מעשינו, אולם הקץ האחרון לא יתמהמה, גם אם לא נהיה ראויין לו ככלל (אור החיים).

האם חייב שיהיו סימנים קדם ביאת המשיח או אפשר שיבוא בפתע פתאום?

ב"שומר אמונים" מובא, מקבל לנו איש מפי איש עד הבעל-שם-טוב זצוק"ל שהתגלות המשיח תהא בפתע פתאום, ובאותו רגע של התגלותו לא יחשבו מכך כלום, וכל אחד יהא טרוד בעניניו ובעסקיו ויתנאשו, ובלא הודעה פתאום נשמע בשורת הגאולה. והביא ראיות מפרשות לכך מהמגיד שכן אמר ל"בית יוסף" (מגיד מישרים פי' צו), וכמו כן מהפסוק (מלאכי ג') "ויפתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים" (ועוד ממדרש פרקי היכלות הקדמון פרק לו).

הלא בגמרא ראש השנה (יא ע"א) אמרו, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין לגאל", ואם כן, אין מה לצפות קדם ניסן או אחריו?

שאלה זו שואל ה"שומר אמונים", ועונה: משיח בן דוד בוא יבוא בניסן דוקא, ואולם משיח בן יוסף אין לו זמן, אלא זמנו בכל שעה ורגע, ואלינו אנו מחכים.

אין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אם נחכה לתשובתן של ישראל, אימתי נגאל!?

עונה על כך הרב "שומר אמונים" (בשם רבי בער תלמיד הבעש"ט זצוק"ל)

קדם ביאת משיח יארע ארוע מסים שיעורר את הלבבות לפחות בהרהור תשובה, ויזניח הקדוש-ברוך-הוא הרהור תשובה בלבבות כל ישראל, ויסתפק הקדוש-ברוך-הוא בהרהור זה לבד, ברב רחמי וחסדיו, לקיים מה שנאמר "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה".

במה מתנים ראית סימני הגאולה?

סימן נפלא לגאולתן של ישראל:

תנא רבי שמעון בר יוחאי: בשלשה דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם:

א. מאסו במלכות שמים.

ב. מאסו במלכות בית דוד.

ג. מאסו בבית המקדש, שנאמר (מלכים א, יב) "מה לנו חלק בדוד וגו'". ויבקשו שלשתן, שנאמר (הושע ג) "כי ימים רבים ישבו בני ישראל, אין מלך ואין שר ואין זבח וגו', אחר ישבו בני ישראל, ויבקשו את ה' אלקיהם (מלכות שמים), ואת דויד מלכם (מלכות בית דוד) ופחדו אל ה' ואל טובו (זה בית המקדש, שנאמר "ההר הטוב הזה")" (רש"י).

"וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים", וחמשים - אחד מחמשה, ואלו ארבעה חלקים מישראל מתו במפת חשד, לפי שלא רצו וקפצו בגאולה מסבותיהן האישיות.

אחים יקרים! סלקו חשבונות אישיים למיניהם, הגאולה תלויה בחפץ וברצון לגאול מיד! ללא דחיה מסבת חשבון אישי.

אָנאַ! בְּסוּף כָּל תְּפִלָּה, בְּסוּף כָּל דְּרָשָׁה, בְּסוּף כָּל לְמוּד, זַעְקוּ וְזַעְקוּתְכֶם מִלֵּב:

מִבְקָשִׁים מַלְכוּת שָׁמַיִם!

מִבְקָשִׁים מַלְכוּת בֵּית דָּוִד!

מִבְקָשִׁים בֵּית הַמִּקְדָּשׁ!

זְכֹר! גְּאֻלְתֵּנוּ תְלוּיָהּ בִּ"בְקוּשׁ"! אֵין מְרָאִין סִימָן תְּשׁוּעָה וּגְאוּלָּה לְיִשְׂרָאֵל עַד שְׁיִבְקָשׁוּ שְׁלֹשֶׁתָּן.

מהו באור "צער השכינה"?

א. "שְׁכִינָה" בְּאוּרָה - אוֹרוֹ וְכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט בְּתַחְתּוֹנִים, וְצֶעַר הַשְּׁכִינָה הֵינּוּ צֶעַר מִבְּזִיוֹן כְּבוֹד שָׁמַיִם, כְּבוֹד שָׁמַיִם מִשְׁפָּל, מְעַטִּים הֵמָּה הַיִּרְאִים וְחֲרָדִים לְכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, רַבִּים בְּרִישׁ גְּלִי מַחְלָלִים וְדוֹרְכִים עַל תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו, וְעוֹשִׂים עֵין שֶׁל מַעֲלָה כְּאֵלוֹ אֵינָה רוֹאֶה וְאֵזֶן שֶׁל מַעֲלָה כְּאֵלוֹ אֵינָה שׁוֹמַעַת, וּמִתְכַּחֲשִׂים וּמִתְנַכְּרִים לְמִצִּיאֹתוֹ וְאֲדָנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲמוֹת הָעוֹלָם הֵמָּה הַשׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם וְעַל יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא הֵם בְּגִי הַשְּׁפָחָה, וְשִׁפְחָה יוֹרֶשֶׁת גְּבֻרָתָהּ בְּבִנְיָן הַבַּיִת אֲשֶׁר שׁוֹעֲלִים הֵלְכוּ בוֹ, לְעִמַּת הַגְּבִירָה שְׁנֵתְגַרְשָׁה מִבֵּיתָהּ לִיד כְּתֵל אֶחָד - כְּתֵל הַמַּעֲרָבִי, וְשֵׁם בֵּיתָהּ וְלֹא זָזָה מִשָּׁם.

ב. צֶעַר נוֹסֵף לְשְׁכִינָה - מִסַּבָּלָם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. וּנְתָאָר זֹאת בְּמַקְצֵת:

הָרִי רַבִּים מְעַמְנוּ סוּבְלִים. כָּל אֶחָד סוּבֵל אֶת סִבְלוֹ וְנוֹטֵל אֶת מְנַת חֶלְקוֹ בְּעֵנְשֵׁי הַגְּלוּת, וְכַמְאֵמֵר הַגְּמָרָא בְּחִגִּיגָה: "כָּל מִי שְׁאִינוֹ בְּהֶסְתֵּר פָּנִים אֵינוֹ מֵהֵם". דְּהֵינּוּ, כָּל מִי שֶׁבְּגָלוּת אֵינוֹ סוֹפֵג מִכּוֹת וְהֶסְתֵּר פָּנִים אֵינֶם מַעֵם יִשְׂרָאֵל. וּבְרוּר שֶׁכָּל אֶחָד נוֹטֵל חֶלְקוֹ בְּלִבָּד וְלֹא חֶלֶק חֲבֵרוֹ. אִם כֵּן, נִתְבּוֹנֵן: לוֹ יִצִּיר שְׂיָקוּם אֶחָד וַיֹּאמֶר מוֹכֵן אֲנִי לְטַל יִסּוּרֵי וְחֶלֶק יִסּוּרֵי חֲבֵרִי - הָאֵם יוּכַל לְסַבֵּל? בְּנֻדָּאֵי לֹא! וְגַם אִם כֵּן יִסַּבֵּל, הֵלֵא סִבְלוֹ יִהְיֶה קָשָׁה בְּיִתְרָה, וְלוֹ הֵיךְ אָדָם צָרִיךְ לְסַבֵּל מְנַת חֶלְקָם שֶׁל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל - וְכִי הֵיךְ יְכוּל לְסַבֵּל? בְּנֻדָּאֵי שְׁהֵי מִתְמוּטָט בֶּן רַגַע. וְלָכֵן הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לְכָל אֶחָד חֶלְקוֹ בְּמְנַת הַיִּסּוּרִים כְּפִי חֶלְקוֹ וְכַחוֹ; זֶה בְּשִׁכּוּל בְּנִים, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ, זֶה בְּעֻקְרוֹת, זֶה בְּעֻנְיֹת, זֶה בְּחֻלֵי וְכַדוּמָה.

בְּגְמָרָא נֹאמֵר: "בְּכָל צָרְתֶם לוֹ צַר" - מְלַמֵּד שֶׁהַשְּׁכִינָה סוּבֵלֶת וּמִצְטַעֶרֶת בְּשִׁתּוּף מְלֹא עִם כָּל צֶעַר שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם כֵּן, נִצִּיר לְעֻמְנוֹ, שְׁמַכְל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל בִּיחַד סוּבֵלֶת הַשְּׁכִינָה. נִרְכֵּז אֶת כָּל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל, זֶה בְּכַה וְזֶה בְּכַה, וְנַעֲמִיס אוֹתָם כָּלָם עַל גַּב אִם אַחַת, וְהִיא הַשְּׁכִינָה

הקדושה, היש לתאר את סבלה, שמשתתפת ומרגשת היא בצער של כל אחד מישראל וצערו זהו ממש צערה? וכמאמר הגמרא, שפשישראל בצער, מה שכינה אומרת: קלני מראשי קלני מזרועי, וכאמר: כבד עלי ראשי כבד עלי זרועי. ובכן, אם אדם אחד בקשי סובל את מנת חלקו ביסוריו, ולו יטילו עליו גם את מנת חלק חברו בלבד כבר יתמוטט - מה נאמר על צער השכינה שסובלת צערם של רבבות רבות מישראל שסובלים כל אחד בסבלו ומתרכזים סבלם של כלם על גב השכינה בלבד, היש לתאר את צערה וסבלה!?

פרק ח - התגלות המשיח - כיצד? - (מחוברת "רגע לפני הסוף")

רבים טועים לחשב שאין עתה זמן ביאת משיח צדקנו, לפי שאין אנו רואים שום סימן לכך ועולם כמנהגו נוהג, וכיצד, אם כן, פתאום יבוא אדוננו לגאלנו?

בפרק זה נראה מדברי רבותינו דברים פהויתם:

ביאת הגאולה בנחת ובשמחה ללא מלחמות גוג ומגוג וללא צרות ויסורים

"שומר אמונים", מאמר הגאולה, פרק י' עמוד ש"נ, בשם "הבעל שם טוב", שהתגלות המשיח יהא בפתע פתאום בלא הודעה כלל, וכל ישראל לא יחשבו על זה היום של הגאולה, ויהא כל אחד טרוד בעניניו או בעסקיו ויתנאשו, ובלי הודע כלל "פתאום" נשמע בשורות הגאולה, בעזרת ה'.

וכן מבאר בספר תולדות אדם ברמזי שבת הגדול מ"הבעל שם טוב" (פרשת ויחי) "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים"; "אשר יקרא" מלשון דרדך "מקרה", שכל אחד ישב על עבודתו בהסח הדעת ופתאום יבוא משיח.

וכך מובא בספר "מלבוש שבת ויום טוב" בשם "רבי אלימלך מליז'נסק": "שאף על פי שנאמרו כמה פסוקים אשר בשעת ביאת משיח יהיו מלחמות גדולות, ומלחמות גוג ומגוג, אמנם הוא הפעיל בתפלתו שלא יהיו אז מלחמות, רק המוכר קמח יעמד בהמדה וימכר הקמח, והמוכר סחורה

על מלבוש יעמד עם האמה וימכר הסחורה, ופתאום יבוא אליהו ויבשר
אשר הנה משיח בא".

כמו כן עולה מדברי "רבי חיים מוואלז'ין" בתארו את אפן ביאת המשיח
בזה הלשון: "יושב אני בחדרי ועוסק בתורה. פתאום נדחפת אשתי
בבהלה: 'חיים! אתה יושב ועוסק בתורה?! והרי משיח בא!' מכעפע אני
שלש פעמים ושואל: 'זו מנין לך?' 'יתצא לשוק וראה', היא אומרת, 'הכל
יצאו לקראת המשיח, אף תינוק בעריסתו לא נשאר'".

הנה כי ברור היה לו לגאון ר' חיים מוואלז'ין, שפאשר יבוא המשיח -
באפן פתאומי יבוא. וזהו ששנו חכמים סנהדרין (צו, עא) "ג' באין בהסח
הדעת, אלו הן: משיח..."

לפי גרסא אחרת - גרסת הגאון רבי משה סולוביצ'יק [בנו של הגר"ח
מבריסק], כך אמר הגאון רבי חיים מוואלז'ין:

הבה ואציר לכם כיצד יבוא המשיח. נכנס אני בסתם יום של חול מן
הישיבה לביתי. השעה היא שעת בקר לאחר תפלת שחרית. הרבנית
שואלת אותי: "חיים, רצונך בפת שחרית מיד עכשו?" אני משיב לה:
"רלקה [כך נקראת], עדן שעורי של היום אינו מוכן, לא אכל עד אשר
אעין קצת בסוגיא שאני צריך ללמד היום בישיבה". "טוב, חיים", היא
אומרת לי, "יאה כך עד שאתה תכין את שעוריך, אגש לשוק לקנות
משהו, בינתים אשאיר את הרטב על הכירה. שים נא לב, חיים, כי לא
ישרף. אנא, שים לב. הרי מכירה אני אותך שאתה שוכח הכל, כשאתה
מעין בסוגיה". הרבנית יוצאת לשוק. אני פותח ספר ומתחיל לעין בסוגיה
שלפני. פתאום אני מרגיש כי השמש התחילה מאירה באור גדול פי כמה
ממה שהאירה עד עתה. איזו בהירות! פתאום אני שומע כיצד הצפורים
על העצים שבגנה פוצחות פיהן במנגינה חדשה, מרנינה, כובשת לבבות.
והנה אני שומע קול רחש עולה מן הרחוב. אני מושיט ראשי בעד החלון
ואני רואה את אלי הסנדלר רץ בבהלה. "מה קרה, אלי? מה קרה לאור
השמש? מנין נגינת הצפרים המקסימה? מה קרה לעצים שהתחילו
מלבלבים לפתע בנצה חדשה? מה קרה?" "מה?! איך יודע רבי?" נותן בי
הסנדלר את עיניו, "הרי משיח בא!" מיד רץ אני לארון להוציא מלבוש
של שבת שלי כדי להתעטף בו ולצאת לקראת המלך המשיח. מוציא אני
את המלבוש - והנה, אויה, חסר בו כפתור. במוצאי שבת נשר הכפתור,
וכשאמרתי לרבנית לחיטו, אמרה לי: "מה אתה מאיץ בי, הרי לא
תשתמש במלבוש עד לערב שבת". ועכשו, צריך אני ללכת לקבל פני המלך
המשיח ובמלבוש שלי שני כפתורים במקום שלשה! עד שאני עומד ודן
עם עצמי מה לעשות, האם להתעטף בקפוטה הפגומה או לא להתעטף בה
ואני תוהה אם אפשר לצאת לקראת המלך המשיח בבגד של חול, והנה
באה במרוצה הרבנית, כלה נושמת-נושפת: "געואלד, חיים, איפה היית,
הנה הרטב שעל האש נשרף!" "פתיה", אני אומר לה, "מה לך ולרטב

שְׁנֵשֶׁרָף? מְהֵרִי וְהִתְעַטְפִי בְּשִׂמְלַת הַשֶּׁבֶת שֶׁלְךָ וְצֵאִי לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי
הַמְּשִׁיחַ!" (רי"ד סולוביצ'יק בספר על התשובה, עמ' 236)

"מְצוּדַת דָּוִד", מְלֶאכִי ג', פְּסוּק א' :

"הִנְנִי שֹׁלַח מְלֶאכִי, וּפְנֵה דָרְךָ לְפָנַי וְ"פְתָאֵם" יָבֹא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן אֲשֶׁר
אַתֶּם מְבַקְשִׁים, וּמְלֶאכֶּה הַבְּרִית אֲשֶׁר אַתֶּם חֹפְצִים הֵנָּה בָּא אָמַר ה'
צְבָאוֹת". וּפְרַשׁ ה'"מְצוּדַת דָּוִד": הָאֲדוֹן - זֶה מְלֶאכֶּה הַמְּשִׁיחַ, אֲשֶׁר עֵין כָּל
אָדָם מְצַפֶּה וּמִיַּחַל לוֹ וּמְבַקֵּשׁ בִּיאָתוֹ.

"מְדַרְשׁ פְּרָקִי הַיְכָלוֹת הַקְּדָמוֹן" פֶּרֶק לו :

"מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוֹתוֹ הַדּוֹר אוֹמְרִים, אֲפֹשֶׁר עוֹלָם כְּמִנְהֵגוֹ נוֹהֵג וְיֵשׁ
גְּאֻלָּה בְּשָׁנָה זֹאת? וְהֵם אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁ"פְתָאוֹם" יָבֹא".

"אֲמוֹנוֹת וְדַעוֹת", מֵאֲמַר שְׁמִינִי לְרַבֵּנוֹ סְעֵדִיָּה גָאוֹן :

"כְּשֶׁם שֶׁבְּגֻלְתֵּי בֵּית שְׁנֵי בָּא כּוֹרֵשׁ מְלֶאכֶּה פָּרַס "לְפָתַע" וְהוֹדִיעַ עַל בְּנֵי בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, "כֵּן תִּהְיֶה אִף הַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה".

וְכַעֲיִן זֶה מוֹבָא גַם בְּ"תַרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס" עַל הַפְּסוּק בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (א, ח)
"אִם לֹא תִדְעִי לָךְ הַיְפָה בְּנָשִׁים" עֵין שָׁם.

"מְגִיד מִיִּשְׂרָאֵל", פְּרָשַׁת צו. הַמְּלֶאכֶּה הַמְּגִיד שֶׁהִיא מְתַגַּלָּה וּמְלַמֵּד אֶת מָרוֹן
ה"בֵּית יוֹסֵף" וּמְגַלָּה לוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים :

"רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הֵנָּה הַנֶּסֶם וְלִירוּשָׁלַיִם מִבֶּשֶׁר אֲתוֹן הַגְּאֻלָּה לֹא תִהְיֶה כְּפִי
שְׁנֵהוּג בְּעוֹלָם, שֶׁלְפָנַי בּוֹא הַמְּלֶאכֶּה בְּאֵים כְּמֵה מִבְּשָׂרִים וּמוֹדִיעִים שֶׁבְּעוֹד
עֲשָׂרָה יָמִים יָבֹא הַמְּלֶאכֶּה, וְאַחַר כֵּן מְכַרְיָזִים שֶׁבְּעוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים יָבֹא
וְכוּ'. אֲלֵא הַגְּאֻלָּה תִּבְּוֹא בְּפִתְעָה פְתָאוֹם וְתִהְיֶה כְּהַרְף עֵין".

פֶּרֶק ט - הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן - דּוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ **- חֲשׁוֹב וְחַבִּיב יוֹתֵר מִכֹּל הַדּוֹרוֹת**

"צְדָקַת הַצְּדִיק", אוֹת נב, לְרַבֵּי צְדוֹק הַפְּהוֹן מְלוֹבְּלִין :

"דּוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ וְדַאי יִהְיֶה חַבִּיב וְאֲפֹשֶׁר שֶׁיִּהְיֶה כְּלוֹ חַיֵּב וְיִתְנַחֵם לְדוֹר
חַבִּיב עַל יְדֵי שָׁה' יִתְבָּרַךְ יְבִיאֵם לְתִשׁוּבָה, וְעַל כְּרִחֵךְ שֶׁשָׂרֵשׁ נִשְׁמַתֶּם יוֹתֵר

גבוה מכל הדורות, ותשובה אפשר שיהיה ברגע אחד, ומסתמא [יבוא המשיח] בדור שכלו חיב ועל כרחך שיהיה 'דידן נצח', וכשה' יתברך ירצה, הרי ברגע אחד יכלו כל הקוצים הסובבים, ויהיה הכל כרצונו". וכן מובא ב"שומר אמונים" בשם המגיד ממזריטש זצוק"ל, שיעשה הקדוש-ברוך-הוא בעולמו פעלה קדם ביאת המשיח שתביא להרהור תשובה לכל ישראל, ובזכות זה יגאלו.

ספר הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שבלימודו בפרשבורג אצל ה"כתב סופר" זצ"ל, שמע אשה אחת שואלת את חברתה: "מה בשלת היום?" ענתה: "שעועית". ושוב שאלה: "מה תבשלי מחר?" והשיבה: "חס וחלילה, אל תפתחי פה לשטן! אם לא יבוא המשיח עד למחר, אבשל עדשים".

על רבי ישראל אבוחצירא זצ"ל מובא בספר "מאור ישראל" (עמ' רפ) היתה לו אמונה חושית שהמשיח חיב לבוא והוא עשוי לבוא בכל רגע. פעמים ראוהו בני ביתו נכנס להתפנות ויוצא מיד, למרות שסבל מהפרעות בבריאותו. הרבנית שאלה אותו פעם מדוע הוא נחפז לצאת, והשיב לה: "הרי המשיח צריך לבוא בכל רגע, וחושש אני להמצא במקום טמא בשעה שיתגלה אורו של משיח".

כאשר נשאל בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל מדוע מסרב הוא לעלות בהר הזיתים, השיב: "אנו מאמינים שמשיח צדקנו יכול לבוא בכל רגע, וישנו חכמים, כי בשעה שמשיח יבוא, יעמד על הר הזיתים ויבקע כל ההר. אם כן, הרי יכול להיות שבאותו רגע שאמצא על ההר יבוא המשיח, ואני רוצה לראות בגאלתו של ישראל..."

פרק י - כהיום כל הנשמות הם גלגולים

מרון החפץ חיים זצ"ל היה אומר, שכהיום כל הנשמות הם גלגולים כבר, כמו שכתוב "וזרח השמש ובא השמש... דור הולך ודור בא...", כמו בענין השמש, אותו שמש שהולך הוא זה שבא, כך הדורות הללו, הדור שהולך הוא זה שבא. ("הצדיק רבי שלמה" עמוד ל"ח)

פרק יא - לאחר "והנעותי וכו' בכברה" יוכלו הכל לזכות לגאלה

הנה איתא בדברי חז"ל, בפס"ר פט"ו אות י"א, שבשלשת ימי אפלה של מפת חשך פלו רשעי ישראל, והנשארים עשו תשובה ונתקבלו. קדם לכו, באות י"ד, איתא התם שימות המשיח דבר גדול בא, הרשעים פלים בו והנשארים קדוש יאמר להם.

כותב על כך הרה"ח רבי חיים אליעזר ביחובסקי ז"ל: שמעתי מהחפץ חיים, ביום כ"ד ניסן תרע"ט, שאמר על מאי דכתיב על אחרית הימים "ולא יפול צרור ארץ", הינו, שבגאלה העתידה חפץ השם יתברך שלא יפל צרור ארץ, וכלם יזכו לגאלה, וזאת יתאפשר מפני שהקדים הנביא בשם ה' לאמר "והנעותי וכו' בכברה", שכלם יסבלו חבלי משיח! ("כתבי הרח"א ביחובסקי ז"ל, עמוד ר')

פרק יב - "תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו"

הרה"ק רבי אברהם אדלר זצ"ל שלמד בראדיון, כותב בספרו:

שמעתי מפי מרן הגרי"מ זצוק"ל מראדיון, שבהוספת המלים של יעקב אע"ה, בברכתו לבנו יוסף באמרו: "ולקדקד נזיר אחיו" (בראשית, מ"ט, כ"ו) בא יעקב להדגיש, שזה שהשפיע על יוסף מדה כה גדושה של ברכות, הטעם לזה אינו מפני שכלכלם ופרנסם בשנות הרעבון, אלא עקר הטעם הוא, כיון שהיה ימים רבים נזיר מאחיו ובודד במערכה ועבר עליו סבל רב, ובכל זאת החזיק מעמד ונשאר נאמן בבריתו.

ומפאן נוכל לציר בנפשנו, שפשיעזרנו השם יתברך ותבוא הגאלה השלמה במהרה בימינו, כמה טובות ישפיע הקדוש-ברוך-הוא עלינו, על עמו ישראל שהיה נזיר בכל ארץ שנות גלותו וסבל כל כך הרבה, שכל אמה ולשון לא סבלה כמותו, ולמרות כל זאת החזיק מעמד, כבשה אחת בין שבעים זאבים, ונשאר נאמן בבריתו של הקדוש-ברוך-הוא, עין לא ראתה אלקים זולתך, יעשה למחפה לו! ("פרחי שושנה" עה"ת, עמוד נ"א)

פרק יג - צירי עקבתא דמשיחא דומים בכל פרטיהם לצירי לדה

בעל החפץ חיים זצ"ל היה אומר, שהנה פידוע בטבע הבריאה אצל אשה העומדת ללדת, צירי לדה לעולם אינם באים בבת אחת וביחד, אלא בהפסקות בין ציר לציר, אולם ככל שעובר הזמן חבלי הלדה מתחזקים ומתקצרים הזמן שבין ציר לציר, וככל שהצירים מתגברים בצערם כך מתמעט משך ההפסקות שביניהם, עד שפעת כרעה ללדת כבר אין שום מרוח-זמן בין ציר לציר, והם באים בלי הפסק והצער נורא ביותר.

כן הענין ממש בצירי לדת המשוח, אמר החפץ חיים, כי בתקופה הכי אחרונה הסמוכה ממש לביאתו, כמעט שאין שום הפסק בין גזרה לגזרה ומתגברות הצרות תמיד, וממש דומה הדבר ללדה בכל פרטיה. ("בית השואבה" עמוד ע"ו, מהג"ר שמעון שוואב זצ"ל)

פרק יד - עת לעשות לה' בשעה שהפרו תורתך

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל אמר באחת משיחותיו:

אמסר לכם דבר בשם החפץ חיים זצ"ל:

הנה אחז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) "אם ראית את הבריות שנתנאשו ידיהן מן התורה מאד, עמד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כפלו".

הינו שיש בהתחזקותך בתורה קיום רצון ה' וטובה וברכה לעולם, כאלו כלם עוסקים בתורה. ואמרו שם בירושלמי מאי טעמא דכתיב (תהלים קי"ט) "עת לעשות לך ה' הפרו תורתך", ודרשו (כר' נתן במתניתין) הפרו תורתך עת לעשות לה'. החפץ חיים זצוק"ל מבאר לשון הפרו תורתך, על פי החלוק בין התרת נדר להפרת הנדר. שכשמצדבר על חכם שמתיר את הנדר, צריך הנודר להביא לו פתח חרטה, הינו טעם למה הוא רוצה שיתירו לו, (ובלא פתח, הינו בלא טעם למה הוא רוצה להתיר את הנדר,

אינו יכול להתיר). אבל נערה אצל אביה ואשה לבעלה, זוהי הפרה, שהבעל יכול להפר הנדר ואינו צריך טעם למה הוא אינו רוצה בקיום הנדר, אלא הוא מפר בלא טעם, רק אומר "אינני רוצה" ותו לא מידי, וכן הוא בנערה אצל האב.

זהו ההבדל - אמר החפץ חיים - בין עוברי עברה בדורות הקודמים לדור שלנו. בדור הקודם היו באים הסכלים שהתבישו בעברותיהם ומבקשים התרים בחקירות, על דרך שאיתא בגמרא (מו"ק י"ז) הרואה שיצרו מתגבר עליו ילבש שחרים וכיו ויעשה מה שלבו חפץ. פרוש - חוטא שהוא בעל תאוה גדול ואינו יכול להתגבר על עצמו, כי לבו חפץ בתאוה פלונית או פלונית, כן הם בעלי עברות, היו ממציאים להם טעמים והתרים שיוכלו לעבר על התורה. והינו שהראו לעצמם פתח חרטה כדי לעבר על העברה, וזה נקרא התרה.

אבל כעת בדורנו, אומר החפץ חיים, בעקבתא דמשיחא דחצפא יסגי, לא מחפשים לעצמם בעלי העברות שום טעם למה עוברים הם על התורה, אלא מפריס אותה - כאב לבת ואיש לאשתו בנדר - שאומרים בלי שום בושה "אינני רוצה ודין! וזהו עת לעשות לה' בשעה שהפרו תורתך! - כהפרה ולא כהתרה, וזה גרוע ביותר, ואז עת לעשות לה' - עמד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כלם. ("לב אליהו" שמות עמוד ל"ו)

פרק טו - סבת הדבר שגלגל הזמן

מסתובב במהירות הבזק בזמנינו

רבי אלחנן וסרמן זצ"ל ממשיך וכותב במאמרו הנ"ל:

עוד אמר ה"חפץ חיים" ז"ל: כיום מתחוללות בעולם תהפוכות פה מפליגות ובמשך תקופה פה קצרה, תהליכים אשר לפני נדרשו להם מאה שנה ויותר. רואים אנו כי גלגל הזמן מסתובב במהירות הבזק. "מה זה עשה לנו ה'?" למה נשתנו הנסבות? והשיב על כך:

בשמים נערמו מימי בראשית עד היום הזה חשבונות רבים. טרם ביאת המשיח יש להסדיר חשבונות אלה, מפני שאז יתבטל יצר הרע ועל ידי כך יחסלו כל עסקי העולם הזה, התלויים ועומדים במלחמת היצר. על כן שומה על כל נפש ונפש לפרע את שנשארה חיבת לשמים. היום וימי המשיח קרובים מאד, הכרחי הוא לזרז את התהליך הזה, עד כאן דברי החפץ חיים.

מעַת שְׁהַחֲפֵץ חַיִּים ז"ל הַבִּיעַ דְּעָה זו - לַפְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה - עָלָה קֶצֶב הַתְּרַחֲשׁוֹת הַמְּאָרְעוֹת בְּעוֹלָם. מִתְּרַחֲשִׁים דְּבָרִים בֶּן לִילָה, מָה שְׁדָרַשׁ לַפְּנִים זָמַן שֶׁל דּוֹרוֹת רַבִּים. דּוֹמָה, שְׁגִלְגַל הַזְּמַן אָץ-רָץ כְּאֵלוֹ מִיִּשְׁהוּ דּוֹחֵק בּוֹ: "הִזְדַּרְזוּ וְחֹושׁ". כָּל בַּר דַּעַת יִסִּיק מִכָּד, כִּי חַיִּים אָנוּ בְּתַקּוּפָה מִיַּחַדָּת, אֲשֶׁר עֲתִידָה בְּקֻרֹב לְשָׁנוֹת אֶת כָּל סְדְרֵי הָעוֹלָם, וּמֵדֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ הַקֶּצֶב הוֹלֵךְ וְגוֹבֵר. ("עֵקֶבְתָּא דְּמִשִּׁיחָא" אוֹת י"ח)

פֶּרֶק טז - "מִשִּׁיחַ צְדִקְנוֹ בְּבוֹאוֹ, לֹא יִשְׁכַּח שׁוֹם יְהוּדִי, אִפְלוּ יְהוּדִי בּוֹדֵד"...

הַגָּאוֹן רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁמַחָה וְסָרְמֵן זצ"ל, בְּנֹו בְּכוֹרוֹ שֶׁל הַגַּה"ק רַבִּי אֶלְחָנָן זְצוּק"ל סִפֵּר, שֶׁבַּשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה לְחַיֵּי מָרֵן הַחֲפֵץ חַיִּים זצ"ל, שָׁנַת תִּרְצ"ג, כְּשֶׁשָּׁהָה עִם אָבִיו בְּרֵאדִין בֵּימֵים הַנּוֹרָאִים, כְּמִנְהַג אָבִיו מֵדֵי שָׁנָה בַּשָּׁנָה, נִפְרְדּוּ הֵם מִהַחֲפֵץ חַיִּים לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים וְיָצְאוּ לְדַרְכָּם.

כְּשֶׁיָצְאוּ כְּבָר מֵעַל פְּנָיו, קָרָא לוֹ מָרֵן הַחֲפֵץ חַיִּים אַחֲרָיו שְׁיַחֲזֵר פְּנִימָה, וְאָמַר לוֹ כִּהְיָא לְשָׁנָא:

"מִשִּׁיחַ צְדִקְנוֹ בְּבוֹאוֹ, לֹא יִשְׁכַּח שׁוֹם יְהוּדִי, אִפְלוּ יְהוּדִי בּוֹדֵד בְּמִקּוֹם נִדָּח וְרַחוּק יִשְׁיב בְּחִזְרָה"...

רַבִּי שְׁמַחָה הִרְגִישׁ כְּאֵלוֹ קוֹל פְּנִימִי קוֹרָא אֵלָיו שְׁזָה יַעוּדוֹ בְּחַיִּים, זֶה תִּפְקִידוֹ, לְקָרֵב נְדָחִים וּלְהַשְׁקוֹת הַצְּמֵאִים וְהַרְעֵבִים לְדָבָר הַיָּ. וְאִכּוֹן כִּידוּעַ, פֶּעַל רַבִּי שְׁמַחָה וְסָרְמֵן זצ"ל רַבּוֹת בְּהַפְצַת אֹר וְחַיֵּי תוֹרָה בְּקִהְלוֹת וּמְקוֹמוֹת נְדָחִים בְּרַחֲבֵי הָעוֹלָם, בְּתַחֲלָה בְּצָרְפֶת וְאַחַר כֵּן בְּרַחֲבֵי יִבְשֶׁת אֲמֶרִיקָה. (פֶּרֶק "בְּרַא כְּרַעַא דְּאִבּוּהַ", בְּסוּף ח"ב שֶׁל סִפְר "אוֹר אֶלְחָנָן")

פֶּרֶק יז - הַחֲפֵץ חַיִּים מַגְדִּיר אֶת גְּדֻלַּת חֲבֵלֵי הַמִּשִּׁיחַ שִׁיְהִיו קִדְּם הַגְּאֻלָּה

הצדיק רבי שלמה בלוד זצ"ל, אמר בשם הרב דראדין, שספר כי בעת הפרדו ממרו החפץ חיים זצ"ל לנסע לארץ ישראל, אמר לו החפץ חיים:

"פאר משיח וועט קומען, וועלן די חבלי משיח זיין אזוי געדיכט, אז מען וועט ניט קענען אפלו א פינגער דארט אריינשטעקן" (-לפני שהמשיח יבוא, החבלי משיח יהיו כל כך סמיך ועבה שאפלו לא יהיה אפשר לדחוף אצבע). ("הצדיק רבי שלמה עמוד ל')

פרק יח - "יעסק" פרושו - התמסרות

הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד, בפסוקתב על ימי עקבתא דמשיחא בספרו מביא את הדברים דלהלן:

מה יעשה אדם בשעה קשה זו? כלום אבדה עצה ממנו? יש בתורה תשובה גם לתקופה זו. "שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח. אמר להם: יעסק בתורה ובגמילות חסדים" (סנהדרין צ"ח:)

ה"חפץ חיים" ז"ל היה אומר: "יעסק" פרושו התמסרות. כדרך שהאדם מתמסר לעסקיו בכל לבבו ובכל אונו, כך גם יעסק בתורה ובחסד ואז ינצל. ("עקבתא דמשיחא" אות כ"ד)

פרק יט - כל צרה של יהודי היא חלק מהגלות והכל יצטרף לחשבון

החפץ חיים זצ"ל היה אומר, כי ודאי הוא שכל צרה שיש לכל יהודי היא חלק מהגלות, וצריך לצרף את כל זה לחשבון ולבקש על המשיח שיבוא כבר, וכשהוא יבוא יתבטלו ממילא הצרות...

והיה אומר החפץ חיים, כי ודאי הוא שהמשיח יבוא בזמנו, אבל לנו אסור לשתק... (דהינו, מחובתנו להתפלל ולבקש על כך וכו'). ("הצדיק רבי

פרק כ - גורלם של היהודים ומשפחותיהם בימי עקבתא דמשיחא

הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל כותב:

לאחרונה הננו עדים לחזיון מוזר: בכל קהלה יהודית נתן לפגש יהודים, שנתכנסו או נתלקטו ממקומות שונים. לפנים היה אחרת: כל מקום היו לו תושבים יהודים משלו. לא נתן היה למצא צבור גדול של יהודים ממקומות מרחקים.

מה נשתנה? אכן אודות ימינו קיימת נבואה מיוחדת: "והנעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה" (עמוס ט).

מרגלא בפומיה של ה"חפץ חיים" ז"ל: הגרעינים נופלים כבכברה, אחד קרוב ואחד רחוק, אבל אף אחד מהם אינו נשאר במקומו הראשון. זה היה גורלם של היהודים בעקבתא דמשיחא.

עוד הוסיף בשם הראב"ד (שילהי עדיות) טרם ביאת הגואל תפוצ המשפחה היהודית לכל עבר, ההורים למדינה אחת, וכל אחד מהילדים למדינה אחרת, ולא יוכלו להתאחד עד בוא אליהו "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

(דברי הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל בספרו "עקבתא דמשיחא" עמ' 28)

פרק כא - ע"י שיהיה "אז נדברו יראי ה'" כבר יזכו כל בית ישראל לאליהו...

הגאון רבי דוד קוויאט שליט"א ר"מ ישיבת מיר, ארה"ב, כותב בספרו
את הדברים דלהלן:

שמעתי בשם החפץ-חיים, ע"י נכדו מוהר"ר גרשון שליט"א (-זצ"ל)
זאקס, ששלשה הפסוקים האחרונים של נבואה הוא במלאכי ג' כ"ב,
פסוק א' זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל וגו',
ב' הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא,
ג' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והפיתי את
הארץ חרם, ואיתא בפרוש הראב"ד מסכת עדיות, לפרש כך:

אם תקימו "זכרו תורת משה" וכו' אז יקים הפסוק "הנה אנכי שלח
לכם את אליהו" וכו', ואם לאו, חס וחלילה, יתקיים הפסוק "פן אבוא
והפיתי את הארץ חרם" ע"כ, וכך פרש הרד"ק שם.

והקשו לחפץ חיים, שהלא אנו רואים כי הדורות יורדים בשפל המצב
יותר ויותר, ואם כן יהיה חס וחלילה "והפיתי" וכו'.

והשיב החפץ חיים, דלכאורה יקשה, דהלא כתיב בהו קרא "והשיב לב
אבות וכו' ולב בנים" וכו' וש"מ שאינם כראוי, ומ"מ ישלח להם את
אליהו הנביא? ותרץ החפץ חיים, כמו דכתיב מקדם "אז נדברו יראי ה'
איש אל רעהו" וכו', הינו, דאם רק יהיה נדברו לחזק את בית ישראל, אז
כבר אשלח את אליהו והוא כבר ישיב לב וכו', ואז אפלו לא יהיו במדרגת
"זכרו תורת משה" וכו', מפל מקום על ידי שיהיו "אז נדברו" כבר יזכו
כל בית ישראל לאליהו וכו', ע"כ. ("סוכת דוד" עה"ת ענייני חנוכה עמוד
ר"מ)

פרק כב - הסימנים כבר נתקיימו

הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל, כותב בספרו על זמן עקבתא דמשיחא:

באשר זכיתי לקבל פני צדיק הדור, רבן של כל ישראל מרן הגאון הקדוש
בעל ה"חפץ חיים" זצקולה"ה ולבקר בהיכלו, שמעתי באזני דבר מפרש
יוצא מפי פהו גדול זי"ע, כי הזמן של עכשו הוא בלי ספק עקבות המשיח
וש"הסימנים שמסרו לנו חז"ל כבר נתקיימו בנו.

ובשנים האחרונות הרבה מתלמידיו שמעו פה קדוש אומר דבר זה, כי
שנה ושלש והרבה עליו את הדבור. ועוד חבר קונטרס אשר בשם "צפית
לישועה" יכנה, וכמדמני שמצוה לקראו ולהתעמק בו במיוחד בעת כזאת.

פרק כג - בתחבולות תעשה אמונה

הגאון רבי חיים יצחק פופקא שליט"א מארה"ב, ששמש שנים רבות את רבו החפץ חיים זצ"ל בראדן, מעיד שראה כמה פעמים את מרן החפץ חיים חוזר על מעשה בראשית מתחלת הפרשה ועד "ויכלו" כדי לחזק האמונה בבורא ותברך שמו.

והנה כותב רבי שלום שכנא זאהן שליט"א:

שמעתי ממידעיו של הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, שבשנותיו האחרונות היה אומר בכל יום מ"ב ראשית עד ויכלו השמים" וגו' כדי להתחזק באמונה, שהיה אומר כי חיים אנו בתקופה וזמן שצריכים עצות ותחבולות בחזקת האמונה. וכנראה למד רבי אלחנן הנהגה זו מרבו מרן החפץ חיים זצ"ל, וכנ"ל.

וכן שמעתי בשם החפץ חיים זצ"ל - כותב רבי שלום שכנא זאהן שם - שהיה מניע לומר הי"ג עקרי אמונה בכל יום מהאי טעמא. (קונטרס "כבוד תורה" עמוד כ"ט).

פרק כד - כימי צאתך מארץ מצרים...

הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל, כתב באחד ממכתביו את הדברים דלהלן:

כמה פעמים שמעתי מהקדוש בעל חפץ חיים ז"ל, ללמד את אשר יהא בסוף גלותנו מאשר היה בסוף גלות מצרים, כמ"ש (מיכה ז', ט"ו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". (מתוך מכתבו אל הג"ר שמעון שוואב זצ"ל)

פרק כה - סבת התגברות כחות הסטרא אחרא בימינו

הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד, כותב באחד ממכתביו:

הקדוש החפץ חיים ז"ל היה אומר טעם, למה נתגברו כל כח בימינו כחות הסטרא אחרא, כי כן הוא בטבע, אשר כל דבר בטרם בוא קצו מתגבר בלחותיו האחרונים. כן הוא בגר טרם יכבה, וכן החשד קדם עלות השחר.

עוד היה אומר, כי בכל המלחמות אי אפשר לידע באמצע המלחמה מי יהיה המנצח, אבל במלחמה זו יודעים אנו בברור סוף דבר, פכתוב "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ והיה הי' למלך על כל הארץ". (נכתב לשואל אחד מארץ ישראל ונדפס ביילקוט מאמרים ומכתבים")

פרק כו - במלחמה השלישית יסבלו כלם חבלי משיח

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, אמר לתלמידיו את הדברים דלהלן כפי ששמעם בעצמו:

הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל ששה בלונדון בעת קשה לישראל, כשהעולם עמד אז ערב המלחמה העולמית השנייה, ורבי אלחנן אמר בלונדון שעורים ודרשות, והפצירו בו יהודי לונדון שישאר שם, כי המלחמה ממשמשת ובאה, וזה פקוח נפש לנסע בעת הזאת חזרה לישיבתו בפולניא.

ענה רבי אלחנן תשובה על כך ברבים, באמצע דרשתו בבית הכנסת "מחזיקי הדת", ואמר בזה הלשון:

מה אתם סבורים, יהודי לונדון, שאתם לא תסבלו את הצרות של חבלי משיח?! אני שמעתי מפי החפץ חיים זצ"ל, שאמר מיד לאחר מלחמת העולם הראשונה, שחז"ל אומרים שמלחמת גוג ומגוג תתחלק לשלשה

חלקים. המלחמה הראשונה הייתה זו שעברה עלינו, והשניה תהיה בערך
בעוד כעשרים וחמש שנה עד שלשים שנה, שהמלחמה הראשונה תהיה
כאפס נגדה, (וכך הוי כידוע), ואחריה תהיה מלחמת גוג ומגוג שלישית
ואחרונה, ובסופה תהיה הגאולה השלמה, "עת צרה היא ליעקב - אבל -
ממנה יושע".

והוסיף החפץ חיים ואמר, שבמלחמה השלישית יסבל כל העולם יסורי
חבלי משיח, עד כאן דברי החפץ חיים.

סים רבי אלחנן ואמר: "אם כן, גם אתם יהודי לונדון לא תוכלו להמלט
מחבלי משיח, אלא שאנחנו נסבל זאת לפניכם!

כל זאת אמר רבי אלחנן בפני קהל עם ועדה בלונדון, ואחר השבת נסע
חזרה ונספה לבסוף יחד עם כל הקדושים בקאוונה, הי"ד. ("שביבי לבי"
שבסוף ספר "לב אליהו" ח"א עמוד רי"ז, וכן יעו"ש בחלק שני עמוד
קע"ב).

פדי להבין את פונת דברי החפץ חיים אודות מלחמת העולם השלישית
וכנ"ל, בנותן ענין להסמיך לכאן את הדברים דלהלן, אותם שח הגה"צ
רבי שלום מרדכי הכהן שבדרו זצ"ל, וכך אמר:

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היה משמיע "ועד" לאברכי הפול.
פעם אחת ספר ששמע שהחפץ חיים אמר, כי תהיה מלחמה שניה שכנגדה
מלחמת העולם הראשונה תראה כמו משחק, ותהיה מלחמה שלישית,
שכנגדה מלחמת העולם השניה תראה כמו משחק.

אימה ופחד נפלו על כל השומעים, ואני העזתי לשאל את המשגיח, תוך
בקשת מחילה:

בשביל מה צריכים לדבר דברים כה קשים? אדרבא, צריכים להתפלל
אחרי המלחמה שהייתה, שלא יבוא גזר דין כזה, ולמה לומר דברים
כאלה?

המשגיח נעשה נלהב כעמוד אש ואמר:

אתה בכלל לא הבנת במה מדבר, ואל מה התכוון החפץ חיים בדברים
אלה! החפץ חיים התכוון בעקר לכך שיהיה חשך באמונה! החשכה
באמונה שהייתה במלחמת העולם הראשונה הייתה משחק מול החשכה
באמונה שהייתה במלחמת העולם השניה, והחשכה באמונה שתהיה
במלחמה השלישית - כל מה שהיה קודם יראה כמשחק, ואנחנו נמצאים
כעת בעצומה של המלחמה הזו! בהשתלשלות הסתר הפנים הזו
ממלחמה למלחמה שולחים גם קצת רובים - אבל לא זה הוא העקר של
המלחמה! ("שאל אביך ויגדך", ח"ב עמוד נ"ז)

בנותן ענין לציין פאן, שדבריו הנ"ל של רבנו אלחנן וסרמן זצוק"ל - מיסודו של רבו מרן החפץ חיים - שחבלי משיח יהיו בכל מקום ואין מי שיוכל להמלט מהם, נאמרו על ידו והשמיע אותם לא אחת באותם ימי הרת עולם, ערב מלחמת העולם השנייה. ונביא פאן עבדא מענינת בזה:

רבי חיים דב סילבר זצ"ל (מחברי הנהלת "ועד הישיבות" בארץ ישראל עשרות בשנים), משרידי בית התלמוד תורה דקלם ספר, שבעת שפלו פחות רוסייה במפגן כח ושליטה לרחובות קלם, בחדש סיון ת"ש, והמצב הבטחוני והרוחני הורע מאד לתושבי העירה, היתה לו האפשרות בתור נתין בריטי להמלט מחוץ לקלם ולהצטרף לכל נתיני החוץ שבמקום, שהעברו למדינת אוסטרליה הרחוקה על ידי משלחת מאנגליה, ונועץ בענין ברבו המבהק הגה"ק רבי דניאל מובשוביץ זצוק"ל שנתן הסכמתו וברכתו לתכנית, כשהוא מיעץ לו להמליך תחלה גם בדעתו של רבי אלחנן וסרמן זצ"ל ששהה אותה עת (-ערב ראש השנה והימים הנוראים) בקלם, כמנהגו מדי שנה מאז פטירת רבו מרן החפץ חיים זי"ע.

הרב סילבר מיד הלך ופגש ברבי אלחנן בצאתו מבנין התלמוד תורה. רבי אלחנן שמע ברב קשב את כל פרטי התכנית, תפס את ראשו בידי ונתעמק במחשבות, כמי שמפליג מעבר למקום והזמן, ולאחר מכן נענה ואמר לו כהאי לשנא - "אינני רואה כלום... אינני רואה כלום... ויותר אל תשאלו אותי בענין זה כי קשה עלי להכריע, אולם זאת תזכר "שחייך שתהיו לא תנצלו מחבלי משיח, שהם בכל מקום!..." ובזה סיים עמו רבי אלחנן את השיחה, כשהוא מברכו בהצלחה בכל אשר יפנה. (מבני משפחת הרב סילבר זצ"ל, ששמעו המעשה מפיו והדפיסוהו בחוברת "אורחות חס"ד" שהו"ל לזכרו).

פרק כז - הערב רב - זרע עמלק - שהתערבו בישראל פגעו בכח הבושה שלו

הגה"צ רבי משה שוואב זצ"ל, המשגיח דישיבת גיטסהד אמר באחת משיחותיו:

כח הצניעות, הנובע ממדת הבושה הוא אחד מהדברים הטבועים בחמר של כלל ישראל. ואמנם עד הדור האחרון היו ישראל מציינים במדת הצניעות, וגם העמים היו מפליאים זאת, עד שלדאבון לב התערבו הערב

רב בכלל ישראל ופגעו גם ביסודות העם, והחפץ חיים זצ"ל קרא להם "זרע עמלק" המתערבים בין נשמות ישראל לפני ביאת המשיח. הם הכניסו חצפה ועזות בתוך כלל ישראל, הפך מדתם האמתית. אבל עד דור זה היתה הבושה והצניעות שולטת בישראל. ("מערכי לב" ח"ג עמוד קל"ח)

פרק כח - אין עצה טובה מעצת רבי אליעזר הגדול לזמן עקבתא דמשיחא - יעסק בתורה ובגמילות חסדים

מִרְן הַגְרִי"ז - הָרַב מְבַרֵּסְק - זִי"ע שָׁהָה פֶּעַם בְּנִרְשָׁא, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁגַם מִרְן הַחֲפֵץ חַיִּים נִמְצָא בְּעִיר לֹא הִרְחַק מֵהַאֲזוֹר שְׁלוֹ. כְּמוֹכֵן שֶׁתִּכְרַף נִסַּע אֵלָיו הַגְרִי"ז וְנִכְנַס אֵצֶל, וְשָׁהָה שָׁם כְּחֻצֵי שְׁעָה, וְאַחֵר כִּף נִסַּע לְדַרְכּוֹ, כְּדֵי לְהַסְפִּיק אֶת הַרְכָּבָת שְׂיֻצָּאָה מִהַעִיר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְהָיָה תַּמִּיד מְצַטְעֵר עַל זֶה שֶׁהִלֵּךְ מִהַחֲפֵץ חַיִּים כְּשֶׁהָיָה עוֹד בְּאֶמְצַע דְּבִרְיוֹ הַקְּדוֹשִׁים, וְאָמַר שְׂאִינוּ מִבֵּין אֵיךְ עוֹשִׂים דְּבַר כָּזֶה...

וְסִפֵּר שֶׁהַחֲפֵץ חַיִּים אָמַר אֲזִי בְּתוֹךְ דְּבִרְיוֹ, שְׂאֲנָשִׁים בָּאִים אֵלָיו לְבַקֵּשׁ עֲצוֹת שְׂבָאִים עֲלֵיהֶם צְרוֹת שׁוֹנוֹת וְרוֹצִים לְדַעַת אֵיךְ לְהַנְצִיל מֵהֶם. וְהִנֵּה אֵינְתָא בְּגִמְרָא: שְׂאֵלוּ תַלְמִידָיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אֶת רַבִּים, מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וַיִּנְצֵל מִחֲבָלֵי מְשִׁיחַ? עָנָה לָהֶם יַעֲסֵק בְּתוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסָדִים.

וְאָמַר הַחֲפֵץ חַיִּים: אִם יֵאֲסֹפוּ אֶת כָּל הָאַחֲרוֹנִים, וְאֶפְלוּ אֶת כָּל הָרֵאשׁוֹנִים, וְכָל הַגְּאוֹנִים וְרַבְּנֵי סְבוּרָאֵי, וְכָל הָאֲמוּרָאִים וְכָל הַתְּנַאִים, הֲאִם יוֹכְלוּ לְתַת עֲצָה טוֹבָה יוֹתֵר מִרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל? וּמַה רוֹצִים מִמֶּנִּי, יִשְׂרָאֵל מְאִיר, שְׂאֲתֵן לָהֶם עֲצָה?! (דְּבָרִים הַמְּיוֹחֲסִים לְבֵית בְּרִיסק מִפִּי הַשְּׂמוּעָה)

פרק כט - במה אפשר בדור כזה לזכות למשיח?

הג"ר טוביה וין זצ"ל, תלמיד למרון החפץ חיים זי"ע ספר :

החפץ חיים, בשנותיו האחרונות היה מרבה לדבר אודות המשיח, והיה אומר שבדור כזה במה אפשר לזכות למשיח?

בבושה שיתבייש כל אחד מעצמו! והביא את הגמרא בנדרים דף ס"ו ע"ב, המספרת את המעשה באדם אחד, שלאשתו היו כל כך הרבה מומים עד שרצה להדירה בהנאה ממנו, ואמר לה קונם שאין את נהנית לי עד שתראה היא דבר נאה בגופה לרבי ישמעאל ברבי יוסי, זאת אומרת שמרב מומים שבה היה הוא בטוח שלא תוכל להראות לרבי ישמעאל שום דבר נאה, וממילא לא יתירנה לו רבי ישמעאל, ותשאר מדרת הנאה ממנו.

שאל רבי ישמעאל - האם ראשה נאה, ולכך הדירה בעלה כדי שתראה את ראשה לרבי ישמעאל, אמרו לו שראשה סגלגל, עגל ומכער הוא. שאל רבי ישמעאל - אולי שערה נאה, אמרו לו, דומה לאניצי פשתן שהן נפוצות וכרוכות זו בזו. שאל רבי ישמעאל - אולי עיניה נאות, אמרו לו, טרוטות הן, רכות ועגלות. שאל רבי ישמעאל - אולי אזניה נאות, אמרו לו כפולות הן, גדולות ונראות כאלו הן כפולות. שאל רבי ישמעאל - אולי חטמה נאה, אמרו לו, בלום הוא, סתום כוונץ ונראה כסתום. שאל רבי ישמעאל - שמא שפתותיה נאות, אמרו לו עבות הן ונראות כנפוחות. שאל רבי ישמעאל - שמא צוארה נאה, אמרו לו שקוט הוא, קצר וראשה מנח בין כתפותיה.

שאל רבי ישמעאל - שמא כרסה נאה, אמרו לו צבה הוא - נפוח.

שאל עוד רבי ישמעאל, אולי רגליה נאות, אמרו לו רחבות כמו של און. שאל רבי ישמעאל - שמא שמה נאה, אמרו לו לכלוכית שמה. אמר להם רבי ישמעאל, יפה קורין אותה לכלוכית, שהיא מלכלכת במומין ושרייה. דהינו, שזה ודאי מום יפה שבה - השם שלה, ועל דעת כן הדירה בעלה כדי שתודיע לי אותו דבר יפה, דשמה יפה לה, ששמה לכלוכית ואיהי נמי מלכלכת, ולכן התירה לבעלה. יעו"ש היטב בגמרא ובראשונים על הדף.

רואים מכאן - אמר מרון החפץ חיים - שאם השם הולם אותה אז זה גם "מום יפה", וכמו כן אנחנו, אם נעמיק להתבייש מעצמנו כדי הצרף, על ידי זה יבוא משיח צדקנו!!

עוד הביא את הגמרא בסנהדרין י"ז ע"ב האומרת, שסנהדרין שראו כלם לחובה פוטרין אותו, ואמר החפץ חיים שהבאור בזה הוא, שהרי סנהדרין יכולים כל אחד מהם להתיר את השרץ בק"נ טעמים, ובכל זאת כאן, אף אחד מהם לא הצליח למצא לנדון זה שום צד זכות, אם כן בעצם הוא החיב הכי גדול ששיד!! "איז עיר דאך אגישטארבענער" ! וזה כבר העגש הכי גדול, ותו אין צריך כבר מעתה להרגו, שהרי הוא פעת מעמים על

מצפוננו כזאת אשמה אימה, שאין לו שום מליץ ישר!! וזו לבד כבר סבה להגאל.

וכמו כן - אמר חפץ חיים - אם אנחנו נתבייש מעצמנו כדי-הצדק, אז נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן!!!

פרק ל - עז אמונתו החיה והשתוקקות החפץ חיים לביאת משיח

דגמא מוחשית לעז אמונתו החיה והשתוקקותו של מרן החפץ חיים זצ"ל לביאת משיח צדקנו, תלמד אותנו העבדא דלהלן:

פעם בשיחה מוסרית בישיבת פוניבז' בני ברק הזכיר הרב מפוניבז' זצ"ל את הספרו של ה"חפץ חיים" לנבואת ישעיהו בן-אמוץ "והיו מלכים אמניך ושרותיהם מיניקתך". וכי זו הבשורה לישראל לימות המשיח, שהמלך הגוי והנסיכה הנכרית יטפלו בתינוקות שלהם? אלא לימות המשיח לא יקבלו גרים להכניס תחת כנפי השכינה, וישתוקקו כלם להיות עבדים אצל בני ישראל, כדי להתחייב לכל הפחות במצוות הנשים, ויזכו גם כן לראות בטובה. ובכן, תינח כל בעל מלאכה ואמנות שימצא כבר במה לשרתם, אך מה יעשו גדולי המלכות המפנקים אשר אף פעם לא נסו ידיהם בעבודה? הוה אומר: יציעו את עצמם לפחות פאמן וכמינקת... כאן הדהים החפץ חיים את שומעיו בקריאה פתאומית: "אבל הוא עדין לא בא"... ונעה בבכיה גדולה. (הרב מפוניבז', ח"א עמ' ס' מעדותו של רבי מנחם אליעזר פובידלו שליט"א ששמע מפי הרב כהנמן זצ"ל)

פרק לא - בחמשים שנה אנחנו כבר קרובים יותר למשיח

שח הגאון רבי מרדכי גיפטר שליט"א, ראש ישיבת טעלז:

עבדא זדענא, באַחד מתלמידיו ושומעי לקחו הקבועים של מרן החפץ חיים זצ"ל במשך שנים מרבות, שכל השנים היה שומע את מרן, כשהוא משיח בקביעות בנושא החביב עליו - הגאולה העתידה וביאת משיח צדקנו בקרוב.

פעם אחת קצרה רוחו של הלה, והוא נפנה ואמר כלפי החפץ חיים באירוניה - רביה! כבר חמשים שנה שאתם מדברים על משיח שיגיע בקרוב, אבל הנה עברו חמשים שנה ומשיח לא בא! נענה לעמתו מרן החפץ חיים ואמר: מה אתה מדבר! אדרבה! בחמשים שנה אנחנו כבר קרובים יותר למשיח!...

פרק לב - אודות המלחמות האחרונות שקדם ביאת משיח ומי שינצל לבסוף

ספר המשגיח דלייקווד, הגה"צ רבי נתן מאיר ווכטפויגל זצ"ל, ששמע ממרן ראש הישיבה רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שבשעת מלחמת העולם הראשונה באו הרבה לחפץ חיים ושאלוהו, האם זה הקץ וכעת מלחמת גוג ומגוג? אמר להם החפץ חיים שלאחר מלחמה זו יהיה הפסק, ואחר כך שוב תהיה מלחמה ושוב תהיה הפסקה, ואחר כך שוב תהיה מלחמה ועם מלחמה זו יבוא המשיח!

בהזדמנות אחרת ספר המשגיח, ששמע מרבי אהרן קוטלר, שיש לו "קבלה" מהחפץ חיים, שהמלחמה האחרונה תהיה אתחלתא דגאולה, ובן תורה אמתו שמבדל ומנתק מן הגוים אין עליו שום שליטה! והוסיף המשגיח, שיש לו ב"קבלה" איש מפי איש מרבי יהושע ליב דיסקין זי"ע, שאמר "שבמלחמה האחרונה קדם ביאת משיח, כל היערהליכער אידן ינצלו". ובאר הרב ווכטפויגל: מה זה יערהליך איד? מי שמבדל מן העמים! מבדל מחקות העמים, אין לו שיכות עם התרבות שלהם, עם העתונים שלהם, עם המוזיקה והספרים שלהם! מנתק מהם לגמרי! ממחשבתם והשקפתם, מדבורם ולבושם!

וכשמע פעם אחת דבורים בין בני הישיבה על פצצת האטום, איך אפשר להנצל ממנה וכי אמר המשגיח שיחה שלמה לבני הישיבה ושאל בתמיהה: איך בן תורה שואל שאלות כאלו? בן תורה שמבדל ומפרש מן העמים, אין לו שום חשש סכנה! הוא מבטח במאה אחוז שינצל!!! ואין בזה שום מקום לשאלה ולא נערועו ולא ספקות! ("לקט רשימות" חנוכה, יעו"ש עוד).

אָמַנְס לְזָכוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּנוֹ שׁוֹם שְׁמֵץ שֶׁל גּוֹי צָרִיד עֲבוֹדָה רַבָּה! וְכִפִּי
שֶׁסֵּפֶר הַמִּשְׁגִּיחַ הַנִּי"ל בְּשִׂיחָה, שֶׁפֶעַם אַחַת הִמְתִּין הַחֲפֵץ חַיִּים עֲשׂוֹר דְּקוֹת
בְּשִׂתִּיקָה לִפְנֵי שֶׁבְּרַךְ "שֶׁלֹּא עֲשֵׂנִי גּוֹי!" וְלֵאחֶר מִכֵּן בָּאָר אֶת הַנְּהַגְתּוֹ:
"בְּדַקְתִּי אֶת עֲצָמֵי הַיֵּטֵב אִם אֵין בִּי שׁוֹם נִקְדָּה שֶׁל גּוֹי! וְרַק אַחֶר כִּד בְּרַכְתִּי
אֶת הַבְּרָכָה..."

וְכִשְׁנִגַּשׁ פֶּעַם אַחַת אֲבָרַךְ אֶחָד אֶל הַמִּשְׁגִּיחַ דְּלִיִּיקוּוֹד וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: הַצִּיעוּ
לִי וְלַחֲבָרֵי מִשְׁרָה, וְסוּף דְּבַר הַיָּה שֶׁאֲנִי לֹא קִבַּלְתִּי מִשְׁרָה זֶה, לָמָּה? עֲנֵה לּוֹ
הַמִּשְׁגִּיחַ שֶׁהַכִּירָם הַיֵּטֵב: הַחֲבָר שֶׁלְּדָּ לֹא קָרָא וְלֹא לָמַד שׁוֹם סְפָרִים שֶׁל
גּוֹיִים, לָכֵן הוּא זָכָה בְּמִשְׁרָה! הַשׁוֹמְעִים נִרְעָשׁוּ וְאָמְרוּ: לָפִי דְּבַרֵי הַמִּשְׁגִּיחַ,
כִּלְנוּ יֵשׁ בְּנוֹ מִשְׁהוּ מִן הַגּוֹיִים? עֲנֵה הַמִּשְׁגִּיחַ: "גַּם אֲנִי בְּתוֹכָם" ... ("לִקְט
רְשִׁימוֹת" חֲנוּכָה, עֲמוּד מ"ד)

חלק ב - בכור העוני

בו יבאר מעלת העניות, ושמעתוכה יצאו בני ישראל מן הגלות לאחר
שיצטינו

א. "בני מהימנותא"

בְּחֵלֶק זֶה בְּרֵאשִׁיתוֹ לִקְטָנוֹ מֵאֲמָרִים מֵהַסֵּפֶר "שֶׁלְחַן הַטְּהוֹר" מֵאֲמַר
אֲמוּנָה וּפְרָנְסָה וְהוֹסֵפְנוּ בָּהֶם בְּאוּרִים - הַמְדַבְּרִים בְּעִנְיַן הָעֲנִיּוֹת שֶׁתִּהְיֶה
מִנֵּת חֵלֶקֶם שֶׁל הַנְּשָׂרָדִים לְחַזוֹת בְּנַעַם ה' וּבְכָל הַנְּבוּאוֹת שֶׁנִּבְּאוּ לָנוּ חוֹזִ"ל
לְעֵתִיד, וְהֵם מֵאֲמָרִים נִפְלְאִים הַמְחַזְּקִים אֶת הַמֵּאֲמִינִים לִהְיוֹת חֲזָקִים
בְּאֲמוּנָתָם בְּה' גַּם בְּגוֹן זֶה שֶׁל נְסִיוֹן-הָעֲנִי, שֶׁיִּהְיֶה בְּתַקְפוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
אֲצֵל רַבִּים וְכִמוֹ שְׂרוּאִים אָנוּ הַיּוֹם מֵהַגְּזֵרוֹת הַכֹּלְפָלִיּוֹת שֶׁהוֹלְכוֹת
וּמִתְהַדְּקוֹת עַל בְּנֵי הַתּוֹרָה עַד כִּדִּי חֲרַפְתָּ רָעַב מִמֶּשׁ.

וְהַקּוּרָא בְּחֵלֶק זֶה לֹא סִפֵּק יִתְחַזֵּק לְעַמּוּד אֵיתָן בַּס"ד בְּכָל הַמִּצְבִּים
וּבִפְרָט בְּיִסוּרֵי הָעֲנִיּוֹת שֶׁעָלְיוֹ אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁמוּ"ר לֹא, יֵא): כָּל הַיִּסוּרִים
בְּכַף מֵאֲזֻנִים אַחַת וְעֲנִיּוֹת בְּכַף שְׁנֵיָה - מְכַרְעַת אֶת כָּלָם.

וְעוֹד יִרְאֶה הַרוּאֶה בְּפָרֶק זֶה מְעַלְתָּ הָעֲנִיּוֹת עַד שִׁיתְאַוָּה וְיִחְמַד לְעַמּוּד
בְּנִסְיוֹנֹתֶיהָ.

אמר לו אליהו לבר הי הי, ואמרי לה לרבי אלעזר, מאי דכתיב: "הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עני" (ישעיה מח, י), מלמד שחזר הקדוש-ברוך-הוא על כל מדות טובות לתן לישראל ולא מצא אלא ב"עניות", אמר שמואל ואיתימא רב יוסף הינו דאמרי אנשי יאה עניותא לישראל ליהודאי כי ברזא סמקא לסוסיא חורא. [יפה היא העניות לישראל כרצועה אדמה התלויה על סוס לבן].

ויפרש שם רבנו חננאל: כדי שיהא לבם שבור, וכוננתם לשמים ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו.

שגלוי וידוע לפני הקדוש-ברוך-הוא כשמרבין עשר בועטין בו, שנאמר וישמן ישרון ויבעט עכ"ל.

ויבאר המהרש"א ענין רצועה אדמה על סוס לבן לרמז על כפרת העוונות הבאה בעקבות יסורי העני - אם יהיו חטאיכם פשני פשלג ילבינו, והרואה סוס לבן בחלום סימן יפה לו. (ברכות נ"ו ע"ב) בין כשהוא בנחת בין כשהוא רדוף כמבאר בגמרא שם, ומבאר הרה"ק "שלחן הטהור", דהעני - הגם שהוא רדוף את האדם בטרדות - סימן יפה לו, והכל הוא רחמים גדולים על האדם. מובא בזה"ק (בשלח סב)

רבי יוסי פתח: "פותח את ידי ומשביע לכל חי רצון", ולעיל כתיב: "עני כל אליך ישברו", כל אנון בני עלמא מצפאן וזקפין עיניו להקדוש-ברוך-הוא [כל אלו בני העולם מצפים וזוקפים עיניהם להקדוש-ברוך-הוא], בגין כך כל אינון בני מהימנותא בעאן בכל יומא ויומא לשאלא מזוניהו מקדשא בריך הוא ולצלאה צלותהון עליה [בשביל כך כל אלו "בני האמונה" צריכים בכל יום ויום לשאל מזונותיהם מהקדוש-ברוך-הוא ולהתפלל ותפלתם עליה]. וכו'.

ומאן דשאל מזוני בכל יומא ויומא ההוא אקרי ברא מהימנא, ברא דבגיניה משתכחין ברקאן לעלא [ומי ששואל מזונותיו בכל יום ויום, הוא שנקרא בו נאמן, שבשבילו נמצאים ושורים הברכות למעלה].

עו"ש:

רבי אבא פתח: "רוצה ה' את יראיו - את המיחלים לחסדו", וכו', רוצה ה' את יראיו, כלומר, אפיק האי רצון ומתרעי בהו קדשא בריך הוא ליראיו דדחלון ליה [מוציא הקדוש-ברוך-הוא את מדת "הרצון", ומתרצה במדה זו לאלו שהם יראיו היראים ממנו].

ומאן אנון יראיו דאפיק לון האי רצון [ומי הם יראיו שמוציא להם הקדוש-ברוך-הוא את מדת "הרצון"]? הדר ואמר את המיחלים לחסדו אנון דמצפאן ומחפאן בכל יומא ויומא למבעי מזוניהו מן קדשא בריך הוא משמע דכתיב "המיחלים לחסדו" [חזר ואמר, "את המיחלים

לְחֶסֶדוֹ, לְאֵלֶּה שְׂמֻצָּפִים וּמְחֻכָּים בְּכָל יוֹם וַיּוֹם לְבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹתֵיהֶם מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

וְכַתֵּב ה' יִרְאֵשִׁית חֲכָמָה" עַל דְּבָרֵי הַזֹּהר" ק אֱלוֹ:

וּבְזֶה מְבֹאֵר מַעֲלֵת הַשּׁוֹאֵל מְזוֹנוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא הַנִּקְרָא בּוֹ, וְדָרָךְ הַבּוֹן לְאַהֲבֵת אֶת אָבִיו, וְאַהֲבָה הַיְנוּ שְׁגוּרִים הַשְּׁפָעוֹת הַבְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה.

וְעוֹד הַמּוֹבֵן מִדְּבָרֵי הַזֹּהר" ק הַנִּזְכָּרִים, כִּי הַשּׁוֹאֵל מְזוֹנוֹתָיו בְּכָל יוֹם, נִקְרָא יִרְאֵה', וְזוֹכֶה לְ"רְצוֹן" - שְׂיִרְצָה בּוֹ ה', וְכִנְאָמֵר רּוֹצֶה ה' אֶת יִרְאֵיו, וְעוֹד שְׂמֻכְתֵּר הוּא בַּמַּעֲלָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁנִּקְרָא מִן "בְּנֵי מְהִימְנוֹתָא".

וַיֵּשׁ לְהַבִּין מִדּוֹעַ זֶה הַשּׁוֹאֵל מְזוֹנוֹתָיו בְּכָל יוֹם זוֹכֶה לְתַאֲרִים כֹּה נִכְבְּדִים הָאֶחָד, שֶׁנִּקְרָא "בּוֹ", וְעוֹד שֶׁנִּקְרָא "בּוֹ נֶאֱמָר", וְעוֹד שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת לְמַעְלָה שׁוֹרִים בְּזִכְרוֹתָיו, וְעוֹד שֶׁזוֹכֶה שְׂמֻדַּת "הַרְצוֹן" תִּתְרַצֶּה בּוֹ, וְעוֹד שֶׁנִּקְרָא "יִרְאֵה'".

הַתְּשׁוּבָה לְכַד, שֶׁהָרִי יָדוּעַ שֶׁעָקַר נִסְיוֹן הָאָדָם בְּעוֹלָם הוּא נִסְיוֹן הָאֱמוּנָה. הַמְּלַחְמָה הַקְּשָׁה בְּיוֹתֵר עִם הָאוֹיֵב הַמְּסַבֵּד בְּיוֹתֵר הִיא מְלַחְמַת הָאֱמוּנָה לְעֻמַּת הַמְּקַרָּה.

הַעוֹלָם מְתַעֲתַע בְּבְנֵי אָדָם לְאַחוֹ עֵינֵיהֶם וּלְשַׁעֲבָדָם לְמַקְרִים וְלִסְבוֹת, וְלִתְלַשׁ אוֹתָם מִשְׂרָשָׁם שֶׁהוּא הַבוֹרָא שֶׁמִּמּוֹ הַכֹּל, לְהַנְתִּיק מִסְבֵּת כָּל הַסְבוֹת וּבְמִקוֹמוֹ לְהַתְחַבֵּר לִסְבוֹת.

וְהִנֵּה רַב כָּכָל הַעוֹלָם, כְּשֶׁהַסְבוֹת מְזַמְנוֹת לְפָנֵיהֶם לְהַתְפַּרְנֵס - רְגוּעִים וּשְׁלוֹים הֵמָּה, וְכַגּוֹן כְּאֲשֶׁר הָעֲבוּדָה כְּסֻדְרָהּ, הַמְשִׁכּוֹרוֹת בְּזַמְנָם, הָעֶסֶק מְשֻׁגָּשׁ, ה'בוֹס" מְאִיר פָּנִים וְכִיּוֹצֵא, אֲזִי הַפּוֹעֵל שְׁלוֹ וְשִׁקֵּט, וְכִיּוֹצֵא נִשְׁמָטִים הַסְבוֹת לְפַרְנֶסָה, תִּכְף הָאָדָם מִבְּלָבָל, וְחָשׁ הוּא כְּמִי שְׂמֵת לוֹ "אֱלֹהִיו".

וְכֵן הָיָה מַעֲשֵׂה עִם הַחֲפֵץ-חַיִּים שֶׁבָּא אֵלָיו פֶּעַם עֲגִלוֹן אֶחָד שֶׁכָּל פְּרִנְסָתוֹ הָיְתָה מְסוּסָה וְעֲגִלְתּוֹ, עֲמָה הָיָה מוֹבִיל אֲנָשִׁים, מוֹבִיל חֲבִילוֹת וְכִיּוֹצֵא, יוֹם אֶחָד מֵת לוֹ סוּסוֹ, וְחָשָׁד עָלָיו עוֹלָמוֹ, וּבָא בְּצַעַר לְפָנֵי הַחֲפֵץ חַיִּים וְאָמַר לוֹ: רַבִּי, ה'מְפַרְנֵס" שְׁלִי מֵת, שֶׁאֵלּוֹ הַחֲפֵץ חַיִּים וְאָמַר לוֹ: מִי הוּא מְפַרְנֵסְךָ שְׂמֵת, עֲנֵה לוֹ הָעֲגִלוֹן: "הַסּוּס". נִזְדַּעַזַּע הַחֲפֵץ חַיִּים וְכָל הַיּוֹם הָיָה מְצֻטָּעַר וְאָמַר: אוֹי, אֵיךְ בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים שׁוֹלָל לְחֹשֶׁב שֶׁהַמְּפַרְנֵס שְׂלָהֶם זֶה הוּא הַסּוּס.

וְהָאוֹיֵב הַגָּדוֹל שֶׁל הָאָדָם הוּא הַתְּעִיַת הָעֵינַן, לְהַנְתִּיק מִהָאֱמוּנָה לְהַתְפַּחֵשׁ וּלְהַתְנַכֵּר לָהּ, וְלַחְצֵב בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים שֶׁהֵמָּה הַמְּקַרִּים וְהַסְבוֹת.

וַיְמָה אִם כֵּן הַפְתָּרוֹן לְכַד? הֲלֹא הַתְּפִלָּה, לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה מְזַכֵּרָה לְאָדָם אֶת מַה שֶׁהֵיָצַר מִשְׂכִּיחוֹ.

שְׁהָרִי אִם לֹא יִתְפַּלֵּל אָדָם, הָרִי הָעוֹלָם מִצְדוֹ מְשַׁכֵּיחַ מֵהָאָדָם אֶת הָאֱמוּנָה, ה"בּוֹס" לּוֹחֵשׁ לוֹ לְפֹעֵל שֶׁהוּא הַמְּפָרְנֵסוֹ וְחִיּוֹ תְלוּיִים בּוֹ. הָרוֹפֵא לּוֹחֵשׁ מִצְד שְׁנִי, שְׁחִי הַחוּלָה תְלוּיִים בּוֹ, וְכֵן כָּל מֵהִלְכֵי הָעוֹלָם מְשַׁקְרִים בָּאָדָם שֶׁקָר גְּדוֹל, וְכֵן מִקֹּף הָאָדָם בְּכָל פְּנֵה בְּעוֹלָם בְּשֶׁקֶר שֶׁל מִינּוֹת.

וְהַעֲצָה לְכֹד לְהִזְכִּיר לְעֲצָמוֹ אֶת הָאֲמֶת בְּכָל רִגַע וְעַל יְדֵי כֹד לְהִנָּצֵל מֵאֵלוֹ הַמְשַׁכֵּיחִים אוֹתוֹ מֵאֲמֶתוֹת הָאֱמוּנָה, הֲלֹא זֶה בְּדֶרֶךְ הַתְּפִלָּה.

הָאָדָם עוֹמֵד בְּתְפִלָּה וּמְבַקֵּשׁ מֵה' עַל פְּרִנָּסוֹ, הֲלֹא בָּזָה מִזְכִּיר לְעֲצָמוֹ "הַבּוֹס" שְׁלִי שְׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא הַמְּפָרְנֵס שְׁלִי וְאֲנִי חֵי בְּזָכוֹתוֹ, זֶהוּ שֶׁקֶר! אֲנִי לֹא אֶתֵּן לְעֲצָמִי לְתַעוֹת בְּכֹד.

וְכִשְׁמְבַקֵּשׁ הוּא עַל רְפוּאָה, מִזְכִּיר הוּא לְעֲצָמוֹ, הָרוֹפֵא שְׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא הַמְּרַפֵּא אוֹתִי וְחֵי אֲנִי בְּזָכוֹתוֹ, זֶהוּ שֶׁקֶר! אֲנִי לֹא אֶתֵּן לְעֲצָמִי לְתַעוֹת בְּכֹד, אֲלֹא אֶתְּלֶה בְּטָחוֹנִי בְּפְרִנָּסִי וּרְפוּאָתִי אֶדְ וְרַק בְּבוֹרָא כִּי מִמֶּנּוּ הַפְּרִנָּסָה וְהַרְפוּאָה.

וְהִנֵּה כַּמָּה מֵאֲשֶׁר הוּא הָעֲנִי, שְׁנִסְגְּרוּ בְּפִנְיִי פְתִיחֵי פְרִנָּסוֹ, הֲלֹא מִן הַשָּׁמַיִם הַצִּילוּהוּ בְּכֹד מִסַּכְּנַת הַשֶּׁקֶר הַגְּדוֹל שֶׁל הַמִּינּוֹת, הִנֵּה מַעֲתָה אֵין לוֹ בְּמָה לְתַעוֹת, הָרִי הוֹכֵחַ לוֹ הַשֶּׁקֶר שֶׁעַד עֲתָה סָמַד וְנִשְׁעַן עָלָיו, וְהִנֵּה בֵּן יוֹם אֶבֶד וְאִינְנוּ.

כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מְשַׁפֵּעַ בְּפְרִנָּסָה, וְהַכֵּל זוֹרֵם בְּנַחַת וּבְשִׁפְעַ, כַּמָּה קֶשֶׁה לְהַנְתִּיק מֵהַשֶּׁקֶר בְּמַצֵּב שְׁכָזָה, הֲלֹא אֲצֵל זֶה הַחֲנֻפָה וְהַשֶּׁקֶר מִתְחַבְּרִים וְכוּבָלִים אוֹתוֹ, עַד שֶׁאֵין בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ לְצַאת מֵהֶם בְּשׁוּם אִפֵּן.

וְכַמָּה קֶשֶׁה אֲצֵל אֶחָד כְּזֶה - אִף בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה - לְהַנְתִּיק מֵהַשֶּׁקֶר הַגָּס הַזֶּה, אַחֵר שֶׁטְבוּעַ הוּא בְּתוֹךְ בְּצַת הַמִּינּוֹת, אֲזִי תְפִלָּתוֹ שִׁיתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הִנֵּה מֵהַשִּׁפְּהַ וְלַחוּץ לְפִי שֶׁאֵינוֹ חֵשׁ צָרָה בְּתְפִלָּתוֹ, כַּמָּה עֶזֶר לוֹ ה' בְּכֹד שֶׁעֲשָׂאָהוּ עֲנִי, וּבְנִקֵּל זָכָה מֵהַשֶּׁקֶר צָרִיד לְהַתְנַגֵּעַ הַרְבֵּה בְּתְפִלָּה לְרַכֵּשׁ כַּמָּה טְפוֹת אֱמוּנָה, וְזֶה הָעֲנִי בְּכֹד שְׁנִסְגְּרוּ בְּפִנְיִי שְׁעָרֵי פְרִנָּסָה בְּנִקֵּל וּבְרִגַע קֶטַן זָכָה לְאוֹר גְּדוֹל וְלְכַמִּיּוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁל אֱמוּנָה, שְׁהָרִי מַעֲתָה מִכָּרַח הוּא שִׁיחִיו עֵינָיו נִשְׁוֹאוֹת אֶדְ וְרַק לְבוֹרָא שִׁיפְרִנְסוּ.

וְנִתְבוֹנֵן עוֹד.

בֵּן שְׁנִשְׁלַחַת לוֹ פְּרִנָּסוֹ וְכָל מְבַקֵּשׁוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁלִיחַ עִי אָבִיו, וְאוֹתוֹ שְׁלִיחַ מִדֵּי זְמַן מְבִיא לוֹ כָּל צְרָכָיו מֵאֵת אָבִיו, וְאוֹתוֹ הֵבֵן בְּרֹאוֹתוֹ שְׁמִזּוֹנוֹ בָּא לוֹ עַל יְדֵי אוֹתוֹ שְׁלִיחַ, הַחֵל סוּגֵד לוֹ, מְחַנֵּף לוֹ, וְאֶת כָּל תּוֹדוֹתוֹ מִיַּחַס אֵלָיו, וְאֵלוֹ לְאָבִיו - הַמְשַׁלַּח פָּסֵק אִף מִלִּתֵּן תּוֹדָה, וְלֹא עוֹד אֲלֹא שְׁנֵהֵג בּוֹ בְּהַתְנַפְּרוֹת וּבְהַתְכַּחְשׁוֹת כְּאֵלוֹ וְאֵינוֹ גּוֹרֵם כָּלֵל בְּהַמְצָאוֹת מִזּוֹנוֹ, וּבְכֹן, בֵּן אֲשֶׁר כְּזֶה לֹא יִקְרָא "בוֹגֵד"!!

הלא בן זה בגד באביו והתכחש לעזרתו ולישועתו, ולא עוד אלא שסרח ביותר בכך, שבמקום להודות לאביו, מיחס את כל הודאתו והפרת הטוב לשליח!

ולעמתו, בן אשר נוהג כראוי, נוהג ביחס לכל אחד כפי הראוי לו, בשליח נוהג כבוד כראוי לשליח, אולם לא בשל כך יורד יחסו לאביו שהוא בעצם המעביר לו את פרנסתו.

אם בן עתה נתן להבין, מדיע זה המבקש מזונו מה' בכל יום נקרא מ"בני מהימנותא" - "בן נאמן", לעמת הבן הבוגד ששכח ונטש את המשלח ודבק בשליח.

וכמו כן נקרא ירא ה', שבהכרח ירא הוא את ה' אחר שמיחל הוא לחסדי ה', לעמת הבן הבוגד שיירא ומחניף לשליח ולא למשלח, אחר שרואה הוא את חסדו מאת השליח.

ב. בזכות דחק העני - יצאו ישראל מהגלות

וכמו שביציאת מצרים הצרכו מקדם להשתעבד בקשי השעבוד לזכות לאור הגאולה ככה עכשו צריכין ישראל הקי להתנסות קדם ביאת המשיח בכור העני והלחץ עד שאמרו במדרש (עיין רות רבה פ"ה שה"ש רבה פ"ב) שעתידים ישראל להגלות ארבעים יום במדבר למכל עשבא דמדברא (ולאכל שם עשב המדבר) קדם שיזכו למעלה העליונה לגאולה השלמה, וזה העני והלחץ יהיה טובה גדולה לנו שיצמח לנו עייז נסים גדולים והופעת אור זיו שכנתו הקי אלינו והשגות גדולות, והצרוף הזה הוא דיקא על ידי עניות כמובא בתקונים תקונא חד ועשרין (דף נג ע"ב) וז"ל: ד"א (יונה ב, א) וימן ה' דג גדול לבלע את יונה דא עניותא דאיהו עצב ונוקבא דליה עצבון, דכורא דג, נוקבא דגה, דא הוא (שם) ויתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעיי הדגה מכפנא דעניותא דמטוי למעוי דישראל בההוא זמנא (שם) ויאמר ה' לדג ויקא את יונה וכו' בדחקה דדאגה דלהון דדואגין מן עניותא - מדחקה יפקון מן גלותא, הה"ד (ש"ב כב, כח) ואת עם עני תושיע דא נבואה דיונה דנתנבא דיפקון ישראל מן גלותא בדאגה (ס"א בדוחקה) דעניותא, ובימינא יפקון בגין הצדיק חיי עלמין איהו עני דאתקשר בימינא דאיהו פסח כגונא דישראל דאתמר בהון ואת ערום ועריה והאי יונה איהו יונה דתבת נח.

היט וראה מעלת העניות שמגלה לנו רשביי שבזכות הדאגה מדחק הפרנסה והצער והעצב הנצמח מהעדר הפרנסה - יגאלו ישראל ויצאו בחסד וברחמים מן הגלות. הרי שמבשר הוא זה הסובל מעניות שיזכה בשל כך לגאולה לחזות בנעם ה' ובהגלות אורו יתברך בקרוב, וברור שכמה שישתדל האדם ביותר לקח מצב זה באמונה ובתמימות בן ביותר

ג. אין טהרה לנפש גדולה יותר מהעניות והיא המדה המביאה למדרגות הגדולות ביותר

ותדע בני כמו שבכללות העולם אחר כל הנסיונות שנתנסו ישראל הקי בכל הגלגולים ולא מצאו להם תכלית התקון רק על ידי עניות, ככה הוא בפרטיות, דהינו לפעמים נתגלגל איזה נפש כמה פעמים ולא זכתה להתקון אדרבה עוד תתקלקל במעשים גרועים עד לבסוף תקונו שיקבל עניות גדול ודחקות ולהיות עובד עבודת הפרך לפרנסתו, וזה תכלית תקונו יותר מבאם היה ברום העליות ובהרחבת הדעת כמובא בשה"ק תורת חיים מהה"ק - התניא זי"ע פ"י נח וז"ל: - אך עדן יש להבין מהו שרש ענין טהרת מי המבוי ומאין יש פח בהם לטהר את הארץ מטמאתה ולמה קורא אותן בשם "מי נח" לשון נחא וכי, והענין הוא, שזהו טרדות הפרנסה הוא שנקרא בשם "מי נח" שביכלתם לטהר את הנפש מטמאתה, ולא עוד אלא שתוכל לעלות על ידי זה למעלה מעלה מקור חצבה הראשון לכלל ולדבק בה' אחד ממש, וכדאי הו' יסורין ולחץ דטרדות הפרנסה שנק' "מים רבים" כדי שתעלה על ידי זה בעליה גדולה כזאת כו' והינו על ידי בחינת המרירות והשפלות והכנעה עצומה, וגם בלבול ופזיז הנפש ביותר עד שיגיע עד הנפש מדחק ולחץ על שעבוד הפרנסה, זהו עצמו ענין הטהרה שמטהרת ומזככת את הנפש להעלות בעלוי גדול באמת אשר לא היתה מגעת מצד פח עצמה רק למקור חצבה בתחלה לבד כו' ומעתה על ידי העניות תעלה אף למעלה מעלה ממקור מחצבתה.

ודגמא לדבר זה יובן מענין טבילת הנשמה בנהר דינור לצערה בצער וענוי גדול כ"כ כדי שתזדכך ותטהר על ידי זה ותוכל לעלות לגן עדן לקבל אור וזיו האלקי, ובלתי טבילה זו אי אפשר לה לעלות, וכדאי יסורים גדולים כאלה שתסבל הנפש כדי שתוכל לבא למדרגת קבלת גלוי זיו השכינה בגן עדן ולפנים צערא אגרא כו' כמו שאמר באחר (חגיגה טו): מוטב דלדינני ולייתי לעלמא דאתי כו' אזי כשם שפדאי לנשמה לסבל יסורים גדולים לאחר פטירתה מן העולם על מנת שתזדכך ותהא ראויה להפניס לגן עדן, כמו כן פדאי יסורים קשים דעל שעבוד פרנסה כדי שתעלה על ידי זה במעלה ומדרגה גבוהה יותר ממקור חצבה, ולזה יורדת הנשמה בעולם הזה, דירידה זו לצרך עליה היא כנ"ל וד"ל, וזהו לפי שענש הגיהנם אינו מזכך ומטהר רק לנפש החוטאת שתוכל לעלות למקור חצבה בגן עדן שהיתה שם בתחלה כו' ועל כן היה בקשתי להיות על טרדות פרנסה שעל ידי זה יהיה עליית הנשמות למדרגה העליונה ביותר ממקום חצבה הראשון שהיה להם קדם בואה לעולם הזה מטעם הנ"ל דמי נח שנקראים מים רבים הן הנקראים מים טהורים כמו וזרקתי עליכם מים

טהורים וטהרתי אתכם כו' שהיא טהרה גדולה הרבה יותר מטהרת אש הגיהנם, להיות שהמים הללו באים ממקום גבוה מאד נעלה (כמשי"ת) וכטהרת הארץ ממי נח כנ"ל וכמשי"ת. וכמו המים הטהורים ונקיים ביותר שמרחצים ומזככים ומנקים כל פסלת ולכלוך קשה כו' פענן אס רחץ ה' את צואת כו' אל תאמר אס אלא אס, תבא האס ותקנח כו' שהוא מבחינת בינה עלאה כו', ולזה נקראים מי נח לשון נחא שהוא נחא דרוחה להעלותה במעלה עליונה ביותר כמשי"ת ב"ה וד"ל: ועוד מובא שם לקמן וז"ל ואמנם הנה הטעם שעל ידי צער טרדות הפרנסה במצוי הנפש שנקרא "מים רבים" הוא שתוכל הנשמה לעלות למעלה יותר ממדרגתה הראשונה שהיתה בגן עדן צרורה בצרור החיים כו' הנה זהו מצד יתרון האור מן החשך דוקא כידוע בטעם שאמרו (אבות פ"ד מי"ז) דיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, לפי שיש יתרון האור מן החשך - כשנהפך החשך לאור דוקא אז נעשה חשוב הרבה יותר מגופו של אור, לפי ששרש החשך כשנהפך לאור נעשה הרבה יותר מגופו של אור לפי ששרש החשך למעלה הוא גבוה הרבה מבחינת האור, וזהו גם כן הטעם שבעלי תשובה גדולים מצדיקים גמורים עד שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד שם, וכך הוא גם כן בענין טרדות הפרנסה שנקרא מים רבים עכ"ל.

מי רואה מאמר מפלא זה ולא יתעודד ויתחזק במצבו ולו היורד ביותר בעניות קשה ומפרכת, שהרי במאמר זה מבאר דהאדם גם לאחר הגיהנם וכל יסורי הנפש הקשים שעוברת נפשו של האדם לאחר פטירתו, אינו זוכה בכך אלא להגיע לדרגת מקור מחצבתו שממש חצבה הנשמה מתחלת מחצבה ותו לא, ואלו המתיסר בעניות בעולם הזה זוכה שנסמתו מזדככת ומתעלה הרבה יותר ויותר במעלה ממקור שממנו חצבה וזוכה למעלות נפלאות למעלה משרשה שממנו חצבה, והוא פלא.

ד. פעמים שתקונו של אדם בעניות דוקא ואף שהוא על חשבון תורה ותפלה

ומובא בסדור התניא הקדוש בשער פונת המקוה וז"ל: - והוא ענין הגלגולים בנשמות שיצרפו בגלות או בעניות אף על פי שהמה מבלבלים לגמרי ואינם מתפללים כלל זהו יותר טוב להם משהיו מתפללים בבטול במציאות [כלומר תפלה בתכלית הכונה שהוא בגדר בטול המציאות], לפי שהצרוף הוא מתוק הרע כנ"ל וזה היה עקר המכון כנ"ל וד"ל ע"כ. ותראה אחי אהובי מאן גברא רבה דקמסהיד על זה על גדל הטובה והעליה של צער הפרנסה הלא נפקי מפי קדשו של הה"ק התניא אשר גנזי מרומים היו גלויים לפניו כידוע אסהדתא של רבנו הה"ק דופער זי"ע שהעיד על גדלתו, ואם כן למה לך להצטער על ענייך ושפלותך אחר שהנך

מבטח שִׁיִצְמַח לָךְ עַל יְדֵי זֶה הַבְּלָבוּל וְצַעַר יוֹתֵר טוֹבָה מֵאֵלוּ הַיִּיתָ מִתְפַּלֵּל בְּהַתְפַּשְׁטוּת הַגְּשָׁמִיּוֹת, אִם הִי יוֹדֵעַ שֶׁזֶה דִּיקָא תִקּוּן נִפְשָׁךְ בְּגִלְגוּל זֶה, וְלִזֶּה אִפְשָׁר לְהַבִּין מֵה שְׂרֹאִים לְפַעֲמִים אָדָם שֶׁמִּשְׁקַע בְּכָל יָמוֹת הַשָּׁבוּעַ בְּטֶרַח הַפְּרָנְסָה וּבִשְׁבֵת קֹדֶשׁ מִתְפַּלֵּל בְּהַתְלַהּבוּת יוֹתֵר גָּדוֹל מֵהֶרְבֵּה שְׁלוֹמֵי־דַיִם כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְזֶה רְאִיָּה לְהַזְדַּכְכוּת הַנֶּפֶשׁ בְּעִמָּל וּבִיִּסּוּרִים וְנִפְשׁוֹ צוֹעֲקָת לֵה' מִגְדֵּל מְרִירוּתָהּ וְעֲנִיָּה וּבִנְיָה עָלֶיהָ אֵיזָה אֹרֶז אִזּוּ הוּא כְּצַפּוֹר הַנִּמְלֵט מִפַּח יוֹקָשִׁים וְהוּא כִּיִּתְרוֹן הָאֹרֶז מִן הַחֲשָׁךְ וְדִ"ל לְכוּ חֲזֵק וְאַמֵּץ.

וְכַתְּבֵתִי כָּל זֶה לְחֲזֵק לְבָבוֹת הַחֲלוּשׁוֹת וְהַנְּרָדָמִים הַמְּצַטְעָרִים בְּעֲנִי וְעֲנׁוּי, אֲבָל לֹא חֵס וְחֲלִילָה לְהַקְלֵל עַל יְדֵי זֶה מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כִּי זֶה מוֹעִיל רַק לְמֶרֶק הָעוֹנוֹת מִכָּל הַגְּלִילוֹת, אֲבָל לְהַשְׁלִים נִפְשׁוֹ וְהַחֲלוּקָא דְרַבְּנָן זֶה דִּיקָא עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת כַּיְדוּעַ, לְכוּ אִין צְרִיךְ לִפְלֵ בְדַעְתּוֹ וְלִיָּאֵשׁ עֲצָמוֹ חֵס וְחֲלִילָה לומר מֵה שְׁוָה כָּל עֲבוֹדָתִי וּמֵה אוֹסִיף וְאַרְוִיחַ הֲלֹא טְרוּד אֲנִי וּמִבְּלָבֵל וּמִשְׁקַע בְּצַעַר וּבְעִמָּל הַפְּרָנְסָה וּבְהַבְלִי הַזָּמָן, אֵל תֹּאמֶר כִּן אֵלֶּא אֲדַרְבֵּה כֶּכָּה תֹאמֶר: אִם אֲחַטֵּף אֵיזָה לְמוֹד תּוֹרָה אוֹ תְפִלָּה וּמִצְוָה אַרְוִיחַ בְּזֶה הַרְוָחָה גְּדוֹלָה, וְאֲדַרְבֵּה אִם שְׁפַל וּנְבִיזָה כְּמוֹנִי יַעֲשֶׂה אֵיזָה מִצְוָה אוֹ אֵיזָה תְּנוּעָה לְכַבוֹד הַבוֹרָא, יִתְעַלֶּה בְּזֶה יִקְרָא דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵלָּא לְעֵלָּא כִּי לִית נְהוּרָא כְּנְהוּרָא דְנִפְיָק מִגּוֹ חֲשׂוּכָא וְיִגִּיל וְיִשְׂמַח בְּזֶה שֶׁשְׁפַל כְּמוֹהוּ זֹכָה לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

כְּמָה נְחָמָה וְעִידוּד וְכְמָה סְתִימָת טְעָנוֹת יֵשׁ בְּמֵאֶמֶר זֶה לְאֵלוּ הַמִּיִּסְרִים בְּעֲנִי הַטּוֹעֲנִים: אֲכֹן מוֹכְנִים אֲנִי לְסַבֵּל עֲנִיּוֹת מִצַּד סִבֵּל הַחֲמִרִיּוֹת, אוֹלָם מִצַּד הָעֵדֶר הַרוּחָנִיּוֹת הַבָּא עֲקֵב הָעֲנִיּוֹת זֶה אֵינְנוּ יְכוּלִים לְסַבֵּל, שְׁהֵרִי הַהַשְׁלָכוֹת שֶׁל הָעֲנִיּוֹת גּוֹרְמוֹת בְּטוֹל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְעַל כֵּן אֵינְנוּ יְכוּלִים לְוִתֵּר, דְּמָה הַרְוָחָנוּ בְּעֲנִיּוֹתֵנוּ אַחַר שֶׁבִשְׁבִילָה לֹא רַק שְׂאִין לָנוּ עוֹלָם הַזֶּה - גַּם עוֹלָם הַבָּא אִין לָנוּ... וְהֵינָה כְּאִן דְּבִרֵי הָרַב בְּעַל הַתְּנַיָּא סוֹתְמִים טְעָנָה זו, בְּאֶמְרוּ שֶׁיִּשְׁנֵם נְשָׁמוֹת שֶׁתְּקוּנָם הוּא בְּעֲנִי דְיִוָּקָא, וְאִזּוּ טוֹב הוּא לְהֵם יוֹתֵר מֵאֵלוּ הֵיוּ מִתְעַצְמִים בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה מִתּוֹךְ הַרְחָבָה וְיִשׁוּב הַדַּעַת, כִּי אִזּוּ כָּל פְּעִלָּה קִטְנָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה חֲשׂוּבִים לְפָנָיו הִי יוֹתֵר מִכָּל, וְזֶהוּ תְּקוּנָם דְיִוָּקָא לְעַבֵּד הִי מִתּוֹךְ עֲנִי וְאִף שֶׁבְּשֵׁל כֵּן לְכַאוּרָה תּוֹצְאוֹת עֲבוֹדָתָם אֵת הִי פְחוּתָהּ.

ה. עקר בריאת האדם לעמד בנסיונות ובמיחד בנסיון העני

וְעַקֵּר מֵה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת הָאָדָם בְּשִׁבִיל גְּדֹל הַטְּרָדוֹת וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם כָּל זֶה גּוֹזֵל הוּא מִזְּמִנוֹ וְקוֹבֵעַ עֵתִים לְעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וּמִשְׁבֵּר תְּאֵוֹת לְבָבוֹ וְלוֹחֵם עִם כָּל הַנְּסִיווֹת וְהַעֲפוּבִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת מִכָּל הַטְּרַח וְהָעִמָּל הַזֶּה זֶהוּ נַחַת רוּחַ לְפָנָיו וְגִדֵּל שְׁעִשׂוּעִים, יוֹתֵר מִכָּל עֲבוֹדוֹת שֶׁל מְלָאכִי מַעֲלָה, בְּזֶה שֶׁבָּשָׂר וְדָם יֵשׁ לוֹ

תקיפות כִּזָּה בְּעוֹלָם הַמְּלֵא זֶהְמָא וְחִיצוֹנִים וּמְלֵא שְׁטוּתִים וְהוּא גוֹבֵר אֶת עֲצָמוֹ עִם כָּל זֶה לְהִתְחַזֵּק בְּעִבּוּדְתוֹ לֵה' אֲשֶׁרִי חֶלְקוֹ, וְזֶה כָּל שְׂכָר וּפְרִי מִצְוֹתֵינוּ לְפִי עֶרֶךְ הַצֶּעֶר וְהַנְּסִיוֹן כְּאֲמָרָם ז"ל (אבות ספ"ה) לְפִי צֶעֶר אֲגָרָא, לְכֹן אַחִי אֲהוּבִי אֶל תִּהְרַהֵר אַחַר אֱלֻקֵינוּ בִּי"ה וּתְקַבֵּל נְסִיוֹן הָעֲנִי וְהִיסוּרִים בְּשִׂמְחָה וּבְכַבֵּד רֹאשׁ וְתִזְכֶּה לְרוּם מַעֲלַת הָעֲלִיוֹנִים לְעֵתִיד, וְאֶל תִּהְרַהֵר אַחַר אֱלֻקֵינוּ בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ לְעַד כִּי בּוֹדֵאֵי הַכֹּל טוֹבָה גְדוֹלָה לְנַפְשֵׁנוּ, כִּי יֵשׁ אֶחָד שְׂצָרִיךְ לְהִיּוֹת תְּקוּנוֹ נֶעַ וְנָד כָּל יְמֵי חַיָּו, וְאֶחָד צָרִיךְ לְעַבֵּד עֲבוּדָה קָשָׁה, וְאֶחָד צָרִיךְ לְסַבֵּל יְסוּרִים חֵס וְחִלְיָה, וְאֶחָד בְּאִשָּׁה רָעָה, וְאֶחָד בְּנְסִיוֹן הַבְּנִים, וְאֶחָד צָרִיךְ לְהִתְנַסּוֹת בְּכָל אֱלוֹ הַנְּסִיוֹנוֹת בְּיַחַד, הַכֹּל לְפִי עֶרֶךְ תְּקוּן נַפְשׁוֹ כְּמוֹבָא כָּל זֶה בְּסִפְרֵי יְרֵאִים, וְהַכֹּל תְּלוּי רַק בְּגִדְל הָאֲמוּנָה וְאִם מִתְגַּבֵּר בְּאֲמוּנָתוֹ לְאֱלֻקֵינוּ אִז נִמְתְּקוּ מֵעֲלֵיו הַדִּינִים, וְאִף אִם נִגְזַר עָלָיו חֵס וְחִלְיָה אֵיזָה צֶעֶר יִמְשָׁךְ לוֹ שְׁפַע לְמַעֲלָה מִן הַטֶּבַע, וּמִי שֵׁיֵשׁ לוֹ שְׂכָל לְרֹאוֹת יִרְאָה שֶׁהַכֹּל בְּנְסִים גְּדוֹלִים כִּי הַכֹּל פְּלֵאֵי פְּלֵאִים אֵיךְ שֶׁהַפְּלִיא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּגִדְל נְסִים לְכָל אִישׁ, וְאִם בְּאֵנו לְסַפֵּר יְכֹלוּ כָּל הַנִּזְרוֹת מֵהַ שְׁנַעֲשָׂה עִם כָּל אִישׁ בְּפִרְטוֹת, כִּי כָּל עֲנִינִים הַמְּלַבְּשִׁים בְּטֶבַע מִסְתַּר בָּהֶם גַּם כֹּן נְסִים גְּדוֹלִים רַק הוּא נִתְפַּסֵּה מִן הָעֵינִן, וְאִם יֵשׁ לָנוּ אֵב וּפְטָרוֹן כִּזָּה לְמָה צָרִיךְ לָנוּ לְדַאֵג חֵס וְחִלְיָה כִּי הוּא בּוֹדֵאֵי אֶל יַעֲזִבֵנוּ וְאֶל יִטְשֵׁנוּ כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחַ לָנוּ וְאִף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא מֵאִסְתִּים וְגו'.

וְהוּא כְּאֲמוֹר לְעִיל, דְּהִיּוֹם בְּעֵדֵן חֲשָׁךְ וְהִסְתַּרְהָ קָשָׁה לְאֲדָם לְרֹאוֹת מֵהִי הָאֲמֵת הָאֲמֵתִית. לְאֲדָם נִדְמָה שְׂבָאִם יַעֲסֵק בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּהִרְחֻבַת הַדַּעַת אֲזִי בְּכַךְ יָבוֹא עַל תִּכְלִיתוֹ, אוֹלָם עוֹלָמֵנוּ זֶהוּ הוּא עוֹלָם הַשְּׂקָר, וְעֲלֵינוּ לְדַעַת שְׂגָבָהוּ מְאֹד מִחֲשָׁבוֹתָיו יִתְבַּרֵךְ מִמִּחְשָׁבוֹתֵינוּ, וְיִתְכֹן שְׂזָה הַמְתַּיֶסֶר בְּעֵנֵי וְדַחַק פּוֹעֵל טוֹבָה וְתְקוּן לְעֲצָמוֹ יוֹתֵר מֵאֱלוֹ הִיָּה מְבִיא לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אֵילֵי נְבִיּוֹת שְׂבַעוֹלָם, וּלְכַךְ יִשְׁמַח לְבוֹ בְּמִצְבּוֹ וְאִף שְׂבָשֵׁל כֶּךְ מִנְחָתוֹ הִיא "מִנְחַת עֲנִי" וְדָלָה הִיא מְאֹד, אוֹלָם נַעֲשִׂית הִיא בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ, וּבְכַךְ תְּקוּנוֹ שֶׁל זֶה יַעֲלֵל וְזָרִיז בְּיוֹתֵר.

ו. עקר הנסיון והברור קדם ביאת משיח הוא "האמת" והוא בעקר מתבטא בנסיון העני

וְגַם אֵין צָרִיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ חֵס וְחִלְיָה בְּשִׂקְרִים וּבְרַמְאוֹת בְּשִׁבִיל הַפְּרָנְסָה כִּי הוּא לֹא יִצְלַח כִּי הָאִם הוּא אֲמִינָא בְּעוֹלָם שְׂשִׁקְר יוֹעִיל חֵס וְחִלְיָה?! וְכִדָּאֵי מִמֵּשׁ לְחֹזֵר עַל הַפְּתַחִים מְלַהֲשֵׁתִמֵּשׁ בְּגִנְבוֹת וּשְׂקָרִים וּבְאֵיזָה חֲנֻפָּה, כִּי כָּל עֲבוּדְתוֹ שֶׁל הַיִּצָּר לְהַכְשִׁיל אֶת הָאֲדָם בְּאֵיזָה שְׂקָר לְהַחֲנִיף אוֹ לְעֲשׂוֹת אֲפֵלוּ תִּנּוּעָה שֶׁל שְׂקָר כִּי צָרִיךְ לָזֶה סִיעֵתָא דְשִׁמְיָא [דְּהֵינּוּ לְהַזְהֵר אֲפֵלוּ מִתִּנּוּעָה שֶׁל שְׂקָר], וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ נִגְעִי לְבָבוֹ וְצָרִיךְ לְבַכּוֹת וּלְהִתְחַנֵּן אֶל ה' תְּמִיד שְׂיִנְחָהוּ בְּדַרְךְ הָאֲמֵת, כְּמוֹ שְׂצוּהָ הַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ ר' פִּינְחָס מְקַאֲרִיץ

זצ"ל לתלמידיו תמיד להתפלל תפלה זו: רבונו של עולם נחנו בדרך האמת.

וראיתי בספר "פאר לישרים" הוא כתבי תלמידי הרב הקדוש מקאריץ שבא חסיד אחד מעולם העליון אל הצדיק הנ"ל ושאל אותו: איך מתנהגים עמו בפגם הברית רחמנא לצלן? והשיב על זה עסקתי בתשובה ולא החמירו עלי הרבה, רק אפאלטשען חסיד האט מען דארט זייער פאנד [רק חסיד מרמה שונאים אותו שם] וכל שכן מי שעוסק במזיד ועושה לו פרנסה בחניפה ושקר, ומה שאנחנו רואים כי הרבה מנהיגי שקר הולך להם פעת בהצלחה מאד, כך צריך להיות קדם ביאת המשיח, דיקא וזהו הברור האמתי, ואשרי האיש הזוכה להתפלל להשי"ת שינחהו בדרך אמת, וזוכה להרגיש נקדת האמת, וזוכה לחברים ולמורים מבחינת אמת, וגם להכיר ההפיכות [דהינו הערמוניות], ואם עושה תנועה של שקר מיד הוא מרגיש זאת ועושה על זה תשובה כמו שכתוב (ש"א כד, ה) ויך לב דוד אתו על אשר כרת את כנף אשר לשאול, ונתחרט כי הרגיש תכף כי חטא בזה כפרוש רש"י ז"ל, וזה אצל כל ירא שמים העושה חס וחלילה עולה - ויך לבו תכף, שהיא נקדה פנימית של לב המרגיש בפעולה של שקר ורמיה, ולבש על זה ולשוב אל ה', מה שאין כן איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, "וזאת" רומז לשכינה הקדושה, ואינו מרגיש בהסתלקות הקדשה ואינו מרגיש בצער ועלבון הקדשה כלום, והולך אחר שרירות לבו האטום, ואומר שלום עליך נפשי, ולראות חסרונות על הכל בפרט על עובדי ה', ותדע אחי כי תנועה של שקר וחניפה ורמיה הוא ממש עבודה זרה רחמנא לצלן ושרש הכפירה ומעוט האמונה חס וחלילה, ואוי לו למי שעושה לעצמו פרנסה מעבודה זרה, וסימן הוא שיש בו ניצוץ מערב רב, אבל בר ישראל הקדושים הגם שנכשל בעל פרחו מסבת שפלות הדור באיזה שקר, אבל הוא מרגיש זאת תכף בלבו ומתחרט ומבקש רחמים לה', ועוד יש לדבר הרבה מזה בדרושים שונים רק אין כאן מקומו.

הבט והתבונן במאמר זה, כמה קשה הוא השקר והחנפה, שהנה על עוון פגם הבריי"ק אפשר בתשובה לסלק הדין ואלו מהחנפה ומהשקר קשה מאד שישוּב האדם אם לא בחזק האמונה והבטחון.

ועוד מכאן נבוא להתרחק מאנשי השקר והפוליטיקא היושבים איש תחת גפנו ותאנתו פרות הבשן מדשני ענג וכמו כן שלא יעלה בלבנו קנאה ותחרות עמהם, אחר שטבועים המה בבצת השקר והחנפה, ואשרי לאלו ההולכים בתמים ומתרחקים מהשקר והחנפה, ובפרט כאשר מצבם דחוק בעני וחסר ועם כל זה בזים לבעלי השקר ואינם נהנים ממטעמיהם, ושמים בחלקם המועט אלו הם שיזכו להשרד לעת קץ.

ז. הנושא ונותן בשקר ורמיה וחנפה - בניו יוצאים לתרבות רעה

וְנַחֲזֹר לְעֵנְיָנוּ. תִּדְעַ אַחֵי אֶהוּבֵי שֶׁהַעוֹסֵק בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁלֹּא בְּאִמוּנָה חֵס וְחִלְיָה גוֹרֵם בְּזֶה לְהִשְׁחִית בְּנָיו וּלְהִשְׁרִישׁ בָּהֶם מִדּוֹת רְעוּת וְאַעֲתִיק לְךָ לְשׁוֹנוֹ הַקְדוּשָׁה שֶׁל הַסֵּפֶר אֲגָרָא דְפָרְקָא סִי קכ"ו וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: - אָמַר כְּבוֹד אֲדַמּוּ"ר הַרְבֵּה הַקְדוּשׁ רַבִּי מְנַחֵם מְנַדֵּל [הוּא הַרְה"ק מְרִימָאנוֹב] ז"ל עַל מָה שֶׁהוּא מִן הַתִּימָא שֶׁאַנְחֵנוּ רוּאִים כְּמָה פְּעָמִים הַיְלָדִים בְּקִטְנוּתָם הוֹלְכִים לְבֵית רַבִּים וּמִתְמַיְדִים בְּלִמּוּד תּוֹרָתָם וּמִתְפַּלְלִים בְּכֹנֶנָה וְעוֹנִים אָמֵן יְהִי שְׁמִיהֶם רַבָּא וְאָמֵן וּמִיִּשְׁרִים אַרְחוּתָם וְאַחַר כֵּן כְּשֶׁמִּתְגַּדְּלִים מִתְהַפְּכִים חֵס וְחִלְיָה בְּמִדּוֹת גְּרוּעוּת וּמְבֻטְלִים הַתּוֹרָה וְתַפְלָה וְכִיּוֹצֵא וּמֵאֵין יִתְהַוֶּה זֶה? הֲרִי הַתּוֹרָה שֶׁלְמָדוּ בְּקִטְנוּתָם וְהוּא הֵבֵל שֶׁאֵין בּוֹ חֹטָא הִיא מִהָרְאוּי שֶׁתַּעֲמֹד לְמִשְׁעַן לָהֶם וְיוֹסִיפוּ אִמְצָא בְּנִפְשׁוֹתָם כִּי מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְאָמַר הוּא ז"ל, שֶׁהוּא עַל שֶׁאַבוּתֵיהֶם הֶאֱכִילוּ אוֹתָם מִמּוֹן גָּזֵל שֶׁסָּגְלוּ עַל יְדֵי מִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁאֵינוֹ בְּאִמוּנָה וְנִתְפַּטְמוּ בְּאַסוּרִים וְשָׁב לָהֶם לְבָשָׂר מִבְּשָׂרָם וְעַל יְדֵי זֶה נוֹלָדִים תְּאוּוֹת וּמִדּוֹת גְּרוּעוּת, וְהִבִּיא רְאִיָּה מְזַפֵּק הַעוֹף עַל שֶׁנִּהְיָה מִן הַגָּזֵל לֹא נִתְקָרַב לְגִבֵּי הַמַּזְבֵּחַ כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה, וְהִגֵּם שֶׁהַעוֹף לֹא נִצְטוּהָ, וְהִנֵּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹנֵא הַחֶמֶס עַד כָּאן דְּבָרָיו. וְתִרְאֶה אַחֵי אֶהוּבֵי כְּמָה הוּא גוֹרֵם בְּזֶה הַחֹטָא לָכֵן יַעֲנֹשׁ חֵס וְחִלְיָה בְּהִשְׁחָתֵת בְּנָיו עַל יְדֵי זֶה הַסֵּפֶה שֶׁגָּזֵל רַחֲמָנָא לְצֻלָּן, גַּם חוּץ מִזֶּה צָרִיךְ לְהִתְגַּלְּגַל חֵס וְחִלְיָה בְּכַמָּה גְּלָגוּלִים שׁוֹנִים, וּמוֹבָא בְּסֵפֶר חֲסִידִים שְׁחוּשְׁבִים בְּשָׁמַיִם כָּל הַרוּחוֹת שֶׁהִיא חֲבָרוּ יָכוֹל לְהַרְוִיחַ בְּזֶה הַמַּעוֹת, וְלִפְעָמִים חֵס וְחִלְיָה גְּלָגוּלוֹ קֶשֶׁה בְּבַהֲמוֹת וְחִיוֹת כְּמִבְּאָר בַּסִּי אֲשֶׁר יֵאָחֲזוּ רַעְדָה הַמִּתְבּוֹנֵן בְּזֶה וְעֵכָשׁוּ הַתִּירוֹ הַעוֹלָם לְעֲצָמָם הַרְבֵּה מֵיְנֵי הַתִּירִים וּמִי הַתִּיר לָהֶם כָּל הַתִּירִים הַלְלוּ.

וּבְמִיָּחַד כְּאֲשֶׁר הַעֲנִי גוֹבֵר, וְנִסְיוֹן הַעֲנִיּוֹת קֶשֶׁה לְמַאֲד, וּבִנְקֵל הוּא לְמַצָּא הַתִּירִים בְּעֵנְיָנוּ מְמוֹנוֹת, אֲשֶׁרֵי לוֹ לָזֶה שְׁזוּכָה גַם בְּמַצָּב שֶׁכְּזֶה לְהִיוֹת יִשְׂרָאֵל וְנִאֲמָן וְלִהְיֶהר בְּמִמּוֹן זוּלָתוֹ - דִּין פְּרוּטָה כְּדִין מֵאָה - מִתּוֹךְ אִמוּנָה שֶׁאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוֹכֵן לְחַבְרוּ.

ח. חזוק לעני להנצל משקר ורמיה להשיג לחמו

אַחֵי אֶהוּבֵי בְּשִׁבִיל פְּרִנְסַת בְּנֵי בֵּיתְךָ אֲתָה מְכַנֵּס עֲצָמְךָ לְסַכְנוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁיַּעֲבִרוּ עָלֶיךָ חֵס וְחִלְיָה בְּגִלְגוּלִים שׁוֹנִים, כְּמָה צָרִיךְ לְעַבֵּר עַל הָאָדָם בְּשִׁבִיל זֶה וְיִתְשׁוּבְתוֹ קֶשֶׁה מְאֹד מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי לְהַחְזִיר כִּי הֲרִי זֶה בְּכָל גּוֹזֵל אֶת הַרְבִּים, וְהִנֵּה מִי שֶׁכָּבַר עָבַר וְנִלְכַּד בְּזֶה וְלָבוּ דָוִי וּמִתְחַרֵּט וְרוֹצֵה לְשׁוּב וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי יִשְׁלַם, הַעֲצָה לָזֶה מְסַפְרֵי צְדִיקִים שֶׁיִּפְרִישׁ בְּכָל פְּעַם צְדָקָה וּמִתְנָה וְיֵאמַר: שָׁאֵם יֵשׁ לְאִיזָה אָדָם תְּבִיעָה עָלָיו בֵּין שֶׁהוּא בְּחַיִּים אוֹ מִהֵבֵר מֵיְנֵן אִזְ תִּהְיֶה זֶה הַצְּדָקָה בְּשִׁבִילוֹ וּבְשִׁבִיל נִשְׁמָתוֹ,

וּחִזְקָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים כִּי בְּיָדָיו כָּל אֶחָד מֵרָצָה עַל זֶה לְזַכּוֹת נִשְׁמָתוֹ בְּצַדִּיקָה, אֲבָל כָּל זֶה הוּא רַק בְּדִיעְבַּד וְאַחַר הַמַּעֲשֵׂה אֲבָל לֹא לְכַתְחֵלָה חֵס וְחִלְיָה, וְהַבּוֹטָח בְּה' חֹסֵד יְסוּבְּבֵנוּ, וְהַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם מִתְנַהֲגִים בְּעֵינֵי מִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁלֹּא לְשִׁנוֹת בְּדַבְרֵיהֶם רַק כְּאִשֶּׁר יֵצֵא מִפִּיהֶם בְּפֶעַם רֵאשׁוֹנָה, הֵן בְּשַׁעַת קִנְיָן וְהֵן בְּשַׁעַת מִכָּר, וְאִשְׁרֵי מִי שֶׁמְרַגֵּיל עֲצָמוֹ וּמְקַדֵּשׁ פִּיו בְּאִפְּן כָּזֶה, וְה' יֵהָא בְּעֵזְרוֹ. וְאִמְרָתִי רָמַז בְּדַבְרֵיהֶם ז"ל (פסחים קי"ח) קִשְׁיִן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקָרִיעַת יָם סוּף, "קִשְׁיִן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם" הָרֵאשִׁי תִּבּוֹת עוֹלָה כְּמִסְפָּר "אֲמַת", דְּהֵינּוּ זֶה קִשָּׁה מְאֹד לְהַתְפָּרֵס בְּאֲמַת כִּי הֵיכָר מִתְגַּבֵּר עַל זֶה, הֵן מִי שֶׁפָּרַנְסָתוֹ בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן אוֹ בְּמִלָּאכָה אוֹ שְׁנֵהֲנָה מֵאַחֲרֵים בְּדַרְךְ הַתְּמִנוֹת וְקִצְבָה, אוֹ סִתָּם מְקַבֵּל, הֵיכָר מִתְגַּבֵּר מְאֹד לְהַבִּיאוֹ לַעֲשׂוֹת פְּעֻלָּה שֶׁל שֶׁקֶר. וְרָמַזוּ בְּזֶה רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּדַבְרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים שֶׁקִּשָּׁה לְהַתְפָּרֵס בְּאֲמַת, וְהַעֲצָה לָזֶה כְּקָרִיעַת יָם סוּף, דְּהֵינּוּ כְּמוֹ אִזּוֹ אֲצֵל קָרִיעַת יָם סוּף לֹא נִוְשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל רַק בְּאֲמוּנָה וּבְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, שֶׁקִּפְצוּ לְתוֹךְ הַיָּם בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, וְגַם בְּאֲמוּנָה, כְּדַכְתִּיב (שמות יד, לא) וַיֹּאמִינוּ בְּה' וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוּ וּכְמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (שמי"ר פכ"א) כִּי לְהַתְפָּרֵס בְּלִי שֶׁקֶר אֵין עֲצָה אַחֲרַת לָזֶה רַק לְהַתְחַזֵּק בְּאֲמוּנָה וּבְבִטְחוֹן בְּה', כִּי לֹא יִתֵּן וְלֹא יוֹסִיף לוֹ תְּנוּעָה שֶׁל שֶׁקֶר אֶפְלוּ פְּרוּטָה אַחַת. וְגַם כִּי לְפַעֲמִים יִדְמָה בְּדַעְתּוֹ כִּי יִפְסִיד מַעוֹת אִם לֹא יִחְנִיף וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵיזָה שֶׁקֶר וּרְמִיָּה, אִזּוֹ יִקַּבֵּל עַל עֲצָמוֹ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ כִּי יַעֲבֹר עָלָיו מֵה וְלֹא יַעֲבֹר חֵס וְחִלְיָה עַל רְצוֹן קוֹנוֹ אֶפְלוּ יְגוּעַ בְּרַעַב חֵס וְחִלְיָה, כִּי כְּדָאִי מִמֶּשׁ לְמוֹת בְּרַעַב הוּא וּבְנֵי בֵיתוֹ מְלַעֲסֵק חֵס וְחִלְיָה בְּרְמִיָּה וּשְׁקָרִים וְחִנְיפוֹת, וּבְפָרֵט כִּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ בְּאִפְּן כָּזֶה אִם יִתְחַזֵּק בְּמִדַּת הָאֲמַת כִּי רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמַר וְהוֹלֵךְ בְּתֵם יִשְׁכֹּן לְבִטָּח.

ט. עצה נפלאה להנצל משקר וחנפה

וְעוֹד אֶכְתֵּב לָךְ עֲצָה נִפְלְאָה לְהַתְרַחֵק מִחֲנִיפָה וּשְׁקָר, הִנֵּה אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים קָרִיאַת שְׁמַע ד' פְּעָמִים בַּיּוֹם, קָרִיאַת שְׁמַע שֶׁל קְרִבְנוֹת וַיּוֹצֵר אוֹר וְעֶרְבִית וּקְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמַּטָּה, וְאוֹמְרִים בְּכָל פֶּעַם וְאַהֲבַת אֵת וְגו' וּבְכָל מְאֻדָּה, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּפֶרֶק הַרְוָאָה (ברכות נ"ד.) בְּכָל מְמוֹנָה. וְעוֹד דָּרְשׁוּ (שם) בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הֵוִי מוֹדֵה לוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד, דְּהֵינּוּ בֵּין מְדָה טוֹבָה שֶׁל רַחֲמִים וּבֵין מְדָה וְכוּ'. וְלָכֵן יִקַּבֵּל עָלָיו בְּכָל פֶּעַם בְּאֲמִירַת קָרִיאַת שְׁמַע אֲצֵל וּבְכָל מְאֻדָּה אֶפְלוּ תֵּאֲבֹד כָּל מְמוֹנָה, אוֹ יַעֲמֹד לָךְ אֵיזָה רוּחַ שְׁתוּכַל לְהַתְפָּרֵס עַל יְדֵי זֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ אֶתְּהָ וּבְנִיךָ, יִקַּבֵּל עָלָיו אֶפְלוּ לְהַפְסִיד הַכֹּל מִלֵּה שְׁתַּמֵּשׁ חֵס וְחִלְיָה בְּאֵיזָה שֶׁקֶר וְחֲנִפָּה, וְזוֹ הַכּוֹנֵה יוֹעִיל אִם יִקַּבֵּל עָלָיו בְּאֲמַת. וְאַחַר כֵּן אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ אֵיזָה נִסְיוֹן בְּאוֹתוֹ יוֹם יִתְבוּנָן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, הֲלֹא קִבַּלְתִּי עָלַי מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּקָרִיאַת שְׁמַע לְהַפְקִיר הַכֹּל שֶׁלֹּא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁקֶר וּרְמִיָּה וְחֲנִפָּה. וְגַם יִקַּבֵּל עָלָיו בְּאֲמִירַת בְּכָל מְאֻדָּה דָּרְשׁוֹת חו"ל הַנִּי"ל שֶׁיִּקַּבֵּל עָלָיו הַכֹּל בְּאַהֲבָה, וְלֹא יִהְרַס בְּמַחְשַׁבְתּוֹ לְהַרְהֵר אַחַר אֶלְקֵינוּ, וְלֹא לְהַנִּיחַ וּלְהַרְפוֹת דָּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ בְּעֵבוֹר שׁוּם נִסְיוֹן בְּעוֹלָם, וְאִם זֶה יִקַּבֵּל עָלָיו אִזּוֹ ה' יֵהָא בְּעֵזְרוֹ וַיְהִי לוֹ

י. קדם ביאת משיח, הערב רב - יהיו בעשר ובשלוה, ואשרי מי שיברח מהם

ועכשיו קדם ביאת המשיח צדקנו אשר העידו רבותינו ז"ל (סוף סוטה) כי האמת תהא נעדרת, ושקרא ישלט בעלמא, ומקבל מפי הבעש"ט הקי ותלמידיו, כי קדם ביאת המשיח יהיו רב מנהיגים וראשי העדה מהערב רב, וזו לשון הרעיא מהימנא פרשת נשא (דף קכ"ו ע"א) א"ל רעיא מהימנא באומאה עלך בשמא דיקו"ק לא תאחר בכל יכלתך דהא אנא בצערא סגי, ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא לי מהאי צערא בהאי קבורה, דאתמר עלי (ישעיה נג, ט) ויתן את רשעים קברו ולא השתמודעו בי, ואני חשיב בעיניהו בין רב רשיעיא ככלב מת דסרח ביניהו דחכמת סופרים תסרח ביניהו בכל קרתא וקרתא, ובכל אתר דישראל מפזרין בין מלכוון ואתהדרו אנון ערב רב רעין על ישראל עאנא דקב"ה דאתמר בהו (יחזקאל לד, לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, ולית לון יכלת למעבד טיבו עם ת"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחננו, ומחרימין ערב רב ביניהו ולא יהבין לון באתרי סגיאין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפלו חיי שעה, וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדחקה ביגונא חשיבין ככלבים בנים המסלאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות (איכה ד, ב) דלא שכחו אכסניא ביניהו, ואנון ערב רב אנון עתירין בשלוה בחדוא בלא צערא בלא יגונא כלל, גזלנין מרי שחד דאנון דנינו רישי עמא, כי מלאה הארץ חמס מפניהם (בראשית ז, ג) עליהם אתמר (איכה א, ה) היו צריה לראש, באומאה עלך זמנא תננא עד כאן.

וזה לשון הספר הקדוש זהר חי פרשת בראשית (דף קי"ג), ועתה רב הדור עם הראשים שלהם הם מערב רב, לכן צריך כל בר ישראל לירא ולפחד שלא יהיה בכלל הערב רב, ואין לנו עצה רק להרבות בתורה ותפלה לה', ולהתבודד עמו בתשובה ותחנונים, שיצילנו ממים הזדונים ומרשעים הללו, כי אין לנו עוד פנאי להמתין על תקון נפשותינו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (אבות א, יד) אם לא עכשו אימתי, כי עכשו הגמר והברור של כל הגלגולים, כי יגיעו ימים אשר אין בהם חפץ אלו ימות המשיח, אשר אי אפשר עוד לתקן את נפשו, והברור יהא סמוך לביאת המשיח כמובא ברע"מ פ"י נשא, שיתנסו ישראל מהערב רב קדם ביאת המשיח, וגם אחר התגלות משיח צדקנו בתשעה חדשים קדם ביאתו, וגם אחר כך עד עולם התחיה, והנשאר בציון קדוש יאמר לו, ויזכו להאור הגדול והנורא, ועקר תלוי במעשינו של עכשו, ולא כמו הכסילים שחשבו כי בביאת המשיח יפטרו מכל וכל, כי מי שלא טרח בערב שבת קדש מה יאכל בשבת. לכן צריך כל בר ישראל עכשו להרבות בתשובה ותחנונים,

שִׁיתִקֹן הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּרַב רַחֲמָיו וְחַסְדָּיו, כִּי אֵין לָנוּ
לְהַשְׁעוֹ רַק עַל אַבְיָנוּ שְׁבַשְׁמִים.

יא. ככל שרואה האדם שמתגברים עליו הרדיפות והנסיונות אדרבא, זהו הסימן שרצוי הוא לה'

וְכֵן כָּל עוֹבֵד ה' אִם רוֹאֶה שְׁנִתְעוֹרַר עָלָיו קִנְאָה וְשִׁנְאָה וְצַעַר וְרִדְיּוֹת מִבֵּית
וּמִבְּחוּץ, אֵל יִפֹּל דַּעְתּוֹ מִזֶּה וְאֵל יִרְפָּה מִדְּרָכֵי עֲבוֹדָתוֹ חֶסֶד וְחִלְיָה הֵן רַב
וְהֵן זָעִיר, וְאֵל יִשְׁפֹּט בְּשִׁכְלוֹ כִּי מִסְתַּמָּא אֵין עֲבוֹדָתוֹ חָשׁוּב בְּשָׁמַיִם, אֲדַרְבָּא
זֶה הַסִּימָן וְהַמְּבָחָן הָאֱמִתִּי כִּי הוֹלֵךְ בְּדְרָכֵי ה', כְּמוּבָא בְּסִפְרֵי הַקְדוֹשׁ "אֹר
הַמְּאִיר" בְּדְרוּשֵׁי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, עַל הַפְּסוּק (תהלים כז, ג) אִם תַּחֲנֶה עָלַי
מִחֲנֶה וְעֵין שָׁם, כִּי מִי שֶׁנוֹשֵׂא זָבַל וְאַבְנִים אֵין עוֹמְדִים עָלָיו רוֹצְחִים רַק
עַל מִי שֶׁנוֹשֵׂא אַבְנִים טוֹבוֹת, כִּי עֲכָשׁוּ דְבַר ה' חָשׁוּב בְּשָׁמַיִם מְאֹד וּבִפְרָט
נִקְדָּה שֶׁל אֱמֶת, בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא יִקַּר הַמְּצִיאוֹת.

וְלָכֵן אִם בֵּר יִשְׂרָאֵל רוֹאֶה שְׁמִתְגַּבְּרִים עָלָיו הַיְסוּרִים וְנִסְיוֹנוֹת חֶסֶד
וְחִלְיָה, אִזּוֹ יִתְחַזֵּק מְאֹד בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן וְהָאֱמוּנָה לֵה', וּבּוֹדָאֵי יִרְאֶה לוֹ
ה' הַטּוֹב וְהַרְחָמֹן פְּלֵאוֹת, כַּאֲשֶׁר יוֹדֵעַ כָּל אִישׁ בְּנַפְשׁוֹ אִם יֵשׁ לוֹ שִׁכְל
לְהִתְבּוֹנֵן עַל הַנְּסִים וְהַחֲסָדִים אֲשֶׁר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְפָלִיא עִם כָּל
אֶחָד, הֵן אֲשֶׁר יְדוּעִים לָנוּ וְהֵן אֲשֶׁר נִתְכַּסּוּ מֵאֲתַנּוּ רַק הַבוֹרָא אֶחָד הוּא
יוֹדֵעַ אַחֵי אֱהוּבֵי, הֲלֹא זֶה תִּכְלִית בִּיאָתָנוּ לְעוֹלָם הַשְּׁפֵל הַזֶּה, וּבִפְרָט עֲכָשׁוּ
קָדָם בִּיאַת וְהַתְּגַלוֹת מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ, אֲשֶׁר יִתְגַּבְּרוּ מְאֹד הַחֲשָׁכוֹת וְהַצָּרוֹת
רַחֲמָנָא לְצַלּוּן, אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמוֹהוּ לְעוֹלָמִים. וּמוּבָא בְּסִפְרֵי הַקְדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא
"בְּרִית מְנוּחָה" שֶׁקָּדָם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ יִתְגַּבְּרוּ הַצָּרוֹת מְאֹד, וְיִתְפַּשֵּׁט הַחֲשָׁךְ
בְּעוֹלָם, וְהַקְּלָפוֹת יִגְבוּ חֶלְקָם, וְיִתְגַּבְּרַת הַפְּרִיצוּת וְכָל מִינֵי צָרוֹת,
וְ"הַמְּשִׁפְלִים" לֹא יוּכְלוּ לְסַבֵּל וְיִכְשְׁלוּ וְיִצְאוּ מִן הַדָּת רַחֲמָנָא לְצַלּוּן. וּפְלֵא
שְׁתַּפֵּס בְּלִשׁוֹנוֹ הַקְדוֹשׁה וְהַמְּשִׁפְלִים, לְרַמֵּז עַל הַחֲכָמִים בְּחֻכְמַת
הַחִיצוֹנִים רַחֲמָנָא לְצַלּוּן, וְהַתְּמִימִים בּוֹדָאֵי יִסְבְּלוּ וְיִתְחַזְּקוּ בְּאֱמוּנַת
הַבוֹרָא, וְיִזְכּוּ עַל יְדֵי זֶה לְאוֹר הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר תְּאִיר פְּתָאוֹם אַחַר
הַחֲשָׁכוֹת הָאֵים הַזֶּה. וְכֵן מוּבָא בְּסִפְרֵי הַקְדוֹשׁ "חֲסֵד לְאַבְרָהָם" בְּאֵרִיכוֹת
(עין כָּל נַהַר י"ז).

יב. עקר הצרות עני וחולי הוא מהעדר האמונה

וְעַקֵּר הַצָּרוֹת וְהַחֲשָׁכוֹת הוּא הָעֵדֶר הַתְּגַלוֹת אֱלֻקוֹת וְטַמְטוּם הַמֶּלֶח וְהַלֵּב,
אֲשֶׁר קָשָׁה מְאֹד לּוֹמַר דְּבוּר שֶׁל קְדוּשָׁה וּבִפְרָט מֵעַמֶּק הַלֵּב, אֲשֶׁר רַבִּים מְגַדְּלִים
הִירִידָה לֹא יִרְגִישׁוּ בָּזֶה כְּלוּם, וְזֶה עַקֵּר גְּלוּת וְצַעַר הַשְּׁכִינָה הַקְדוּשָׁה וְעַל
זֶה צָרִיךְ כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל לְזַעַק וְלֶאֱנֹחַ עַל גְּדֹל הַתְּרַחֲקוּתָנוּ מִבֵּית אַבְיָנוּ,

ונסגנו אָחור מִלְטָעם עֲרֵבוֹת וְנָעַם מִתִּיקוֹת הַקְּדוּשָׁה, וּבִשְׂבִיל זֶה מִמִּילָא הִתּוֹרָה וּתְפִלָּה הוּא מִשְׁפָּחָה וְלַחוּץ, וְהַמְצוּוֹת כְּמִסְדֵּר אַבְנִים, וְעַל זֶה דְּוָה לְבָנוּ. וְאַמְרַתִּי רָמְזוּ בְּדַבְרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים בְּבִרְכוֹת (ה') אִם תִּשִּׁים אֶשֶׁם נִפְשׁוֹ (ישעיה נג, י) מָה אֶשֶׁם לְדַעַת אֶף יִסּוּרִין לְדַעַת, פְּרוּשׁ כִּי יְדוּעַ מִדַּבְּרֵי הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, הַפּוֹגֵם בְּבִרְיַת הוּא פּוֹגֵם בְּדַעַת הָעֲלִיּוֹן כְּבִיכּוֹל, וְלָכֵן נִמְשָׁד לּוֹ טְמֵטוּם הַדַּעַת וְהֵלֵב מִסִּבַּת זֶה הַחֲטָא, וְלָכֵן רָמְזוּ בְּדַבְרֵיהֶם מָה אֶשֶׁם לְדַעַת, פְּרוּשׁ עֵקֶר הָאֶשֶׁם בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים - ל"דַּעַת", שֶׁפָּגַם בְּדַעַת הָעֲלִיּוֹן, וְלָכֵן נִמְשָׁכוּ עַל יְדֵי זֶה כָּל מִינֵי חֲטָאִים וְכָל הַתְּלָאוֹת הַבָּאוֹת לְאָדָם רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, "אֶף יִסּוּרִים לְדַעַת" - פְּרוּשׁ עֵקֶר הַיִּסּוּרִים שְׁלוֹ צְרִיף לְהִיּוֹת בְּשִׂבִיל הַדַּעַת דְּהֵינּוּ הָעֵדֶר הַדַּעַת דְּקְדוּשָׁה וְדו"ק. וְאִם הָאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל רוֹצֵה לְצַאת קֶצֶת מִזֶּה הַחֲשֻׁכוֹת, אִזּוֹ יִתְחַזֵּק בְּמַדַּת הַבְּטָחוֹן בְּאִמוּנָה שְׁלֵמָה שְׁמַלְא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ וְלִית אֲתֵר פְּנוּי מִנִּיה, וְהִגֵּם בְּתַכְלִית הַיְרִידוֹת וְהַשְּׁפָלוֹת גַּם שֶׁם אֶפְשָׁר לְמַצֵּא קְדוּשָׁת מְלַכְנוּ, לָכֵן יַחֲשֵׁב מָה נִפְקָא מִינָא הִגֵּם כִּי נִפְלְתִי לְמָקוֹם שְׁפָלוֹת וְחֲשֻׁכוֹת לְתַאֲוֹת וּבְלָבוּלִים שׁוֹנִים צְרוּרֹת צְרוּרוֹת הֲלֵא שֶׁם דִּיקָא אֲתִי עִמִּי שְׂכִינַת כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרַךְ כְּבִיכּוֹל, וְלָכֵן בְּמָקוֹם שֶׁאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל גָּלָה, גָּלְתָה עִמּוֹ שְׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה לְשֶׁם כְּדִי שְׂיֻכַּל לְעֲלוֹת מִשָּׁם כִּי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח.

יג. על אמונה חובה להיות מוכן תמיד

וְכִיוֹן שֶׁכָּבֵר יְדַעְנוּ מִדַּבְּרֵי תוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה "וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וּמִצְאוּהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצְרוּת", וְכֵן בְּדַבְּרֵי נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וּדְבַרֵי תַנְאִים רַאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, כֻּלָּם נִתְנַבְּאוּ עַל הַצְּרוּת וְהַחֲשֻׁכוֹת אֲשֶׁר יִתְגַּבְּרוּ סָמוּךְ לְבִיאַת מְשִׁיחַ וְלָמָּה כָּתְבוּ לָנוּ וְגָלוּ לָנוּ כָּל זֶה, הֲלֵא דִּיהָ לְצַרָּה בְּשַׁעֲתָהּ, רַק לְמַעַן יִדַּע שֶׁנִּתְחַזֵּק עֲצָמָנוּ, כִּי אֵין דּוּמָה לְמִי שֶׁבָּא עָלָיו צַעַר אוֹ פַּחַד פְּתָאוּם חֵס וְחִלְיָה אִזּוֹ בְּקִשֵׁי יָכוֹל לָבוֹ לְסַבֵּל זֹאת, מָה שֶׁאֵין כֵּן אִם יוֹדַע מְקַדֵּם וּמְכִין עֲצָמוֹ לָזֶה אִזּוֹ לֹא נִתְרַגַּשׁ הֵלֵב כָּל כֶּף וְיֵשׁ בְּכַח לְסַבֵּל. וְלָכֵן צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְהַכִּין כָּל מִינֵי כְּלֵי קָרֵב בְּעֵנֵינֵי אִימוּנָה וְהַבְּטָחוֹן, וּבִפְרָט כִּי מְקַבֵּל מִפִּי הַצְּדִיקִים כִּי נִסְיוֹן הָאִימוּנָה יִגְדֵּל עַד מְאֹד, וְלָכֵן צְרִיף הָאָדָם לְמַסֵּר נִפְשׁוֹ עַל זֶה מִמֶּשׁ, וְלִדְבַר כָּל פֵּעַם עִם חֲבֵרִים וְיִרְאֵי הַשֵּׁם מַעֲנִינֵי אִימוּנָה וּבְטָחוֹן, וְלִהְשֵׁרִישׁ וְלִנְטֵעַ בְּלֵב בְּנֵי הָאִימוּנָה, וְלִהְרַחֵיקֵם מִזֵּרַע מִשְׁחִיתִים וּמִרְעִים הַעוֹזְבִים תּוֹרַת אֱמֶת, וּמִתְדַבְּקִים בְּחֻכְמַת הַחִיצוֹנִים הַבֵּל וְרִיק מְלֵא שְׂקֵר וְאֵין בָּהֶם מוֹעִיל כְּלוּם, כִּי בְּתוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה גְּנוּזִים כָּל מִינֵי חֻכְמוֹת שְׁפֵעוּלָם, כְּמוֹבָא בְּהַקְדָּמַת הַרַמְבַּ"ם לְסִדְר זְרָעִים, וּמְכַל שְׁפֵן הַסּוּדוֹת הַעֲצוּמִים שֶׁגְּנוּזִים בְּתוֹרַתְנוּ, כְּמוֹבָא בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים. וְהִגֵּם כִּי חֲמַדְתְּנוּ הַיְקָרָה הַלְזוֹ הִיא פִּעַת בְּתַכְלִית הַשְּׁפָלוּת, וְהַרְשָׁעִים וְהַאֲפִיקוֹרְסִים מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהּ לְמַצֵּא שְׂקָרִיהֶם רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, תּוֹרָה תּוֹרָה חֲגִרֵי שֶׁק וְהַתְּפִלְשֵׁי בְּאֶפְרָי, אֲבָל בְּמַהֲרָה תִּצָּא תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה מִשְׁקָהּ, וְיִאִיר אוֹר הַגְּנוּזֵי שְׁבִתוּכָהּ, וְאִזּוֹ יוֹצֵא חַחְמָה מִנֶּרְתִיקָהּ, וְלִהְטוֹ וְיִשְׁרְפוּ כָּל הַרְשָׁעִים וְהַכְּפִירִים מְאוּרָה, וְהַתְּמִימִים וְהַצְּדִיקִים יִתְעַדְּנוּ בְּהַגְלוֹת לְעֵינֵיהֶם אוֹר הַמְּתוֹק הַזֶּה, אוֹר הַנְּעִים אֲשֶׁר אֵין כְּעֶרְפָּה כִּי עֵין לֹא רֵאֲתָהּ

יד. עקר התחנונים והתפלה צריך שיהיו על אמונה

ולכן חיוב גדול על כל בר ישראל להאריך באמירת אהבה רבה, ולהתחנן ולבקש מה' שיאיר עיניו בענין אמונה והבטחון בהשם, ויזכירנו בנתיבותיהם, ואז יזכה לומר "שמע ישראל" במסירות נפש לקבל עליו על אמונתו ומלכותו יתברך שמו, כמובא בספר הקדוש "דרכי צדק", כי עקר אריכות הגלות בשביל שאין מכונים כראוי באהבה רבה ועין שם, כי זה הכונה צריך כל בר ישראל, ואף אם לא כון בשאר מזמורי התפלה, אבל מזה לא יפחת חס וחלילה, כי בזה תלוי יהדותנו, ושם יכול כל בר ישראל להתבודד עצמו עם ה', ועקר בקשתו יהיה על האמונה, ובשעה שאומר אבינו אב הרחמן רחם עלינו, כון כי יתעורר רחמים עליונים על נשמתו, ותן בלבנו בינה כי הקדוש-ברוך-הוא יתן לו בינה להבין ולהשפיל כי אין שום מקרה בעולם, ולא יפל לבו מחמת שום נסיון ויתחזק באמונת השם, ויבקש שם רחמים שיזכה לקבל על עצמו על יחודו ואמונת השם בלב שלם, ובאמרו "שמע ישראל" כון שמקבל עליו ועל זרעו אמונת השם במסירות נפש ממש.

ויצאתי קצת מגדרי מענייני זה החבור לדבר בענייני האמונה, כי זה ראשית ועקר כל העבודות, וזה עקר רדיפת היצר לקרר את האדם מאמונתו חס וחלילה, כי זה עקר חבלי משיח שיצאנו ויתלבנו ישראל הקדושים בענין האמונה, ואתה ישראל בטח בה' והתחזק באמונה, כי האם יש לנו מקום לברח ולהיכן נברח רק מה' אל ה', ומה נרויח באם חס וחלילה נרפה ונתרשל באמונת ה' ועבודתו, כי אין הקדוש-ברוך-הוא צריך לנו כלום ולא לשום נברא חס וחלילה, רק פלנו צריכים לו הן בזה והן בבא. ואם האדם מתרפה מעבודת השם אוי לו ואוי לנפשו, כי באם יבא זמנו להפטר מן העולם ואז אנה יברח לעזרה, ובמה יוכל להחיות נפשו בעת הצר לו, מה שאין כן האיש המאמין יכול בכל עת צרה וצער חס וחלילה להתחזק באמונת מלפנו, כי יש לנו אב רחמן ובעל החסד ופטרונו גדול כזה הון מפרנס כל הברואים וכל העליונים ותחתונים, ואלמלי חס וחלילה יציר העדר שפעו על רגע היו כל העולמות בטלים ומבטלים, וכל דבר העובר עלינו הפל הוא טוב וחסדים גדולים ועצומים דכתיב (תהלים נו, יא) באלקים אהלל דבר בה' אהלל דבר ודרשו רבותינו ז"ל (ברכות ס:) הן במדת הרחמים והן במדת הדין צריכים אנחנו להללו ולשבחו ולברכו, כי אין אנחנו יודעים עוד כמה נסיונות צריך לעבר עלינו, ועד כמה וכמה יתחזקו הנסיונות, לכך צריך לקבל על עצמו האמונה תמיד פיתד שלא תמוט לעולם ועד, ולהתמיד בתשובה ובתפלה באמונה ובשמחה כן נזכה בלנו יחד אמן כן יהי רצון.

טו. העני ביסורי העני מגן על כל העולם

ובשעה שזה הצדיק מתיסר גורם אהבה גדולה בין קדשא בריך הוא ושכינתיה, כי בשעה שהוא מענה ומתיסר אינם צועקים אלו הרשעים בקטרוגם ומסתפקים בזה, ולכן שכרם של אלו הצדיקים בשעה שנפטרים מזה העולם עולים להיכל אהבה, ושם שוחקים מן לצדיקים בעולם הבא שהוא מזון הרוחני היורד בגבורות, והם ממתיקים אותם הגבורות הקשים שלא יבואו על ישראל הקדושים, כי יש בכחם להמתיק תחת כי סבלו יסורים בזה העולם להקל צער השכינה הקדושה. ועין בזה בעמק המלך שער רישא דז"א (דף קכ"ט). ואמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות (ה') כי מי שהקדוש-ברוך-הוא חפץ בו מדכאו ביסורים, חפץ בו דיקא, ובעבור זה זוכה לעתיד לעלות למשכן והיכל אהבה עם אלו דמסרו נפשותיהם על קדשת שמו יתברך, וכל ישראל אשר מקבל דינו של הקדוש-ברוך-הוא באהבה, הוא כדאי להקרא בתאר צדיק, כי מתמקקים כל עוונותיו, ובפרט דקדוקי עניות אשר אמרו במסכת ערובין (מ"ג) שהוא אחד מהדברים שאינו רואה פני הגיהנם מפני שעוונותיו מתמקקים בעולם הזה.

ואם תשאל אחי בשלמא אצל צדיק אפשר לומר שמגן ביסורין על כל העולם כלו, אבל איש פשוט מה יענה ויאמר, אל תאמר בן כי כל אדם נקרא עולם קטן, ועל כל אדם עומדים עולמות עליונים, וגם יש לכל אדם נשמות ושרשים וניצוצין הרבה, וגם חוץ מזה כל נשמה ונשמה נחלק לפרטים ופרטי פרטים, כמבאר בשער הגלגולים, ולפעמים שולחין רק ניצוץ אחד לזה העולם אשר עדין לא נתקן, והקדוש-ברוך-הוא רואה כי אי אפשר להתקן רק עלי ידי יסורים ועניות, והנה כל השרשים והעקרים של זה הניצוץ הקדוש וכן כל העולמות התלויים בשרש של זו הנשמה עומדים ומצפים על תקון זה הניצוץ הקדוש, כי כל זמן שלא נתקנו כל חלקי ניצוצי הנשמה אין לה שלמות, ולפעמים אדם פשוט שרשו מנשמה גבוהה מאד. ואם בן אתה בן אדם חשוב כמה דברים תלויים עליך וכמה עולמות ותקונים וכמה ברואים עד אין לשער. ובשעה שהאדם נתיסר מרגיש הנפש ורוח מנחם התלבשותם בהאדם, וגם הנשמה מרגשת וכל התלויים בהם מרגישים בצער של אדם וגם השכינה הקדושה בצער, כי בשעה שהרשעים מתיסרים שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, וכל שכן מי שאינו בגדר רשע.

וכל זה תלוי רק באם מקבל היסורים באהבה אז נתקן פגמיו ושרשו, וגם שרש פגמיו בשכינה הקדושה, וגורם יחוד למעלה ושמחה לכל הניצוצין התלויים בו, וכל אלו התקונים נגמרים ונעשים באם מקבל העניות והיסורים שלו והנסיונות באהבה, ולכן אחר פטירתם סלקין נשמותיהם להיכל אהבה, והן הן הרחמים ששוחקים מן לצדיקים, כמובא שם בספר הקדוש עמק המלך כי גם השפע היורד בגבורות הם ממתיקים ושוחקים כל הגבורות וטוחנין מן מזון הרוחני לצדיקים בגן עדן, וככה יש בכחם להמתיק כל הגבורות וגזרות קשות מן העולם, כי החיות והמזון וכל מיני

ישועות תלויים בהיכל האהבה, וזה שכרם אשר נתן להם יותר משאר הצדיקים אשר לא נתיסרו, ואשרי חלקם, ומי יכול לשער בטוב המוכן להם. והנה זה הצדיק שנתסר הגם כי הקדוש-ברוך-הוא יודע גדל הטובה אשר יצמח לו מזה, וגם לכל העולם כולו, אבל קשה בעיני ה' יסורי הצדיקים כי אפלו בשעה שהרשעים בצער שכונה מה אומרת וכו', וכל שכן ביסורי הצדיקים, אבל הדבר מכרח להיות לטובת העולם.

טז. המקבל יסוריו באהבה מסלק כל הדינים מעליו בעולם הזה ובעולם הבא

והנה אמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות (ס"ב) קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי, ופרש רש"י ז"ל שלא יבעט ביסורים הבאים עליו רק להכניע בכבוד ראש נגד הדינים ולמבעי רחמי מהשם, וזה קבלה לרב אמי ורב אסי לסגלה להסיר כל מיני יסורים מעליו, כי שרש כל היסורים רחמנא לצלן מחמת שנפגם איזה אבר באיזה עוון, כי אין יסורים בלא עוון כמרז"ל (שבת נ"ה) ואז שורה הקלי החוץ בישא על זה האבר הנפגם להפריע מן האדם לאחר פטירתו בענשים קשים לפי מספר עוונותיו, ולפעמים הקדוש-ברוך-הוא מרחם על האדם למען לא יסבל ענשי הגיהנם הקשים מאד, ולכן שלח עליו יסורים עוד בהיותו בעולם הזה ולנסותו, ואם מעצר ברוחו מלהטיח דברים ומלהרהר אחר מעשי אלקינו, אז זה החוץ בישא מכרח להסתלק מזה האדם ואין לו עוד כח עליו להענישו לעתיד, אבל אם האדם זוכה לקבל יסורים באהבה ולשמח עם יסוריו בגדל אמונתו ובטחונו בה' שבודאי הם לו לטובה גדולה ועצומה, אז בזו השמחה והאמונה מתקשר עם אלו הצדיקים היושבים בהיכל אהבה כמובא לעיל, אשר סבלו יסורים בחייהם, ואז משפיע להם כח להמתיק הדינים מישראל הקדושים ולהיטיבם ויסקרו פי דוברי שקר והמלשינים, ואדרבא הם יבושו ויכלמו כל הנחרים בך, כי אומר להם הקדוש-ברוך-הוא ראו ברירה קטנה ושפלה שיש לי בעולם השפל, אשר לא די שאינו מבעט בהיסורים אלא עוד הוא שמח עמם בשמחה וגיל. ונראה כי טוב להתקשר עם אלו צדיקים בעת הרגשת היסורים חס וחלילה ומסגל שימשך עליו תקון והצלה.

ולפעמים יש בלח של זה האיש לבטל דינים מפללות ישראל, או מפל העיר או מדינה או משפחה או אנשי ביתו, הכל לפי ערך נשמתו, וכל שכן אם זוכה להשפיל ולעמד על תקפו שאינו מבטל תורה ותפלה על ידי יסורים הללו, ואינו פונה עליהם כלל, ולומד ומתפלל כדרך גם בשעת הרגשת היסורים ודחקות פרנסה וכדומה, אז סלקא זו התורה לפני הקדוש-ברוך-הוא ומרים בה פרים ניחוח, וניחא קמיה קב"ה יותר מפל הקרבנות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה דף ה) גדולים נמוכי רוח לפני ה' יותר מפל הקרבנות דכתיב (תהלים נא, יט) זבחי אלקים רוח נשברה.

וְזֶה לְשׁוֹן הַתְּקוּנִים תְּקוּנָא שְׁבַעִין (דף ק"ל ע"א) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ : - וְכָל כְּאֲבִין דְּבַנֵּי נֶשָׂא דְאֲנוּן תְּקִיפִים דְאֲתֵמַר בְּהוּן (דברים כח, נט) וְחָלִים רְעִים וְנֶאֱמָנִים הוּא דְנִשְׁיָד לֹון הֵהוּא חוּיָא בְכֻמָּה נְשִׁיכִין בְּהֵהוּא אֲבַר דְחָב עַד דְאֲתַפְרַע מֵהֵהוּא חוּבָא, וּבְגִינִיָּה אֲתֵמַר אֶפְלוּ נְחֹשׁ פְּרוּדָּהּ עַל עֶקְבוֹ לֹא יִפְסִיק (ברכות פ"ה מ"א) לֹא יִפְסִיק בִּיחּוּדָא בְּצִלוּתִיָּה עַד כְּאֵן.

יז. לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה

וְאִין שׁוּם דְּבַר שְׁיֵהָא חָבִיב לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּמוֹ עֲנִי וּבַעַל יִסּוּרִים, כִּי יֵשׁ לוֹ לֵב נִשְׁבָּר, וְלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה, הַפְּנֹנָה הַגֵּם אִם אִין לוֹ לֵב נִשְׁבָּר בְּשִׁבִיל מִדְרַגַת עֲנָוָה רַק מִפְּנֵי שְׁנִדְכָּה עִיֵּי יִסּוּרִים, גַּם כֵּן חָבִיב לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְתִפְלָתוֹ שֶׁל עֲנִי קוֹדְמַת לְכָל הַתְּפִלָּה, וְכֻלָּם מִתְעַטְפִּים עַל יְדָהּ, וּבְזֶה אֲשֶׁר הֶעֱנִי שׁוֹפֵד דְּמַעוֹת לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יֵשׁ לָהֶם עֲלֵיהָ עַל יְדֵי זֶה לְתִפְלַת יִשְׂרָאֵל, כִּידוּעַ מִדְּבָרֵי זֶה־ר הַקְּדוּשׁ פְּרִשְׁתַּי יִתְרוֹ (דף פ"ו ע"ב) וּבַכ"מ, וְנִיחָא קַמִּיָּה קוּב"ה אֵלוּ הַדְּבוּרִים יוֹתֵר מִקְרַבְנוֹת, וְהַכֹּל בְּשִׁבִיל לְבוֹ הַנְּשִׁבְרָה, וְכָל שְׂכָן עֲנִי כְּזֶה שְׁיֵשׁ לוֹ שְׂכָל שְׂלֹא לְהִרְהֵר אַחַר מִדּוּתֵי וְתִבְרָךְ, וּמִקְבֵּל בְּאַהֲבָה כָּל הַדְּחִקוֹת וְהִיִּסּוּרִים שְׁלוֹ, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב שֶׁל הֶעֱנִי זֶה הַמִּתְיַסֵּר וּמִתְעַנֶּה וּמִקְבֵּל בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, וְאִינוּ מִתְרַעַם וְעוֹבֵד עֲבוּדַת ה', אִזּוֹ נִתְעַלָּה בְּזֶה יִקְרָא דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְעֵלְא וּלְעֵלְא וּמַעֲטָרִין לִיָּה בְּכָל מִינֵי עֲטָרִין קַדִּישִׁין, וְהַשְּׂמִחִים בִּיִּסּוּרִים עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שופטים ה, לא) "וְאֵהָבִיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ", אֲשֶׁרֵי חִלְקוֹ וּמָה נָעִים גּוֹרְלוֹ, וְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ לֹא נִבְרָא אֱלֹא לְצוּת לְזֶה.

יח. אף שנגזרים מזונותיו של אדם בראש השנה - אפשר לשנות הגזרה על ידי תפלה כל השנה כלה

וְעוֹד אָבוּא לְבָאֵר זֶה הַמֶּאֱמָר "קִשְׁיִן מְזוֹנוֹתֵי שֶׁל אָדָם כְּקָרִיעַת יַם סוּף", וְקִדְּם לְזֶה אֲעִתִּיק לְךָ קִשְׁיָה הַמּוּבָא בְּ"קִדְשֵׁת לוֹי" בְּדְרוּשֵׁי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי מְצִינוּ בְּדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אֲשֶׁר הַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא הַקְּפִיד שְׁנִבְקַשׁ מִמֶּנּוּ פְּרִנְסָה בְּכָל יוֹם, וְלִכְאוּרָה אִינוּ מוּבָן מָה יִתֵּן וּמָה יוֹסִיף לָנוּ זֹו הַבְּקִשָּׁה, הֲלֹא אָמְרוּ רַז"ל בְּמִסְכַּת בֵּיצָה (ט"ז) מְזוֹנוֹתֵי שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מִרֵּאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכְּפוּרִים וְעֲלֵיהֶם אִין לְהוֹסִיף וְאִין לְגַרֵעַ, וְגַם מְצִינוּ בְּדְבָרֵי רַז"ל בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה (ט"ז) שְׁנַחֲלֵקוּ בְּדִין הָאָדָם, חַד אָמַר שְׁהָאָדָם נִדּוֹן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְיֵשׁ מֵאֵן דְּאָמַר שְׁהָאָדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם. וְאָמַר הַרַב הַקְּדוּשׁ הַנִּי"ל כִּי אֵלוּ וְאֵלוּ דְבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, כִּי זֶה אָמַת וְיִצִיב שְׁהָאָדָם נִדּוֹן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַל כָּל הַשָּׁנָה, וְעַל כָּל יוֹם בְּפִרְט, אֲבָל הַדְּבָר עֲדוֹן בְּהַעֲלֵם, וְלִכְךָ אֲנַחְנוּ תוֹקְעִים בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר שֶׁהוּא קוֹל פְּשוּט, כִּי הַשֶּׁפַע לֹא

יָצָא עֲדִין מֵהַעֲלָם לְגִלּוּי רַק הוּא עֲדִין בְּבַחֲיַנַת קוֹל, וְזֶה רוּמִזוּ לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן מֵאֵד כִּידוּעַ, וְאַחַר כֵּן אֲנַחְנוּ מִמְּשִׁיכִים הַשְּׁפַע מִבְּחִינַת קוֹל לְבַחֲיַנַת דְּבוּר, וְזֶה הַהִמְשָׁכָה הוּא בְּכָל יוֹם, וְצָרִיךְ לָזֶה אֶתְעָרוּתָא דְלִתְתָא, לְכַךְ אֲנַחְנוּ מִבְּקָשִׁים פְּרָנְסָה בְּכָל יוֹם לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׁפַע לְבַחֲיַנַת דְּבוּר, וְזֶה סִבְרַת הַמָּאן דְּאָמַר שְׂאֵדָם נִדוּן בְּכָל יוֹם דְּהֵינּוּ עַל הַמְשָׁכַת הַשְּׁפַע הַנִּי"ל. הָעֵתֶקְתִּי בְּמִקְצַת דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים כִּי מִי יַעֲמֵד בְּסוּד קְדוּשִׁים. לְכַךְ יָכוֹל כָּל אָדָם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים כָּל הַשָּׁנָה בְּלִי הַתְרַשְׁלוּת, הַגֵּם כִּי כָּבֵר נִגְזַר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אָבֵל עֲדִין אֵינּוּ בְּבַחֲיַנַת גִּלּוּי, וּבִכְחַ אֲמוּנָתוֹ בְּאַלְקִיו וּבִבְקִשְׁת רַחֲמִים, יָכוֹל לְהַפְּדֵי הַצְּרוּף מֵרַע לְטוֹב, הַגֵּם שֶׁכָּבֵר נִגְזַר חֵס וְחִלְיָה, כִּי ה' הַטוֹב וְהַרְחֵמֶן וְחַפֵּץ חֵסֵד וּמְרֻבָּה לְהַטִּיב, וּלְכַךְ עָשָׂה ה' כְּכֹה שִׁימְשִׁיךְ הַשְּׁפַע בְּכָל יוֹם לְפִי צָרָךְ הַיּוֹם, וְיִהְיֶה בְּכַח הָאָדָם לְהַמְשִׁיךְ לְפִי עֵמֶק הַרְצוֹן וְהַשְׁתוֹקְקוּת בְּעִבּוּדַת ה', מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חַפֵּץ וּמִתְאַוֶּה לְתַפְלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְכַךְ רוּצָה שִׁיִּשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים יִבְקָשׁוּ מִמֶּנּוּ רַחֲמִים בְּכָל יוֹם בְּעֵינַיִם צוֹפִיּוֹת. וְהַרְבֵּה הַקְּדוּשׁ בַּעַל "קְדֻשַׁת לוֹי" פָּרַשׁ בְּזֶה הַפְּתוּב: "אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלֵי תַחֲנוּנָי כִּי הִטָּה אֲזָנוֹ לִי וּבִגְמֵי אֶקְרָא" (תְּהִלִּים קטז, א), פָּרוּשׁ מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי אֶהוּב בְּעֵינַי ה', וְרוּצָה לִשְׁמַע אֶת קוֹל תַּחֲנוּנָי וְהוּא חַפֵּץ בְּזֶה, וּלְכַךְ וּבִגְמֵי אֶקְרָא הַנְּנִי קוֹרָא וּמִבְּקָשׁ בְּכָל יוֹם עַל פְּרָנְסָה וְעַל כָּל הַצְּטָרְכוֹתֵי.

וְדַע אַחֵי אֶהוּבֵי כִּי הַדְּבוּרִים הַלְלוּ מוּבָאִים בְּדְבָרֵי רַז"ל (יומא ע"ו) וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא: - שֶׁאֵלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי מִפְּנֵי מַה לֹּא יָרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִן פְּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, אָמַר לָהֶם אֲמַשְׁל לָכֶם מְשָׁל לְמַה הַדְּבָר דוֹמָה, לְמַלְךְ בְּשָׂר וְדָם שֵׁיֵשׁ לוֹ בֶּן אֶחָד פֶּסֶק לוֹ מְזוֹנוֹתָיו בְּכָל יוֹם וְהִיא מִקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו כָּל יוֹם, אִף יִשְׂרָאֵל מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ אַרְבַּע וְחֲמִשָּׁה בְּנִים הִיא דוֹאֵג וְאוֹמֵר שְׂמָא לֹא יָרַד מִן לְמַחַר וְנִמְצְאוּ כָּלן מִתִּים בְּרַעַב, נִמְצְאוּ כָּלן מְכוּנִין אֶת לְבָם לְאַבְיָהוֹן שְׁבַשְׂמִים: הַרִי שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוּצָה דִּיקָא בְּזֶה שִׁיִּשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים יִשְׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ פְּרָנְסָתָם בְּכָל יוֹם.

י.ט. עקר הנסיון שבעני הוא שלא לדאג

וְאַחַר שֶׁבְּאַרְתֵּי לָךְ אַחֵי כָּל זֶה, תִּדְעַ אַחֵי אֶהוּבֵי כִּי עֵקֶר נְסִיוֹן הָאָדָם בְּעֵינַיִם פְּרָנְסָתוֹ שֶׁאֵל יְדָאֵג מִיּוֹם לְחִבְרוֹ, וְאִם הַזְּמִין לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְזוֹן עַל זֶה הַיּוֹם יִגִּיל וְיִשְׂמַח בְּזֶה, וְיִחַשְׁבַּ בְּדַעְתּוֹ כְּמַה עֵנַיִם יֵשׁ אֲשֶׁר אֵין לָהֶם אֲפֵלוּ זֶה מַה שֵׁיֵשׁ לוֹ, וְאֵל יִבְלַבֵּל דַּעְתּוֹ מַה יְהֵא עֲמוֹ לְמַחַר, כִּי מִמִּילָא לֹא יוֹסִיף לוֹ בְּזֶה כְּלוּם, וְאִם חוֹשֵׁב מַה יְהֵא לְמַחַר זֶה מוֹרָה עַל קְטָנוּת אֲמוּנָה כְּמוּבָא בְּמִכְלִילְתָא וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: - "לְקָטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ", מִי שֶׁבָּרָא הַיּוֹם - בָּרָא פְּרָנְסָתוֹ, מִכָּאֵן הִיא ר' אֶלְיָעָזֵר אוֹמֵר כָּל מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ מַה יֵאֲכַל הַיּוֹם וְאוֹמֵר מַה אֲכַל לְמַחַר, הַרִי זֶה מִקְטָנֵי אֲמָנָה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טז, ד) לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיִּלְדֵי בְּתוֹרַתִי אִם לֹא: וְזֶה עֵקֶר נְסִיוֹן הָאָדָם, שֶׁנִּתְנַסָּה בְּעֵינַיִם פְּרָנְסָתוֹ, וְתִרְאָה מִכָּל זֶה אַחֵי, כִּי בְּזֶה תְּלוּי עֵקֶר אֲמוּנָתָנוּ לְבַל נְדָאֵג מִיּוֹם לְחִבְרוֹ, רַק נִשְׁלִיךְ כָּל יְהִבְנוּ עַל ה', כִּי הוּא בּוֹדָאֵי אֵל יַעֲזִבְנוּ חֵס וְחִלְיָה,

והוא מכֵּבֵר, מראשית הבריאָה הכין פְּרָנְסָה וְכָל הַצְּטָרְכוֹת שֶׁל כָּל הַבְּרוּאִים, וְכֵן נִקְצַב הַמְזוּן בְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְבַחֲנִינָת הַיּוֹתֵר גְּלוּי, וְכֵן בְּכָל יוֹם בְּגְלוּי יוֹתֵר כְּאֲשֶׁר אָמְרָנוּ לְעִיל, וְהַאִידָה הִוָּה אֲמִינָא שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִטֵּשׁ אוֹתָנוּ חֵס וְחִלְיָה, וְהֵלֵא הוּא מְפָרְנֵס כָּל הַרְשָׁעִים וְכָל הַדְּבָרִים הַטְּמָאִים וְשִׁקְצִים וְרַמְשִׁים, וּמוּבָא בִּ"נַעַם אֱלִימְלָךְ" (פִּרְשֵׁת שְׁמִינִי ע"פ זֹאת הַחִיָּה) בְּשֵׁם הַמְדַרְשׁ לָמָּה בָּרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַשְּׂרָצִים? שָׂאֵם חֵס וְחִלְיָה יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים לְפָנָי הִ' וְאִינְס רְאוּיִים לְשַׁפֵּעַ וַיֵּשׁ מְקַטְרָגִים עָלֵינוּ, אוֹמֵר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לָהֶם: לָמָּה בָּרָאתִי הַשְּׂרָצִים וּמָה צָרָךְ לִי בָהֶם, הֵלֵא יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים אִינְס אוֹכְלִים אוֹתָם וְאֲנִי מְפָרְנֵס אוֹתָם, וְכָל שְׂכֹן שְׂרָאוּי לִי לְפָרְנֵס אֶת בְּנֵי הַגִּם שְׂאִינְס רְאוּיִים.

כ. עקר הבטחון הוא להתרצות במצבו באשר ירצה ה'

וְדַע אַחֵי כִּי שֶׁרֶשׁ מֵדַת הַבְּטָחוֹן הוּא אִינוּ כְּמוֹ שְׂסוּבְּרִים הָעוֹלָם שְׂבוֹטָח הִ' שְׂבוֹדָאֵי יֵטִיב לוֹ, רַק כְּמוֹ שְׂמוּבָא בִּ"חֻוֵּבַת הַלְּבָבוֹת" שֶׁעָקֵר הַבְּטָחוֹן שְׂיִתְרָצָה בַּגְּזֵרַת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן מוּבָא בְּסִפְר הַקְּדוּשׁ "קְדֻשַׁת לִוְי" שָׂאֵם מְבַקֵּשׁ עַל אֵיזָה דְבָר - אֵל יִבְקֵשׁ דִּיקָא שְׂיִהָא כְּחַפְצוֹ וְכַרְצוֹנוֹ, אֶלָּא שְׂיִהָא כְּמוֹ שְׂרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מָה הוּא לְטוֹבָתוֹ, כִּי הָאָדָם אִינוּ יוֹדֵעַ כְּלוּם מָה הוּא לְטוֹבָתוֹ. וְאֲמַרְתִּי רְמִז לָזָה, כִּי מֵלֵת בּוֹטֵחַ עוֹלָה כְּמִסְפָּר כ"ה, וְהַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּלִשׁוֹן כ"ה אָמַר ה', דְּהֵינּוּ עָקֵר הַבְּטָחוֹן שְׂיִאמַר בְּכָל פְּעַם: "כֹּה אָמַר ה'", וְכֹה צָרִיךְ לִהְיוֹת בּוֹדָאֵי. כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רַבְּנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוּשׁ ז"ל, לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹקֵיכֶם (דְּבָרִים יב, ד) שֶׁלֹּא תֹאמַר לַה': "כֵּן אֲנִי רוֹצֵה", רַק כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֵה כְּבִיכּוֹל.

כא. עוד מהבטחון שלא יתלה תקות פרנסתו בסבה

וְעָקֵר הַשְּׁנִי בְּמֵדַת הַבְּטָחוֹן הוּא שֶׁלֹּא יִתְלֶה עֲנִינּוֹ וּפְרָנְסָתוֹ בְּאֵיזָה סִבָּה, וְאֵל יַחֲשֵׁב בְּאֵם יִבְטַל זֹה הַסִּבָּה יִבְטַל הָעֲנִיָּן אוֹ הַפְּרָנְסָה, דְּהֵינּוּ מִי שֶׁמְקַבֵּל מְאַחֲרִים אוֹ מִי שֶׁמִּתְפָּרְנֵס עַל יְדֵי אֲמָנוּת אוֹ מִסְחָר אוֹ בְּשָׂאֵר אֲפָנִים לֹא יַחֲשֵׁב כְּשִׂיתְבַּטַּל זֶה הָעֲנִיָּן יִתְבַּטַּל פְּרָנְסָתוֹ, כִּי אִזּוֹ הוּא בְּכָלֵל עוֹבֵד לְהַסִּבָּה הַזֹּאת חֵס וְחִלְיָה וְלֹא עוֹבֵד הִ', וְלָכֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעַל כְּרָחוּ בְּשִׁקְר בְּחִנִּיפוֹת וּבְלִשׁוֹן הָרַע וּמִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁלֹּא בְּאֲמוּנָה, אֲבָל אִם חִזַּק בְּטָחוֹנוֹ בְּהִ' הַגִּם כִּי יִתְבַּטַּל כָּל הַסִּבּוֹת הָאֵלוּ, דְּהֵינּוּ אִם אֵלוּ אֲנָשִׁים לֹא יִתְנוּ לוֹ אוֹ יִבְטַל אֲמָנוּתוֹ אוֹ הָעֵסֶק אִזּוֹ בְּטַח יַעֲזֹר לוֹ הַשֵּׁם בְּעֲנִינִים וְאֲפָנִים אַחֲרֵים הַאִידָה לְהַתְפָּרְנֵס וַיִּתְחַזַּק בָּזֶה מְאֹד כִּי זֶה עָקֵר הַבְּטָחוֹן, וְאִם חֵס וְחִלְיָה בּוֹטֵחַ בְּאָדָם אוֹ בְּאֵיזָה סִבָּה אִזּוֹ נִמְסָר לְמַקְרֵי הָעוֹלָם חֵס וְחִלְיָה, אֲבָל אִם שֵׁם בְּטָחוֹנוֹ בְּהִ' בְּחִזָּק, אִזּוֹ שוֹם דְּבָר שֶׁבְּעוֹלָם לֹא יוֹכֵל לְהָרַע לוֹ.

כב. הבוטח בה' נצול מכל רע, ואפלו שאינו ראוי

וכעין זה מובא במדרש שוחר טוב (תהלים כה, ב) וז"ל: - "ה' אלקי בך בטחתי", מעשה בקסטין אחד (והיה בקסרין) והיה שם אדם גדול והיה לו שם במדינה, והיה שם אדם אחד והיו שומרי המדינה עוברין ומצאו אכסנאי אחד ותפסוהו ואמר אל תפוני כי בן ביתו של מלך אני, כיון ששמעו בן הניחיהו ושמרוהו עד הבקר, בבקר הביאוהו אל המלך ואמרו לו בן ביתך מצאנו אמש, אמר לו המלך: בני, מכיר אתה אותי? אמר לו: לאו, אמר לו: והאיך אתה בן ביתי, אמר לו בבקשה ממך איני בן ביתך אלא בך בטחתי, שאלמלא לא אמרתי בן היו מכים אותי, אמר להם: הואיל ובטח בי הניחו לו, וכן דוד אמר: "אלקי בך בטחתי", ובשביל כן "אל יעלצו", ולא אני בלבד אלא "כל קניף לא יבשו יבשו הבוגדים".

ותראה אחי מלשון הקדוש של המדרש, כי אפלו אין אדם פדאי להנצל מהכאות ומפרעניות חס וחלילה, אף על פי כן אם שם בטחונו בה' אז מותרין לו. (והינו מצד שאין מכבודו של הקב"ה לאכזב את הבוטחים בו כמבאר).

כג. הבוטח מלא תקוה ושמחה תמיד

ולכן בכל יום כשיוצא לעסקיו יקבל עליו זו האמונה וגם אם ארע לו איזה הפסד או שלא היה כפי רצונו לא יפל בדעתו כלום חס וחלילה, רק יתחזק יותר במדת הבטחון, ועל פי רב הישועה בא לאדם לאחר שכבר נתאש לגמרי מלהנשע, כמו שפרש הרב הקדוש בעל "קדשת לוי" - תשועת ה' כהרף עין, דהינו אז כשנראה לאדם "הרף עין" - שהקדוש-ברוך-הוא הרף עינו ממנו, אז בא לו דיקא תשועת ה', וזה הוא לאדם לנסיון שיראה בחוש גדל ישועות הבורא, וידע האיך לבטח בו מפאן ולהבא, ולכן זה כל עבודתו של אדם בגלות המר הזו לחזק תמיד בטחונו בה', ובזה תלוי כל עבודתו של אדם שלא ידאג מה יהיה עמו אחר כך, כי באם לאו אז הוא תמיד מלא מרה שחרה חס וחלילה, וכל תורתו ותפלתו הוא כמצות אנשים מלמדה, כמו שרמזו הקדמונים (עין שבט מוסר ריש פ"ו) "תורתו של דואג - משפה ולחוצ" (סנהדרין ק"ו), כי ממילא לא ירויח כלום בכל דאגותיו ועצבותיו, וידע ויאמין כי הקדוש-ברוך-הוא יודע ומרגיש כל תעלומות לב וכל חסרונותיו של אדם, כי הבורא ברוך הוא בשעת בריאת העולם ראה כל הבריות שיבראו, והזמין לכל אחד במה להתפרנס ואפן חיותו, רק לפעמים הישועה הוא בהסתתר וזה ההסתתר גם כן טובה גדולה ועצומה, רק שאין אתנו יודע עד מה, כמו שאמרנו למעלה, שהקדוש-ברוך-הוא בעל החסד ובעל הרחמים עושה עצמו פאלו כביכול מעלים עיניו מן האדם וזה הכל לטובתו, אבל באם האדם היה יודע ומשיג גדל

כד. אהוב מאד לפני ה' כאשר האדם מתחזק בה' ביסוריו ובעניו

ומובא במדרש שוחר טוב (פכ"ג) ידע לכתב במדבר (דברים ב, ז) ידע הלוקה וללוקה צערך בפרנסתך, פרוש, על פי המובא ב"שפתי צדיקים" בשם רבנו הקדוש רבי ר' זושא, לך לה מארצה (בראשית יב, א) הוא לשון ללוקה, ראשית כל לך מללוקה שלף שגרמת במעשיך - הוא "מארצה", ואחר כך "מבית אביך" מעברות שגרמו לך אבותיך וכו'.

וזה ידע הלוקה ללוקה, פרוש "ידע" הוא לשון אהבה כמו וידע אדם וכו' כידוע, דהינו הקדוש-ברוך-הוא אוהב הלוקה וללוקה מה שאתה מהלך ומנתק עצמך קצת מללוקה, וצערך בפרנסתך, פרוש הגם שיש לך צער גדול בענין זה עם כל זה אתה מתחזק בעבודתו ותברך, וזה חביב בעיני הקדוש-ברוך-הוא מאד, שעקר הנסיונות וצער הפרנסה המזדמן לבני ישראל הקדושים, כדי שישגו וידעו גדל השגחת הבורא ברוך הוא, שאין להם שום עזר ומושיע מבלעדו, ויתעוררו על ידי זה לצעק אל ה' וזה תאותו כביכול, כמובא בתנא דבי אליהו (א"ר פי"ח) ששאל אחד את אליהו זכור לטוב, למה הקדוש-ברוך-הוא מעציר פרי בטנם של בני אדם מלהוליד, והשיב בשביל שירבו תחנונים להשם ותברך מפני שהקדוש-ברוך-הוא מתאנה לתפלתן של ישראל הקדושים. וכמובא במדרש פרשת בשלח (שמ"ר פכ"א ה) בשעה שהגיעו ישראל אצל הים וראו שהם מקפים משלשה רוחות הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עינים לאביהם שבשמים וצעקו להקדוש-ברוך-הוא, שנאמר (שמות יד) ויצעקו בני ישראל אל ה', ולמה עשה להם הקדוש-ברוך-הוא כן? אלא שהיה הקדוש-ברוך-הוא מתאנה לתפלתן עד כאן. וזה יהיה פרוש המאמר קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, ששם היו ישראל בצער כדי שיצעקו אל ה' מעמק הלב ובלבם הנשבר, ככה בענין קשיות הפרנסה הכל בשביל שישאל הקדושים יתעוררו ללבם וירבו בתחנונים להשם ותברך. [ובכך יכירוהו וידעו שאין עוד מלבדו והנם תלויים בו, וזוהי טובתם האמתית של ישראל לאין שעור מאשר ישגו את פרנסתם, כי זוהי התכלית - לידע את ה'.

כה. הקדוש-ברוך-הוא מביא לאדם עני כדי שלא יצטרך לחזר בגלגול

ועוד נראה לי בעזרת ה' לפרש זה המאמר "קשין מזונותיו של אדם", משלב עם המאמר הקודם "ידע לכתד במדבר", פיזוע דהנה הספרי יראים המשילו העולם הזה כמי שהולך במדבר מלא נחשים ועקרבים, דהנה הנשמות בזמן הזה רבם דרבם המה מגלגלים פיזוע מהאר"י הקדוש, ונשמה חדשה כמעט אינו בנמצא כעת, והוא יקר המציאות מאד, והאדם מלכלך בכמה עוונות ופשעים מגלגולים הקודמים, וזו הסבה על פי רב הגורם מדות רעות ועוונות ממהות הנפש מסבת פגמיו הקודמים, וכשל כחה מללחם עם היצר כראוי כמו שהבאתי למעלה, לכן הקדוש-ברוך הוא המרחם על כל הברואים רואה שבאם תבוא זו הנפש עוד הפעם תחזר לקלקלה חס וחלילה כמקדם, לכן בורא זו הנפש במזל כזה שתצטער בעניי ובדחק, וזהו מרוק להנשמה, וממילא אף אם יכשל באיזה חטא ועון חס וחלילה יהיה לו להקדוש-ברוך-הוא החפץ חסד ורחמים תרוץ להצדיקו בבית דין של מעלה נגד התובעים דינו חס וחלילה, שקשיות וטרדות פרנסתו המה הגורמים לו לכל אלו חטאים חס וחלילה, ואז אין לך טובה גדולה ועצומה מזה שיגיע על ידי זה לתכלית תקונו והצלחת.

כו. העני מציל את האדם מקטרוג ומלמדים עליו זכות ואף שחטא

ומובא בהמדרש בילקוט שמעוני (רמז רלד) וזה לשונו: - דבר אחר, "והמים להם חומה" שירד ס"מ ואמר לפניו: רבונו של עולם, וכי לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים?! והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חמה ובקש לטובען בים. השיב לו הקדוש-ברוך-הוא שוטה שבעולם, וכי לדעתם עבדוהו והלא לא עבדוהו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת, ואתה דן שוגג כמיזיד ואנס כרצון. כיון ששמע שר של ים, אותה חמה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים, שנאמר וישבו המים ששבו מישראל על מצרים עד כאן לשונו. ולפי זה נראה לי על פי פשוטות, הגם שכבר מובא בדברי האר"י והרמ"ק הקדושים סודי סודות (ועיין בדבריהם הקי') למה ענה הקדוש-ברוך-הוא את ישראל בחמר ובלבנים, הלא די להם שהיו גרים בארץ לא להם רק הקדוש-ברוך-הוא ראה שבאם ישראל יהיו מענגים בכל טוב במצרים, אז חס וחלילה יהיו נשקעים בטמאות מצרים, כי עדין לא היה להם התורה, והיו מכרחים דיקא להיות במצרים להוציא הניצוצי קדשה משם קדם קבלת התורה, פיזוע מדברי האר"י ז"ל, ואם היו עובדים עבודה זרה חלילה במזיד לא היה שום תרוץ להם להצדיקם מעוונם, והיו נאבדים חס וחלילה, אבל מגדל השעבוד היה להקדוש-ברוך-הוא תרוץ נגד המקטרג וכי אתה דן שוגג כמיזיד וכמובא לעיל. ובזה נבוא בעזרת ה' לפרש המאמר ידע לכתד במדבר ידע הלוכד, כלומר הקדוש-ברוך-הוא יודע קדם שתלך לזה העולם לאיזה מקום אתה הולך ונשלח למדבר גדול

וְנוֹרָא אֲשֶׁר מְלֵא חַיּוֹת רְעוֹת וּנְחָשִׁים, "לְכַלּוֹכֶךָ" וְגַם יוֹדַע שְׁנֵתִלְכַּלְכֶּתָּ בְּגִלְגּוּלִים הַקּוֹדְמִים בְּכֹל מִיְנֵי פְגָמִים, וּבְשִׁבִיל זֶה צִעַרְךָ בְּפִרְנָסְתָּךְ כְּדִי לְהַצְדִּיקְךָ נֶגֶד הַמַּקְטָרְגִים, וְזֶהוּ קִשְׁיִן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם "לְפָנָי" הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, דְּהֵינּוּ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יָדַע מִלְּפָנָיו מִקֹּדֶם בְּרִיאַתְךָ זֶה הַקִּשְׁי, וְלָמָּה עָשָׂה ה' כָּכָה לְהַכְבִּיד עֲלֵינוּ בְּעַל גְּדוּל כְּזֶה, עַל זֶה אָמַר כְּקָרִיעַת יָם סוּף כְּמוֹ שֶׁאֵז נִצּוּלוֹ יִשְׂרָאֵל דִּיקָא עַל יְדֵי זֶה שֶׁהָיָה לָהֶם תְּשׁוּבָה לְהַמְקַטְרֵג שֶׁהָיוּ אֲנוּסִים מִחַמַּת הַשְּׁעָבוּד וְהַטְרוּף, כָּכָה גַם כֵּן בְּשִׁבִיל קִשְׁיֹת הַפִּרְנָסָה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְתַרַץ אֶת הָאָדָם שֶׁכָּל הַמְכַשׁוּלִים בַּחֲטָאִים הִגִּיעוּ לוֹ מִטְרַדַת וְצִעַר הַפִּרְנָסָה, וּבְזֶה יֵהָא תִקּוֹן לְנַפְשׁוֹ.

כז. קדם ביאת משיח יתחזק העני ובכך יהא עלינו למוד זכות לזכות לכפרה ולגאולה

וּבְכֵן אָבֵא בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ לְבָאָר זֶה הַמַּאֲמָר בְּעֵינַי גְּאֵלָה. תִּדַע אַחֵי כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְמַעַלָּה בְּשֵׁם הַזֹּהָר קְדוֹשׁ וּסְפִ"י, שֶׁקֹּדֶם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ יִתְגַבְּרוּ הַנְּסִיווֹת וְהַצְרוֹת רַחֲמָנָא לְצִלוֹ, וּבְעֵקֶר נְסִיוֹן הָעֵנִי, וְזֶהוּ תַכְלִית הַתִּקּוֹן, כְּמוֹבָא בְּזֹהָר קְדוֹשׁ פְּרִשְׁתַּת עֵקֶב (דף רע"ג) בְּמִדָּה דִּין יִתְפָּרְקוֹן [בְּמִדָּה זוֹ שֶׁהִיא הָעֵנִי יִפְדּוּ יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלוּת], דְּכַתִּיב וְאֵת עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ, וְהוּא גַם כֵּן מִטַּעַם הַנִּ"ל לְפִי שֶׁרָאָה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כִּי "וַיִּגְדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד" בְּעֵינַי תְּשׁוּבָה וְעִבּוּדָה וְאִין עוֹזֵר, לְכֹן יִצְרִפּס בְּצִרוּף הָעֵנִי וְדַחְקוֹת בְּפִרְנָסָה לְמַעַן יֵהָא כְּפָרָה לְעוֹנוֹתֵיהֶם, וְגַם שְׁיֵהָא תְרוּץ מִסְפִּיק עַל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁהָיוּ שׁוֹגְגִים וְאוֹנְסִים מְגַדֵּל הָעֵנִי וְהַמַּעֲבִיר עַל דַּעַת קוֹנוֹ חֵס וְחִלְיָה, וְאֲמוֹת הָעוֹלָם יִתְגַבְּרוּ בְּגִזְרוֹת מְשֻׁנוֹת וְעֵקֶר בְּמַסִּים וְאַרְנוֹנוֹת וְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַחְלִיף לָהֶם הָעֵנִי בְּמִקּוֹם מִיתָה, כְּמוֹבָא בְּזֹהָר הַקְדוֹשׁ הַמּוֹבָא לְעִיל, וּמִזֶּה יִצַר לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד. וְהִנֵּה זֶה הָעֵנִי יֵהָיָה תַכְלִית הַתִּקּוֹן שֶׁל חֲטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְסִימְנָךְ אִין בְּסוּף אֵלָּא מַה שֶּׁבְּרָאשׁ, דְּהֵינּוּ כִּי אָדָם הָרֵאשׁוֹן נִתְרַצָּה בְּזֶה שֶׁאָמַר לוֹ הַשֵּׁם בְּזַעַת אֲפִיךָ תֹאכַל לָחֶם, כְּמוֹבָא בְּפִסְחִים (קִיח), כִּי זֶה דִּיקָא עֵקֶר תִּקּוֹן וּבִירוּר נִיצוּצוֹת הַקְדוּשָׁה עַל יְדֵי לַחַץ הַפִּרְנָסָה, לְכֹן זֶה יֵהָיָה דִיקָא סוּף הַתִּקּוֹן.

כח. גזרת העני והשעבוד מועילה לקצר את ימי שליטתם של משעבדינו ולזרז לנו את הגאולה

וְאַרְמוֹ לָךְ רָמֵז נְפִלָא, תִּדַע כִּי קִשְׁיִן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם עוֹלָה כְּמִסְפָּר אַחֲרִית יְמֵי גְלוּת רוּם, אִם תִּצְרַף הָאַרְבַּע כּוֹלָלִים שֶׁל ד' תְּבוּת קִשְׁיִן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. וְהָרָמֵז כִּידוּעַ מִמְדַּרְשׁ רז"ל כִּי יֵשׁ אַרְבַּע גְּלוּתוֹת בְּבָבֶל, יוֹן, מִדִּי, רוּם, סִימְנָךְ רִבִּי"ם הַגּוֹיִם הָאֵלָּה וְרִבִּי"ם קָמִים עָלַי, רֵאשִׁי

תבות רבי"ם, רום, בבל, יון, מדי. שהמה הארבע גליות, וכן פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי רומז לזה, דהינו הקדוש-ברוך-הוא יעזר לנו בכל הגליות הללו לבל יעזבנו חס וחלילה. והנה הם חשבו המסים וארנונות להכביד עלינו, דאף על גב דאינהו לא חזו אבל מזליהו חזו שכבר הגיע זמן וקץ הגאלה, ולכן לוחצים אותנו בכל מיני גזרות למען נתרפה חס וחלילה מהתורה, ויעכב הגאלה חס וחלילה, אבל לא כך הוא רצון ומחשבות הבורא ברוך הוא, אדרבה על ידי זה דיקא יהיה התעוררות הגאלה במהרה בימינו. ולפי שפעמים עשו אדום וישמעאל איזה מצוה וזכות עם ישראל, כי חסד לאמים חטאת לישראל וזה הוא עכוב הגאלה חס וחלילה. ועכשו בשביל המסים והארנונות אשר לוחצים את ישראל שלא כדון, יפסידו בזה כל זכויותיהם וטובותיהם אשר הוא לאפס ואין, כמו שכתוב בישעיה (כו, יא) ביבש קצירה תשברנה, ופרש רש"י ז"ל כלומר פשתכלה זכות מעט שכפד את אביו אז תשברנה סעפיה, וכתוב במאמרי הגאלה (ישעיה יד, ג) והיה ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבדה הקשה אשר עבד בך.

ימי גלות רום "של אדם" רומז שיהא בזה תקון גמור לחטא אדם הראשון אשר התחיל מזה בזעת אפיד תאכל לחם, כי כל גלותנו הוא רק בשביל שיתקון זה החטא, למען נזכה לקבל אורו של הקדוש-ברוך-הוא אשר יאיר לנו לעתיד לבוא במהרה בימינו. "לפני הקדוש-ברוך-הוא" כגרסת הזהר הקדוש דהינו קדם שיתגלה מלכות הבורא ברוך הוא לבד והיה ה' למלך וכו'. "כקריעת ים סוף", דהינו בשעה שהיו ישראל במצרים אמרו המצריים הבה נתחכמה, ועבדו את ישראל בחמר ובלבנים כדי למעטם, והשליכו בניהם לתוך הים כדי להתחכם נגד השם כפרוש רש"י ז"ל. ומובא במדרש (ילק"ט רמז רמ"ד) בשעה שהגיע הזמן להטביע המצריים בתוך הים, ענה עוזא ואמר רבוננו של עולם יודע אני בעצמי שהן חיבין, אלא שב עליהם במדת רחמים. באותה שעה עמד גבריאל ולקח מלבן של טיט, ועמד לפני הקדוש-ברוך-הוא ואמר, רבוננו של עולם הלא שעבדו בניך שעבוד קשה כזה, תרחם עליהם! מיד חזר הקדוש-ברוך-הוא וישב עליהם במדת הדין וחזר וטבעם בים, לך נאמר וירא ישראל את היד הגדולה עד כאן לשונו. ומובא בספר "מדבר קדמות" מהחיד"א, כי קריעת ים סוף הייתה התחלת גאלה העתידה, והפונה לזה כמו שאצל קריעת ים סוף הייתה מפלת המצריים על ידי שנתחכמו בעבודת הלבנים והשליכת בניהם לתוך הים, וזה דיקא הייה גורם למפלתם ולהשקיעם בים כמובא במדרש, ככה תהא מפלת שונאינו על ידי שמתחכמים להכביד עלנו להזניחנו מתורתנו הקדושה, ואדרבה המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד

במהרה

בימינו.

כט. העניות הוא תקון גדול לפגם ברית קדש הנצרך כדי לזכות לגאלה

ועוד הכריחני לבי לכתב בענין זה המאמר בעזרת ה', דידוע מאהר קדוש וס"י, דעקר חסר הפרנסה והעניות וכל הצרות רחמנא לצלן נצמח מחמת חטא הברית קדש חס וחלילה, וסימנך מן"ל שהוא ראשי תבות [מוציא ז"ל] פידוע, ועל ידי זה נהפך מזלו חס וחלילה, ואם האדם זוכה לתקן זה החטא אז נטל ממנו צער הפרנסה, ואם אינו זוכה אז העניות והצער שיש לו מסייעים לתקן זה החטא. ותדע אחי כי עקר גלותנו עכשו, הוא בשביל הפגם הזה רחמנא לצלן, וכן שעבוד מצרים וכל הד' גליות היו בעוון מכירת יוסף שפגמו בהאי צדיק שהוא מדת היסוד, וכמו שכתוב (עמוס ב, ו) על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. וזה רומז על ד' גליות שהיה בשביל מכירת יוסף, וכשבאו אצל הים לא רצה הים לקרע לפניהם, כי עדן לא תקנו זה החטא רק הקדוש-ברוך-הוא הוציאם בזכות אבותיהם הקדושים, וכשראה הים ארונו של יוסף אז נקרע לפניהם כמו שעולה קריעת ים סוף עם הכולל כמספר "כראה ארונו של יוסף", דהינו כאשר ראה תכף נקרע, דכתיב הים ראה וינס, אם כן הקשי של קריעת ים סוף היה שלא רצה הים לקרע כי עדן לא תקנו מדת זה ה"צדיק", רק כשבא ארונו של יוסף הוא הצדיק ברח לפניו בעל כרחו, לכן הקשי של פרנסה הוא גם כן בשביל זה לתקן הפגם של ברית קדש. ואמר קשין מזונותיו של אדם לשון רבים ולא קשה פרנסתו לשון יחיד, לרמז על שני מיני מזון, מזון הנפשי ומזון הגופני, כי שניהם קשים, כי כל טמטום הלב וכל מיני צער ועני רחמנא לצלן הוא בשביל זה הפגם, ושלחנו של אדם נדמה לקריעת ים סוף, וכמובא ב"מגלה עמקות" על סמיכות הפסוקים בזהר הקדוש "זה אלי ואנוהו" ו"זה השלחן אשר לפני ה'", כמו שאז היה בזכות ארונו של יוסף אשר מדתו ללקט כל הניצוצין דכתיב וילקט יוסף, ככה עקר עבודת השלחן ללקט הניצוצין קדישין, ובזכות יוסף אנוחנו נזונים כמו שכתוב ויוסף הוא המשביר פמובא שם. וגם הגאולה אחרונה במהרה בימינו יהיה בזכות יוסף הצדיק, ולכן כדי לתקן מדתו בא דיקא קשיות הפרנסה ועניות קדם ביאת המשיח, כי הפוגם בברית רחמנא לצלן חייב מיתה ועני חשוב כמות, ותראה כי סופי תבות של "קשין מזונותיו של אדם בקריעת ים סוף" עולה כמספר "תקוני יסוד", לרמז כי שניהם הם רמז לתקון היסוד קשיות הפרנסה וגם קריעת ים סוף.

ל. תקון הכללי מעל כל התקונים הוא הכניעה ולב נשבר, ולזה בחר ה' לישראל את העניות לזככם ולצרפם לקראת הגאולה

ואגב זה אבוא בעזרת ה' יתברך לפרש לך מאמר נפלא במסכת חגיגה (ט) אמר לו אליהו לבר הי הי ואמר לו לרבי אלעזר מאי דכתיב: "הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עני", מלמד שחזר הקדוש-ברוך-הוא על כל מדות טובות לתן לישראל ולא מצא אלא עניות, אמר שמואל

ואיתימא רב יוסף הינו דאמרי אנשי יאה עניותא ליהודאי, כי ברזא סמקא לסוסיא חורא עד פאו. ולכאורה קשה מה זה שאמר "חזר על כל מדות טובות", וכי מה שיך טובה אצל עניות, היה לו לומר לא מצא הקדוש-ברוך-הוא בכל "הנסיונות והצרות" לצרף בהם את ישראל רק בעניות, וכבר הקשו זה הקשיה בזהר הקדוש פרשת עקב, ועוד וכי אין להם לישראל הקדושים שאר מדות טובות רק עניות והלא הם רחמנים בישנים וגומלי חסדים, ועוד אין שעור למדותיהם הטובים, ועוד מאי הוא הלשון "חזר" היה לו לומר "חפש" הקדוש-ברוך-הוא בכל המדות ולא מצא וכי. ואבאר לך בקצור נמרץ בעזרת ה', דע כי יש שבע מדות באדם המשרשים בנפש, הן בחלק הטוב והן בחלק הרע, שבע מדות רעות, והמדות טובות המה שרשים לכל התרי"ג מצוות, לכן אין נכללים בכלל התרי"ג, כי המה שרשים ועקרים להם כמובא בשער הקדשה לר' חיים ויטאל זי"ע, וכל אדם צריך להשתלם באלו השבע מדות כי המה חלקי נפשו, ואם לא השלים באלו צריך להתגלגל עד שישלים בכל פעם איזה מדה טובה, עין בספר תולדות אהרן פרשת בראשית. ונתנו הצדיקים יצאה להשלים כל המדות שיהיו כלם כלולים באחד, שיתנהג האדם במדת ענוה ושפלות, אז בטלים ממנו כל המדות הרעות, כמוב"ל בדרוש כבוד ת"ח, כי כל המדות רעות נצמחים מחמת גסותא דרוחא ואם בטל הגאון בטלים כל המדות רעות, לכן אמר ריב"ל במסכת ע"ז (כ') אחר שמנה ר' פינחס בן יאיר כל המדרגות וכל הקדשות - "ענוה גדולה מכלם", כי הוא למעלה מרוח הקדש ומגלוי אליהו, ואין מקומם כאן לפרש אלה ענינים אשר יצטרך אריכות גדול, רק תדע כי אצל הצדיקים הוא בדיקות מאד מדת הענוה, והוא דבר שאין לו סוף כפי ערך הקדשה שפשיג, ואצל פשוטי עם אם הוא ענו דהינו שיש לו לב נשבר ואינו מתגאה זהו מדת ענוה שלו בתכלית, ואם לא זכה לזה אז מצרפים אותו חס וחלילה בצער, ואם לא זכה אז מצרפים אותו בעניות, ואז יש לו לב נשבר ואז הקדוש-ברוך-הוא משרה עליו קדשתו כי ה' שוכן את דכא כמובא בס"י, כי על פי רב הצרות הבאים על שנא"י כדי שיהא לו הכנעה ולב נשבר, וממילא על ידי השראת אלקות בטלים כל המדות רעות כמובא במאמר כבוד ת"ח ועין שם.

ואמרו רז"ל בברכות (ה') אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו אז העצה המבחרת להזכיר יום המיתה, כדי לבוא להכנעות הלב. ולכן עני הוא כמו מיתה, ועני לבו נשבר ולכן אהוב הוא וחביב בעיני המקום מאד, כמובא בדברי רז"ל בהרבה מקומות, ולכן אם הקדוש-ברוך-הוא מצרף את האדם בעניות ובא על ידי זה ללב נשבר, אז הוי פאלו נשלם בכל המדות, כאשר יראה אדם בחוש בעת שלבו נשבר אין לו קנאה ושאנה ותאוה וכדומה. וזהו הפרוש חזר הקדוש-ברוך-הוא על כל המדות טובות לתנם לישראל שחזר הקדוש-ברוך-הוא ובורא את האדם בגלגולים, כמו שפרשו המפרשים על המאמר חז"ל בע"ז (ט') "ובעוה"ר יצאו מה שיצאו", כידוע פרושם, מפני מה עשה הקדוש-ברוך-הוא כך מפני שרצה שכל המדות טובות יהיה לכל אחד ואחד מישראל, ומפני זה הוא בא בגלגול עד לבסוף שאין זוכה להשתלם חס וחלילה, אז נתנסה בעני, וזה

הפּרוּשׁ וְלֹא מִצָּא אֶלָּא עֲנִיּוֹת, כִּי בָּזָה נִכְלָל כָּל הַמִּדּוֹת כַּמּוּבָא לְעִיל. וְהִנֵּה כָּכָה גַם כֵּן בְּכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים, אַחַר שְׁנִתְנַסּוּ בְּכָל הַנְּסִיווֹת לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּרַבִּים בְּכָל הַדּוֹרוֹת, וְכַדִּי שִׁישְׁתְּלֵמוּ בְּכָל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת נִתַּן לָהֶם לְבַסּוֹף הָעֲנִיּוֹת, וְכִמוֹ שֶׁבְּאֲדָם גְּדוֹל וּבַעַל מִדְּרָגָה הִגֵּם שֵׁישׁ לוֹ כָּל הַמִּדְּרָגוֹת וְהַשְּׂגוֹת, אֲבָל הַמְּבַחֵר שֶׁבְּכֻלָּם הוּא מִדַּת הָעֲנָוָה שְׁלוֹ כְּמוֹ"ל, כָּכָה בְּכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל, הִגֵּם שֵׁישׁ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וְדוֹר כָּל מִינֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים רַק הַמְּבַחֵר מִכָּל הוּא הָעֲנִיּוֹת, וַיִּזְכּוּ בְּעִבּוֹר זֶה לְשִׁלְמוֹת הַתְּקוּן, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם דְּכָתִיב (שְׁמוֹת ב, כג) וַיֶּאֱנַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וְכָתִיב (שְׁמוֹת ג, יז) וְאַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֲנֵי מִצְרַיִם כִּי זֶהוּ הַשְּׁלֵמוֹת מִכָּל הָאֲדָם הוּא ה"תְּבִירָא דְלִבָּא", וְלָזֶה מֵבִיא הַפְּתוּב: "וְהִנֵּה צִרְפְּתִיף וְלֹא בְּכֶסֶף", פְּרוּשׁ הִגֵּם כִּי צִרְפְּתִיף בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וְלֹא בְּכֶסֶף לְשׁוֹן כְּסוּף וְאַהֲבָה, וְכִמוֹ נְכֶסֶף נְכֶסֶפֶת, הִגֵּם שֵׁישׁ אֶצְלָךְ הַכְּסוּפִין בְּצַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת וּבְכָל יִשְׂרָאֵל בְּפִרְטוֹת, וְלֹא בְּשִׁבִיל זֶה בְּחִרְתִּי בָּךְ רַק בְּחִרְתִּיךָ בְּכוֹר הָעֲנִי, בְּעִבּוֹר לְבָב הַנְּשִׁבְרָה. וְגַם מִי שֵׁישׁ לוֹ כָּל טוֹב וְלָבוּ נִשְׁבְּרָה כְּמוֹ אֶצֶל עוֹבְדֵי הַשֵּׁם וְצַדִּיקִים גַּם כֵּן בְּכָלְלוֹת זֶה וְאִין נִצְרָכִים לְהַצְטָרֵף בְּעֲנִיּוֹת בְּשׁוּם גִּלְגוּל, כְּמוּבָא בְּסִפְר "רַמְתִּים צוֹפִים" בְּשֵׁם הָרַב הַקְּדוּשׁ ר' זִישָׁא זִי"ע, כִּי בֵּן מְלָךְ שֵׁישׁ לוֹ מֵאֵה אֶלֶף זְהוּבִים הוּא נִכְנַע בְּעֲנִיּוֹ וְאִינוּ מִתְפָּאֵר בָּזָה כְּלוּם, כִּי מֵה זֶה נִגְדַּ בֶּן מְלָךְ, וְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים נִינְהוּ, וְהִגֵּם שֵׁישׁ לָהֶם כָּל טוֹב הַמָּה נִכְנָעִים בְּעֲנֵי עֲצָמָם בְּפִרְט הַצַּדִּיקִים וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם. וְגַם בְּכוֹר עֲנֵי עוֹלָה כְּמִסְפָּר שִׁס"ה עִם הַכּוֹלֵל לְרַמּוֹז שֵׁיחָא בָּזָה תְּקוּן לְכָל שִׁס"ה לְאוּיִן שְׁעִבְרֵנוּ בְּכָל הַגִּלְגוּלִים.

לא. גזרות העני הם הסימן המבהק שאנו בזמן הסמוך ביותר לקראת הגאלה

וְאָבָא בְּאִימָה לְפָרֵשׁ תַּחֲלַת זֶה הַמַּאֲמָר אָמַר לוֹ אֵלְיָהוּ לְבַר הִי הִי מֵאִי דְכָתִיב הִנֵּה צִרְפְּתִיף וְכוּי פִּרְשׁ בְּתוֹסְפוֹת יֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁגַר הָיָה וְהִינוּ כֵּן אֲבָרְהָם וְשָׂרָה הָיָה שְׁנִתְנַסּוּ ה"א בְּשִׁמְסָם עַד כָּאן. וְעַתָּה הֵט אֲזַנְךָ, כִּי כְּתִבְתִּי לָךְ לְעִיל כְּוֹנֵת מַאֲמָר רַז"ל (פְּסַחִים פ"ז): לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל גְּרִים שֶׁבְּכָל דּוֹר, וּמוּבָא בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל כִּי זֶה הַכְּוֹנֵה עַל הַנִּיצוּצוֹת קַדְשָׁה שְׁנִתְפָּזְרוּ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמִּטָּל עָלֵינוּ בְּגָלוֹת לְתַקְנָם וּלְהַעֲלוֹתָם, וְכָל הַגְּרִים נִקְרְאוּ זֶרְעָא דְאַבְרָהָם כִּי הֵמָּה אוֹמְרִים אֵלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּתַפְלָה כְּנִפְסָק בְּרַמְב"ם ז"ל. וְעַיִן בְּרַע"ב וּבְתוּי"ס פ"א בְּפוּרִים כִּי אֲבָרְהָם וְשָׂרָה נִקְרְאוּ אֲב הַמּוֹן גּוֹיִים, הַכְּוֹנֵה הַמָּה אֲב וְכוֹלְלִים כָּל נִיצוּצֵי הַקְּדָשָׁה שֶׁבְּכָל הָעוֹלָם. וְזֶה אָמַר לוֹ אֵלְיָהוּ לְבַר הִי הִי, פְּרוּשׁ אֵלְיָהוּ הוּא הַמְּבַשֵּׁר הַגְּאֻלָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְשִׁאֲלוּ אֵלֵינוּ הַנִּיצוּצִין לְאֵלְיָהוּ ז"ל עַד מְתֵי נִהְיָה בְּשִׁבְיָה בֵּין הַחִיצוּנִים מְתֵי יְהֵא סוּף וְקִץ לְצֵאת מִזֶּה הַגְּלוּת וְהַשְּׁבִיָּה, וְאָמַר לוֹ אֵלְיָהוּ לְבַר הִי הִי לְאֵלֵינוּ הַנִּיצוּצִין שֶׁנִּקְרְאוּ גְרִים - "הִנֵּה צִרְפְּתִיף", כִּי יָבֵא הַזְּמַן שִׁיִּצְרְפוּ הָעוֹלָם בְּעֲנִיּוֹת אֲזַ מַחְמַת גְּדֹל צַעַר הַדּוֹר רַחֲמָנָא לְצַלּוּ יְהִיָּה סוּף הַתְּקוּן.

ועוד תדע כי הפוגם חס וחלילה בברית קדש תקונו הוא לשוב בתשובה עלאה וצריך שני תשובות תשובה תתאה וגם תשובה עלאה, ותשובה תתאה רומז לה"א אחרונה שבשם, וה"א ראשונה רומז לתשובה עלאה פמובא בסח"כ, וזהו אמר לו אליהו לבר חי הי לברא כזה אשר יצטרך לתקן תשובה עלאה ותשובה תתאה וקשה לסתם העולם להשיג שני תשובות הללו, אבל העני יהיה תקון לזה כי זה יהא תקון גמור לזו המדה, כי תשובה עלאה הוא מעמקא דלבא וגדל מרירות עד שנמאס חיותו בעיניו מחמת מרירות הצער ועניות רחמנא לצלן, גם כן נתקן כל זה מחמת גדל הצער הנוגע לעמק הלב פמובא לעיל בשם התניא. שכן בחרתיך בכור, "בחרתיך" יש בו מלת ברית ותבת כח הנותרים רומז למלוי השם פידיע, שיתמלא בעת שימחה עמלק מן העולם, ויהיה השם שלם במלוי כ"ח אותיות פידיע בכוננת יהש"ר, כי כל זמן שלא נתקן זו המדה עדין עמלק קים, כי עמלק נטל מילות וזרק וכו', וכן בכללות הדור אשר תלוי קץ גלותנו בתקון זו המדה אשר יבא הגאולה בזכות יוסף כמו"ל, וכל זה יתקן בצער עניות של הדור.

ועוד "בכור עני" שהוא אותיות "עני רוכב", שהוא רומז על משיח צדקנו עני ורוכב על החמור אשר יבוא לעם עני, וזה נחמה מאליהו לכללות ישראל ולמשיח צדקנו שיבא במהרה בימינו אמן.

לב. משל ונמשל נפלא מאד לבאר מעלת ונחיצות העניות קדם בא הגאלה

ועכשו נבוא לפרש בעזרת ה' סיום זה המאמר יאה עניותא לישראל כברזא סמקא לסוסיא חורא (חגיגה ט' ע"ב), וכבר נאמרו בזה הרבה פרושים, ולפי דרכנו יתפרש בעזרת ה', כי אנחנו ישראל הקדושים נמשלנו לסוסיא של הקדוש-ברוך-הוא כביכול, כמו שקתוב (שה"ש א, ט) לססתי ברכבי פרעה, וזה לשון התקונים בהקדמה: - וזכאה איהו מאן דלביש מלכא ומטרוניתא בעשר ספירן דבריאה דכלילן בשם יאקדונק"י כשמי כן לבושוהי, ומאן דתקין ליה סוסיא דאתמר בה לססתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי דאיהו מרכבה דליה: וכדי לפרש הרמז של ברזא סומקא, נמשל בזה משל למלך גדול אשר מצא סוס לבן ויפה עד מאד ומצא חן בעיניו, וקנה זה הסוס שיהא לצרף מרכבה דליה, והאכילו והשקהו מכל מעדני העולם, ויפארו בכל מיני פאר, והנה מטבע הסוס להתגאות בפרט בהלבשת תכשיטים ורבוי העדינים בעט ברבונו ומרד בו וכו', עד שרבונו כעס עליו והכניסו לתוך ארוות הסוסים לעבד עבודת הפרך בבזיון, והפשיט מעליו התכשיטים להעבידו כמו שאר הסוסים, ויתר הסוסים כשראו יפי ותפארת זה הסוס שהיה לבוש קדם נתקנאו בו ובעטו בו ונשכו אותו, עד שהיה הסוס בגדל הצער מכל צד הן מעבודת הפרך אשר לא הרגל בהיותו במרכבת המלך, והן בשכונתו בין שאר הסוסים, עד

שָׁבָא אֲדוֹנוֹ לְאֲרוֹת הַסּוּסִים וְרָאָה גְדֹל הַצֶּעַר שֶׁל סוּסֵי חוֹרָא אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ וְחָמַד בּוֹ מִקְדַּמַת דָּנָא, וְרָאָה שְׂאֵר הַסּוּסִים מְצַעְרִים וְנוֹשְׁכִים אוֹתוֹ, אֲשֶׁר הוּא מִחְמַד לְבָבוֹ מִקְדָּם, וַיִּמְרַב פְּעֵסוֹ יִסֵּר אוֹתָם בְּמַכּוֹת וּמִנַּע מֵהֵם מִחִיתָם מִכְּפֵי הָרְאוּי, וַיִּכְשְׂרָאוּ יִתֵּר הַסּוּסִים שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה הַסּוּס נִצְטַעְרוּ כָּל כָּךְ, עֲמָדוֹ וּבִעֲטוֹ וְנִשְׁכּוּ בְּזֶה הַסּוּס עוֹד יוֹתֵר, וּמִגְדֹּל פְּעֵסָם בְּעֲטוֹ גַם בְּאֲדוֹנֵיהֶם וּפְרָקוֹ עֲבוּדָתָם מֵעֲלֵיהֶם, וְאַחַר שֶׁרָאָה הָאָדוֹן כִּי מְרָדוֹ בּוֹ כָּל הַסּוּסִים, וְסוּסֵי חוֹרָא הַדִּין מִגְדֹּל אֲנִינַת דַּעְתּוֹ עֲמַד מִן הַצַּד בְּהַכְנָעָה וְכָרַע בְּהַכְנָעָה מִפְּנֵי אֲדוֹנָיו, וַיִּכְשְׂרָאָה הַחֲלוּק בֵּין הַסּוּס הַזֶּה לְשְׂאֵר הַסּוּסִים, קָרָא לְכָל יוֹעֲצָיו וְאָמַר לָהֶם רְאִיתֶם הַחֲלוּק בֵּין סוּסֵי חוֹרָא הַדִּין לְיִתֵּר הַסּוּסִים, וְעֲמַד וְהִלְבִּישׁ אוֹתוֹ חִלְקַת הַשָּׁנִי עַל צְוֹאֲרֵיהָ הוּא סִימָן שְׂיִזְכֶּה בְּמַהֲרָה לְחֹזֵר וְלַהֲיוֹת בְּמַרְכָּבַת הַמְּשֻׁנָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וַיִּתֵּר הַסּוּסִים מִגְדֹּל קִנְאָתָם עוֹד הוֹסִיפוּ לְצַעַר הַסּוּסֵי חוֹרָא הַדִּין, וְכִנְיָתָם שֶׁמִּגְדֹּל צִעְרוֹ גַם כֵּן יִמְרָד בְּאֲדוֹנָיו אֲבָל לֹא פָּעְלוּ כְּלוּם, כִּי עַל יְדֵי זֶה חֹזֵר לְמוּטָב לְהַכְנַע לְפָנָיו אֲדוֹנָיו וְלַהֲטִיב דְּרָכָיו בְּגֹדֶל בּוֹשָׁה וְהַכְנָעָה וְהַגָּם כִּי צִעְרוֹ יוֹתֵר גְּדוֹל מִקְדָּם, עַל יְדֵי חִלְקַת הַשָּׁנִי אֲשֶׁר הִלְבִּישׁוּ אֲדוֹנָיו, אֲבָל לַעֲמַת זֶה מִתְנַחֵם כִּי זֶה סוּף כָּל הַצָּרוֹת, וּבְמַהֲרָה יִחֹזֵר לְמַרְכָּבַת הַמֶּלֶךְ בְּגֹדֶל פֶּאֶר וַיִּפִּי וּבִתְעַנּוּגִים גְּדוֹלִים בְּהִבְנָתוֹ, כִּי לְהוֹצֵאוֹת זְבָלִים וְאַבְנִים לֹא נִצְרָף הַלְבָשֶׁת הַשָּׁנִי וּד"ל, וְקִבֵּל עַל שְׁכָמוֹ לְסַבֵּל כָּל הַיִּסּוּרִים וְלֹא לְמַרְד בְּאֲדוֹנָיו עוֹד.

וְהִנְמָשֶׁל מוֹבָן כִּי אֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ ה', וְקִנְיָה אוֹתָנוּ קִנְיָנוּ גְּמוּר, כִּי יִשְׂרָאֵל קִנְיָנוּ אֶחָד, וְאֲנַחְנוּ נִמְשַׁלְנוּ לְסוּסֵי חוֹרָא אֲשֶׁר נִבְחַר לְרִכִּיבַת הַמֶּלֶךְ כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שֵׁה"ש א, ט) לְסַסְתִּי בְּרִכְבִּי פְרָעָה דְּמִיתִיד רַעֲיָתִי, וְכַמוּבָא לְעִיל בְּשֵׁם הַתְּקוּנִים, וְחוֹרָא מוֹרָה לְמַדַּת רַחֲמִים כְּמוּבָא בְּסִנְהֶדְרִין (צ"ג) וְסוּס אָדָם רוֹמֵז לְדִין כְּדַמוּכַח שָׁם, וְכִכָּה נִמְשַׁלִּים כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל לְסוּסֵי חוֹרָא אֲשֶׁר בְּכָלִלוֹת הֵמָּה מִחֲמַדִּים וְנֵאִים כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שֵׁה"ש ד, ז) כְּלָךְ יָפָה רַעֲיָתִי, רַק בְּפִרְטוֹת וּמִגְדֹּל תְּקִיפּוֹת הַיִּצָּר נִכְשַׁלְנוּ בְּחֻטָּאִים לְפַעְמִים, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַכְּנִיסָנוּ לְאַרְצָנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וְנָתַן לָנוּ כָּל מִחְמַדָּיו וְתַעֲנוּגָיו, וְהַשְׁכִּין שְׁכִינָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בֵּינֵינוּ, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמְרָדְנוּ בּוֹ גָּלָה אוֹתָנוּ בֵּין הָאֲמוֹת, וְלֹא הָיָה כְּפִנְתּוֹ לְצַעֲרָנוּ חֵס וְחִלְיָה כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִדְרָשׁ, רַק שְׁנֵהֲיָה נִכְנָעִים תַּחַת הָאֲמוֹת וְנִקְנָה עַל יְדֵי זֶה מַדַּת הָעֲנָוָה וּמִדְרַגַּת שְׁפָלוּת בְּתַכְלִית וְלַהֲתַנְסוֹת בְּנִסְיוֹנוֹת, וְהֵמָּה בְּקִנְאָתָם גָּזְרוּ עָלֵינוּ כָּל מִינֵי גְזָרוֹת רַעוֹת וּבְכָל מִינֵי צַעַר וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים וּשְׁמָדוֹת, וְאַחַר שֶׁסָּבַלְנוּ כָּל הַצָּרוֹת וּכְבָר בָּא הַזְּמַן לְפַקֵּד אֶת הָאֲמָה הַקְּדוֹשָׁה, וַיִּבֹא הַמֶּלֶךְ לְגַנוֹ לְרֵאוֹת סוּסֵי חוֹרָא קַדִּישָׁא דְלֵיהָ בֵּין הָאֲמוֹת, וְרָאָה גְדֹל צִעְרָה בֵּין הָאֲמוֹת, וְרַחֵם עַל הָעֲנִיָּה הַלְזוֹ לְקַרְבָּה שׁוּב אֵלָיו כְּמִקְדָּם וְעוֹד יוֹתֵר, וּבְשִׁבִיל שְׁלֵא הָיְתָה עוֹד מִתְקַנֵּת בְּקִשּׁוּטִין כְּרָאוּי לְהַתְעַלּוֹת בְּמַעֲלָה נִפְלְאָה הַלְזוֹ, וּבְשִׁבִיל גְדֹל הַרְחָמָנוּת לְמַהֵר תְּקוּנָה גְזֹר עָלֶיהָ מְרִירוֹת הָעֲנִיּוֹת לְמַהֵר וּלְהַשְׁלִים תְּקוּנָה, וְגִזֵּר צָרוֹת וְעֲנִיּוֹת לְכָל הָעוֹלָם רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, וּמִזְלֵיהוּ דְאֲמוֹת רָאוּ כִּי הַכֹּל הוּא בְּשִׁבִילֵנוּ, וְלָכֵן נִתְחַכְּמוּ לְהַכְבִּיד עָלֵנוּ בְּמַסִּים וְאַרְנוּנוֹת וּבְגִזְרוֹת כְּדֵי לְדַחֲוֵתָנוּ חֵס וְחִלְיָה מִהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שְׁלֵא נוּכַל לְהַגָּאֵל חֵס וְחִלְיָה, וְזֶה הוּא סְמוּךְ לְבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ, וְיִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים יַעֲמָדוּ בְּאֲמוּנָתָם הַקְּדוֹשָׁה, וּבְזֶה יִתְבַּרֵּר

הַאֲמַת וְגַדְל יִקְרַת יִשְׂרָאֵל עַד הֵיכָן מִגִּיעַ אֲמוּנַתְם וְאַהֲבַתְם לְהַשֵּׁם. וְכִמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי מֵאִמֵּר רַז"ל בְּסוֹף סוּטָה וּכְגֵרֶסֶת הַתֵּנָא דְבִי אֲלֵיהּוּ (פ' ט"ז), ר' נַחֲמִיָּה אֹמֵר דּוֹר שֶׁבֶן דָּוִד בָּא בּוֹ עֲנִיּוֹת תִּרְבָּה וְהִיקָר יַעֲוֹת (ובמסכת סוטה גרסינן והיורקו יאמר), וְכָל הָעֲפוּ"ם כָּלָן יִתְהַפְּכוּ לְמִינּוֹת, וְכִבֵּר נֶאֱמָרוּ בְּזֶה הִרְבָּה פְּרוּשִׁים עַיִן בְּרַש"י וּבְמַהֲרַש"א וְתוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב. וּלְפִי דְרָכֵנוּ, כִּי הָעֲנִיּוֹת תִּרְבָּה בְּעוֹלָם וְיִקָּר נִקְרָא אָדָם חָשׁוּב, כְּפָרוּשׁ רַש"י ז"ל בְּסִנְהֶדְרִין דְּהֵינּוּ מִי שֶׁיִּקָּר בְּעֵינָיו דְּבַר ה', וְאִמֵּר לְשׁוֹן יֵאֱמָר דְּהֵינּוּ יִשְׁבַּח לֵה' כְּמוֹ אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ כְּפָרוּשׁ הַתוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב לְפִי שֶׁמִּקְבֵּל נִסְיוֹן הָעֲנִיּוֹת בְּאַהֲבָה, וְלֹא יִהְיֶה רַחֵם אַחַר מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יִפְקֹר חֵס וְחִלְיָהּ, וְכָל הָאֲמוֹת יִתְהַפְּכוּ לְמִינּוֹת, וְגַם רַשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַרְב רַב לֹא יוּכְלוּ לְסַבֵּל, כְּמוֹ"ל בְּשֵׁם סֵפֶר הַקְּדוֹשׁ "בְּרִית מְנוּחָה", וְכָל הַרְשָׁעִים וְהַפּוֹקְרִים יָמוּתוּ בְּט"ו יְמֵי הָאֲפֵלָה שֶׁיְהִי קֹדֶם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ כְּמוֹבָא בְּסַח"כ. וּלְפִי זֶה יִהְיֶה נֶכוֹן גַּם כִּן הַגֵּרְסָא הִיקָר יַעֲוֹת, דְּהֵינּוּ הַבְּעָלִי גְאֻוָּה, יַעֲוֹתוּ דְרָכָם וְלֹא יוּכְלוּ לְסַבֵּל הַנִּסְיוֹנוֹת (עֵינִי תוּי"ט), דְּעַקֵּר נִסְיוֹן הָעֲנִי הוּא לְבוֹא עַל יָדֵי זֶה לְשִׁפְלוֹת רוּחַ כְּמוֹבָא לְעִיל וְהֵבֵן, וּמוֹבָא בְּסוֹף דְּנִיָּאֵל "יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצְרְפוּ רַבִּים וְהַרְשִׁיעוּ רַשְׁעִים וְלֹא יִבִּינוּ כֹּל רַשְׁעִים וְהַמְשַׁכִּילִים יִבִּינוּ" עַד כָּאן, אֲבָל יִדְעֵנוּ מִפִּי הַקְּבֵלָה כִּי נִסְיוֹן הָעֲנִיּוֹת יִהְיֶה סוֹף כֹּל הַצְּרוֹת וְקֹץ גְּאֻלְתָּנוּ.

לג. במשך כל הגליות כבר נתקן מלבד ה"שירים" שנתקנים עתה על ידי עניות

וּבְזֶה יִתְבָּאֵר הַמֵּאֱמָר שֶׁהִתְחַלְנוּ בְּעִזְרַת ה', כִּי זֶה הַבְּרָזָא סוּמְקָא רוּמָז לְעֲנִיּוֹת כְּמֵאֱמֵר רַז"ל, שֶׁכֵּן סוּמְקָא עוֹלָה עִם הַכּוֹלֵל כְּמִסְפָּר "יִצְחָק" שֶׁהוּא בְּבַחֲיַנַּת דִּין, וּמִסְפָּר א' רוּמָז לְאֵלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם הַרוּמָז שֶׁמִּקְבָּלִים עַל עַצְמָם כֹּל הַדִּינִים בְּאַהֲבָה וּמִתְחַזְּקִים בְּבִטְחוֹן ה' בְּגַדְל אֲמוּנַתְם בֵּה', וּבְרָזָא עוֹלָה כְּמִסְפָּר י' פְּעָמִים שֵׁם אֶקְיָה כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּרִכוֹת ט') אִמֵּר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמוֹשֶׁה לֵךְ אֲמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אֶקְיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם, אֶהְיֶה עִמָּכֶם בְּגִלוֹת זֶה וְאֶהְיֶה עִמָּכֶם בְּשַׁעֲבוּד מַלְכוּת, וְכָל זֶה לְרַמּוֹז לָנוּ כְּשֶׁכִּבֵּר הִגִּיעַ עַתָּה גְּאֻלְתָּנוּ וּפְדוּתֵנוּ נִפְשָׁנוּ בְּקָרוֹב, וְכֵן "כִּי בְרָזָא סוּמְקָא" עוֹלָה כְּמִסְפָּר חֲמַת שְׁזָה יִהְיֶה סוֹף וְסִיּוּם הַחֲמָה לְיִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה חֲמַת הַמְּלִךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שְׁכָכָה, וְלָכֵן זֶה ה' בְּרִ'זִיא יָאֵה מְאֹד לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה יִהְיֶה הַפְּרוּשׁ כִּי לְכַאוּרָה לָמָּה צָרִיךְ הוֹרְדָא סוּמְקָא, הֲלֹא טוֹב יוֹתֵר לְצַבּוֹעַ הַסּוּס בְּצַבֵּעַ אָדָם סָבִיב הַצְּוֹאֵר, רַק זֶה אֵינּוּ נֶאֱהָ שֶׁבְּעַצְמֵיּוֹת יִהְיֶה דִין הַמוֹרָה סוּמְקָא עַל דִּין חֵס וְחִלְיָהּ, רַק הַסּוּסִיא כְּלוֹ חוֹרָא כִּי כִּבֵּר נִתְלַבֵּן כֹּל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּצָרוֹת שֶׁל כֹּל הַדּוֹרוֹת וְכָל מִינֵי גְזֵרוֹת רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, וְלֹא נִשְׂאֵר רַק שִׁירִים, וְזֶה נִתְקַן עַל יְדֵי עֲנִיּוֹת כְּמוֹ בְּרָזָא שֶׁהוּא רְצוּעָה קִטְנָה כְּפָרוּשׁ הַתוֹסֵפוֹת בְּחִגְיָהּ הַמוֹרָה עַל מִדַּת הַדִּין וּבְעַצְמוֹ הוּא כְּלוֹ רַחֲמִים, לָכֵן אֲמָרוּ רַז"ל בְּבְרָכוֹת (נ"ו): הַרוּאֵה סוּס לָבָן בְּחִלּוּם בֵּין בְּנַחַת בֵּין בְּרָדוּף יִפֶּה לוֹ, פְּרוּשׁ כִּי לְפַעְמִים טוֹבַת הָאָדָם הוּא לוֹ לְרַעָה חֵס וְחִלְיָהּ וּמְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאָיו וְכוּ' וְגַם הַדִּינִים לְפַעְמִים

לדחותו מתשובה, אבל סוסיא חורא מורה שיצמח לו חסדים, ולכן בין בנחת, הפונה, שיצמח לו ישועה בנחת ובהרחבה, ובין ברדוף בין על ידי רדיפות חס וחלילה, אבל פלו הוא לרחמים בלי שום דין כלל כמו סוסיא חורא מה שאין פן סוס אדם קשה ברדוף.

לד. בצער דכדוך העני מביט הקדוש-ברוך-הוא עלינו ברחמים ואף שאין בנו מעשים

ובזה יתפרש בעזרת ה' קפיטל ע"ד בתהלים, המדבר על סוף גלותן של ישראל, כמו שכתוב (שם יח) זכר זאת אויב חרף ה' ועם נבל נאצו שמך, ואמר אחר כך (שם יט) אל תתן לחית נפש תורף, שזה קאי על עפוי"ם הנמשלים לחיות ברא כפי התרגום, ואל תמסר להם נפש תורף. הגם כי אין אנחנו משיגים התורה רק בבחינות נפש שהוא בבחינת עשיה וידוע למבין, אף על פי כן בזו הבחינה גם פן תרחם עלינו כי תביט מעלתנו נגד האמות, וגם ברזא סומקא ובפרט לפי הגרסא ורדא סומקא עולה כמספר "חית", כי בעת עניותנו לא די שלא מרחמים עלינו, רק אדרבא המה נעשים אלינו כמו חיות לגזר כל מיני גזרות חס וחלילה, "חית עניף" זה קאי על ישראל הקדושים כפרוש התרגום, שהמה סובלים עניות וממשיכים על עצמם חיות אלקות מתוך הדין, "חית" כמספר ברזא סומקא, "אל תשכח לנצח" שישפיק בזה לנצח שונאינו, "הבט לברית" שיהא בזה תקון לברית כמובא לעיל כי העניות הוא תקון לזו המדה, "כי מלאו מחשבי ארץ" כי כל האמות יתהפכו למינות, "נאות חמס" והמה חומסים וגוזלין את ישראל, "אל ישב דך נכלם", פרוש, בזה לא נשוב נכלם, שנצפה שעל ידי זה יצמח לנו הגאולה במהרה דידן, "עני ואביון יהללו שמך", אנחנו מהללים שמך גם בעניותנו ובכל דחקותנו, וזה לבד די שנושע, בזכות זה "אל תשכח לקול צרריף".

עני כמספר קול כי אצל העפוי"ם כתיב (ישעיה ח, כא) והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלקיו, אבל אנחנו ישראל הקדושים מהפכים העני לקול התפלה שהוא "קול קול יעקב", קול קול עולה כמספר רע"ב, בעת עני ורעב המה נעשים צוררים וקמים לה', אבל ישראל הקדושים מהפכים אותו לקול קול יעקב לצעק בתפלה ותחנונים, וממילא יחדלו ויפסקו הידים ידי עשו, ונגאל בגאולה שלמה במהרה דידן אמן.

וזה לשון הזהר קדוש פרשת יעקב (רע"ג) אלא בגין דכל עמא ולשנא - "והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלקיו ופנה למעלה", אבל ישראל אנו קימא דקדשא בריך הוא בהאי מדה ולא אכחישין ביה, ובג"כ במדה דא יתפרקון דכתיב (תהלים יח, כח) ואת עם עני תושיע.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שלא יאמר פי דבר שלא פרצונך, כי כל אלו הדרושים כתבתי ברמז ובקצור נמרץ בכסוי טפחים, כי לא יכלתי

להתאפק מלחזק לבבות ישראל הקדושים בעת צר וחשך כזה אשר לא הייתה עוד כמוהו מעולם. ובאלו הקדמות אפשר לבאר הרבה פסוקים ומאמרים, רק אי אפשר להאריך כאן ביותר בזה החבור כי אין הנני מספיק, רק לחזק לבבות ישראל הקדושים שלא ירפו ולא יתנאשו מן הרחמים חס וחלילה, ולא ירפו מלעסק בתקון ובתשובה, ובפרט העקר הגדול לשוב תמיד על פגם מדת היסוד, כי על ידי זה באים כל הבלבולי מח וכל הצרות, וכל עקר גאלתנו ופדות נפשנו תלוי בזה, ואל יקל בעיניך אחי אהובי זה החטא ומה שבכחך לתקן עשה, כי לפי ערך תקונו בזה כן ישלם נפשו לעתיד, כאשר נאריך בזה במקום אחר אם יעזרנו ה' ברב רחמיו.

לה. עקר העני וקשי הגלות על מנת שנתפלל תפלות רבות כי בתפלה תלוי כל תקוננו

ונחזור לענינו, דהנה עכשו קדם ביאת המשיח צריכים אנחנו להתנסות בכבד ובקשי הגלות, לכן יתחזק כל בר ישראל באמונתו לאלקיו ובגדל הבטחון ויתמיד לבקש רחמים מה' על כל דבר ודבר ולא ירפה מזה חס וחלילה, כי זה פלל ועקר גדול בעבודת בר ישראל. אבל כל התפלות יהיו הפל באמונה שייבקש שיהא רק באפן כזה שתהא לרצון ולנחת רוח לבוראנו יתברך שמו, ולא מה שנדמה בעינינו לטוב. וגם יבקש וירבה ברחמים שתתחזק אמונתו ובטחונו באלקיו, והגם שרואה שתפלותיו אינם נשמעים לא יחוש ולא יפל דעתו מזה, כי ידוע מדברי בעל שם טוב ויתלמידיו הקדושים, שאין לה תפלה בעולם ובפרט מבר ישראל הקדושים השופך לבו להי שתהא נאבדת חס וחלילה, רק התפלה צריכה לפעמים בעולמות העליונים לצרף איזה תקון ועליה אשר גלוי רק למעלה, וכמובא בתולדות הקדוש ובמדרש פינחס, ולעתיד לבוא יבואו כל אלו התפלות לפני ה' ויהפכו לאורות גדולות ועצומות שיתענגו בהם ישראל הקדושים עושי רצונו, וגם לפעמים תתקבל התפלה לאחר זמן שלפעמים עומדת התפלה מבחוץ מפני שהמקטרגים אין מניחים שתתעלה, ובעת רצון תדחק עצמה זו התפלה ותתעלה, כי דבור של תפלת ישראל אינו הולך לריק חס וחלילה, כאשר הארכת בספרי טהרת הקדש. ולכן יתעקש כל בר ישראל בתפלותיו להי לבקש תמיד על נפשו שתתקרב להי ולא תדחה, ולא יהא ביאתו לזה עולם לריק ולא ישגיח על כל אשר נראה לו שמדחין אותו מן השמים, רק הוא יעשה את שלו להרבות תחנונים להי ואלו התחנונים לא יאבדו חס וחלילה, ובעת יקריבו דינו לאחר אריכות ימיו לפני בית דין של מעלה יראה כמה טובות עשו לו כל אלו התפלות. ומובא בתנא דבי אליהו (אליהו זוטא פ"ו) אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה אין אתה יכול לעמד על כל מדותיו, אלא הריני מודיעך מקצת מדותי, כשאני רואה בני אדם אף על פי שאין בהם תהלה ושבח של תורה ומעשים טובים לא במעשה ידיהו ולא במעשה אבותיהו, אלא רק בשביל שהו עומדין

וּמוֹדִין וּמְבַרְכִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְרַבֵּין תַּחֲנוּנִים לְפָנַי אֲנִי נֹזֵק לָהֶם וְכוֹפֵל לָהֶם
מְזוֹנוֹתֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב, יז) פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעֲרֵר וְלֹא בָּזָה אֶת
תְּפִלָּתָם עַד

לו. העושה תשובה מתוך עניותו משמח להקדוש- ברוך-הוא עתה - יותר ממה שגרים קדם צער לה' מעונותיו

וְעוֹד אֲכַתֵּב לָךְ כָּל בְּעִנְיֵי קִבְּלַת יְסוּרִים בְּאַהֲבָה, כִּי תִדַּע בְּנִי כִּי יְסוּד
הַתְּשׁוּבָה וְהוֹדוּי, כְּמוֹ שֶׁהִקְשָׁה בְּסֵפֶר "חֶסֶד לְאַבְרָהָם" בְּשֵׁעַר הוֹדוּי
וְתְשׁוּבָה, הָאֵיךְ אִפְשָׁר שְׂרָשַׁע כָּל יָמָיו הַכְּעִיס אֶת בּוֹרְאוֹ וְאַחַר כֵּן יָשׁוּב
הַכֹּל לְאֵיתָנוּ בַּתְּשׁוּבָה. וְתִרְצֶה כִּי יֵשׁ שְׂאֵדָם חוּטֵא חֵס וְחִלְיָה וְנִגְזַר הַדִּין
עַל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ הַסִּימ שְׂמַח שְׂמַחָה גְּדוֹלָה לְיִסָּר זֶה הָאִישׁ, וְכֹל
הַחִיצוֹנִים שְׂמַחִים עַד מְאֹד, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַטְעֵר בְּשְׂמַחְתָּם,
וְכִשְׂאֵדָם שָׁב בַּתְּשׁוּבָה וּמִתְוַדָּה, אִזּוֹ הַחִיצוֹנִים מְצַטְעֵרִים בְּצַעַר גְּדוֹל יוֹתֵר
מִשְׂמַחְתָּם שֶׁהָיָה לָהֶם מִקְּדָם, וּבְזֶה נַעֲשֶׂה שְׂמַחָה גְּדוֹלָה לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא כְּבִיכּוֹל, וְזֶה הַשְּׂמַחָה עוֹלָה כְּפִלֵי כְּפִלִים נֶגֶד הַצַּעַר שֶׁהָיָה לוֹ לְהֵשֵׁם
יְתַבְּרָךְ מִקְּדָם. וּבִפְרָט כִּשְׁהִבֵּר יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר בַּתְּשׁוּבָה וּוְדוּי וְאַתָּה צָדִיק
עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ וּמִקְּבֵל דֵּינוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּאַהֲבָה כְּמִבְּאֵר שֶׁם
בְּמֵאֵמֶר הוֹדוּי. וּבִפְרָט בְּאֵם נְתִיבָר בְּעִנֵי וּבְצָרוֹת מְשֻׁנוֹת רַחֲמָנָא לְצִלּוֹן
וְאוֹמֵר וְדוּי וּמִתְחַרֵּט וּמִקְּבֵל דֵּינוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְכַפֵּר עוֹנוֹתָיו,
אִזּוֹ נְתַמְלֵא הַסִּימ וְכֹל כֵּת דְּלִיָּה מְלֵא בּוֹשָׁה וְיִסוּרִים עַד אֵין קֶץ, וְיִקְרָא
דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נִתְעַלָּה בְּזֶה לְעֵלָא וְלְעֵלָא וְשְׂמַחָה גְּדוֹלָה בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת,
וְהוּא בְּכֹל תְּשׁוּבָה מְאַהֲבָה אֲשֶׁר זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ בְּזִכְיוֹת, וְאַשְׁרֵי חִלְקוֹ
וּמָה נְעִים גּוֹרְלוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ לוֹ תַּקִּיפוֹת וְעַז כְּזֶה.

לְכֹן מוּבָא בְּשֵׁם ה"בַּעַל שֵׁם טוֹב" הַקְּדוֹשׁ שְׂאֵם אָדָם מְצַטְעֵר חֵס וְחִלְיָה
בְּאִיזָה צַעַר גְּדוֹל יִבְקֶשׁ רַחֲמִים מֵה' שְׁלֵא יִקְחוּ מִמֶּנּוּ מִדַּת הַבְּטָחוֹן, כִּי
בְּאֵם מִתְחַזֵּק בְּבִטְחוֹן אִזּוֹ אֵין צָרִיךְ לִירָא מְכֻלוֹם, כִּי כֹל כַּחוֹ שֶׁל הַיִּצָּר לְטַל
מִהָאָדָם הַבְּטָחוֹן וְלִהְפָּחִידוֹ בְּמֵינֵי פְחָדִים, וּבְזֶה מְעוֹרָר עָלָיו דֵּינִים חֵס
וְחִלְיָה, כְּמוּבָא בְּבִרְכוֹת דָּף ס' כִּי הַמְּפָחַד מְבִיא עַל עַצְמוֹ יְסוּרִים חֵס
וְחִלְיָה שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ג, כה) פָּחַד פְּחָדָתִי וַיִּאֲתַנֵּנִי, וְכִמוֹ שֶׁהִבֵּאתִי בְּמִבּוֹא
הַשַּׁעַר בְּשֵׁם הַרְה"ק ר' נֶתַן שְׂפִירָא בְּסֵפֶר הַקְּדוֹשׁ תּוֹרַת נֶתַן, שֶׁאֲפִלוֹ אִם
יֵשׁ גְּזָרוֹת וְחִלְיָה בִּישׁוּן בְּעוֹלָם חֵס וְחִלְיָה, אִזּוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְּפַחַד מִזֶּה אֵין
לְהַסִּימ שְׁלִיטָה עָלָיו, כִּי בְּטָחוֹן וְאַמוּנָה דּוֹחִין כָּל הַדֵּינִים וְכֹל הַמְּקַטְרָגִים,
כִּי בְּחִינָתָם הוּא בְּחִינַת אָבָא כְּמוּבָא בְּפַע"ח שְׁעַר הַתְּפִלִּין, וְשֵׁם אֵין שׁוּם
דִּין רַק הַכֹּל חֶסֶד וְרַחֲמִים. וּבִפְרָט שְׂפִירָא מִן שְׂאֵין שׁוּם תְּנוּעָה קֵלָה וְשׁוּם
סִבָּה קֵלָה שֶׁיְהֵא בְּמִקְרָה חֵס וְחִלְיָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (ערכין ט"ז) הֵיכִי דְמִי
יְסוּרִים אֲפִלוֹ נִתְהַפֵּךְ לוֹ חִלּוּקוֹ, וְעַל כָּל מֵינֵי יְסוּרִים קֵלִים יִאֲמִין שֶׁהוּא
הַשְּׂגָחָה. וְעַקֵּר הַכֹּל שִׁיתָן אֶל לְבוֹ הַרְהוּר תְּשׁוּבָה וּוְדוּי וְיוֹדָה לְה' וְאִזּוֹ יִפְטֹר

על ידי זה מיסורים גדולים כמובא בספרי תלמידי בעל שם טוב ז"ל, ואם נקיים ישמח ישראל בעושי מה שהקדוש-ברוך-הוא עושה עמנו, אז יקיים בנו סיפא דקרא יהללו שמו במחול במה שימחל הקדוש-ברוך-הוא עונותינו, ויקרב אותנו לעבודתו יתברך שמו אמן.

לו. תקון נפלא לבקש פרנסה עבור אחרים

ותדע אחי כי כמו שצריך לבקש רחמים בשביל עצמו ככה צריך לבקש רחמים בעד חברו ולהשתתף בצערו ובפרט אם חברו מספר לו צער, ואז הקדוש ברוך הוא משפיע עליו גם כן רחמים וחסדים. ואעתיק לך לשונו הקדושה של "נעם אלימלך" בלקוטי שושנה וז"ל: - אמרו בגמרא (גיטין ז) מי שיש לו צעקת לגימה על חברו ודומם, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו דין, נראה לי הפרוש מפני שהאדם יש לו להתפלל תמיד בעד חברו, שלעצמו אינו יכול לפעל כל כך שאין חבוש מתיר כו', אבל על חברו הוא נענה מהרה, וכל אחד יש לו להתפלל בעד חברו ונמצא זה פועל לזה חפצו וזה לזה עד שכלם נענים. וזה שאמרו (סנהדרין כ"ז) ישראל ערבים זה לזה פרוש ערבין לשון מתיקות כמו וקולך ערב, מפני שממתיקים זה לזה בתפלתם שמתפללין כל אחד בעד חברו ועל ידי זה הם נענים. ועקר התפלה הוא המחשבה, מפני שבמחשבה יכול בנקל להתקבל תפלתו בעבור שאין עליה קטרוג, וזהו פרוש כל מי שיש לו צעקת לגימה על חברו שצועק בשביל חברו שאין לו פרנסה, ודומם פרוש שמעלה תפלתו בעולם המחשבה, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו דין פרוש שפועל רצונו הטוב ונענה בתפלתו ע"כ: וכל שכן האיד צריך לכל בר ישראל להשתתף בצרות הכלל ולבקש רחמים עליהם ולא להחזיק עצמו לענו בזה כי מי אנכי, רק כל אחד יכון בברכת המזון וגם בתפלה ותהלים, בפרט אם זוכה לעשות תקון חצות יעורר רחמים על כנסת ישראל שהמה בצער ובשפלות, ואמרו רז"ל (תענית י"א) כל המששתתף בצערן של ישראל יזכה לראות בנחמתם במהרה בימינו אמן.

לח. סגלות לפרנסה

ועתה אכתב קצת סגלות לפרנסה מדברי הצדיקים ומהמובא בספרי יראים. ראשית כל כתבו הספרי יראים לומר בכל יום פרשת המן (רבינו בחיי בשלח) ויתמיד לבקש מה' על פרנסה, ויתן אל לבו אמונת השם שכל ענין וענין הכל משגח מאת הבורא ובה מבטח שלא יחסר פרנסתו. ומובא בספרי יראים לתן מעשר מכל רוח שמרויח או מהמעות שבא לידו, וזה סגלה נפלאה לשפע פרנסה, ועין בזה בספר דרך משה ענינים נפלאים, ועוד כתב בניצוצי אורות פרוש על הזהר הקדוש מהחיד"א ז"ל ויקהל רי"ח, שייכנו בברכת המזון בכונה ובשמחה, וזה סגלה גדולה לפרנסה

ולהמשכת השפעה, ויכונן לברך השכינה שהוא מלכות ורמז לדבר: "ברפת ה' היא תעשיר" (משלי י, כב) פרוש מעשיר למברך, אבל יקים סיפא דקרא ולא יוסיף עצב עמה, דהינו שייברך בשמחה עד כאן לשונו. ובמדרש פינחס מביא סגלה לפרנסה, לומר בכל יום הייג עקרים, ויזהר כל בר ישראל בזה לומר בתמידות האני מאמין, ומסגל מאד לחזק האמונה והבטחון, ונהגו הרבה עובדי ה' לומר זאת קדם השכיבה לאחר קריאת שמע שעל המטה, וגם תקף בעמדו מן המטה. כן ראיתי בשם הרב הקדוש ר' פינחס מקאריץ שתקף כשיתעורר האדם יהיה ראשית דבוריו שלו השלש עשרה אני מאמין, וזה סגלה לחזק האמונה על כל היום. וגם כתוב במדרש פינחס סגלה לפרנסה, שיאמר אגרת הרמב"ן בכל יום כי כתוב שם: "כי ביום שיאמר האגרת יענוהו מן השמים כאשר ישאל". וגם כתוב שם במדרש פינחס שזה סגלה שיתמיד בלמוד התורה, והפרשת מעשר מכל רוח ולא ישקר בפרנסתו, ובטחון לה', ויתמיד בתפלה על פרנסה, ואם יהא נזהר בכל אלה, אפלו אם יהיה בעל חוטא חס וחלילה יהיה לו פרנסה בעזרת ה'.

ועוד כתוב שם סגלה לפרנסה ולכל דבר, לומר התהלים עד גמירא בלי הפסק "יהי רצון" בינתים, וכל שכן בדבור אחר, וזה סגלה נפלאה. ועוד כתבו הס"י סגלה לפרנסה שישב בסעודת מלוה מלכה עם חבורת מרעים ויספרו מבעל שם טוב הקדוש. ועוד מובא בספר בארת המים מהרב הקדוש ר' הירש מרימאנוב זי"ע, להיות בשמחה תמיד שלא לילך בדאגות ובעצבות חס וחלילה כי זה לא יועיל כלום, וזה סגלה גדולה לפרנסה, ונתן רמז לדבר "והיית אד שומח" סופי תבות השם חת"ך שהוא שם הפרנסה, ואל תאמר כשאי אפשר לקיים הכל, תניח מכל וכל, רק תקים מאלו הדברים מה שבכחך, והי' יהיה בעזרה לצרף מחשבתך לטובה.

לט. כמה מצוות גדולות מקים זה המבקש על פרנסתו

ועתה נבוא לחשבון המצוות אשר יכול כל בר ישראל לקיים בשעה שמבקש על פרנסה. ראשית יכונן לקיים מצוה מפי הקבלה שהוא מורה על מצוות שאלת הפרנסה, כמובא לעיל בשם תנא דבי אליהו מהפסוק (זכריה י, א) שאלו מהי מטר בעת מלקוש ה' עשה חזיונים ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה, פרוש הקדוש-ברוך-הוא יתן בעבור איש אחד עשב בשדה - כל מיני השפעות טובות, הפונה אם תשאל פרנסה מהי ישפיע בזכותך פרנסה גם לרבים, דכתוב (תהלים קמה, טו) עיני כל אליך ישברו, דהינו שמבקשים פרנסה מהי, ואתה נותן להם את אכלם בעתו הקדוש-ברוך-הוא מזמין ומשפיע הצטרכות האדם בעתו ובזמנו, ועל פי רב בשעה שכבר נתיאש מן הרחמים, כדי שיהיו תמיד עיניו נשואות לאביו שבשמים לבקש ממנו כל צרכיו.

וְשֵׁנִית מִצּוֹת אֲמוּנָה שֶׁהוּא אֲנָכִי ה' אֱלֹקֶיךָ (שמות כ, ב) שֶׁמֵּאֲמִין שְׁכָל פְּרָנְסָתוֹ וְכָל תְּנוּעוֹתָיו הִכָּל מִשְׁגָּח מֵעַם ה' בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.

וּמִצּוֹת בְּטָחוֹן עַל פִּי קִבְלָה בְּטָחוֹ בַּה' (ישעיה כו, ד) וְשֶׁהוּא מִצְּוָה עַל פִּי תוֹרָה תְּמִים תִּהְיֶה (דברים יח, יג) וְגו' שֶׁהוּא נִמְנָה בֵּין תְּרִי"ג מִצְּוֹת לְדַעַת הַרְמַב"ן, שֶׁנִּכְלָל בָּזֶה מִצּוֹת בְּטָחוֹן, דְּהֵינּוּ שְׂאִינוּ דוֹאֵג מִיּוֹם לַחֲבָרוֹ, וְשֶׁלֹּא יִפְחָד מְסִימָנִי כּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּמִמְקָרִיִּים הַשּׁוֹרֵר בְּעוֹלָם רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, שֶׁלֹּא יִפְחָד מִשׁוּם דָּבָר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּכָלֵל תְּמִים תִּהְיֶה.

וּמִצּוֹת יִרְאַת הַשֵּׁם שֶׁצָּרִיךְ לִירָא כְּמוּבָא בְּזֵהר הַקְּדוֹשׁ שֶׁצָּרִיךְ לִירָא שֶׁלֹּא יִגְרְמוּ עוֹנוֹתָיו מְנוּיעוֹת הַשִּׁפְעַ וְיִגְרַם צַעַר לְמַעְלָה, לְכֹן צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ שְׂיִחְזִיר זֶה הַשִּׁפְעַ, לְהַמְשִׁיךְ מֵהַ שִׁנְפָּסֵק בְּעוֹנוֹתָיו וּיִקָּיֵם מִצּוֹת יִרְאַה, וְגַם אִם יִזְכָּה לְבַקֵּשׁ שְׂיִתְמַלֵּא שִׁפְעַ לְשִׂכְיִנַּת עֲזָנוֹ שֶׁתִּהְיֶה בְּכַחַה לְהַשְׁפִּיעַ לְכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים, כִּי אֵין שְׂמִיחָה לְהַשְׂכִּינָה הַקְּדוֹשָׁה רַק כְּשֵׁיט בְּכַחַה לְהַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים כָּל טוֹב, דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְנוּיעָה מִסַּבַּת עוֹנוֹתָיו, וּיִקָּיֵם בָּזֶה מִצּוֹת אֶהְבֵּת הַשֵּׁם.

וְאִם יִשְׁתַּתֵּף עֲצָמוֹ בְּצַעַר יִשְׂרָאֵל וּיִבְקֵשׁ גַּם בְּעַד פְּרָנְסוֹת חֲבָרוֹ בְּכָלֵלוֹת יִשְׂרָאֵל יִקָּיֵם מִצּוֹת וְאֶהְבֵּת לְרַעֲךָ כְּמוֹד (ויקרא יט, יח).

וְאִם יֵשׁ לוֹ צַעַר בְּעִנְיָנֵי פְּרָנְסָתוֹ וּמוֹדָה וּמִשְׁבַּח לְהַבּוֹרָא, אֲזִי מְקַיֵּם מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַצְדִּיק דֵּינוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא וְיִדְעַת הַיּוֹם כִּי כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֱלֹקֶיךָ מִיִּסְרְךָ (דברים ח, ה) מִמִּנְיָן תְּרִי"ג לְדַעַת הַסַּמ"ק.

וְאִם מִתְבוּנָן בְּחֶסֶד שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּכָל פַּעַם בְּעִנְיָנֵי פְּרָנְסָתוֹ, וְאֲזִי יִכּוֹן לְקַיֵּם בָּזֶה מִצּוֹת עֲשֵׂה לְדַעַת רַבְּנוֹ יוֹנָה הַמּוּבָא בְּחֶרְדִּים לְהוֹדוֹת עַל חֶסֶדֵי הַשֵּׁם שֶׁהוּא מְכַלֵּל (דברים ח, ב) וְזִכְרָתָ אֶת כָּל הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ. סָד הִכָּל שְׂמוּנָה מִצּוֹת עֲשֵׂה.

מ. קטעים קצרים מפסוקים ומחז"ל מענין העניות שבסוף יומיא

א. "וְאָפֶס עָצוֹר וְעָזוֹב וְכוּ'" - אֵין בּוֹ דְּוָד בָּא עַד שֶׁתִּכְלָה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס וְכוּ', כְּשֶׁתִּגְדֹּל הָעֲנִיּוֹת וְכוּ', וְיִתְדַלְדְּלוּ בְּעֲנִיּוֹת נְמַרְצָה וְכוּ', וְעַל דְּלוּתָם וְשִׁפְלוּתָם יַחוּס עֲלֵימוֹ וְכוּ'.

ב. "וַיִּקֶּר יֶאֱמִיר הַגָּפֹן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהֵינִי בְּיָקָר וְכוּ'" - שֶׁהִיקָר יִגְדֹּל עַד לְמַעְלָה.

ג. "שלישית רָעב גדול, ותורה משתפחת מלומדיה וכו'", ופרש רש"י, מתוך שאין להם מה לאכל.

ד. "שכר האדם לא נהיה וכו'", כשתראה דאין שום אדם משתכר, והינו כדאמרן עד שתכלה פרוטה מן הכיס וכו', עד שיהיו כל השערים שקולין, אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא וכו'.

ה. "אם ראית דזר שמתמעט והולך, חכה לו, שנאמר: 'ואת עם עני תושיע', דהינו בממון, שהעניות מוסיפה והולכת ואינה פוסקת וכו'.

ו. בההוא זמנא אליו מארי מתניתו וכו' שעתא דחיקת לון דיהון בצערא ביגונא בעניותא וכו'.

ז. וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדחיקא ביגונא וכו'.

ח. ותהי האמת נעדרת וכו', ונסכרים שערי פרנסה וכלכלה וכו'.

מא. בגלותא בתראה תתחלף גזרת המיתה בעניות - והעשירים לא יעשו חסד עם בעלי התורה

כתב ב"רעיא מהימנא": דיומין ייתון דיתקיים בהו כמפקנו דמצרים דאתמר ביה (שמות א, ו) "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא", ובגלותא בתראה לית מיתה אלא עני, דעני חשוב כמת, לקים בהון (צפניה ג) "והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה'" לאתקומא בהון (שמות ה) "נרפים אתם נרפים" - נרפים הם באורייתא, נרפים הם למעבד טיבו עם מארי תורה ואנשי חיל המסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו וכו', דאנון משקרין ואמרין דכבד המס עליהו, ובגין דא לא יעבדון טיבו וכו'.

מב. נסיון העני יהיה סוף התקון

כתב בספר "שלחן הטהור" במאמר אמונה ופרנסה: ובכן אבוא, בעזרת השם לבאר זה המאמר בענייני גאלה. תדע, אחי, כמו שכתבתי למעלה בשם הזהר הקדוש, שקדם ביאת המשׁיח יתגברו הנסיונות והצרות, רחמנא לצלו, ובעקר נסיון העני, וזהו תכלית התקון, כמובא בזהר הקדוש פרשת עקב (דף רעג) במדה דין יתפרקון [במדה זו שהיא העניות יפדו ישראל מן הגלות], דכתיב "ואת עם עני תושיע". והוא גם כן מטעם הנ"ל, לפי שראה הקדוש-ברוך-הוא כי "וידל ישראל מאד" בענייני תשובה ועבודה ואין עוזר, לכן יצרפם בצרות העניות ודחקות בפרנסה למען תהא כפרה לעונותיהם, וגם שיהא תרוץ מספיק על עונותיהם - שהיו שוגגים

ואנוסים מגדל העניות המעביר על דעת קונו, חס וחלילה, ואמות העולם יתגברו בגזרות משנות, ועקר במסים וארנונות, והקדוש-ברוך-הוא מחליף להם העני במקום מיתה, כמובא בזהר הקדוש המובא לעיל, ומזה יצר לישראל מאד. והנה זה העני יהיה תכלית התקון של חטא אדם הראשון, וסימנך: אין בסוף אלא מה שבראש. דהינו, כי אדם הראשון נתרצה בזה שאמר לו השם "בזעת אפיד תאכל לחם", כמובא בפסחים (ק"ח), כי זה דיקא עקר תקון וברור ניצוצות הקדושים על ידי גדל לחץ הפרנסה, לכן זה יהיה דיקא סוף התקון.

מג. מדאגת העניות יבואו ישראל מן הגלות

מובא ב"תקוני הזהר": דבר אחר (יונה ב) "וימן ה' דג גדול לבלע את יונה - דא עניוהא דאיהו עצב, ונוקבא דליה עצבון. נקבא דגה. דא הוא (שם) "וינתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעי הדגה". מפכנא דעניוהא דמטי למעוי דישראל. בההוא זמנא (שם) "ויאמר ה' לדג (קכ"ז) ויקא את יונה וגו'". מדחקא דדאגה דלהון דדואגין מן עניוהא. מדחקא יפקון מן גלוהא, הדא הוא דכתיב (שמואל ב, כב) "ואת עם עני תושיע". דא נבואה דיונה דנתנבא דפקון ישראל מן גלוהא בדאגה (ס"א בדוחקא) דעניוהא.

באור על תקוני הזהר מהרבי הקדוש בעל "דרכי תשובה" ז"ע: דרש הקא שהוא מלשון דאג"ה של עניות וחסרון כ"ס שהוא קשה מכל היסורים וכו', וזה הסימן של סוף הגלות, וכמאמר חז"ל בש"ס (סנהדרין צט ע"ב) "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס" וכו', שהוא לשון דאג"ה מדחקא דעניוהא. דעל ידי הדחקא דדאגות עניוהא וחסרון כ"ס ישלימו סאתם לגאל וכו', כמו שהיה בגאלת מצרים, שהיו עניים מתורה ומצוות, והקדוש-ברוך-הוא גאלם ופסח על הפתח אף על פי שלא היה להם זכות מסטרא דחסד וכו', כן יהיה גם לעתיד, שהקדוש-ברוך-הוא יגאלנו מסטרא דחסד אף על פי שלא תהיה בדינו זכות וכו'. כלומר, כמו במצרים שהיו עניים ויצאו בימינא על ידי דחק העניות וכו', שהוא גם כן בבחינת דחקא דעניוהא, שבקשה היונה שיהיו מזונותי מורין פזית ומסורין בידיך ולא ביד בשר ודם, כן עתה בגלות, בעוונותינו הרבים, יש הרבה עניים ואביונים שמזונותם מסורין ביד בשר ודם וכו'. וכן כל עבדא דמבול ושליוחית היונה מתפרש הכל על ענין הגלות האחרון הזה והגאלה העתידה. (באר לחי ראי).

מד. קדם הגאולה תחלה יהיה שפע גדול ואחר כך יהיה דחק גדול - נסיון האמונה יגדל למאד

מובא בספר "ילקוט אוהב ישראל": בשנת תקפ"ה בסעודת חנכה אמר, אשר הסמאל נתחדשה אצלו דרך חדשה, הינו שישפיע לישראל שפע גדול כל כך, אשר מי שהרויח עד הלום למשל אחד רובל כסף בשבוע, ירויח עשרה. ומי שהרויח עשרה - ירויח מאה רובל כסף, ויגביה ההוצאה עד אין שעור. וקדם ביאת הגואל יקח הסמאל השפע בחזרה, ותהיה דחקות הפרנסה, עד שאיש את רעהו חיים בלעו, ותהיה הסתרה גדולה כנאמר (דברים לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר", הינו שהבר ישראל שיסור מדרךכו הטובה יצליח דוקא, והבר ישראל אשר ירצה להתחזק באמונתו, יהיה מכרח להתחזק בשתי ידיו בתרוב פיפיות, וזה ישאר באמונתו.

וכמו ששמעתי מהרב הצדיק רבי ברוך נכד הבעל שם טוב שאמר לי: "אשר קדם ביאת הגואל יהיה צריך ללמד הפשט בפסוק (תהלים מו) "אלקים לנו מחסה ועוז וגו' על כן לא נירא בהמיר ארץ" - אפלו ימירו כל העולם דתם, חס וחלילה, לא אירא ואבוש באמונת השם יתברך, אלא אשר דבוק באמונתו יתברך באמונה שלמה, שהוא בורא ומנהיג כל הברואים. (ארץ החיים")

מה. קדם הגאלה תהיה השפעה גדולה ואחר כך תפסק, והינו חבלי משיח

מרוז'ין זי"ע אמר פעם: "לפני ימות המשיח תהא השפעה גדולה, וממילא תהיה ההוצאה גדולה לפי היכלת של רבוי ההשפעה, אך אחר כך תפסק ההשפעה ותשאר רק ההוצאה לבדה שפבר נתרגלו לה, והינו חבלי משיח. (יגר ישראל, ערך חבלי משיח)

מו. "פחד מאד ממצב הפרנסה קדם ביאת הגואל"

הרבי הקדוש מקאצק זי"ע: בשעה שבני ישראל יהיו טרודים מאד מדאגת פרנסה, אז יבוא משיח.

האדמו"ר הקדוש הרבי מנחם מנדל מקאצק זצלה"ה היה מדבר איך שהיו הגאונים רוצים להביא משיח בדרך אחת ולא עלתה בידם, ואחר רצו בעלי התוספות להביא משיח ולא עלתה בידם, ואחר כך רצו הפוסקים להביא גם כן משיח ולא עלתה בידם, ואחר כך רצו המוכיחים והצדיקים להביא בדרך אחרת ולא עלתה בידם, וסיים ואמר: "ולי נראה שמשח יבוא בזמן שבני ישראל יהיו טרודים מאד במחשבתם מחמת דאגת פרנסה, ויתבלבלו המחות שלהם, אז יבוא משיח במהרה בימינו

מז. המעות תהיינה מנחות אצל אנשים שאין עושים צדקה וגמילות חסדים

על מאמר חז"ל (סנהדרין רצז): "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס", אמר הגאון רבי יצחק מאיר מגור זצ"ל: אם המעות מנחות במקום הראוי להן, מכנות בשם כיס. וזהו פרוש שאין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס - שהמעות תהיינה מנחות במקום שאין ראוי להן, דהיינו בין אנשים שאינם מהגנים שאין עושים צדקה וגמילות חסדים. והבן. (החידושי הר"ם)

מח. בעקבתא דמשיחא יתקנו אותן הנשמות שהתחצפו נגד ירמיה הנביא, על ידי שיסבלו עניות ודחקות

כתב הרב "דברי ישראל": ואמר עוד אדוני אבי וזקני זצוק"ל, שעקר הנסיונות שיהיו בעקבתא דמשיחא יהיה רק בממון, באם יעמד האדם בנסיון שאין מעביר את עצמו על דעת קונו בשביל הממון. כי אז יהיה עקר התקון על אותן האנשים הנאמר בירמיה (מ"ד) שאמרו שרוצים להקטיר למלכות שמים, שעל ידי זה נשבע לחם ונהיה עשירים וכו', ומן אז חדלנו לקטור למלכות שמים, חסרנו כל וכו', עין שם וכו'. ואותן הנשמות יתקנו בעקבותא דמשיחא, שיסבלו עניות ודחקות ולא ירצו להנות מן השר לילך במלבושיו וכו'.

(מנכדו הרבי הקדוש רבי ישראל ממאדזיץ זצ"ל).

מט. לפעמים נתקן האדם על ידי עניות ולחץ הפרנסה יותר מבאם היה ברום המעלות ובהרחבת הדעת

כתב הרב "שלחן הטהור": ותדע בני, כמו שבכללות העולם, אחר כל הנסיונות שנתנסו ישראל הקדושים בכל הגלגולים לא מצאו להם תכלית התקון רק על ידי עניות, ככה בפרטות לפעמים מתגלגלת איזו נפש כמה פעמים ולא זכתה להתקון, אדרבה, עוד תתקלקל במעשים גרועים עד

לְבַסּוֹף תִּקְוֵנוּ, שְׂיִקְבַּל עֲנִיּוֹת גְּדוּלָה וְדַחְקוֹת וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת הַפָּרָד, וְזוֹהִי תִכְלִית תִּקְוֵנוּ יוֹתֵר בְּאִם הִיָּה בְרוּם הָעֲלִיּוֹת וּבְהֶרְחַבַת הַדַּעַת, כְּמוֹבָא בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ "תּוֹרַת חַיִּים" מִהַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ הַתִּנְיָא זִי"ע פְּרָשַׁת נח, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "אֵד עֲדִין יֵשׁ לְהַבִּין מֵהוּ שְׂרֵשׁ עֲנִין טְהַרַת מִי הַמְּבוּל, וּמֵאִין יֵשׁ כַּח בְּהוֹ לְטַהַר אֶת הָאָרֶץ מִטְּמֵאֲתָהּ, וְלָמָּה קוֹרָא אוֹתָן בְּשֵׁם מִי נח לְשׁוֹן נִיחָא וְכוּ', שְׂזָהוּ עֲנִין טְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה הוּא שְׂנִקְרָא בְּשֵׁם מִי נח, שְׂבִיכְלָתֶם לְטַהַר אֶת הַנֶּפֶשׁ מִטְּמֵאֲתָהּ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂתוּכַל לַעֲלוֹת עַל יְדֵי זֶה לְמַעַלָּה מֵעַלָּה מְקוֹר חֲצָבָה הָרֵאשׁוֹן לְכָלֵל וְלְדַבֵּק בֵּה' אֶחָד מִמֶּשׁ. וּכְדֹאֵי הוּא יִסּוּרִין וְלַחֲץ דְּטְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה שְׂנִקְרָאִים מִיָּם רַבִּים, כְּדִי שְׂתַעֲלָה עַל יְדֵי זֶה בְּעֲלִיָּה גְּדוּלָה כְּזֹאת כוּ', וְהִינּוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת הַמְּרִירוֹת וְהַשְּׁפָלוֹת וְהַכְּנָעָה עֲצוּמָה, וְגַם בְּלִבּוֹל וּפְזוֹר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר עַד שְׂיִגִיעַ עַד הַנֶּפֶשׁ מִדַּחֲק וְלַחֲץ עַל שְׂעִבּוֹד הַפְּרָנְסָה, זֶהוּ עֲצָמוֹ עֲנִין הַטְּהָרָה שְׂמִטְהַרַת וּמִזְכָּכַת אֶת הַנֶּפֶשׁ לְהַעֲלוֹת בְּעֲלוּי גְּדוּל בְּאֲמַת אֲשֶׁר לֹא הִיָּתָה מְגַעַת מִצַּד כַּח עֲצָמָה, רַק לְמְקוֹר חֲצָבָה בְּתַחֲלָה לְבַד

נ. אין שום דבר חביב לפני הקדוש-ברוך-הוא כמו עני ובעל יסורים, והמקבלו באהבה - תפלתו קודמת לכל ומעלה כל התפלות

עוֹד כְּתַב "שְׁלַחן הַטְּהוֹר": וְאִין שׁוּם דְּבַר שְׂיִהָא חָבִיב לְפָנֵי הַקַּב"ה כְּמוֹ עֲנִי וּבְעַל יִסּוּרִים, כִּי יֵשׁ לוֹ לֵב נִשְׁבָּר, וְלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכָּה אֲלֵקִים לֹא תִבְזֶה. הַכּוֹנֵה, אִם אִין לוֹ לֵב נִשְׁבָּר בְּשִׁבִיל מְדַרְגַת עֲנָוָה רַק מִפְּנֵי שְׂנִדְכָּה עַל יְדֵי יִסּוּרִים, גַּם כֵּן חָבִיב לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְתַפְלָתוֹ שֶׁל עֲנִי קוֹדֶמֶת לְכָל הַתַּפְלוֹת, וְכֻלָּם מִתְעַטְפִּים עַל יָדָהּ. וּבְזֶה אֲשֶׁר הָעֲנִי שׁוֹפֵד דְּמַעוֹת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, יֵשׁ לָהֶם עֲלִיָּה עַל יְדֵי זֶה לְתַפְלַת יִשְׂרָאֵל, כִּיְדוּעַ מִדְּבָרֵי זֶהר הַקְּדוֹשׁ פְּרָשַׁת יִתְרוֹ (דף פ"ו ע"ב), וְנִיחָא קַמִּיהַ קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֱלוֹ הַדְּבוּרִים יוֹתֵר מְקַרְבָּנוֹת, וְהַכֵּל בְּשִׁבִיל לְבוֹ הַנִּשְׁבָּר. וְכָל שְׂכָן עֲנִי כְּזֶה שְׂיֵשׁ לוֹ שְׂכָל שְׂלֵא לְהַרְהֵר אַחַר מַדוּתָיו יִתְבָּרַךְ, וּמְקַבֵּל בְּאַהֲבָה כָּל הַדַּחְקוֹת וְהַיִּסּוּרִים שְׂלוֹ, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב שֶׁל הָעֲנִי זֶה הַמְּתִיֶסֶר וּמִתְעַנֶּה וּמְקַבֵּל בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה וְאִינוּ מִתְרַעֵם, וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת ה', אֲזוֹ נִתְעַלָּה בְּזֶה יִקְרָא דְּקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵלָּא וּלְעֵלָּא, וּמְעַטְרִין לִיהַ בְּכָל מִינֵי עֲטָרִין קְדִישִׁין, וְהַשְּׂמַחִים בְּיִסּוּרִים עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שׁוֹפְטִים ה', ל"א) "וְאוֹהַבֵּיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ", אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ וּמָה נְעִים גּוֹרְלוֹ, וְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְצוּוֹת לְזֶה.

נא. תפלת העני קורעת רקיעים, בוקעת ועולה ללא עוררין

בַּמִּדְרָשׁ (סוף דְּבָרִים) בְּאָרו חז"ל נֹרְאוֹת עֲצַמְתָּה שֶׁל תְּפִלַּת מֹשֶׁה רִבְּנוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי לַאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּקִצּוֹר, בְּאוֹתוֹ שָׁעָה מָה עָשָׂה מֹשֶׁה, לְבַשׁ שֵׁק וְנִתְעַטֵּף שֵׁק וְנִתְפַּלֵּשׁ בְּאֶפֶר וְעָמַד בְּתַפְלָה וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עַד שֶׁנִּזְדַּעְזְעוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְסִדְרֵי בְּרָאשִׁית וְכוּ', מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּאוֹתוֹ שָׁעָה הַכְרִיז בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר שֶׁל רִקִּיעַ וְרִקִּיעַ וּבְכָל בַּיִת דִּין וּבַיִת דִּין שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְלֹא יַעֲלוּ אוֹתָהּ לִפְנֵי מַפְּנֵי שְׁנַחֲתָם עָלָיו גִּזַּר דִּין וְכוּ', בְּאוֹתוֹ שָׁעָה קָרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּבִהְלָה וְאָמַר לָהֶם לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת רְדוּ בְּבִהְלָה וְנַעֲלוּ כָּל שַׁעֲרֵי רִקִּיעַ וְרִקִּיעַ שְׁגָבַר קוֹל הַתְּפִלָּה כְּלַפֵּי מַעְלָה וּבִקְשׁוּ לַעֲלוֹת לְרִקִּיעַ מִפְּנֵי קוֹל תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁהִיָּתָה תְּפִלָּתוֹ דּוֹמָה לְחֶרֶב שֶׁהוּא קוֹרֵעַ וּמַחֲתֵךְ וְאֵינּוּ מְעַכְבִּים שֶׁהִיָּתָה תְּפִלָּתוֹ מַעֲיֵן שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ שֶׁלֹּא מִן זַגְזָא-ל רַב וְסוֹפֵר שֶׁל בְּנֵי מְרוֹם, עַל אוֹתוֹ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, וְאֵין רַעַשׁ אֶלָּא זֵיעַ וְאֵין גְּדוֹל אֶלָּא מֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גְּדוֹל מְאֹד בְּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי הָעָם, עַד כָּאן.

וְהִנֵּה בָּאוּ ז"ל לְהַדְגִּישׁ נֹרְאוֹת עֲצַמְתָּה כְּחָה שֶׁל תְּפִלַּת מֹשֶׁה. וּמַעֲתָה נְבוֹא אָנוּ לְקִשְׁרֵי הַדְּבָרִים עִם דְּבָרֵי הַזֵּהָר הַקְּדוֹשׁ בְּפִרְשֵׁת בְּלֶק (דף קצ"ה), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ (תַּרְגוּם), שְׁלֹשָׁה הֵם שְׁפָתַיב בְּהֵם תְּפִלָּה, אֶחָד הוּא מֹשֶׁה אֶחָד הוּא דָּוִד וְאֶחָד הוּא עֲנִי. תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים, תְּפִלָּה זֹו שְׁאִין כְּמוֹהָ בְּאֲדָם אַחֵר. תְּפִלָּה לְדָוִד, תְּפִלָּה זֹו שְׁאִין כְּמוֹהָ בְּמֶלֶךְ אַחֵר. תְּפִלָּה לְעֲנִי, מֵאֵלּוֹ הַגִּי מִי חֲשׁוּבָה מִכְּלָן? הִנֵּי אוֹמֵר תְּפִלָּה לְעֲנִי! תְּפִלָּה זֹו קוֹדֶמֶת לְתְּפִלָּה שֶׁל מֹשֶׁה וְקוֹדֶמֶת לְתְּפִלָּה שֶׁל דָּוִד וְקוֹדֶמֶת לְכָל שְׁאֵר תְּפִלוֹת הָעוֹלָם, וּמַהוּ הַטַּעַם, מִשּׁוֹם שֶׁהָעֲנִי הוּא שְׁבוּר הַלֵּב וְכַתּוּב קָרוֹב ה' לְנֹשֶׁבְרֵי לֵב וְכוּ', וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְקַשֵּׁב וְשׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו, כִּיּוֹן שֶׁהָעֲנִי הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ פּוֹתַחַת כָּל חִלּוֹנוֹת הַרְקִיעַ, עַד כָּאן.

וְנֹרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁתְּפִלַּת מֹשֶׁה רִבְּנוֹ שֶׁהִיָּה אִישׁ הָאֱלֹקִים וְתְּפִלָּתוֹ מַעֲיֵן שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ הַקּוֹרֵעַ וּמַחֲתֵךְ כְּחֶרֶב, עַד דִּין אֵינָהּ כְּתְּפִלַּת הַמְּתַפַּלֵּל מִתּוֹךְ עֲנִי וְשְׁבוּר לֵב - שֶׁהִיא הַחֲזָקָה שֶׁבְּתְּפִלוֹת עַל יְדֵי שְׁעוֹשָׂה הָאֲדָם אֶת עֲצָמוֹ עֲנִי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִתְפַּלֵּל בְּלֵב שְׁבוּר, שֶׁעַל יְדֵי כֵּךְ נִשְׁמַעַת תְּפִלָּתוֹ בְּיוֹתֵר וְנִפְתָּחִים שַׁעֲרֵי הַשָּׁמַיִם לְסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא בְּמַדָּה מְרַבָּה בְּיוֹתֵר. (מספר "שערים בתפילה").

אֲנִי נִלְמַד מְזֶה הָעֵרָה נֹרְאָה לְמַעֲשָׂה, לְזֵהָר מְלַעֲנוֹת הָעֲנִי וּמְלַחֲעֵלִיב אֶת שְׁלֵבּוֹ שְׁבוּר עָלָיו, וּמִי הוּא זֶה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְגִשְׁתָּ לְצַעַר אֶת מֹשֶׁה רִבְּנוֹ ע"ה אוֹ דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּשְׁיַכְתּוּ נִשְׁיַכְתָּ שׁוֹעֵל וְעִקִּיצְתּוּ עִקִּיצַת עֶקְרָב, וְכָל שְׁכּוֹן הָעֲנִי וְשְׁבוּר הַלֵּב, פֶּן יִקְרָא עֲלֶיךָ אֵל ה', בִּינָה זֹאת). - נב. עוֹד מְמַעֲלוֹת הָעֲנִי וְתְּפִלוֹת

נב. ציטוטים קצרים מהזוה"ק

כָּל מֵאֵן דְּחָס עַל מְסַכְנֵי בְּרַעוּתָא דְּלִבָּא, לֹא מִשְׁתַּנֵּי דִּיּוֹקְנִיה לְעַלְמ
מְדִיּוֹקְנָא דְּאָדָם הָרֵאשׁוֹן כּו', וְכִיּוֹן דְּדִיּוֹקְנִיה דְּאָדָם אֲתֵרְשִׁים בֵּיה שְׁלִיט
עַל כָּל בְּרִין דְּעֵלְמָא.

* * *

כָּל מִי שְׁחָס עַל עֲנִיִּים, אֵינּוּ מִשְׁתַּנֵּה צוּרְתוֹ מְצוּרְתוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְכִיּוֹן
שְׁצוּרְת אָדָם הָרֵאשׁוֹן רְשׁוּם בּו', הוּא שׁוֹלֵט עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. (ח"א
יג:)

* * *

מֵאֵן דְּרַחֲמִים לְמְסַכְנָא יְהִיב שְׁלָמָא בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל.

הָאוּהֵב אֶת הָעֲנִיִּים נוֹתֵן שְׁלוֹם בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל.

(ח"ג קח:)

* * *

אֵיךְ אֲמַרִּין דְּלֹא אֲשַׁכַּח קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל מְדָה יָפָה כְּעֲנִיּוּתָא?
אֶלָּא בְּגִין דְּכָל עֲמָא וְלִשְׁנָא - "וְהִזְהֵר כִּי יָרַעַב וְהִתְקַצֵּף וְקָלַל בְּמַלְכוֹ
וּבְאֵלֵהֶיוּ וּפְנָה לְמַעְלָה", אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֲנוּן קִימָא דְּקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהֵאֵי
מְדָה וְלֹא אֲכַחֲשִׁין בֵּיה.

* * *

אֵיךְ אוֹמְרִים, כִּי לֹא מְצָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְדָה יָפָה לְיִשְׂרָאֵל כְּעֲנִיּוּת?
אֶלָּא בְּשִׁבִיל שְׁגוּי - "וְהִזְהֵר כִּי יָרַעַב וְגו', וְקָלַל בְּמַלְכוֹ וּבְאֵלֵהֶיוּ וְגו'", אֲבָל
יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּנִסְיוֹן זֶה וְאֵין מְכַחֲשִׁים בּוֹ בְּהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. (ח"ג
רעג:)

* * *

מְסַכְנִין לֹא יִתְבַטְּלוּן מִן עֵלְמָא, וְצָרִיכִין לְגַמֵּל עִמָּהוֹן טִיבוֹ.

עֲנִיִּים לֹא יִתְבַטְּלוּן מִן הָעוֹלָם, וְצָרִיךְ לְגַמֵּל עִמָּהֶם טוֹב. (ח"ג ג.)

* * *

מֵאֵן דְּרַחֲמִים לְמְסַכְנָא, יְהִיב שְׁלָמָא בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, וְאוֹסִיף בְּרַכְתָּא
בְּעֵלְמָא, וְיְהִיב חִידוֹ וְחִילָא לְאַתֵּר דְּאֲתֵקְרִי צְדָקָה לְאַרְקָא בְּרַכְתָּא לְכַנְסַת
יִשְׂרָאֵל.

הַאֲוֵהָב אֶת הָעֲנִיִּים נוֹתֵן שְׁלוֹם בְּכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל וּמוֹסִיף בְּרָכָה בְּעוֹלָם וְנוֹתֵן
שְׂמֵחָה וְכֹחַ לְמָקוֹם שֶׁנִּקְרָא צְדָקָה לְהוֹרִיק בְּרָכָה לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל. (ח"ג
קח):

* * *

שֶׁבַע מֵיָנִי עֲנִיּוֹת אֶתְחַשֵּׁב לִי לְבַר נֶשׁ כְּשֶׁבַע מְדוּרֵי־גִיהֶנֶם.

שֶׁבַע מֵיָנִי עֲנִיּוֹת נֶחֱשֵׁב לוֹ לְאָדָם כְּשֶׁבַעַה מְדוּרֵי הַגִּיהֶנֶם. (ת"ז מז"ח קסה :
ת' ס"ד צו.)

* * *

אֵיִת גְּלוּלָא דְמַחִיב לִיָּה דְלָא נְפִיל בְּשַׁעֲתָא דְמְזוּנֵי.

יֵשׁ שְׂגָלוּלוֹ מְחִיב שְׂיִהֵיָּה עָנִי כִּי לֹא נוֹלַד בְּשַׁעַת מְזוּנוֹת.

(ת"ז ת' ס"ט ק.)

* * *

אֵיִת עֲנִיּוֹתָא לְעֵינֵי כְּלָא, כְּזָרִיקוּ דְדָם דְּבַהֲמָה כּוֹי דְשִׁפְכִין דְמָא קָמִי כְּלָא,
הַכִּי עֲנֵנוּ שִׁפְכִין דְמוֹי בְּאַנְפִּיָּהוּ לְעֵינֵי בְּנֵי נְשָׂא וְאֶתְהַדְרֵן יְרוּקִין כְּמַתִּין.

יֵשׁ עֲנִיּוֹת שְׁהוּא בְּגֻלוֹי, וְהָעֲנִיִּים דְמִיָּהֶם נִשְׁפָּד עַל פְּנֵיהֶם לְעֵינֵי כָל, וּפְנֵיהֶם
יִרְקִים כְּמַתִּים. (ח"ב קיט.)

* * *

בְּגֻלוּתָא בְּתַרְרָאָה לִית מִיתָה אֶלָּא עֲנִי, דְעָנִי חָשׁוּב כְּמַת.

בְּגֻלוּת הָאֲחֵרוֹן אֵין מִיתָה אֶלָּא עֲנִי. (ח"ג קנג.)

* * *

כְּלָהוּ עֲנִיִּים מְסֻטְרָא דְאָת ד', דְאֶתְמַר בֵּיה דְלֹתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. (ח"ג רעג):

* * *

דְאָגָה דְלָהוֹן דְדוֹאָגִין מִן עֲנִיּוֹתָא מְדַחֲקָא יִפְקוּן מִן גְּלוּתָא.

עַל יְדֵי הַדְאָגָה עַל דְחַק הָעֲנִיּוֹת יֵצְאוּ מִן הַגְּלוּת, (ת"ז ז' כ"א נג):

* * *

רבי בון כל יומי הנה בקסרין, יומא חד חמא עמא דסרחי, דהוו מספני
אזלו ולא משגיחים עליהו, אמר ודאי דינא אתחזי הכא, קס ואזיל ליה.

רבי בון הנה כל ימיו דר בקסרין, יום אחד ראה שהעם חוטא פי העניינים
הולכים ואין מי שישגיח בהם, אמר ודאי הדין יבא כאן, קס והלך משם.
(ז"ח שה"ש צד:)

* * *

אית היכלא דעניינים דלא מתפתחא אלא לעניינים.

יש היכל עניינים שאינו נפתח אלא לעניינים. (ת"ז ת' י"א כו:)

* * *

העניינים הם כליו של הקדוש-ברוך-הוא והם קרובים אליו (ז"ח רות צד:)

* * *

כל בני עלמא לא משתפחים קריבין למלכא עלאה כאלין מאנין דאיהו
משתמש בהו.

כל בני העולם אינם קרובים להקדוש-ברוך-הוא כמו העניינים שהם כליו
והוא משתמש בהם. (ח"ג ט.)

* * *

מסכנא קריב למלכא כו' דכתוב ויהיה פי יצעק אלי ושמעתי וגו'.

עני קרוב להקדוש-ברוך-הוא שנקאמר ויהיה פי יצעק וגו'. (ח"ב פו:)

* * *

וי למאן דההוא מסכנא יקבל עלוהי למאריה משום דמסכנא קריב
למלכא יתיר מכלהו.

אוי לו למי שהעני יקבל עליו לפני הקדוש-ברוך-הוא, משום שהעני קרוב
להקדוש-ברוך-הוא יותר מכלם. (ח"ב פו:)

* * *

מסכני זכי לבני נשא בכמה טבאן בכמה גניזין עלאין.

העניינים מזכים את בני אדם בכמה טובות בכמה גניזים עליונים. (ח"ב
קכט.)

* * *

כָּל אֵינִישׁ דְּאִיהוּ דַּל וְחָב קָמִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לָא חָשִׁיב לִיה קִדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא חוּבָא בְּגִין דְּלֹאוּ אִיהוּ בְּדַעְתֵּיהּ.

כָּל מִי שְׂהוּא דַּל וְחָטָא לְפָנֵי הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ- הוּא אֵין הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא
חוּשֵׁב לוֹ זֹאת לְחָטָא, כִּי אֵין הוּא בְּדַעְתּוֹ. (ז"ח אחרי ס.)

* * *

כָּל יוֹמוֹי דְּבַר נֶשׁ דְּאֲנוּן בְּעֵנִיּוֹתָא בְּצַעְרָא בְּדַחְקָא, לָאוּ אֲנוּן חַיִּים.

כָּל הַיָּמִים שְׂהָאֲדָם בְּעֵנִיּוֹת בְּצַעַר בְּדַחַק, חַיִּיו אֵינָם חַיִּים. (ז"ח יתרו מ:)

* * *

עָנִי חָשׁוּב כְּמַת, וְאִיהוּ מְחַיֵּי לִיה, אוּף הֲכִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְחַיֵּי לָהּ.

עָנִי חָשׁוּב כְּמַת, וְאָדָם מְחַיֵּה אוֹתוֹ, כְּדָ מְחַיֵּה הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹתוֹ.
(ח"ג רעג:)

* * *

בְּקִשׁ קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְדָה יָפָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲשַׁכַּח כְּמְדָה דְּדַלּוֹת כּוֹי,
יִשְׂרָאֵל אֲנוּן קִימָא דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַאי מְדָה (דעניות) וְלֹא אֲכַחִישׁוּן
בֵּיהּ, וּבג"ד בְּמְדָה דָּא יִתְפָּרְקוּן.

יִשְׂרָאֵל מְאָמִינִים בְּהַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמְקַבְּלִים אֶת הָעֵנִיּוֹת בְּאַהֲבָה
וּבְזָכוֹת זֶה יִנְאַלוּ (ח"ג רעג:)

* * *

לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה כּוֹי דְּכָא וּשְׂפַל רוּחַ, אֲלִין אֲנוּן מְאִנִּי מְלָכָא.

הָעֵנִיִּים הֵם כְּלִיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא. (ח"ג ט.)

* * *

קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיוֹמָא אֲלִין (בְּיָמִים טוֹבִים) אֲתֵי לְמַחְמִי לְאֲנוּן מְאִנִּין
תְּבִירִין דְּלִיהּ.

בְּמוֹעֲדִים בָּא הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְרֹאוֹת אֶת הָעֵנִיִּים. (ח"א י:)

* * *

מְרִיבָהּ. בְּשַׁעַת דְּחֻקָּא דְלִיָּה (שְׁל עֲנִי) הוּא יַעֲשֶׂה מְרִיבָה כְּלַפֵּי מַעֲלָה, וְאָמַר
יֹתֵר חִיבָא אֲנָא מִכָּל שְׂאָר גְּבָרִין דְּעֵלְמָא כּוּי, וְכָל אִינִישׁ דִּיחֻזִּיק בְּמַעֲזֹז
וְיַהֲיִב לִיָּה צְדָקָה, יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי.

הָעֲנִי בְּשַׁעַת שְׁרוּאָה אֶת עֲצָמוֹ בְּדַחֲק עוֹשֶׂה מְרִיבָה כְּלַפֵּי מַעֲלָה, וְאָמַר וְכִי
יֹתֵר רְשָׁע אֲנִי מִכָּל הָאֲנָשִׁים שְׂבַעוּלָם, וְכָל מִי שְׂמַחֲזִיק בּוֹ עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינוֹ
וּבֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (ז"ח אחרי ס. רות צב.)

* * *

מָאן דִּנְזִיף בְּמַסְכְּנָא נְזִיף בְּשַׁכִּינְתָּא.

מִי שֶׁנּוֹזֵף בְּעַנְי כְּאֵלוֹ נוֹזֵף בְּשַׁכִּינָה (ח"ב פו.)

* * *

עִירִי"ה קִימָא לְאִשְׁגָּחָא לְכָל אֲנוּן דְּמִנְחָמִי לְמַסְכְּנָא אוּ דְצַעְרִי לְבִיָּהוּ עֲלִיָּה,
אִף עַל גַּב דְּלָא יְכָלִי לְמִיָּהֵב לִיָּה.

מְלֵאדָּ מְמַנָּה לְהַטִּיב לְכָל אֵלוֹ שְׂמַנְחָמִים אֶת הָעֲנִיִּים אוּ שְׂמַצְטַעְרִים
עֲלֵיהֶם, אִף עַל פִּי שְׂאִין יְכוּלִים לְתַן לְהֶם (ח"ב רנ.)

* * *

דָּא אִיָּהוּ נְסִיוֹן דְּעַתִּידִין יִשְׂרָאֵל לְאַתְנַסָּאָה בְּעִי שְׁנִין דְּגִלּוֹת בְּתַרְאָה, דְּעֲנִי
חֻשׁוֹב כְּמַת וְכְאֵלוֹ נְטִלִין נְפֻשִׁיָּה.

בְּנְסִיוֹן הָעֲנִיּוֹת יִתְנַסּוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת הָאַחֲרוֹן. (ת"ז בהקדמה י.)

* * *

כָּל אֲנוּן בְּנִי עֵלְמָא אֶתְחַזֵּין קָמִי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגוּפָא וְנַפְשָׁא, וּמַסְכְּנִי
לֹא אֶתְחַזֵּי אֶלָּא בְּנַפְשָׁא בְּלַחֲדוּדִי, וְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לְנַפְשָׁא יְתִיר
מִגּוּפָא.

כָּל בְּנֵי עוֹלָם נְרָאִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּגוּף וּבְנַפֶּשׁ, וְאֵלוֹ הָעֲנִיִּים
נְרָאִים לְפָנָיו בְּנַפֶּשׁ בְּלִבָּד, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קָרוֹב לְנַפֶּשׁ יֹתֵר מִן הַגּוּף.
(ח"ב סא.)

* * *

מַסְכְּנִי כּוּי טוֹבָא דְלַהוֹן לְאֲנוּן עֵלְמִין טְבִין.

עֲנִיִּים טוֹב שְׁלָהֶם הוּא לְעוֹלָם הַבָּא. (ת"ז ת' ל"א עו.)

* * *

עָנִי לְשָׁנָא דְעֵנוּי, דְאֶפְלוּ אֵית לִיה לְבַר נֶשׁ עוֹתָרָא וְאִיהוּ בְמַרְעִין וּבְמַכְתָּשִׁין
עָנִי אֶתְקַרֵי.

עָנִי לְשׁוֹן עֵנוּי, שְׁאֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ לְאָדָם עֵשֶׁר וְהוּא חוֹלָה, עָנִי נְקָרָא (ח"ג רעג):

* * *

מֵאֵן דְאֶצְטְרַךְ לְבְרִיתָא אֲנַפּוּי מְשִׁתְנֵן כְּכָרוּם. (ת"ז ת' כ"ב סו):

* * *

וַי לְאֲנוּן חִיבָא דְגְרָמֵי הָאֵי, כַּד אֶתְעַר מְלָכָא לְאֶשְׁגַּחָא בְעֵלְמָא עַל קָלָא
דְמִסְכְּנָא רְחֻמְנָא לְשִׁזְבוֹן מְנִיָּהוּ מְעוּלְבְּנִיָּהוּ.

אוּי לְאֵלוּ הֶרְשָׁעִים שְׁגוּרְמִים זֵאת כְּשִׁיבָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַשְׁגִּיחַ
בְּעוֹלָם עַל צַעֲקַת עֲנִיִּים, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יֶצִילֵנוּ מֵהֵם וּמְעַלְבּוֹנָם. (ח"ג
ט.)

* * *

מִסְכְּנָא עֲבִיד תְּדִיר קְטָטָא בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲצִית
וְשָׁמַע מְלוּי, כִּינּוֹן דְּצִלֵי צְלוֹתֵיהּ פִּתַח כָּל רְקִיעִין, וְכָל שְׁאָר צְלוֹתֵין דְּקָא
סְלָקִין לְעֵלָא דְחֵי לוֹן הֵהוּא מִסְכְּנָא תְּבִיר לְבָא כּוֹ, וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר
יִתְעַטְפוּן (יִתְאַחֲרוּן) כָּל צְלוֹתֵין וְצְלוֹתָא דָּא תִיעוֹל לְגַבְאֵי.

הָעָנִי עוֹשֶׂה תְּמִיד קְטָטָה עִם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
מְאִזִּין וְשׁוֹמֵעַ דְּבְרֵיו, וְכִינּוֹן שְׁמַתְפַּלֵּל תְּפִלְתּוֹ - הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פּוֹתֵחַ אֶת
כָּל חִלוּנוֹת הֶרְקִיעַ, וְכָל שְׁאָר הַתְּפִלוֹת נְדָחִים עַד שְׁיַכְנִס תְּחִלָּה תְּפִלַּת הָעָנִי,
(ח"ג קצה.)

* * *

קֶרְבְּנָא דְמִסְכְּנָא קְלִיל מְכָלָא בְּגִין דְּלִבְיָהּ תְּבִיר, וְאָף עַל גַּב דְּחֻשִׁיב לְמַחֲטִי
אֶתְעַבֵּר מְנִיָּה, דְּהָא דֵי לִיָּה בְּצַעֲרִיָּה וּדְאֲנָשִׁי בֵּיתֵיהּ.

קֶרְבְּנֵנוּ שֶׁל עָנִי קַל מִן הַכֹּל בְּשִׁבִיל שְׁלֵבָבוּ נִשְׁבֵּר בְּקֶרְבּוֹ וְאָף עַל פִּי שְׂרָצָה
לְחֻטָּא מְעַבְרִים מִמֶּנּוּ, כִּי דֵי לוֹ צַעֲרוֹ וְצַעֲרֵי בְנֵי בֵּיתוֹ. (ח"ג ט.)

* * *

מִסְכְּנָא חַד הָוָה בְּשִׁיבּוֹתֵיהּ דְרַבֵּי יִיסָא וְלֹא הָוָה מֵאֵן דְאֶשְׁגַּח בֵּיהּ, וְהוּא
הָוָה אֲכֻסִּיף וְלֹא תִקִּיף בְּבְנֵי נְשָׂא, יוֹמָא חַד חָלַשׁ, עָאֵל עֲלִיָּה ר' יִיסָא, שְׁמַע
חַד קָלָא דְאָמַר כּוֹי הָא נְפָשָׁא פְּרָחָא גַבְאֵי וְלֹא מְטוּ יוֹמוּי, וַי לְבָנֵי מִתְיָא

דְּלָא אֲשַׁתְּפַח בְּהוּ דִּיתִיב נַפְשִׁיה לְגַבִּיה, קָם ר' יִיסָא שְׂדִי בְּפּוּמִיָּא מִיָּא
דְּגִרְגִּרִין אַפּוּתָא דְּקוּנְטָא (שְׂרָשִׁי עֲשָׂבִים) אֲתַבְּזַע זִיעָא בְּאַנְפוּי וְתָב רּוּחִיה
לְגַבִּיה, לְבַתֵּר אֲתָא וְשָׂאִיל לִיה, אָמַר חֵיִיד רַבִּי, נַפְשָׁא נַפְקַת מִנְּאִי וּמְטוּ
לָהּ קָמִי פּוּרְסִיָּא דְּמַלְכָּא וּבָעַת לְאַשְׁתַּאֲרָא תַּמּוּן, אֲלָא דְּבַעָא קִדְשָׁא בְּרִידָ
הוּא לְזַפָּאָה לָךְ כּוּי, מִהֵהוּא יוּמָא הוּוּ מִשְׁגִּיחִין בֵּיה בְּנִי מִתְּנָא.

עָנִי אַחַד הָיָה בְּשִׁכְנוּתוֹ שֶׁל ר' יִיסָא וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיִּסְתַּכַּל בּוֹ, וְהוּא הָיָה
בְּיָשׁוֹן וְלֹא הָיָה יְכוּל לְבַקֵּשׁ מִבְּנֵי אָדָם, יוֹם אֶחָד נִחְלַשׁ נִכְנַס אֵלָיו ר' יִיסָא,
שָׁמַע קוֹל אֶחָד שָׂאוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִצְאָה מִמֶּנּוּ וְעֵדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ, אוֹי לְהֵם
לְבָנֵי עִירוֹ שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּהֵם מִי שֶׁיִּשְׁיב אֶת נַפְשׁוֹ אֵלָיו, קָם ר' יִיסָא וְהִשְׁלִיךְ
בְּפִיו מִי גְרוּגְרוֹת עִם שְׂרָשִׁי עֲשָׂבִים, וּבִקְעָה הִזְעָה עַל פְּנָיו וְשָׁבָה רּוּחוֹ אֵלָיו,
וְאַחֵר כֶּדָּ בָּא ר' יִיסָא וְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ, אָמַר לוֹ חֵיִיד רַבִּי, כִּי נַפְשִׁי יִצְתָה
וְהִבִּיאוּ אוֹתָהּ עַד לְכֶסֶף הַכְּבוֹד, וּכְבֹר רְצָתָה לְשָׂאֵר שָׁם, אֵדְּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא רְצָה לְזַכּוֹתְךָ, וּמֵאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה שְׁמוֹ בְּנֵי הָעִיר עֵינֵיהֶם עָלָיו, (ח"א
ס.א.:

* * *

מִסְכָּנָא כּוּי אַעֲבַר קָמִיה דְּרַבִּי יִצְחָק וְהוּוּ בְּיָדִיה פְּלַג מְעָה דְּכֶסֶף, אָמַר לִיה
לְרַבִּי יִצְחָק אֲשֶׁלִּים לִי וְלְבָנֵי וְלְבָנֹתַי נַפְשָׁאָן, אָמַר לִיה וְהֵאִידְּ אֲשֶׁלִּים
נַפְשִׁיכוּ דְּהָא לֹא אֲשַׁתְּפַח גַּבְּאִי בַר פְּלַג מְעָה, אָמַר לִיה בְּדָא אֲשֶׁלִּימְנָא בְּפִלְג
אַחְרָא דְּאִית גַּבְּאִי, אַפְקִיָּה וְיִהְבִּיָּה לִיה, אַחְזִיאוּ לִיה בְּחַלְמִיָּה דְּהוּוּ אַעֲבַר
בְּשַׁפְתָּא דִּימָא רַבָּא וּבָעָאן לְמַשְׁדִּיָּה בְּגוּיָה חֲמָא לְר' שְׁמַעוֹן דְּהוּוּ אוֹשִׁיט
יָדוֹי לְקַבְּלִיה וְאַתָּא הֵהוּא מִסְכָּנָא וְאַפְקִיָּה וְיִהְבִּיָּה בִּידוֹי דְּר' שְׁמַעוֹן
וְאַשְׁתַּזִּיב.

רַבִּי יִצְחָק פָּעַם עָבַר לְפָנָיו עָנִי אֶחָד, וְאָמַר לוֹ הַשְּׁלֵם לִי וְלְבָנֵי וְלְבָנוֹתַי אֶת
נַפְשׁוֹתֵינוּ, אָמַר לוֹ וְאִידְּ אֲשֶׁלִּים נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּעוֹד שְׂאִין אֲצָלִי כִּי אִם חֲצִי
מְעָה כֶּסֶף, אָמַר לוֹ בְּכֶדָּ תַּשְׁלִים לָנוּ בְּצִירוֹן הַחֲצִי הָאֲחֵר שֶׁיִּשְׁנּוּ אֲצָלִי,
הוֹצִיאוּ ר' יִצְחָק מִכִּיסוֹ וּנְתַנוּ לְהַעֲנִי, הָרָאוּ לְר' יִצְחָק בְּחִלוּם, אִידְּ שְׁהוּלְךָ
עַל שְׁפַת יָם הַגְּדוֹל וְרָצוּ לְהַשְׁלִיכוּ בַּיָם, רָאָה אֶת רַשְׁבִּי שְׁהוּשִׁיט יָדוֹ נְגַדּוֹ,
וּבָא אוֹתוֹ הָעֵנִי וְהוֹצִיאוּ וּנְתַנוּ בְּיָדוֹ שֶׁל רַשְׁבִּי וְנִצּוֹל. (ח"ב ס.א.:

* * *

אֲשַׁתְּפַח בְּצַרְתָּ בְּעַלְמָא, וְכַפְנָא וְדִינָא אֲתַתְּקוּף עַל מִסְכָּנָא, כְּדִין בְּכָאן וְגַעָאן
קָמִי מַלְכָּא וְקִדְשָׁא בְּרִידָ הוּא קָרִיב לוֹן יִתִּיר מִכְּלָא.

כְּשִׁישׁ בְּצַרְתָּ וְרַעֲב בְּעוֹלָם, וְגוֹבֵר הַדְּחַק עַל הָעֲנִיִּים, אָז בּוֹכִים וְצוֹעֲקִים
לְפָנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹנֶה לְהֵם. (ח"ג ט.)

* * *

לִית לָךְ בְּעַלְמָא דְּאִיהוּ תַּבִּיר כְּמִסְכָּנָא.

אין לך בעולם נשבר כמו עני (ח"ב סא).

* * *

כמה תקיפה אגרא דמסכנא קמי קדשא בריך הוא כו' דאנון קרבין יתיר למלכא.

כמה גדול שכר העניים לפני הקדוש-ברוך-הוא שהם קרובים לו יותר מן הכל (ח"ב סא).

* * *

תפלה דא קדים לתפלה דמשה, וקדים לתפלה דדוד, וקדים לכל שאר צלותין דעלמא.

תפלתו של עני קודמת לתפלת משה וקודמת לתפלת דוד וקודמת לכל שאר תפלות שבעולם. (ח"ג קצה).

* * *

בלהו צלותין מתעכבון לסלקא עד דההוא צלותא דענגא סליקית.

כל תפלות מתעכבים לעלות עד שעולה תחלה תפלת העני. (ת"ז תי כ"א מב:)

* * *

לית בכל צלותהון דעלמא דקדשא בריך הוא אצית מיד כצלתא דמסכנא.

אין בכל תפלות שהקדוש-ברוך-הוא שומע מיד כמו תפלת העני. (ח"ג קצה).

* * *

תפלה לעני כי יעטר ולפני ה' ישפך שיחו, דיקבל קמי מאריה, ודא ניקח ליה קמי קדשא בריך הוא, משום דעלמא מתקימא ביה פד לא אשכחו שאר קימי עלמא בעלמא.

תפלת העני נוח לו להקדוש-ברוך-הוא משום שהעולם מתקיים בו כששאר מקימי העולם אינם נמצאים. (ח"ב פו:)

* * *

לית תיאובתא למסכנא אלא פד שפיך דמעוי בתורעמו קמי מלכא קדישא, ולית תיאובתא לקב"ה אלא פד מקבל לון.

אין נחת רוח לעני אלא כששופך דמעות בתרעומות לפני הקדוש-ברוך-הוא, ואין נחת רוח להקדוש-ברוך-הוא אלא כשמקבל אותם. (ח"ג קצה).

* * *

עניים כו' אי הדרין בתיובתא ולא פתחין פומיהון להטיח דברים כלפי מעלה כו' קב"ה נחת על ההוא רוחא בכמה משרין.

עניים אם חוזרים בתשובה ואינם מטיחים דברים כלפי מעלה, הקדוש ברוך הוא יורד עליהם בכמה מחנות. (ח"ב קיט).

נג. מעלת תפלת העני

יבאר איך שיך תפלת עני גם לגבי כל אדם

בתרגום הזהר הקדוש (פי בלק) על הפסוק "ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה" (במדבר כב, ו) רבי אבא פתח: "תפלה לעני כי יעטף וגו'" (תהלים קב), שלשה שכתוב בהם תפלה, והעמידוהו דבר זה. אחד הוא משה, אחד הוא דוד, ואחד הוא עני, וכי. אבל שלשה הם הנקראים תפלה: "תפלה למשה איש האלקים" - תפלה זו שאין כמוה באדם אחר, "תפלה לדוד" - תפלה זו היא תפלה שאין כמוה במלך אחר, "תפלה לעני" - תפלה היא. מאלו השלש, מי חשובה מכלן? הוי אומר: תפלה לעני. תפלה זו קודמת לתפלה של משה, וקודמת לשל דוד, וקודמת משאר תפלות העולם - מהו הטעם? משום שעני הוא שבור הלב, וכתוב (תהלים לד, יט) "קרוב ה' לנשברי-לב". והעני עושה תמיד ריב עם הקדוש-ברוך-הוא, והקדוש-ברוך-הוא מקשיב ושומע דבריו. כיון [שהעני] התפלל תפלתו, פותח כל חלונות הרקיע, וכל שאר התפלות העולות למעלה, דוחה אותם אותו העני שבור הלב, שכתוב (תהלים קב, א) "תפלה לעני כי יעטף", והיה צריך לומר: "כי יתעטף", מהו "כי יעטף"? [אלא הפרוש] - הוא עושה אחר כל תפלות שבעולם שאינן נכנסות, עד שתפלה שלו נכנסת [עטופא פרושו אחר, מלשון והעטופים ללבן, וכי]. אמר ליה רבי אליעזר: יפה אמרת! ועל כן צריך האדם המתפלל לעשות עצמו עני, כדי שתכנס תפלתו בכלל תפלות כל העניים, כי כל שומרי השערים אינם עוזבים כף להכניס [את כל התפלות שבעולם] כמו שעוזבים תפלת העני, כי הן נכנסות בלי רשות. ואם אדם עושה עצמו, ומשום רצונו תמיד כמו עני - תפלתו עולה ופוגשת בתפלות העניים, ומתחברת בהן ועולה עמהן, ונכנסת בכלל שלהן, ומתקבלת ברצון לפני המלך הקדוש.

ופוק חזי מה שמובא במדרש (ילקוט ישעיה רמז תצו) מה נעשו בדבורים של עני שמתקוטט וטוען לפני הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, כמה טיגרין תקיפין משברין אלו הדבורים, וזה לשונו שם: אמר רבי יהודה בר סימון: העני הזה יושב ומתרעם, מה אני ומה פלוני; הוא יושב בביתו ואני יושב כאן, פלוני ישן על גבי מטה ואני ישן על הארץ... ועמדת ונתת לו צדקה - מעלה אני עליך כאלו נתת שלום ביני לבינו, שנאמר (ישעיה כז, ה) "או יחזק במעזי ועשה שלום ליי". עד כאן לשונו.

כמה מבהיל הרעיון של אלו הדבורים, שמי שמחיה את העני, אותה שעה עושה שלום ומחזיק במעזו, כביכול. והקדוש-ברוך-הוא, כביכול, משתעשע עם אלו הדבורים של המתאנח, והרבה פעמים מביאין על האדם כמה נסיונות ויסורים, רק בשביל שידבר דבורים קדושים והתנצלות קמי קדשא בריך הוא, כי צריכים אלה דבורים בגבהי מרומים. ואדרבה, מצינו שהקדוש-ברוך-הוא פועס, כביכול, על מניעת דבורים קדושים.

והרי תראה, כי תפלת העני בוקעת כל הרקיעין שוברת טיגרין תקיפין לבטל כל הדינים והגזרות הקשות מכלל ישראל.

וידוע מרבותינו ז"ל שצריך כל אדם לעשות עצמו לעני בשעת התפלה. ובפרט כשאומר "ועוזר דלים", צריך לעשות עצמו לדל בצרוף שכנית עזנו, כמבאר בכתבי האריז"ל (ועיין בסידורי האריז"ל), וכן בתחלת השמונה עשרה, באמרו "הי שפתי תפתח", שאמרו רבותינו ז"ל (יבמות קה) המתפלל, צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כעני שבש להסתכל בפני הבעל הבית.

וככה ביותר, באם אדם מראה עצמו לפני ה' כעני מדכא, דלית ליה כלום. ובפרט בהתבוננו וכו' שרואה ומכיר שלא עשה מצוה מימיו, רק, אדרבה, הוא מלא חטאים ועוונות ופשעים, שזה עקר המכון של תפלת העני, שידע בעצמו שהוא עני ואביון ולית ליה מגרמיה כלום. אז, בזה הפונה, יש בלחו לפעמים להרעיש עולמות בתשובתו.

וכתב בספר "מנורת המאור" הקדמון: כתיב "כי לא בזה ולא שקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע" (תהלים כב, כה). בנהג שבעולם, שני בני אדם נכנסין אצל הדין, למי הדין מסביר פנים - הלא לעשיר. אבל הקדוש-ברוך-הוא - "לא בזה ולא שקץ ענות עני". וגרסינן במדרש "יהי אור": "אם עלה קרבנו מן הבקר" (ויקרא א, ג) - אמר רבי יוסי, מאי שנאמר: מן הבקר לעולה, ומן הצאן לעולה, ומן העוף לעולה (ויקרא א)? - אלא לכל אחד ואחד כפי השגתו. כלומר, אין משנה מה שמקריב האדם, העקר שיקריב בלב נשבר.

נד. העני, קרובה תפלתו לה' יותר מעשיר, ואפלו הוא יותר צדיק

והנה בברכות (דף לד). מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמד תורה אצל רבי יוחנן בן זפאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זפאי. אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה, כו'. ובקש עליו רחמים, ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זפאי: אלמלי הטיח בן זפאי את ראשו כו', לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו. אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך, עין שם. והוא משלל הבנה, מה בין עבד לשר.

מסביר רבי איצלה בלזר זצ"ל: אכן נראה, כי יש עבד לפני המלך ושר לפני המלך, אשר שניהם עובדים באמונה ומוסרים את נפשם על אהבת המלך. ובכל זאת, אם יהיה להם איזה בקשה אצל המלך, לפעמים העבד יפיק יותר בקשתו מהשר, כי ההבדל ביניהם הוא - כי השר, עם כל תקוה אהבתו את המלך ומסירות נפשו עבורו, אמנם הוא נהנה גם בן מן המלך, כי השר מקבל פרס גדול מאת המלך, כידוע, וחי כאחד הפרתמים. אולם העבד, איש חיל פשוט, אינו מקבל שום פרס, ורק על הלחם לבד יחיה. ואם בכל זאת הוא מוסר נפשו על אהבת המלך, על כרחך, אם יהיה לו איזה בקשה - ימהר המלך לתת לו שאלתו ובקשתו, כי מה יש לו מן המלך בעד אמונתו ועבודתו אליו במסירות נפש. לא כן השר, אשר יש לו פרס גדול, כנ"ל, הנה, גם אם לא ימלא המלך בקשתו - אין לו להתאונן כלל, כמובן. זהו מה שאמר רבי יוחנן בן זפאי, הוא דומה כעבד לפני המלך כו', כי ההבדל ביניהם הוא - כי רבי יוחנן בן זפאי השפיעו הקדוש-ברוך-הוא גם מטוב עולם הזה, וכן נראה, כי היה נשיא בישראל, ואמרו ז"ל: גדלוהו משל אחיו. אכן, רבי חנינא בן דוסא, החסיר הי' - יתברך שמו - אותו מקל טוב, כי לא היה לו גם לחם לאכל, רק קב חרובין מערב שבת לערב שבת. ועל כן, כאשר יבקש רחמים מלפניו יתברך שמו - ימלא את בקשתו, כי מה יש לו זולת זה מלפניו? לא כן רבי יוחנן בן זפאי - כי הוא כשר לפני המלך, כנ"ל, והבן. ("כוכבי אור")

נה. העני זוכה שעניו תמיד נשואות לה', מה שאין כן 'הצובר' - נתק עצמו מהתפלה

עוד מובא בספר "כוכבי אור": וכן הוא בענין השבח והברכה והתפלה בעד כל עניינים הגשמיים מצרכי האדם בעולם הזה. כי רצונו יתברך שמו הוא, אשר האדם ירבה להכיר ולהתבונן רב טובו וחסדו, ויודה לו תמיד על חסדיו, וכן בפרט בכל מה שיהנה בעולם הזה - יברך אותו, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל ריש פרק 'פיצד מברכין': אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, ואסמכיה אקרא, עין שם. ואף כי כל הנאות עולם

הִזָּה בְּעֲצֻמוֹתָם - הֶבֶל וְרַעוּת רוּחַ. אָכֵן, זֶהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ, שֶׁהָאָדָם יִתְפַּלֵּל אֵלָיו תָּמִיד וַיִּבְקֶשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו עַל צָרְכָיו, לְהַשְׁלִים לוֹ כָּל חֲפָצוֹ וּלְמַלְאוֹת מְשָׁלוֹת לְבָבוֹ, יִקְרָא - וְה' יַעֲנֶה.

זֶה מָה שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ אֵיכָה: "טוֹב ה' לְקוֹנוֹ" (איכה ג, כה) - יָכוֹל לְכַלּוֹת תְּלִמּוּד לֹמֵר: "לִנְפֹשׁ תִּדְרָשְׁנוּ". הִנֵּה יְדוּעַ, כִּי מִיִּסוּדֵי דַרְכֵי עֲבוֹדַת ה' יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ, הוּא הַבְּטָחוֹן בְּאֱלֹקִים יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ, וְכִמְהָ כְּתוּבִים רַבּוּ עַל זֶה, לְבַל יִקְוֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבִנֵי אָדָם. כִּי אִם יִהְיֶה ה' מְבֹטָחוֹ - "בְּרוּךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּה" (ירמיה יז, ז). וְהִנֵּה, בְּנִהַג שְׁבַעוּלָם, אִם נֹדֵיב אֶחָד מִבְּטִיחַ לְעֵנִי לְתֵת לוֹ דֵּי סְפוּקוֹ, וְהוּא מִמֵּלֵא הַבְּטָחוֹתוֹ וְנוֹתֵן לוֹ תָּמִיד דֵּי מַחְסוּרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ, הִיִּתְכֵן כִּי בְּכָל יוֹם וְיוֹם יִחַלֶּה הָעֵנִי פְּנֵי הַנְּדִיב, כִּי לֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִדוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִגְרַע לָחֵם חֲקוֹ? - כִּי אֵין זֶה מִהַנִּימוּס וְדַרְךְ אֲרָץ, כְּמוֹבָן. וְלָזֶה הִיִּיתִי אוֹמֵר, כִּי כְּמוֹ כֵן, כְּאֲשֶׁר הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצַוֶּה לְהָאָדָם לְשׁוּם מְבֹטָחוֹ בּוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ, וּמִשְׁבִּיעַ תָּמִיד לְכָל חַי רְצוֹן, מָה צָרִיךְ עוֹד בְּקִשְׁת רַחֲמִים מִלְּפָנָיו יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ תָּמִיד.

אָכֵן, לֹא כֵן הַדְּבָר, כִּי הַבְּטָחוֹן לְבַד אֵינוֹ מְסַפִּיק, וְרְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ הוּא - אֲשֶׁר עִם הַבְּטָחוֹן יִתְפַּלֵּל הָאָדָם וַיִּבְקֶשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ תָּמִיד עַל צָרְכָיו, וְאִזּוֹ יִהְיוּ עֵינָיו נִשְׂוֹאוֹת אֶל ה' יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ, כִּי יִפִּיק רְצוֹן מֵאֲתוֹ לְמַלְאוֹת מְשָׁלוֹת לְבָבוֹ לְטוֹבָה. וְכְאֲשֶׁר כֵּן, קָבְעוּ לָנוּ הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים לְהַתְּפַלֵּל שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם. זֶהוּ מָה שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרָשׁ: "טוֹב ה' לְקוֹנוֹ", יָכוֹל לְכַלּוֹת הִינּוּ, גַּם לְמִי שֶׁאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל אֵלָיו כָּלֵל, כִּי אֵין צָרִיךְ רַק לְקוֹנוֹת אֶל ה' וְלְבִטָּח בּוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ - תְּלִמּוּד לֹמֵר: "לִנְפֹשׁ תִּדְרָשְׁנוּ", הִינּוּ, כִּי עִם הַבְּטָחוֹן צָרִיךְ גַּם כֵּן לְדַרֵּשׁ וְלְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו תָּמִיד, וְכְאֲשֶׁר יִדְרָשְׁנוּ - יִמְצֵא לוֹ.

תְּכַלִּית רְצוֹן ה' יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ בְּכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל הַרְּאָה, כִּי הַכֹּל הוּא לְטוֹבַת הָאָדָם, כִּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְרוֹמֵם עַל כָּל בְּרָכָה וְתַהֲלָה, וְאֵין צָרִיךְ לְקַלוּסוֹ שֶׁל הָאָדָם וְלֹא לְתַפְּלָה, כִּי הַכֹּל לְפָנָיו גְּלוּי. אָכֵן, יְדוּעַ כִּי תְּכַלִּית בְּרִיאַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הִזָּה הוּא רַק לְמַעַן לְהִיטִיב לוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ, לְהַנְחִילָהוּ חַיִּי עַד וְעֵדוֹן נֶצַח, כִּי יָבוֹא עַל שָׁכְרוֹ בְּעוֹלָם הַגִּמּוּל בְּעַד פְּרִי יָגִיעַ כְּפִיו וְעַמְלוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכִמוֹ שֶׁכְּתַב בְּסֵפֶר "מִסְלַת יִשְׂרָאֵל" (פ"א), עֵין שָׁם. וְנִרְאָה כִּי לְכַד בָּא הַמְּצוּה "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ" (דְּבָרִים ו, יב), וְכְתַב בְּסֵפֶר "שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה" - בְּכָל עֵת. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְהִינּוּ, כִּי כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה זְכוּרוֹן ה' יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ בְּקִרְב לְבָבוֹ תָּמִיד, יִלָּךְ בְּדַרְכֵי ה' הַיִּשְׂרָאֵל לְשֹׁמֵר אֶת כָּל הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּה. וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ"שִׁלְחַן עֲרוּךְ" (אֹרַח חַיִּים ס"א) "שׁוֹיִתִּי ה' לְנִגְדֵי תָּמִיד" הוּא כָּלֵל גְּדוּל בְּתוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצְּדִיקִים כו', עֵין שָׁם.

אֲמֵנָם, כְּאֲשֶׁר הִנְפֹשׁ כְּלוּאָה בְּמַאֲסֵר הַחֹמֶר, וַיִּצַר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעוּרָיו, וְלָבָבוּ פוּנָה לְתַאֲוֹת הַחֲמָרִיּוֹת, וְלָכֵן הָאָדָם עֲלוּל לְשִׁכַּח מֵה' יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ וְלִסּוּר מִדְּרָךְ הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּה. עַל כֵּן, הִיִּתְהָ בְּחַכְמָתוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ, לְפָנוֹת דַּרְךְ לְהָאָדָם לְזַכֵּר בּוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ תָּמִיד עַל יְדֵי עֵינָיו הַגִּשְׁמִיּוֹת מִצָּרְכֵי

הָאָדָם. וְצוּהָ כִּי הָאָדָם יִתְפַּלֵּל אֵלָיו תָּמִיד וַיִּבְקֹשׁ רַחֲמִים מִלִּפְנֵי יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ עַל צָרְכָיו, וְכֵן לִזְכֹּר תָּמִיד אֶת חֲסָדָיו וְהִתְמַדַּת טוֹבוֹתָיו, וְלִהְיוֹת לוֹ עַל חֲסָדוֹ, וְעַל כָּל מָה שִׁיְהִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה - יִבְרַךְ אוֹתוֹ.

הוא מה שאמרו חכמינו ז"ל (יומא פו.) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשל לכם משל למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, ופסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק לו מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל - מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, והיה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר, ונמצאו כלן מתים ברעב - נמצאו כלם מכוונים את לבן לאביהם שבשמים. ולכאורה יפלא, כי הנה דור המדבר, אשר עין בעין ראו את כבוד ה' הגדול והנורא, ואין ספק כי עבודתם היתה במדרגה הרמה של יראת הרוממות, מה היה צריך עוד ליראם ולבהלם עם יראת הנמוכה של יראת הענש, מחרפת רעב וכפון.

אכן, זה הדבר, כי אין הפונה ליראם ביראת הענש של חסר מזון, להכריח אותם על עבודתו יתברך שמו. אכן, הנה כל אדם לפי מדרגתו ביראה, צריך שתהיה יראת ה' על פניו תמיד שלא לשכח מה' יתברך שמו אף כרגע, וכמו שכתוב: "השמר לך פן תשכח כו'". אכן, כאשר האדם הוא עלול לשכחה, ולזאת מחסר ה' לאדם בענייני הגשמיות, לחזקו להבין אשר הכל בידי שמים, והוא צריך תמיד לחסדי ה' יתברך שמו, וצונו להתפלל אליו לבקש רחמים מלפניו - זהו סבה שלא ישכח מה', ואז תהיה עבודתו אליו יתברך שמו כפי מצב מדרגתו ביראתו יתברך שמו. זהו מה שאמרו ז"ל: אף ישראל כו', נמצאו כלן מכוונים את לבן לאביהם שבשמים. הינו, כי היראה הזאת, שמא לא ירד מן למחר, הביא אותם רק לזכר את ה' יתברך שמו, כי היו מכוונים את לבם אליו יום יום להתפלל אליו ולבקש רחמים מלפניו ולהודות לו תמיד על חסדיו, וממילא היתה עבודתם לפי מדרגתם הגבוהה של יראת הרוממות ואהבת ה' יתברך שמו, כנזכר לעיל.

גמי יבמות קב ע"ב: "יחלץ עני בעניו" - בשכר עניו יחלצו מדינה של גיהנם, [בשכר עניו שכפה עליו הבורא בחייו יחלצנו ויצילנו מדינה של גיהנם].

נו. מצב הפרנסה בדור המסים

קטעים קצרים מפסוקים ומחז"ל מענין העניות שבסוף יומיא

א. "וּאָפֶס עֲצוּר וְעֹזֵב וְכוּ" - אִין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שְׁתַּכְלָה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס וְכוּ, כְּשֶׁתִּגְדֵּל הָעֲנִיּוֹת וְכוּ, וַיִּתְדַלְּדְלוּ בְּעֲנִיּוֹת נִמְרָצָה וְכוּ, וְעַל דְּלוּתָם וְשִׁפְלוּתָם יָחוּס עָלֵימוּ וְכוּ.

ב. "וַיִּקָּר יֶאֱמִיר הַגָּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהֵינִן בְּיָקָר וְכוּ" - שְׁהִיקָר יִגְדֵּל עַד לְמַעְלָה.

ג. "שְׁלִישִׁית רָעַב גְּדוֹל, וְתוֹרָה מְשִׁתַּפַּחַת מְלוּמְדִיָּה וְכוּ" וּפְרֵשׁ רַש"י, מִתּוֹדֵד שְׁאִין לָהֶם מַה לֵּאכֹל.

ד. "שֶׁכֶּר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וְכוּ", כְּשֶׁתִּרְאֶה דָּאִין שׁוּם אִישׁ מְשִׁתַּפֵּר, וְהֵינּוּ כְּדֹאמְרוֹן עַד שְׁתַּכְלָה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס וְכוּ, עַד שְׁיִהְיוּ כָּל הַשְּׁעָרִים שְׁקוּלִין, אִין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שְׁיִתְבַּקֵּשׁ דָּג לְחוּלָה וְלֹא יִמָּצָא וְכוּ.

ה. "אִם רָאִיתָ דּוֹר שְׁמִתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ, חֲכֵה לוֹ, שְׁנֹאמֵר: 'וְאֵת עִם עָנִי תוֹשִׁיעַ', דְּהֵינּוּ בְּמִמּוֹן, שְׁהָעֲנִיּוֹת מוֹסִיפָה וְהוֹלֶכֶת וְאִינָה פּוֹסְקֶת וְכוּ".

ו. בְּהֵוָה זְמַנָּא אֲלִין מְאִרֵי מִתִּינָתָן וְכוּ שְׁעֵתָא דְּחִיקָתָ לֹון דְּיִהוֹן בְּצַעֲרָא בִּיגוֹנָא בְּעֲנִיּוּתָא וְכוּ.

ז. וְכָל חֲכָמִים וְאֲנָשֵׁי חֵיל וְיִרְאֵי חֹטָא בְּצַעֲרָא בְּדַחֲקָא בִּיגוֹנָא וְכוּ.

ח. וְתַהֵי הָאֲמַת נַעֲדָרַת וְכוּ, וְנִסְכָּרִים שְׁעָרֵי פְּרִנְסָה וְכַלְפָּלָה וְכוּ.

נז. מדוע השתת בריאתו של עולם שהרב עניים והמעוט עשירים

פַּעַם אַחַת שָׁאַל נִכְבֵּד אֶחָד אֶת אַדְמוּ"ח שְׁלִיט"א - כּוֹתֵב חֲתָן הַחֲפֶץ-חַיִּים הַגָּאוֹן רַבֵּי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן זצ"ל - הַנְּבִיא חֲגִי אוֹמֵר בְּשֵׁם ה' - "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם ה'", וְאִם כֵּן יִפְּלֵא מֵאֵד מִדּוּעַ הִנְהִיג הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה שָׂרֵק עֲשֶׂרָה אַחוּז, אוּ פְּחוֹת מִכָּד, מִתּוֹדֵד מֵאָה הֵם עֲשִׁירִים וְתִשְׁעִים אַחוּז הַנְּשֹׂאָרִים הֵם בְּנֵי דְלֵת הָעָם? הֵן אֲמַנְסִי מְצִינּוּ בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שְׁקִבְעָה "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְּרֵב הָאָרֶץ (דְּבָרִים ט"ו) כִּי כֶּד הַשְּׁתַּת בְּרִיאָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוֹלָם כִּיּוֹן שְׁהָרֵי אִין מַחְסוֹר לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּכֶסֶף וְזָהָב, אִם כֵּן מִדּוּעַ לֹא הִנְהִיג בְּבְרִיאָה שְׁתִּשְׁעִים אַחוּז יִהְיוּ עֲשִׁירִים וְהִשְׂאָר דְּלִים?

עֲנָהוּ אַדְמוּ"ח שְׁלִיט"א - כּוֹתֵב חֲתָנוּ - כִּי בְּאֲמַת כְּדָאִי לוֹ לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְקַיֵּם בְּעוֹלָמוֹ דְּלִים וְאֲבִיוֹנִים וְהוּא נִהְנֶה מֵהֶם הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהָעֲשִׁירִים, וְאֵת קוֹרַת הַרוּחַ שֵׁישׁ לוֹ מֵהָעֲנִיִּים הִלְלוּ לֹא יוּכַל לְעוֹלָם

לצפות מהעשירים מחמת כמה טעמים, אמר החפץ-חיים, ובאר את דבריו:

ראשית, כל אדם בזמן היותו בשפל המדרגה מבחינת מצבו החמרי, הרי הוא מתפלל ומבקש יותר תכופות לפני ה' מאשר העשיר, ורב בתי הכנסיות והמדרשות מלאים מבני דלת העם אשר יבואו מדי יום ביום לשפד שיח לפני ה' להרבות בתפלה ואמירת תהלים וכדומה. וכן רב שעורי הלמוד בבתי כנסיות ומדרשות לאחר שחרית ובין מנחה למערב מלאים מדלת העם המצטופפים סביב השלחנות לשמע את דבר ה' מפי מגידי השעורים, מי בהלכה ומי באגדה, מי בגמרא ומי במשנה. ואלו הגבירים והעשירים מונעים רגלם מלבקר בבית ה', ומי מדבר כבר על כך שיבואו מדי יום ביומו לשעורים וקביעות עתים לתורה. חזון בלתי נפרץ הוא ודבר יקר המציאות לפגש באיש עשיר, או גביר נשוא פנים המגיע תמידים כסדרם לשעורי התורה בבית הכנסת או בית המדרש, כיון שהאמתלאות והתרוצים להשתמט מדברים כאלה מצויים יותר אצל הגבירים והעשירים מאשר בדלת העם, שאין להם שום מפריעים חיצוניים ותשיקות שונות שימנעו מלבקר תמיד בבית ה', וממילא גביר המבקר אפלו פעם אחת בשבת בבית הכנסת כבר נותנים לו כבוד ומפזרים עליו תהלות...

ואם יתעשר יותר, הרי שיראו אותו רק ברגלים וימים טובים בבית הכנסת ואז בשם אדם חשוב ושומר תורה יכנה... כי במצב עשירות כשלו גם לבקר לעתים רחוקות בבית הכנסת לחזון בלתי נפוץ יחשב... למדנו מכך - אמר אדמו"ח - כי לקדוש-ברוך-הוא הרבה יותר כדאי התקיימות האיש העני בעולם הזה לעמת העשיר.

אולם יש עוד חשבון שמהעני מתהלל שם הקדוש-ברוך-הוא בעולם, ותהלתו תספר יותר מאשר על ידי העשיר - המשיד החפץ-חיים לומר, כפי שפותרת חתנו הנ"ל - ונקט בדגמא לדבר:

איש אחד עני זכה פעם אחת בגורל בזכיה הגדולה של מאה אלף רובל כסף! נקל לשער את שמחת האיש וכל בני ביתו לנכח העשר העצום שנפל בחלקם כך פתאום, ובמשך כמה ימים ושבעות לא חדל פיהם מלהלל את השם ותברך עבור חסדו עמהם ותהלתו בפיהם על כל צעד ושעל ממש, זוכרים ומזכירים לכל על העשר ששלח להם ה' בלי כל עמל ויגיעה.

והנה כמנהג העולם, כל איש שמתעשר מחפש תכף מקום בו יוכל להשקיע את כספו, באפן שיניב לו את הרווחים הכי גדולים שיש. קל וחומר איש כי יתעשר פתאום בעשר שלא צפה לו, ממחר יותר להשקיע על אתר את המציאה שנפלה לידיו בכזה הסח הדעת, שלא לאבדה ולהפסיד מערכה.

גם האיש העני הלז בהתעשרו פתאום בעשר שלא צפה לו, החל להשקיע את כספו בעסקים שונים, כשהוא מיחל לרווחים ולהצלחה שתאיר אליו

את פניה. והנה חלפו ימים ושבועות ולא ראה עדין שום צל של רוח באפק, ולא הצליח להשיג עסק טוב ומכניס באשר קנה. עם כל זאת עדין לא התעצב אל לבו, ועדין פיו מלא תהלות ותשבחות, ברכות והודאות להשם יתברך ששלח לו עשירות כזאת שלא צפה. אולם עברו כמה חדשים מיום זכייתו בגורל הגדול וכספו עדין לא מראה ברכה בעסקיו, ותסר השמחה מעל פני האיש ופניו החלו להתקדר מיום ליום, אולם בכל זאת לא עלה על דעתו חס וחלילה להתאונן על מצבו, שפספיו לא מכפילים ומשלשים את עצמם, בזכרו עדין היטב את ראשית מצבו הדל לפני התעשרו בפתע פתאום, איך שסבל דחקות ותמרורים ונפשו היתה קצה עליו מרב צרותיו. כשנתן את כל זאת אל לבו לא העז להתאונן בגלוי על מצבו הנוכחי, שפעת הוא "סובל" מכך שהאוצר העצום שנפל לידיו לא טופח וגדל כפי חלומותיו שטוה לעצמו... לכן נשא בחבו את מצפוני רוחו, אולם בסתר לבבו כבר התגנבה התלונה שלו כלפי השם יתברך מדוע הוא לא מוסיף לו רוח על רוחיו כתשוקת לבו להתעשר עוד ועוד.

אפס, כשכבר עברו-חלפו להן שנתים ועדין לא נוסף לו על כספו מאומה, וההון-תועפות שדמין לעצמו וחזה בעיני רוחו כבר שנתים קדם שיהיה לו כהיום הזה, בושש מלבוא, כבר קצרה רוחו של החצוף והנבער מדעת - כפוי הטובה הלזה, והסיר מקרבו סתרי משפיות רוחו אשר הציקוהו, והחל להתאונן בגלוי על "רע מזלו" ואי הצלחתו שעברה כל גבול... כי הלא זה שנתים ימים שלא הרויח עדין שום סכום חשוב, ומי יודע עד מתי ימשך הדבר הזה.. ואמר לפני השם יתברך, על מה ולמה הבדילו מכל סוחר ארץ לבלתי תת לו להרויח שום כסף וכו'. כהנה וכהנה דבר האיש הזה סרה על הנהגת השם יתברך אתו...

האיש הזה, שעד לפני שנתים היה עני מדכא, רוכל המחרז בכפרים ועירות להשיג מחיה ופרנסה זעומה, איש אשר בנפשו יביא לחמו, שכאשר היה משיג מנת לחם טרפו מבלי לנוע בכפרים במשך חדש ימים, כבר היה הכי מאשר בתבל, ועכשו "וישמן ישרון ויבעט", נתנו לו עשר עצום כזה בפתע פתאום, שגם אם היה עמל ונגע כל ימי חייו בזעת אפיו, לא היה מרויח אפלו אחד ממאה אחוזים של סכום גדול זה, ותחת להפיר טובה מדבר הוא פעת סרה על הנהגת ה' אתו, שלא מאפשר לו לרפש עוד ועוד הון תועפות כפי דמיונו העז. וכדי בגיון וקצף!

ומה אנו רואים לעמת זאת בדרך חיי העניים? כל יום ויום שהם מצליחים לרפש פת חרבה ומים במשורה באפן שלא ירעבו ללחם ויצמאו למים, כבר יהלל פיהם את שם השם יתברך שבעתים על הטריפו לחם חקו, ומה גם אם בערבי שבתות תשיג ידו לקנות לו לבני ביתו בשר ודגים לכבוד שבת קדש, אז אין על עפר משלו, ולא ידע כיצד לברך ולהודות להשם יתברך על אשר כזה, ונפשו לא תשבע מלהפיר חסד השם יתברך עמו, וכך מצפוננו רוחש שבחות וזמירות להשם יתברך.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה "וְאֲנִי תַמִּיד אֶיִּחַל וְהוֹסַפְתִּי עַל כָּל תְּהִלָּתְךָ" (תהלים ע"א) דְּהִינוּ, כִּינּוּן שֶׁאֵין לָחֵם חֶקִי וּפְרִנְסָתִי מוֹכֵנִים לִפְנֵי דְרָךְ קִבֵּעַ בְּאִפְן תַּמִּידִי, אֲלֵא רַק בְּכָל עֵת מִחֲדָשׁ פֶּשְׁאֲנִי נֶצְרָךְ לְךָ, לָכֵן בְּכָל פֶּעַם וּבְכָל יוֹם אֲנִי מֵיִחַל לְתַשׁוּעַת הַשֵּׁם וְתַבְרָךְ אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹבֵנִי וַיִּשְׁלַח לִי לָחֵם חֶקִי. וְלָכֵן בְּכָל פֶּעַם וּבְכָל עֵת שֶׁיִּזְמִין לִי פְרִנְסָתִי, אֲנִי מוֹסִיף וּמִשְׁבֵּחַ שְׁמוֹ וְתַבְרָךְ בְּעַד חֲסִדוֹ עַמְדֵי תַמִּיד, אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹבֵנִי בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה!

אלו דברי אדמו"ח שליט"א המסלאים מפז - מסים חתנו הג"ר אהרן הכהן זצ"ל. ("חסד לאברהם", בקונטרס "דברים נעימים מאדמו"ח החפץ חיים שליט"א" עמודים נ"ו - נ"ז, יעו"ש)

נח. גזרת החרב נתחלפה בגזרת העניות

הגה"ק רבי אלהחנן וסרמן זצוק"ל, במאמרו הידוע אודות תקופת עקבתא דמשיחא, כתב את הדברים דלהלן:

"בחרב ימותו כל חטאי עמי" (עמוס, ט, י). החפץ חיים ז"ל אמר על פסוק זה בשם הזהר, כי גזרת החרב נתחלפה בגזרת העניות. לפני הגאולה תתרבה העניות בישראל. "עם עני ודל אושיע" (עמוס).

עוד הוסיף ואמר: אלה אשר ממונם עדין ברשותם, אל ידמו, כי כספם יתקיים בידם לארץ ימים. את היהודים יציגו ככלי ריק. לו היה מלך בקדקדם, כי עתה היו יודעים איך להשתמש בכסף זה בעוד הוא בידם, עכ"ד.

עברו עשרים שנה מיום שה"חפץ חיים" הביע דברים אלה, וכעת נתקיימו דבריו במלאם ביחס לרב העם היהודי. דבר זה הגד מראש בגמרא: "אין בן דוד בא... עד שתכלה פרוטה מן הכיס" (סנהדרין דף צז). ("עקבתא דמשיחא" אות י"ז).

נט. החפץ חיים מספר על אודות זווגו הראשון

הצדיק רבי שלמה בלוך זצ"ל, תלמיד החפץ חיים ספר, ששמע פעם אחת את רבו החפץ חיים ז"ל מספר אודות איך התגלגל זווגו הראשון. ואמר החפץ חיים שהוא היה אז כבן שש עשרה שנה, ומקום למודו היה בעיר וילנא (בחברת עלויים). שנים אחדות קדם לכן התייתם מאביו, ואמו התחתנה בשנית עם יהודי פשוט מאד מהעיר ראדין, לא כמו אביו שהיה תלמיד חכם מתלמידי מאור הגולה מוהר"ח מנאלאזין. פעם רצה החפץ

חיים לכבד את אמו, ונסע אליה לראדן לבקרה. בהזדמנות זו ראהו לראשונה בעל אמו הנ"ל, ומאד נשא חן בעיניו, ותכף החליט החלטה נחושה שיקח אותו חתן לבתו (מאשתו הראשונה) שהיתה אז בת עשרים ושש, ותבע הוא מאשתו (אמו של החפץ חיים) שתסדר היא את הענין בכי טוב, אחרת הוא יגרשה.

כאשר אמו התחילה לדבר עמו על הענין התחילה לבכות, ומתוך בכי ספרה לבנה מה שבעלה דורש ממנה. אז ענה לה החפץ חיים: "וואס איז די רעש, וועל איך חתנה האבן מיט איר" (=מה הרעש הזה, אז אני אתחתן אתה). וכך נגמר השדוך בשעה טובה. וחי אחרי החתנה בעניות גדולה, ועד כדי כך היתה העניות גדולה שהרצפה שלהם בבית היתה רצפה של עפר, ובשבת היה החפץ חיים מפזר חול צהב לכבוד שבת!! ("הצדיק רבי שלמה" עמ' מ')

ויש לציין בזאת את הידוע לכל, שבני משפחתו של החפץ חיים התנגדו מאד לשדוך זה שיצא לפעל מכמה סבות, ובפרט מאחר שהיו לו באותו פרק הצעות נכבדות עם בנות גבירים ונדוניות גדולות, ואחיו רבי אהרן זצ"ל יצא לדריך להספיק להגיע ראדינה עוד בטרם יצא הדבר לפעל. אמנם מאת ה' היתה זאת, ובמרחק מה מראדן נשבר אפן המרפכה בו נסע האח, ונתעכבו שם כמה שעות עד שסדרה התקלה, ובזמן הזה כבר אמר ה' לדבק טוב ונגמרו התנאים בין הצדדים.

בטרם נערכה החתנה חלה החמרה נוספת במצבו הפספי של ר' שמעון - בעל אמו של החפץ חיים - והוא לא יכל לעמד אפלו בהתחייבות המועטה שהתחייב בשעת ה'תנאים'. גזרות כלכליות חדשות נתכו על היהודים באזור, ור' שמעון ירד כליל מנכסיו ונשאר חסר-כל. שוב התערבו קרובי משפחה וידידים ונסו לשכנע את ר' ישראל מאיר לביטל את השדוך, שהרי אין ביכולתו של החותן לעמד בהתחייבותיו. אך רבי ישראל מאיר לא נאות להם. לא הוא יביטל שדוך בגלל אלוצים פספיים, והחתנה התקיימה במועדה.

נכדו של החפץ חיים, הג"ר הירש זקס זצ"ל, ספר מפי קרובת משפחה שהיתה נוכחת בארוע, כי בשעה שהגיע מועד החתנה, היה ר' שמעון במצב של דלות פה חמורה, עד כי לא עלה בידו להשיג את הדרוש לסעודת החתנה. בדריך מקרה הצליחו להשיג שק ישן של גרגרי חטה שהיה אכול בחלקו על ידי מכרסמים...

הפלה (!) וקרובתה ישבו בערב החתנה, ובדקו את הגרגרים בזה אחר זה, אספר את הראויים לטחינה, ואלה שמשו לסעודת החתנה!!!

כל ימיו הודה החפץ חיים לה' על ששלח לו את עזרתו בחיים הזאת בדוקא, שכן בת גבירים לא היתה נותנת לו לשקד על תלמודו כרצונו באין מפריע, ולהתבודד בבית ה' חדשים ארפים לחבר חבריו, כיון שלא

הַרְגֵלָה לַחַיִּים שֶׁל מְסִירוֹת וְהִצְטַנְעוֹת וְדַחַק, אוֹלָם אֲשֶׁתּוֹ שֶׁלֹּא הִיְתָה מִבֵּית עֲשִׂירִים אֲפֻשָׁרָה לוֹ לַעֲבֹד אֶת ה' כְּכֹל לִבּוֹ וְנִפְשׁוֹ וְעִמְדָה לִימִינוֹ בְּכֹל יְכַלְתָּהּ. "אִם רְכַשְׁתִּי תוֹרָה בְּחַיִּי, חַיֵּב אֲנִי תוֹדָה עַל כֶּךָ לְאֲשֶׁתִּי, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּפְּקָה אֶפְלוֹ בְּפֶת חֲרָבָה וְלֹא דָרְשָׁה מִלְּבוּשִׁים נְאִים, אֲךָ לֹא דָרִישׁוֹת שֶׁהֵן" - הִזָּה חוֹזֵר הַחֲפֵץ חַיִּים וְאוֹמֵר. ("זֶה הָאִישׁ" תוֹלְדוֹת הַחֲפֵץ חַיִּים, עֲמוּדִים 16-18)

ס. שטן! שטן! אותי לא תפתה! מאומה לא יועיל לד!...

הַגָּאוֹן דְּפוֹנִיבֵזִי רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֹמֹה פֶּהֲנֵמֵן זצ"ל, נִהְגָּ לְסַפֵּר לְתַלְמִידָיו אֶת אֲשֶׁר שָׁח לוֹ (בְּהִיּוֹתוֹ לומֵד בְּרַאדִין) רַבִּי צְבִי לוֹיִנְסוֹן זצ"ל חֲתָנּוֹ שֶׁל הַחֲפֵץ חַיִּים, עֲבָדָא מִפְּלָאָה עַל אֱמוּנַת הַבְּרָזָל שֶׁל חוֹתָנּוֹ הַגָּדוֹל.

בְּתַקוּפָה שְׂרָפִי יִשְׂרָאֵל מְאִיר רְכַשׁ לוֹ חֲנוּת מִכַּלֶּת קֶטְנָה, מִכֶּסֶפִּים שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ בִּירְשָׁה, הִיְתָה רְעִיתוֹ מוֹכֶרֶת בְּחֲנוּת, וְאֵלוֹ הוּא יָשָׁב וְלָמַד בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ הַמְּקוּמִי כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, וְשָׁב אָדָּ מְאַחַר בְּלִילָה. פְּרִנְסַתָּם הִיְתָה בְּדַחַק, אָדָּ אֲשֶׁתּוֹ לֹא הִתְלוֹנְנָה עַל כֶּךָ מַעוֹלָם.

פַּעַם, בְּבוֹאוֹ הַבֵּיתָה, מָצָא רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְאִיר אֶת רְעִיתוֹ כְּשֶׁהִיא מְתַיַּפַחַת בְּבִכִּי. נִתְבָּרַר שֶׁהָאוֹפָה כָּבֵד הַפְּסִיק לְמַכֵּר לָהֶם לֶחֶם בְּהַקְפָּה, עַד שֶׁיִּשְׁלַם הַחוֹב הַגָּדוֹל שֶׁהִצְטַבֵּר. בְּנֵי בֵּיתוֹ נֶאֱלָצוּ, אִפּוּא, לְהִסְתַּפֵּק בְּאֲכִילַת תַּפּוּחֵי אֲדָמָה טְבוּלִים בְּצִיר דָּגִים, לְלֹא פְּרוּסַת לֶחֶם. הָעֲבָדָה הִסְבָּה, כְּמוֹבּוֹן, הִתְרַגְּשׁוֹת רַבָּה לְרְעִיתוֹ הַצְּנוּעָה, שֶׁרְאַתָּה בְּמוֹ עֵינֶיהָ אֶת יְלָדֶיהָ סוֹבְלִים חֲרַפְתִּי רָעָב, וּבּוֹכָה הִיא בְּעֶקֶר עַל כֶּךָ שֶׁאֵין לָהּ מַה לָּתֵת לְחֲפֵץ חַיִּים לֶאֱכֹל לֶפֶת שְׁחָרִית.

בְּרַם הַ"חֲפֵץ חַיִּים" - הַטְּעִים רַבִּי צְבִי - חִזָּה אֶת כָּל הַמְּתַרְחֵשׁ מִנְקֻדַּת רְאוּת שׁוֹנָה לְגַמְרִי. הוּא רָאָה בְּעֲבָדָה הַתְּגָרוֹת וְהַתְּנַכְלוּת הַיָּצָר כְּלַפְּיוֹ, הַזּוּמָם לְבִטְלוֹ מִתּוֹרָה. מִיָּד קָם מִמוֹשְׁבוֹ, הִתְנַצַּב מִלֹּא קוּמָתוֹ וְקָרָא בְּקוֹל רָם - שְׁטֵן! שְׁטֵן! אֲתָה רוֹצָה לְהַפְרִיעַ לִי מִהַלְמוּד, אוֹתִי לֹא תִפְתָּה! מְאוּמָה לֹא יוֹעִיל לָךְ! - אֲנִי אֵלְךָ וְאִמְשִׁיךָ בְּדַרְכֵי!!! (וּבְלִשׁוֹנוֹ - שְׁטֵן שְׁטֵן דוּא ווִילֶסֶט מִיר שְׁטֵרֵן פּוֹן לַעֲרֵנֵן אִיד וועל זִיד נִיט לַאזִין פּוֹן דִּיר).

סא. "ארוממך ה' כי דליתני" - על שעשיתני עני ודל!!

בְּשִׂיחָה פְּרָטִית שְׁשׁוּחַח רַבִּי אֶלְחָנָן וּסְרָמֹן זְצוּק"ל עִם תַּלְמִיד ה"תלמוד
תּוֹרָה" דְּקָלָם, אַחֲרֵי פְּטִירַת ה"חֲפֶץ חַיִּים" פֶּתַח וְאָמַר: ה"חֲפֶץ חַיִּים"
הִיא נְאֻמַּן רוּחַ, "אֶעֱרְלִיכֶר אִיד", וּבְשִׁבִיל מַעֲלָה זוֹ כְּשֶׁלְעֲצָמָה חֲשִׁיבוֹתוֹ
בְּמָרוֹם גְּדוּלָה מְאֹד. מְשָׁל לְאֶרְמוֹן מְלָכִים, שָׁאֵם קוֹרָה וְנִשְׁבֵּר מִבֵּין
הֶרְהִיטִים שָׁבוּ כִּסָּא קֶטָן אֶחָד, שְׂרַפְרָף, מִיַּד הַמְשָׁרְתִים מוֹצִיאִין אֶת
שְׁבָרֵיו לְהַשְׁלִיכֶם הַחוּצָה מִבְּלִי שֶׁהַדָּבָר עוֹשֶׂה רֶשֶׁם. אוֹ שֶׁנִּשְׁבֵּר הַדּוֹם -
רְגָלִים וְהֵמָּה כְּהֶרֶף עֵין מְעִיפִים אוֹתוֹ לְחוּץ בְּבַעֲיָטָה. עַל מְשָׁקֶל דּוֹמָה
אוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי", "וְהָאָרֶץ הַדָּם רְגָלִי", כִּלְאֵי
נִחְשְׁבוּ בְּעֵינָיו. מִי בְּכָל זֹאת סָפוּן וְזוֹכָה לְחֲשִׁיבוֹת בְּהִיכָל קְדָשׁוֹ: "אֵל זֶה
אֲבִיט - אֵל עֲנִי וְנִכָּה רוּחַ וְחָרָד עַל דְּבָרֵי".

אֵלוֹ שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּתְקַיְמוּ בְּחֲפֶץ חַיִּים הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהִיָּתָה נִפְשׁוֹ שֶׁפָּלָה
וְרוּחוֹ נִמּוּכָה, עַד שֶׁהוּא דָרָךְ קָבַע פּוֹרֵשׁ כְּפִיו לְשָׁמַיִם בְּהוֹדָיָה: "אֶרְוֹמְמָךְ
ה' כִּי דָלִיתַנִּי", עַל שֶׁעֲשִׂיתַנִּי עֲנִי וְדַל, "אִידָּךְ וְוִיל דִּיר דְּעַרְהוּיבִין, בְּאֶשְׁעַפְּעַר,
פִּיר דְּעַם וְוַאס דּוֹ הַאֲסָט מִיר אֶרְעַם גִּימְעַכְט".

(עדות הרב אלחנן בלומנטל ירושלים, שלמד בטלז בחברותא עם רבי צבי
יהודה ליב וסרמן בנו הצעיר של ר"א, וזכה לשמשו בפעמים שהגיע רבי
אלחנן לטעלז, ועל פי עצתו עבר אחר כך ללמוד בקעלם. "אור אלחנן"
ח"א עמ' ס"ג).

סב. האם העניות אינה כדאית?

סַפֵּר רַבִּי צְבִי יְהוּדָה מְלָצֶר זצ"ל בֶּן מֶרֶן הַגְּרָא"ז זְצוּק"ל, שֶׁנִּכְכַּח בְּאֶחָד
מִבְּקוּרָיו אֶצֶל הַחֲפֶץ חַיִּים זי"ע, שֶׁנִּגְשׂ אֵלָיו יְהוּדֵי אֶחָד וְהִתְלוּנָן בְּפָנָיו
אוֹדוֹת מִצְבוֹ הַחֲמָרִי הַקָּשָׁה וּבִקְשׁוּ אֶת בְּרַכַּת מֶרֶן לְפָרְנֶסָה בְּרוּחַ.

כְּדִי לְהַדְגִּישׁ עַד כִּמָּה גְּדוּל סִבְלוֹ עֵקֶב הָעֲנִיּוֹת הַשׁוֹרְרֶת בְּבֵיתוֹ, הוֹסִיף הַלָּה
וְהִזְכִּיר אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא בְּעֵרוּבֵין דִּף מ"א ע"ב עַל הַפְּסוּק: "יִחַלֵּץ עֲנִי
בְּעֵנָיו" (איוב ל"ו ט"ו) - "בְּשִׁכְר עֲנִיו יִחַלְצוּ מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֵנוֹם". מְשִׁהֲזָכִיר
אוֹתוֹ יְהוּדֵי אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא הַלָּלוּ, הַשִּׁיב לוֹ מִיַּד מֶרֶן הַחֲפֶץ חַיִּים וְאָמַר:
נו, מִי שֶׁסּוֹבֵל מִדְּקָדוּקֵי עֲנִיּוֹת אֶפְלוּ אֶת פְּנֵי הַגִּיהֵנוֹם אֵינְנוּ רוֹאֶה, וּבְכֵן
הָאֵם עֲנִיּוֹת אֵינָה כְּדָאִית? (נכתב על ידי בנו הרב ידעאל מלצר שליט"א).

סג. מעלת העניות בעיני החפץ חיים

כּוֹתֵב הַרְה"ג רַבִּי אֶהֱרֹן וְוַאֲלָקִין שְׁלִיט"א:

כְּשֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים וְדָנִים עַל אֵיזָה שְׂדוּדָה בְּבֵיתֵנוּ, הָיָה הַסָּבָא - הַגַּה"צ רַבִּי שְׂמוּאֵל דָּוִד וְוַאלֶקִין זצ"ל חוֹזֵר תָּמִיד עַל מָה שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ הַקְּדוֹשׁ רַבּוֹ וּמְאוֹרֵן דְּיִשְׂרָאֵל הַחֲפָץ חַיִּים זי"ע, כְּשֶׁדְּבָרוֹ וְדָנוֹ לִפְנֵי עַל אֵיזָה שְׂדוּדָה, שֶׁהַכֶּלֶה הִיָּתָה מִבֵּית עֲנִי מְאֹד, שֶׁלְּהוֹרִיָּה לֹא הָיָה שׁוֹם כֶּסֶף כָּלֵל וְכָלֵל וְשָׂאֵל מִן הַחֲפָץ חַיִּים: "הָאִם חוּץ מִהַמְעַלָּה שֶׁיֵּשׁ לְהַכֶּלֶה שֶׁהִיא מִמְשַׁפְּחָה עֲנִיָּה, וְלְהוֹרִיָּה אֵין כֶּסֶף, הָאִם יֵשׁ לָהּ עוֹד אֵיזָה מַעֲלוֹת" ... הָרִי רוֹאִים אָנוּ, שֶׁמָּה שֶׁהַיּוֹם נִחְשָׁב לְחֶסְרוֹן גָּדוֹל, עַד שֶׁקִּשָּׁה לְבַחֲרוּרָה מִמְשַׁפְּחָה עֲנִיָּה לְהַשִּׁיג שְׂדוּדָה, אֵצֶל רַבֵּנוֹ הַחֲפָץ חַיִּים אֲדַרְבָּה, הִיָּתָה זֹאת מַעֲלָה גְדוֹלָה שֶׁמִּחֲמַתָּה כְּדַאי לְהַשְׁתַּדֵּף עִם הַבַּחֲרוּרָה שֶׁבָּאָה מִמְשַׁפְּחָה כְּזֹאת!

סד. מעלת בעל יסורים

פַּעַם נִפְטַר בְּרֵאדִין בֶּן אָדָם שֶׁהָיָה בְּעַל יְסוּרִים. לֹא סָפְרוּ זֹאת לְחֲפָץ חַיִּים וְרַק לְאַחַר הַהִלְוָיָה וְהַקְּבוּרָה נוֹדַע מִזֶּה לְהַחֲפָץ חַיִּים שֶׁהוּא נִפְטַר. הַתְּלוּנָה מִן מַדוּעַ לֹא סָפְרוּ לוֹ? כִּי רָצָה לְהַשְׁתַּתֵּף בְּהִלְוִיתוֹ!

עַל שׁוֹם מָה? - אָמַר הַחֲפָץ חַיִּים, שֶׁהֵנָּה אוֹדוֹת בְּנֵי אָדָם יֵשׁ שְׂמֵאֲרִיכִים בְּתַאֲרִים שׁוֹנִים: הַגָּאוֹן, הַצַּדִּיק, הַמְּפָרָס, הַבְּלִתִּי מִפְּרָס וְכוּ' וְכוּ'. מִי יוֹדֵעַ אִם אֶכּוֹ נֶכּוֹן הַדְּבָר? מִי יוֹדֵעַ אִם הוּא גָּאוֹן? מִי עָרַב לְךָ שֶׁהוּא בְּאֻמַּת צַדִּיק? רַק הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדֵעַ זֹאת, הָרִי הִי יִרְאֶה לְלֵבָב.

אָדָּה בַחז"ל כְּתוּב בְּמִפְרָשׁ: יְסוּרִים מְמַרְקִים עוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. מִי שֶׁסָּבַל יְסוּרִים מְמַרְקִים עוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. אִם כֵּן, אוֹתוֹ בְּעַל יְסוּרִים שֶׁנִּפְטַר הָרִיחוֹ צַדִּיק גָּמוּר - אָמַר הַחֲפָץ חַיִּים - וּבִלְוָיָה שֶׁל צַדִּיק גָּמוּר כְּזֶה חֲפָצְתִּי לְהַשְׁתַּתֵּף! (דַּבְּרֵי הַגְּרַמ"מ שׁוּלְזִינְגֵר שְׁלִיט"א, "שְׁלֵמֵי שְׂרָה" עֲמוּד צ"א, יַעו"ש).

סה. "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו"...

רַבִּי אֶלְחָנָן וְסַרְמֵן זְצוּק"ל כּוֹתֵב:

נִמְסַר בְּזֶה מִימְרָא בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּעַל הַחֲפָץ חַיִּים זי"ל. נֶאֱמַר בְּפָסוּק: "רַבִּים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוּבְּבוּנוּ", לְחוֹלָה מַעֲיִם נוֹתְנִים רְפוּאָה לְמַחֲלָתוֹ וְהַרְפוּאָה מֵרָחַק וּמִרְיָרָה בְּטַעֲמָה אֲבָל מַעֲלָה אֲרוּכָה. הַתְּחַכְּמוּ לְשֵׁים אֶת הַתְּרוּפָה בְּתוֹדָה מְכֻסָּה, וְכֵן בּוֹלְעִים אוֹתָהּ מִבְּלִי לְהַרְגִישׁ בְּמִרְיוּתָהּ.

הוא הדבר, המכאובים לרשע רפואה הם לפשעיו, אמנם רפואה מרה
פלענה, אבל לבוטח בה' מסובבים את התרופה במעטה של חסד וכך הוא
בולע אותה. הבטחון בה' מועיל לו, שלא ירגיש במרירות המכאובים.
מאמרים" עמוד קל"א ("קובץ

סו. אסור להתאונן כי רע הוא, אלא רק לומר כי מר הוא

באחד מהמכתבים שכתב הגה"צ רבי שמואל דוד וואלקין ז"ל מגדולי
ונתיקי ראדיו, לבנו הג"ר חיים שליט"א (מנהל רוהני דישיבת "עטרת
ישראל") כתב בזה הלשון: ורבנו החפץ חיים היה רגיל לומר: "אסור
לומר ולהתאונן כי רע הוא, אבל מתר להאנח דום ולומר כי מר הוא".
וכלשונו "מען טאר נישט זאגען סעיז ש'לעכט אבער מען מעג זאגען סעיז
ביטער" עכ"ל.

סז. המאמין לעמת האינו מאמין...

זכורני, ספר אחד מתלמידי החפץ חיים ז"ל, כיצד התעמקו החפץ חיים
וחתנו הגאון רבי צבי הירש לוינסון ז"ל בהלכה עמקה מהלכות
הרמב"ם, ולאחר עיון מעמיק, חקירות והקדמות עלה בידם לעמד על
שיטתו והתחננה להם פונתו, והיו הדברים מאירים ושמחים.

קרנו פני החפץ חיים, וקרא: "אח, איזו עמקות, איזו גאונות! וראה נא:
הרמב"ם הקדוש, בכל חכמתו העצומה ועמקותו המבהילה ובהירות
שכלו הנפלאה, היה מאמין שלם בבואה תברך, ולעמדתו, בעלי מחות
אטומים הם המתפקדים וכופרים..." (מתוך מאמר שפרסם תלמיד
ראדיו בעיתון "בדרך", ככלות השלושים לרבו החפץ חיים).

סח. דאגה מנין?

מעשה באדם אחד ששטח לפני הגאון הגדול רבי משה הלוי
סאלאווייצ'יק ז"ל משוין, את דאגתו על ענין עתידי, שלא יודע פתרון
בזמן שבפיתו תבוא.

השיב לו רבי משה במשל בשם החפץ חיים ז"ל, לאדם שעמד על גבי
גבעה מול איזה עיר, וראה את כל הגגות אבל לא ראה את הרחובות,

ותמה: וכי בעיר הזאת אנשיה הולכים על הגגות? אבל משירד מן הגבעה והתקרב קצת לעיר, כָּבַר הכיר ברחובות הרחבים קצת ואמר: טוב, אפשר שם ללכת ברחובות הרחבים, אבל בין שכונה לשכונה איך הולכים? התקרב עוד וכבר ראה רחובות קטנים, עד שנכנס לגמרי וראה עוד סמטאות גדולות וקטנות מאד, עד שראה הרבה אפשריות להגיע לכל מקום ומקום...

והנמשל מובן מאליו. (מובא בספר "והאיש משה" בשם הרב יחיאל ברנד שליט"א)

סט. כגדל מעלת זכוך היסורים בעולם הזה מהדין בעולם הבא

כאשר הראו להגאון רבי חיים יצחק חיקין זצ"ל, שפרסמו באיזהו מקומון את המעשה אודות הגר"א זי"ע מוילנא שאמר, שכל הספורים בחז"ל אודות גיהנום הם בלי גזמא וזה גרם צער גדול לרבי ישעיהו זוכאוויצער זצ"ל עד שנפל למשכב וכו' כמפרסם, טרח הרב חיקין וכתב מכתב למערכת המפרסמת וזה לשון מכתבו:

"אני בא לומר לכם, שאל תחשבו שזה רק מעשה שמספרים, יען שאני שמעתי מפי קדשו של החפץ חיים זצוק"ל את המעשה הזה, רק עם מעט שנוי:

החפץ חיים זצ"ל לא אמר שזה היה עם רבי ישעיהו זוכאוויצער זצ"ל, רק סתם עם איש שקלה ושלח שליח להגר"א זצ"ל שיתפלל עבורו, ואחר כך שחזר לבריאותו, הלך האיש ההוא אצל הגאון, להודות לו בעד זה שהתפלל עבורו, ואמר האיש ההוא להגאון זצ"ל, אני נפילתי למשכב מן הצער הגדול, שאמרתם שמה שכתוב בחז"ל על דבר יסורי הגיהנום, שכל זה איננו לשון גזמא, רק זה דוקא, שיהיה ממש כמו שכתוב. ואז אמר לו הגאון זצ"ל: "אני אמרתי אז ועכשו אני חוזר עוד את זה הדברים האלה, שזה בלי גזמא. אבל אני אומר לכם היסורים הם מנכים הרבה מהחטאים, ואלמלא היסורים לא מצינו ידינו ורגלינו באותו העולם". עכ"ל.

והחפץ חיים זצוק"ל ספר ציור, שמכריזים בשמים שיבואו המצוות ואחר כך מכריזין שיבואו העברות, והאדם נעשה עצוב מאד מפני שהעברות הכריעו, ואחר כך מכריזין שיבואו היסורים והאדם היה שמח שהיסורים נתוספו על המצוות והוא יצא זכאי, אבל אינני זוכר אם החפץ חיים זצוק"ל אמר את הציור בשם הגאון זצ"ל, או מעצמו אמר את הציור.

וְכַאן הוֹסִיף הָרַב חִיקוּן בְּשׁוּלֵי מִכְתָּבוֹ: כְּשֶׁהֵייתִי בְּעִירנוּ קֵאסָאוּוע, כְּשֶׁאֲנִישִׁים הִתְאַוְּנִנוּ לְפָנַי מִצָּרוֹתֵיהֶם, הֵייתִי מְסַפֵּר לָהֶם אֶת זֶה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִהַחֶפֶץ חַיִּים זצ"ל וְהִתְנַחֲמוּ.

וְכֵן עֲכָשׁוּ כָּאן בְּצָרְפֶת, כְּשֶׁאֲנִישִׁים מִתְאַוְּנִים לְפָנַי מִצָּרוֹתֵיהֶם, אֲנִי מְסַפֵּר לָהֶם אֶת זֶה וְהֵם מִתְנַחֲמִים הַרְבֵּה בְּזֶה, וְכִשְׁאֲנִי אוֹמֵר בְּתֵהֱלִים "שֶׁבְטָף וּמִשְׁעֵנֶתָּה הֵמָּה יִנְחַמוּנִי", אֲנִי נֹזֵר בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה, עַד כָּאן לְשׁוֹן מִכְתָּבוֹ שֶׁל הָרַב חִיקוּן זצ"ל, כְּשֶׁהוּא חוֹתֵם אֶת שְׁמוֹ - חַיִּים יִצְחָק חִיקוּן, יְשִׁיבֵת חֲכָמֵי צָרְפֶת עֶקֶס-לַע-בְּעוֹן, צָרְפֶת.

וּבְנוֹתוֹ עֲנִין לְצִטָּט כָּאן, אֶת אֲשֶׁר כָּתַב בְּנוֹ שֶׁל הָרַב חִיקוּן בְּשׁוּלֵי הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה אִוְדוֹת דְּבָרֵי הַחֶפֶץ חַיִּים מְאֻדוּנִנוּ הַגֵּר"א, עַד כִּפְּמָה הַיְסוּרִים עוֹזְרִים לַעֲבֹר אֶת הַדִּין בְּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

רְאִיתִי בְּתַרְגוּם אֵיכָּה (ג' כ"ח) עַל הַפְּסוּק "יָשָׁב בְּדָד וַיֵּדֵם כִּי נָטַל עָלָיו", שֶׁתַּרְגוּמוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן "יִתִּיב בְּלַחֲוֹדוֹהוּי וַיִּשְׁתַּק וַיִּסְבֵּל יְסוּרֵין דְּאֵתִין עֲלוֹהֵי בְּגִין יַחוּדָא דְשָׁמָא דְד' דְּמִשְׁתַּלְחִין לְאַתְפָּרַע מִיְנִיָּה עַל חוּבָא קְלִילָא דְחָב בְּעֵלְמָא הַדִּין עַד כַּד יַחוּס עֲלוֹהֵי וַיִּטְלִינוּן מִיְנִיָּה וַיִּקְבֵּל אִפִּי שְׁלִים לְעֵלְמָא דְאֵתִי". פְּרוּשׁוֹ בְּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: יָשָׁב בְּדָד וַיִּסְבֵּל הַיְסוּרִים הַבָּאִים עָלָיו בְּעֵבוֹר יַחוּד שֵׁם ה', שֶׁנִּשְׁלַחוּ עָלָיו לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ עַל חֲטָא קַל שֶׁחָטָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַד אֲשֶׁר יַחְמַל עָלָיו וַיִּטְלֵם מִמֶּנּוּ וַיִּקְבֵּל בְּאִפְּן מְלֵא (-אֶת שְׁכָרוֹ) לְעוֹלָם הַבָּא (תַּרְגוּם "מֵאוֹרוֹת הַמַּגִּילָה"), עַכ"ל.

חלק ג - הסתפקות

מִמַּעֲלַת הַהִסְתַּפְּקוֹת וַיְגִנוֹת הַמוֹתְרוֹת - הַפְּתַח שֶׁל "הַתֵּר" דְּרַכּוֹ נִזְרָמִים בְּשִׁטָּף הַחֲמָר הַמְדִיחַ מִהַתְּכָלִית וּמִהֶעֱלֵג הַנִּצְחִי

הסתפקות

בְּנוֹשָׂא הַחֲנוּף רָאָה רַבֵּי אֵיתָמָר רוֹזֵנְבוֹיִם זצ"ל - הַאֲדַמוּ"ר מְנַדְבֹרְנָא אֶת עֶקֶר הַחֲזִית בְּמֵאֲבָק נֶגֶד הַהִגְרָרוֹת אַחַר רוּחַ-הַזִּמּוֹן, אַחַר הַ"מוֹדָה", שֶׁהַרְבֵּה לְהוֹקִיעָה בְּיַד תְּקִיפָה וּבְלְשׁוֹנוֹ הַשְּׁנוּנָה.

כְּאֲשֶׁר נִכַח לְדַעַת כִּי גַם לְבַתִּים חֲרָדִים חוֹדְרוֹת הַנְּהַגוֹת שׁוֹנוֹת וְהַלְכֵי-רוּחַ מוֹדְרָנִים בְּתֵרוֹץ שֶׁל "מְנַהֵג הָעוֹלָם" טִבַּע אֶת אִמְרָתוֹ, עָלֶיהָ חִזַּר שׁוֹב וְשׁוֹב בְּפָנֵי רַבִּים, שֶׁבָּאוּ לְשִׁמְעַת הַדְרָכָה מִפִּיו :

"מִתְחַלֵּט בְּרִיאָתוֹ נִקְרָא הַיֵּצֵר-הָרַע בְּשֵׁמוֹ הָאֲמִתִּי : 'יֵצֵר הָרַע'. כְּאֲשֶׁר נֹכַח לְרֵאוֹת שֶׁבְּזֶהוּי פֶה בְּרוּר, הַמַּעֲיֵד עַל מִטְרוֹתָיו הַשְּׁלִילִיּוֹת, יִכְשְׁלוּ כָּל מְזֻמּוֹתָיו, וְשֵׁמוֹ מוֹנְעוֹ מִמְשִׁימוֹתָיו, נִעֲנֹו לוֹ בִּי"ד שֶׁל מַעֲלָה וְשֵׁנוֹ שֵׁמוֹ לְשִׁטָּן. אֵד גַּם עֲצָה זֹאת לֹא הוֹעִילָה. לֹא אָרַךְ זְמַן רַב, וְהַבְּרִיּוֹת הַבִּינּוֹ כִּי הַשִּׁטָּן הוּא הוּא הַיֵּצֵר הָרַע בְּשֵׁנוֹי הַשֵּׁם, וְשׁוֹב בְּרַחוּ מִפְּנָיו. אִזּוֹ הַחֲלֵט לְשׁוֹנוֹת שֵׁמוֹ לִיבְעַל דְּבָרֵי. אֵד גַּם מִסּוּהָ זֶה הוֹעִיל לְזִמּוֹן קֶצֶר בְּלִבָּד, עַד אֲשֶׁר גָּלוּ הַבְּרִיּוֹת שׁוֹב שֶׁמְדַבֵּר בְּאוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע וְתִיק וּמִכָּר. אוֹ-אִזּוֹ שֶׁנָּה שֵׁמוֹ לְשֵׁם חֲדָשׁ מוֹשֵׁד וּמְכַבֵּד : 'מְנַהֵג הָעוֹלָם' (דִּי הַיֵּינְטִיגֵע וּוְעֵלֵט)."

דַּעוּ לָכֵם - הוֹסִיף רַבִּי אֵיתְמָר - כִּי בְּשֵׁם זֶה לֹא הִשְׁפִּילוּ הַבְּרִיּוֹת לְהַפְּיֹרוֹ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, אֵד אוֹתוֹ "מְנַהֵג הָעוֹלָם", אוֹתָהּ "מוֹדָה" הַפּוֹשָׁה וְהוֹלְכָתָה, הֵם תַּחֲפֹשְׁתוֹ הַחֲדָשָׁה. הוּא "מְנַהֵג הָעוֹלָם", הוּא "יַבְעַל דְּבָרֵי", הוּא "שִׁטָּן", וְהוּא הוּא אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע עִתִּיק וּמִפְּרָסָם.

וּבְהִיּוֹת וְהַרְבֵּה מִיִּסוּרֵי הָעֲנִי יִתְכַן וְיִהְיוּ מִסִּבַּת בְּקִשְׁתַּת הַמּוֹתְרוֹת שֶׁיִּבְקָשׁוּם מִבְּנֵי הַבַּיִת, וּמִבְּלֵי יְכֻלַּת אִפּוֹק מְלַכְבֶּשׂ אֶת יֵצֵר הַהֲתַחַדְשׁוֹת וְהַקְּנִיּוֹת הַמִּיתְרוֹת בְּבַגּוֹד רְהוּט וְאֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְכִיּוּצָא, נּוֹצֵר מִצָּב שֶׁל חֲסָרוֹן כִּיס גְּדוֹל, יַחֲדָנוּ פֶּרֶק מִיַּחַד בְּנוֹשָׂא זֶה שֶׁל רַעַת הַמּוֹתְרוֹת וְחוֹבַת הַהִסְתַּפְּקוֹת וְנַחַל בּוֹ בְּשִׁיחַתוֹ הָאֲרָכָה שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דָּוִד שְׁלִיט"א הַמְּמַחֵשׂ אֶת אֲסוֹן הַמּוֹתְרוֹת עַל כָּל הַשְּׁלֻכוֹתָיו.

וּבְהַמְשֵׁד הַפֶּרֶק - סְפוּרִים נִפְלָאִים מְגֹדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּמַחֵשִׁים אֶת מִדָּה יִקְרָה זֶה שֶׁל "הַהִסְתַּפְּקוֹת", וּלְבַסּוֹף שׁוֹי"ת - עֵינִינִים בְּנוֹשָׂא זֶה.

משיחותיו של הרה"ג רבי אליעזר בן דוד שליט"א:

הָאָדָם מִשְׁפָּע מִסְבִּיבָתוֹ וְאִפְלוּ מִקִּירוֹת בֵּיתוֹ

לְגַבֵּי הָעֲנִין שֶׁל צָרַעַת, לְכְאוּרָה קַל יוֹתֵר לְהַבִּין צָרַעַת בְּגוּף, מִחֻלָּה - פְּצָעִים רַחֲמָנָא לְצִלָּן. אֲבָל מָה הָעֲנִין שֶׁל צָרַעַת בְּבַגְדִים? הַבְּגָדִים חוֹלִים. וְצָרַעַת בְּתִים? הַקִּיר חוֹלָה, הָעֶפֶר חוֹלָה, עַד כִּדֵּי כָּד, שְׁעוֹשִׁים נִתּוּחַ וּמוֹצִיאִים אֶת הָאָבֹן הַנְּגוּעָה וְזֶה לֹא עוֹזֵר - הַנִּתּוּחַ לֹא מַצְלִיחַ, הַצָּרַעַת חוֹזֶרֶת, צָרִיד לְהַרֵס אֶת הַבַּיִת וְלְבַנוֹת בֵּית חֲדָשׁ. הַגְּמָרָא שׁוֹאֵלֶת (מוֹבָא בְּרַשִׁ"י), מָה יֵשׁ כָּאן? אִיזוֹ בְּשׁוּרָה זֹאת שְׁאוּמְרַת הַתּוֹרָה "וְהָיָה בְּבוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ וְנִתְתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבַיִת אָרֶץ אַחֲזַתְכֶם"? וְהָיָה בְּבוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ וְנִתְתִּי הָאָרֶץ, בְּשַׁעַת שְׁרָאוּ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהַכְּנִס לְאָרֶץ, הַחֲבִיאוּ אוֹצְרוֹת

בקירות הבתים, והצרעת באה. לגלות את מקום המסתור. ולאחר שהורסים את הבית, מגלים את האוצרות האלו.

ושואל הזמר הקדוש: אם זה כל הטעם, מדוע לאחר שגלו את האוצר, אסור לחזר ולבנות את הבית מאותם האבנים הקודמים? מדוע צריך להביא אבנים חדשות? ומתרח הזמר הקדוש: כשהגוי בונה את הבית, הוא משקיע ומכניס בבית את כל מחשבות העבודה זרה שלו: הוא מתכנן חדר אחד עבור הטלויזיה, וחדר שני הוא רוצה בשביל לשחק קלפים, וחדר שלישי לרקד... וכך אומר הזמר הקדוש, הוא מכניס ומשקיע בתוך הקירות, בתוך הבית, את "גלוליהו וטנופיהו" ולשם זה הוא בונה את הבית. וממשיך הזמר הקדוש, כעת שבא היהודי לגור בבית הזה, הוא יקבל השפעה רעה מהקירות, והוא ירד לבאר שחת. מה עושה הקדוש ברוך הוא בכדי להציל אותו? הוא מביא צרעת בתים, ואז צריכים להרס את הבית, ולבנות בית אחר מאבנים חדשות וכשרות לשם קדשה, ואם בן היהודי הזה שצריך כעת לבנות בית חדש, מהיכן יהיה לו כסף עבור זה? על זה נאמר שימצא אוצר בקירות הבית.

הזמר הקדוש מלמד אותנו יסוד: אדם משפיע מסביבתו, מהקירות בו הוא גר, וזה חודר בנפשו בלא ידיעתו ובעל כרחו - זוהי מציאות כזו בבריאה.

אנו מקפידים מהעבודה זרה הגדול ביותר

והשאלה שלנו היא, מה נעשה אנחנו, שאנו יושבים בתוך מדינה שכל הקמתה ובנייתה הוא לשם עבודה זרה?! איך נשב כאן ולא נקבל השפעה רעה מכל רוח הטמאה שסביבנו?! אני יודע שיש הרבה יהודים שלא מבינים מה משמעות מדינת ישראל והציונות, הם גם לא מרגישים שאנו מקפידים מכל "גלוליהו וטנופיהו" של החלונאים מקימי המדינה, אני אומר להם: אם נקח את כל העבודה זרה שהיה בימי הנביאים, כמו הבעל והאשרה וכו', ונצרך את כלם יחד - זה לא יגיע לקוצו של יוד מהעבודה זרה המודרני שלנו המכנה "ציונות".

כדי להבין את זה נביא דגמא: אחאב המלך, היה ידוע שעבד עבודה זרה באפן הגדול ביותר, כמבאר בנביא, והנה בשעה שגבר עליו האויב ושלח לו "בניף שלי הם", "נשיף שלי הם", "כספף וזהבף שלי", על הכל נכנע אחאב ונתן לאויב, אבל על דבר אחד לא היה אחאב מוכן לוותר - כשהאויב דרש ממנו "תן לי ספר התורה". אז ענה להם אחאב: תעשו לי מה שאתם חפצים, את זה אני לא נותן כי זה "מחמד עיני!" (סנהדרין קב:) מה אנו רואים? הם עבדו עבודה זרה, כי היה להם יצר כזה מיחד, אבל הם כבדו את התורה, אהבו אותה, חקי המדינה היו חקי התורה.

אבל העבודה זרה של הציונות, הוא כולל כל העבודה זרה שבעולם, כל מהותו ומטרתו לעקר מהשרש את היהדות והתורה הקדושה, למחות

מעל פני האדמה את המשג "יהודי" לנצח נצחים. והם עושים זאת בכל דרך אפשרית, בכל צורה שאפשר לעקר, לא משנה איך, או על ידי תקציבים, או על ידי כבודים, או על ידי משרדים, או על ידי משרות. לדגמא: אם הם החליטו לעשות דבר כזה שנקרא "רב ראשי", זה רק בגלל שהם כבר מראש חשבו ותכננו שעל ידי הרב הראשי יוכלו לעקר דת, זו הסבה היחידה! אחרת לא היו עושים דבר כזה.

הרצל, מראשי הציונות, כתב שיש להקים מדינה רק ליהודים ששם יהיו כל היהודים יחד, אבל בלי ברית מילה, בלי שבת ומועד, בלי כלום. להפך - הוא דורש שיחגגו רק את חגי הנוצרים, וכך נהג בעצמו! וזו מטרת המדינה עד היום - להדמות לגויים, לא משנה במה, בכל מה שאפשר, להקים מדינה של גויים, "ככל הגויים בית ישראל".

השמד שחוללה הציונות ליהדות

האם הם הצליחו? תלכו לרמת גן ותראו איך הצליחו. אפה מסתובב שם בין יהודים, אבל מה נשאר להם מהיהדות? שבת אין, פשרות אין, טהרת משפחה אין, ברית מילה כבר אין, נגמר הכל, עקרו מהם את הכל, בתיים שלמים, משפחות שלמות שהסבא והסבתא היו צדיקים וקדושים, והנה גדלים בבתים אלו היום מיליון ילדים שלא יודעים לקרא קריאת שמע. מי עשה זאת? האם זה נעשה מאליו. ממילא? לא! זו היתה המטרה של המדינה, להיות מחנה השמדה ריחני, והם הצליחו! יש דברים שאנחנו אפלו לא שמים לב. לדגמא: היונים גזרו שבנות ישראל תלכנה רק לילה אחד לצבא וזהו, אבל היום הגזרה שעל הבנות ללכת שנתים וחצי לצבא... אנחנו חושבים שצבא זה מוסד כזה שצריך אותו, אבל לא יודעים שכלו לעקר תורה, לעקר מהנער שם יהודי, צלם יהודי, פלו גלוי עריות מתחלתו ועד סופו.

במדינת ישראל יש חק חנוך ממלכתי, מה פרוש החק הזה? הפרוש שאסור לתת לנער שלנו שום חנוך אחר! כל חנוך אחר הוא בעל כרחם וזר לרוחם. תקחו ספרים של חנוך ממלכתי, זה כתוב בעברית, אבל זה ספר גויי מבקק. למה זה כן? שחלילה וחס לא יגדל במדינה ילד היודע שיש אלקים בעולם, ואם כבר הם עושים שעור לדתות - אז לומדים שם רק על נצרות ואיסלם - לא על יהדות. שאת היהדות הם מעוותים, ומציגים אותה בצורה אפלה ושחורה - שתדחה כל אחד. מדוע? מפני שתמיד יש אחוז מסוים של צעירים חלונים שבכל זאת רוצים לחפש את משמעות החיים, והאם קיימת אמת בעולם. אז כדי שלא יחפשו את זה ביהדות, אלא במזרח הרחוק - הם מעוותים כל כן את היהדות. עדיף להם שצעירים אלה ירדו מהארץ ויאבדו לעם ישראל לעד, מאשר ישארו בארץ ויחזרו בתשובה. ומה התוצאות של חנוך זה? עשו פעם סקר וגלו, שרפא דרפא מהנער שונאים חרדים, מוכנים להרג אותם. יותר קל להם להרג חרדי מאשר ערבי. מה שחסר זה רק הצתה אחת, ניצוץ אחד. ורפא דרפא מעדיפים היו להולד גויים.

האם לא נרקב משהו בפנימיות אצלנו בחוג החרדי?

יש חרדים החושבים שזו מדינה שלנו, יש לנו קשר אתם והתפעלות מהם, מקנאים בהם! שואפים להדמות להם, ואם לא בלבוש - אז בתענוגות. מה נעשה שהקירות והאוויר ספוגים עבודה זרה? איך ננצל מזה? איך נגדל ילדים פשרים? איך נשמר את הנשמה שתשאר נקייה? יש כאלו שמרמים את עצמם, חושבים שאם בחיצוניות לבושים ארז. ויש זקן, ויש פאות, זה סימן שאנחנו בסדר גמור, זה טעות! בגדים וחיצוניות לא עומדים אפלו ברוח מצויה, משהו עוקץ אותנו, וכבר הוא חלוני. העקר זה הפנימיות!!! ולכן אני שואל, האם בשרש לא נרקב משהו? האם אנחנו לא מקבלים מהחלונים השפעות זרות שמחלישות לנו את הקדשה הפנימית?!

חז"ל אומרים על הפסוק (תהלים לו) "אל תתחר במרעים" - להיות פמרעים. "אל תקנא בעשי עולה" - להיות פעושי עולה (ברכות ז:). מה פרוש "להיות פמרעים"? לא צריך לפתח ספרים ולהסתכל במפרשים, אנחנו שומעים ורואים את זה לנגד עינינו הרבה פעמים ברחוב: "אנחנו גם רוצים!" "גם לנו מגיע!". פעם היתה מודעה ברחוב על "פרק המים", מה היה כתוב שם? "גם לנו מגיע..." גם אני רוצה להיות כמו החלוני, לעשות את כל התאוות והבלי העולם הזה, רק שיהיה בכשרות, שיהיה איזה חותמת. אבל דוד המלך אומר "אל תקנא בעשי עולה" - להיות פעושי עולה, אל תעשה כדי שלא תהיה כזה, חלוני עם "הכשר", חלוני פשר למהדרין!

בגלל מה גרש אדם הראשון מגן עדן?

כתוב במדרש: "אמר הקדוש ברוך הוא, אדם הראשון הכנסתי אותו לגן עדן, וצויתיו ועבר על צוויי, ודנתי אותו בגרושין ובשלוחין, וקוננתי עליו איכה. אף בניו הכנסתי אותם לארץ ישראל, וצויתים, ועברו על צוויי, ודנתי אותם בגרושין ובשלוחין, וקוננתי עליהם איכה ושבה בדד".

מבאר לנו המדרש, שאותה קינה על חרבן בית המקדש נאמר כבר על אדם הראשון - למה? כי זה אותה דרגת חרבן! לנו נדמה שחרבן בית המקדש היה של עצים ואבנים, אולם חז"ל אומרים לא כך, אלא שזה כמו אצל אדם הראשון. אצל אדם הראשון לא ראינו חרבן חמרי, ממש, החרבן היה שגרש מגן עדן. מי שמתבונן רואה שהקדוש ברוך הוא לא גרש את אדם הראשון מיד כשאכל מעץ הדעת. אז מתי בן גרש מגן עדן? אחר כך, כשהקדוש ברוך הוא חפש אותו, ושאל אותו איפה אתה, מדוע אינך בבית המדרש? אז יוצא אדם הראשון ממחבואו ואומר אני טרוד, אין לי זמן ללמד תורה, אני צריך בגדים, חסר לי בגדים! רק אז הקדוש ברוך הוא גרש אותו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: מי אמר לך שאתה צריך

בגדים?! עץ הדעת הוריד אותו בדרגה, והביא אותו להתעסק עם דברים שלא היה מכרח בהם, שלא היה צריך אותם, ובגלל זה גרש.

שנאת חנם לקדוש ברוך הוא - כיצד?

חרבן בית המקדש היה על שנאת חנם. בשנאת חנם יש כמה צדדים, יש שנאה ביחסים שבין אדם לחברו, ויש בין אדם למקום. מה זה שנאה בין אדם למקום? כשאדם רודף דברים שלא צריך אותם, שיכול בהחלט לחיות בלעדיהם, ובגלל זה הוא בורח מהקדוש ברוך הוא - זה שנאת חנם. למה אדם סוגר את הגמרא שהוא צריך וחיב ללמד בה? בגלל שטיות, בגלל הבלי העולם הזה, שלא היה צריך להכניס עצמו ולבלבל ראשו בזה - זה שנאת חנם.

אחד בא לבית הכנסת, יושב שעתים על הכסא, מדבר באמצע, ולא שם לבו לתפלה, האם זה לא שנאת חנם? הרי הוא ממילא כבר הפסיד את השעות הללו, אם כן זו שנאה שאין בה רוח ותועלת. הרי כבר הגעת לבית הכנסת, כבר הגעת ליכולת, אתה כבר נמצא ליד הגמרא, השעות האלו לא תעשה בהם איזה פרנסה או מסחר, ובכל זאת לא לומד, לא מתפלל - זו שנאה להקדוש ברוך הוא שנאה לתורה הקדושה.

זהירות לא לעבר על השבועה

יש מהרש"א נורא, הגמרא (נדה ל:) אומרת: כל אדם לפני שנולד משביעים אותו "תהיה צדיק, ואל תהיה רשע". מה הפרוש להיות צדיק? מסביר המהרש"א: "להיות פנוי לתורה כמו בבטן האם". משביעים אותו "תהיה פנוי", מחשבות פנויות, הראש והלב פנוי רק לתורה כמו בבטן האם, בלי טרדות ובלי דאגות. אם כן לפי זה יוצא, אם אדם לא מכרח לקנות מכונית והוא קונה מכונית, הוא עובר על השבועה שנשבע בבטן האם "להיות פנוי". הוא בידים מכניס את עצמו לטרדות ושטיות שמוציאות אותו מתורה, מתפלה ועבודת ה'.

על זה מקונן הקדוש ברוך הוא "איפה" כמו אצל אדם הראשון, בגלל זה גרש מגן עדן, מפני שהתחיל להתעסק עם דברים שלא היה צריך אותם.

מהו דעתו של נחש?

מאמר נוסף יש על אדם הראשון: "אמר הקדוש ברוך הוא, אתמול היית לדעתי, היום אתה לדעתו של נחש". מה הפרוש? אתמול הדעה שלך הייתה על רוחניות, להיות בן עולם הבא, להרגיש עולם הבא, היום הדעה שלך היא על ענייני הנחש. הנחש זה היצר הרע המלעיט אותנו בתפנוקי הזה. ה"נחש" מכניס לנו "דעות", "מחשבות", ואנחנו הולכים אחריו ומבצעים אותם. הנחש עושה מודעות, עושה חנייות ראווה, עושה עתוננים, ואנחנו

לְדַעְתּוֹ שֶׁל נְחֹשׁ... הַבְּנוֹת לֹבְשׁוֹת אוֹתָם בְּגָדִים כְּמוֹ בְּנוֹתָיו שֶׁל נְחֹשׁ, הַבֵּית שְׁלָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת לֹקְסוֹס כְּמוֹ דַעַת הַנְּחֹשׁ, אֲנַחְנוּ אוֹכְלִים כְּמוֹ דַעְתּוֹ שֶׁל נְחֹשׁ, בְּדִיוֹק כְּמוֹ הַגּוֹיִים בְּרַמַּת גֶּן, וְאִם יֵשׁ לָהֶם אֵיזָה מְאֹכֵל שְׁלָנוּ אֵין, אוֹ הֵם שׁוֹתִים אֵיזָה מְשָׁקָה שְׁלָנוּ אֵין, אִזּוֹ אֲנַחְנוּ הוֹפְכִים אֶת הָעוֹלָם בְּכַדֵּי לַעֲשׂוֹת "הַכְּשֵׁר". עוֹשִׂים תַּחְרוּת בֵּין הַהַכְּשֵׁרִים מִי יִתֵּן רֵאשׁוֹן חוֹתֶמֶת לְ"קוֹקָה קוֹלָה" וּלְ"פִפְסִי", כִּי אֵיךְ אֶפְשֶׁר לְחִיוֹת בְּלִי קוֹלָה... בְּלִי פִפְסִי... אֵי אֶפְשֶׁר, וְהָרִי כָּל הַמּוֹתְרוֹת עוֹלָה כְּסָף... צָרִיכִים לַעֲבֹד... צָרִיכִים לְסַגֵּר אֶת הַגְּמָרָא... אֲבָל מְכַרְחִים עוֹד פִּפְסִי... וְעוֹד פִּפְסִי, וְאִזּוֹ סוֹגְרִים אֶת הַגְּמָרָא, לְשַׁעָה, לְכַמָּה שָׁעוֹת, וְיוֹצְאִים לַעֲבֹד. זֶה דַעְתּוֹ שֶׁל נְחֹשׁ!

חֲרַבַּן הַגּוֹף - בְּנִין הַשֶּׁכֶל

הַ"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת" אָמַר, מַה זֶה חֲרַבַּן הָאָדָם? - "כָּל אֲשֶׁר רָחַקוּ מֵאוֹר הָאֱמֶת, וְגָדַל הָעוֹלָם בְּלִבָּם". פְּרוּשׁ: עֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה גָּדַל וְהוֹלֵךְ בְּלִבָּם. וְיֵמָּה זֶה גוֹרֵם - מִמְּשִׁיךְ הַ"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת" - "וְיִפָּה חִזְקוֹ בְּעֵינֵיהֶם", פְּרוּשׁ: הֵם מִתְחִילִים לֹמַר: "בֵּית יָפֶה, דִּירָה נְאֻה וְכֻלִּים נְאֻים מְרַחֲבִים דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם" (בְּרַכּוֹת נו:). זֶה טוֹב, זֶה קְדוּשׁ ה', לָמָּה לֹא?! אֲבָל הֵם מִתְעַצְּלִים לְפַתַּח אֶת הַמַּהְרֵשׁ"א שֶׁם שְׁמֵבָאָר, "מְרַחֲבִים דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם" - כְּמוֹ בְּלַעַם הַרְשָׁע שֶׁהִיָּתָה לוֹ דַּעַת רְחֵבָה! לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר! הֵם הָיוּ לֹמְדִים תּוֹרָה, אֲבָל - הֵם תִּלְמִידֵי שֶׁל בְּלַעַם, לֹא שֶׁל יִשְׂרָאֵל. מִדּוּעַ? כִּי רְדִיפָה אַחֲרֵי בֵּית יָפֶה בְּתוֹרַת תְּכֵלֵית, בְּתוֹרַת מִשְׁגַּח שֶׁל שְׂאִיפַת חַיִּים - זֹהִי שִׁיטָתָם וּמְנַהֲגִים שֶׁל תִּלְמִידֵי בְּלַעַם הַרְשָׁע.

וּמִמְּשִׁיךְ הַ"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת", "וְיוֹשִׁיבוּ אוֹתוֹ בְּהַרְחֵב שְׁכָלָם", פְּרוּשׁ: חוֹשְׁבִים כָּל הַיּוֹם עַל עֲנִינֵים שֶׁל עוֹלָם חוּלְף, שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנוֹת הַבֵּל, וּמְזַנְיָחִים חַיֵּי נְצַח. וְאִזּוֹ מִמְּשִׁיךְ הַ"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת", "וְכָל אֲשֶׁר נוֹסֵף הָעוֹלָם יָשׁוּב - נוֹסֵף שְׁכָלָם חֲרַבָּן", פְּרוּשׁ: כָּל הַתְּקַדְמוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת, כָּל קִנְיַת מְכָשִׁיר נוֹסֵף - כּוֹבֵל וְקוֹשֵׁר אוֹתוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְגוֹף, וּמִמִּילָא מְחָרִיב אֶת הַשֶּׁכֶל. הָרֵאשׁ "תְּפוּס", לֹא נִכְנָס בּוֹ תּוֹרָה, לֹא נִכְנָס תְּפִלָּה - חֲרַבָּן הַשֶּׁכֶל.

מַה זֶה מַלְחַמַת גּוֹג וּמַגּוּג?

כְּאֲשֶׁר שׁוֹאֲלִים אוֹתִי מַה זֶה מַלְחַמַת גּוֹג וּמַגּוּג, אֲנִי עוֹנֶה לָהֶם בְּבִדְיוֹתָא: זֶה מַלְחָמָה אִם לְשִׁתּוֹת מַיִם, אוֹ לְשִׁתּוֹת קוֹקָה קוֹלָה! אִם לְשִׁתּוֹת מַיִם, אוֹ פִפְסִי! לָמָּה אֲנִי אוֹמֵר כֵּן? כִּי זֶה דְגָמָא לְהִרְאוֹת אֶת הַמְּצִיאוֹת שְׁלָנוּ, כְּמָה שְׁנִים כָּאֵב לָנוּ שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְשִׁתּוֹת "פִּפְסִי" כִּי אֵין הַכְּשֵׁר! עֲכָשׁוּ אֶפְשֶׁר לְבָרֵךְ "שֶׁהַחֵינּוּ", בְּרוּךְ ה' יֵשׁ כְּבֵר הַכְּשֵׁר טוֹב, אֶפְשֶׁר לְשִׁתּוֹת! לָמָּה כָּאֵב לָנוּ כָּל כֵּן? כִּי אָנוּ מְקַנְאִים בְּתַעֲנוּגוֹת שֶׁל הַגּוֹיִים, רוֹצִים לִהְיוֹת כְּמוֹ

הגוי ההוא. אם יש לו "פפסי", למה שלי לא יהיה גם כן. אבל רגע אחד! בדקת אם זה טוב או לא? אם זה בריא או מזיק לגוף? לא בדקת! כי זה לא משנה לך, לא מעניין אותך החיים שלך, הנשמה שלך. העקר שאני יכול לשאת "פפסי" ולהנות כמו הגוי ההוא.

יורד עלינו מבול של תענוגי עולם הזה, כל הרחובות מלאים מודעות, כל העתונים מלאים פרסומות, תעשה כך... תקנה את זה.. עוד בגד... עוד שמלה... בכל המודעות הקטנות והגדולות מדגישים כל הזמן: כמו באמריקה... כמו באנגליה... כמו בפרו... תוצרת חוץ... כמו הגויים... שטיפת מוח יום ולילה שהופכת אותנו, חלילה, לנבל ברשות התורה, ונאנחנו לא מסגלים להתמודד... הולכים פשוטים אחר כל פרסומת, ומתפעלים... מתפעלים מפל שטות, מפל דבר נוצץ. אבל רגע אחד! האם אני מכרח לקנות את זה? לא! אז למה קניתי? כי הפרסומת גנבה לי את המוח, לא נתנה לי לעשות בקרת עצמית, לא נתנה לי לחשב - זה חבלי גוג ומגוג - הרדיפה המבהלת אחרי כל מה שנוצץ.

מה מלמד אותנו עתון חרדי?

לפעמים אני מרגיש, שאפלו עתון חרדי אי אפשר לקרא! למה? אתה רואה שם מודעות ענקיות, עמוד שלם בצבע מרהיב, על מה? על הכל וריק, על ממתקים, על תפנוקים, על בגדים, הכל רק שטיות של עולם הזה. לפעמים נדמה לי, כי כמה שבחור ילמד מוסר, מספיק רגע אחד להסתכל בעתון בכדי שהכל ילך לאבוד! כי מה מכרו לו בעתון? שצריך לרדף אחרי תפנוקי העולם הזה כמו החלונים, וככה צריך לעשות, כי זה היה כתוב בעתון! מפרש בעתון! רדיפת התאוות!

יש הורים הדוגלים בשיטה לא להיות קיצוניים עם הילד, להפך, שיקרא עתונים, שיטייל בכל מקום, למה לא? שיתאורר מעט! צריך פתיחות! אבל זה לא נכון! ילד בגיל צעיר אינו מסוגל להכריע בין דברים טובים לרעים בין מה שמזיק לו למה שטוב לו... הוא ילד אחרי עיניו, ויכשל חס וחלילה באסורי תורה חמורים.

החזון איש פותב (באיגרת סא) בענין חנוך להשקפה נכונה, ודבריו הקדושים מאירים בחנוך הילדים בכלל... "הגדלות והקיצוניות הם שמות נרדפים! המואס בקיצוניות, חלקו עם הזיכנים וחדלי התבונה. אם אין קיצוניות - אין שלמות, ואם אין שלמות - אין התחלה! כל יסודי האמונה, ייג עקרים והמסתעף מהם, הנה תמיד בסתירה נמרצת עם המשפלות הקלות, ושטף החיים המפתחות תחת השמש... חובת חנוכנו לקיצוניות!" ע"כ.

הורים אלו צודקים בדורות הקודמים שהעולם הזה נקי, אבל היום היינו צריכים, לפי הרמב"ם, לחיות במדבר, אם כן זה בכלל לא קיצוניות אלא זוהי דרך החיים הטבעית שצריך לחיות בה היום. ובאמת זוהי נקודה

חשובה: "חנוך" - אסור שיהיה באפן כפיתי, אסור להלחם עם היילד, זה רק גורם התנגדות, שנאה ודחיה. חנוך צריך שיהיה "טבעי", כך שהיילד רואה מהרגע שנולד כיצד מתנהגים כל בני הבית, ומתחנך באותו אופן בצורה טבעית. ובעקר, על ההורים להיות שמחים ומאשרים תמיד, ואם זה לא כך, היילד מרגיש בזה מיד - ולא ירצה להמשיך ולחיות עם אותה דרך חיים חרדית. אני מסתובב בחו"ל, בהרבה קהלות, ואני רואה אנשים ובחורים שחודשים ארכים לא שומעים רדיו ולא קוראים עתון, ואינם יודעים כלום מחדשות העולם, והנה הם שמחים ומאשרים, וחיים טוב. מדוע זה כך? הם יודעים שבחדשות מדווחים מה קורה אצל הגויים, וכיון שהוא יהודי, זה לא נוגע אליו ולא מעניין אותו, ולכן, ילד שגדל בבית כזה, שהחדשות זה של הגויים, אז גם הוא, כמו אביו, לא יתעניין בעולם שסביבו ויעסק רק בתורה. לכן לא פדאי להכניס עתון הביתה, שיהיה הכשר ביותר.

פעם אמר לי תלמיד-חכם אחד, שקרא בעתון על רב אחד שעשה פשעים, ופרטו את הפשעים שלו בעתונים שלנו, ואמר לי אותו חכם, למה צריכים היילדים שלי לדעת את כל הפשעים המלכלכים שעשה הרב ההוא, מדוע הם צריכים לקרא את כל הזבל והטנפת שמדברת המרשעת ההיא וחבריה מהפנסת. למה דור הצעיר צריך לקרא בעתון שלנו על הלכלוך של החלוננים. אנחנו במלחמה פנים ואחור, כמו שכותב המסלת ישירים.

תשמעו מעשה נורא. פעם הייתי גר סמוך לכולל חזון איש, והנה פעם אחת אני חולם בלילה שרוצים לתת לנשים תעודת רבנות - חלום משנה. ואני קם בבקר לטל ידים ליד המטה, ואני רואה שפסו את המים עם עתון [פעם במכלת עטפו את המוצרים בנייר עתון ולא בניילון], ואני רואה שכתוב בעתון באותיות גדולות שהרפורמים רוצים לעשות נשים רבניות. תראו מה זה השפעה של דברים, יש בבית חתיכת עתון וכבר חולמים על זה. לכן אני אומר: היום הפשע הגדול ביותר בחנוך ילדים הוא, לתת להם לקרא עתון - זה נקלט בנפש שלהם, והם רוצים רק שטיות ועולם הזה, ולא יהיו מוכנים לעמל ולאהב שום דבר רוחני, כי אדם נמשך אחר התפעלות הלב, וילד, כמה שיקבל ספרים יפיים ותפלין מהדרות, זה לא יעזר! אם אין לו התפעלות של קדשה, לא יתאהב אצלו דברים רוחניים, רק הבל וריק ושטיות.

ירידת הדורות - כיצד?

פעם הלכתי למכלת, וראיתי אברך סוחר עגלה מלאה, הסתכלתי בפנים וראיתי שיותר מ-80% זה לא אכל, זה פנטזיות, שטיות, אולי יותר בריא לא לגעת בזה בכלל - כך אנחנו רודפים ושמחים מכל תענוג ומכל הבל נוסף שממציאים החלוננים, והכל - חרבן השכל. תראו חניות ברחוב רבי עקיבא, יותר מ-80% מהחניות לא צריך אותם, אפשר לשרף אותם, אפשר בהחלט להיות מאשרים ולחיות טוב בעולם. ומי שישים לב: מה שתופס אותו ונוצץ לו, זה דוקא אותם חניות שלא צריך אותם. וזה גם

מה שתופס את הילדים ומקלקל אותם - כי אלו החנניות הם דעתו של הנחש המסית ומדיח.

תשאלו ברחוב יהודי, מה שלומך? הוא יענה לכם, יהיה טוב! ומה היום? היום חסר לו זה וחסר לו זה, הוא בוכה חסר לו עוד חתיכת גשמיות... ראייתם מישהו שבוכה למה אין לו רוח הקדש? למה הוא לא כמו החזון איש? כמו החפץ חיים? ראייתם מישהו שבוכה למה אין לו בית כמו הבית של החזון איש? - שלחן עץ, ספסל עץ, מטת עץ, וזהו. למה זה כך? כי אנחנו משפיעים מהחלונים, רוח הטמאה והמותרות שלהם מציף אותנו ממש, כמו צרעת בתים וצרעת בגדים.

אני זוכר לפני 30 שנה שפתחו בבני ברק חנות ראשונה לבגדי נשים, היה רב אחד שצעק למה לא הולכים להרס לו את החנות... זה פרצה... ושלל נטעה, היה שם בחנות הכל כשר, בגדים בתכלית הצניעות, אבל הוא חשש שמא יפתחו עוד חניות שבעלי החנות לא חרדים, וימכרו אפנת פריז. אבל היום אחרי 30 שנה, רואים את התוצאות... מה קרה? אי אפשר להסתובב ברחוב, כמעט כל החניות לבגדי נשים - זה בגדי גויים!! אמותינו הצנועות היו מוכנות להשרף באש, ולא ללבש מה שחניות אלו מלבישות את בנותינו. אבל איך הם הצליחו לחזר? איך זה שכל חנות שניה ברחוב זה בגדי נשים, ולכלם יש פרנסה ברוח? כי אנחנו מתפעלים מהנוצץ, רדיפה אחרי המותרות, כמו החלונים, כמו הגויים, עוד שמלה יפה, ועוד שמלה, ויש לה מאה רוצה מאתים.

לפני 35 שנה, אני זוכר, חפשו בלילה כאן בבני ברק מכונית להסיע יולדת לבית חולים, ובקשי מצאו, היה אולי לאחד או שניים רכב. היום, ברוך ה', אי אפשר לעבר בכביש! מה קרה? חבלי משיח, רדיפת המותרות! פעם בחור היה הולך להתחתן, מה היו המשגים שלו? המחשבות שלו היו אם יודע מסכת נדה, אם בקי בש"ס, אם יודע טוב את ההלכות. אבל היום, בחור שהולך להתחתן, המחשבות שלו, כמה גמ"ח יש? איזה משכנתא יעשה? כמה אנשים יזמין? איזה אולם? איזה תזמורת? וכמו כן הכל לשם שמם, הכל עם הכשר. לא מדברים על דברים אסורים בלי הכשר.

עברות זה יותר קל - זה מגדר, יודעים מה אסור ומה מותר, ואם חס וחלילה נכשל, הוא יודע שחטא וחוזר בתשובה כמו שצריך ומתכפר לו. אבל אני מדבר על תאוות בהכשר! שעליהם לא מתחרטים ולא חוזרים בתשובה. אני מדבר על כל המהות איפה שכל האדם מנח, במה הראש שלו שקוע - אם בדעתו של הקדוש ברוך הוא - לעבדה ולשמרה, או בדעתו של נחש - להתלבש יפה ולאכל מה שיותר מתוק?

למה הורגים ילד הבקי בש"ס לפני בר מצוה?

יש פרשת בן סורר ומורה, ושם כתוב שאם הבן יעשה עברות, לא הורגים אותו. אם יאכל טרף או ישתה יין נסך לא יהרגו אותו! אז מה זה בן שהוא

סוֹרֵר? זֶה בֶּן שְׂאֵבָא וְאִמָּא שְׁלוּ מְבִיאִים אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְאוֹמְרִים הֵבֵן שְׁלָנוּ צְדִיק גָּמוּר, הוּא בֶּן 12 וְחֻצֵי שָׁנִים וְהוּא גָּמַר שׁ"ס, הוּא מְדַקְדֵק בְּמִצְוֹת קֹלָה כְּבַחְמוּרָה, אוֹכֵל מִהַקֶּשֶׁר הַכִּי טוֹב בְּעוֹלָם, וְאַנְחֵנו מְבַקְשִׁים מִכֶּם תַּהַרְגוּ אוֹתוֹ! לָמָּה? כִּי אָנוּ רוֹצִים שְׂיִלְדָּךְ לְעוֹלָם הֲבֵא צְדִיק, אָנוּ רוֹצִים בֶּן צְדִיק לְעוֹלָם הֲבֵא, וְעַכְשָׁו הוּא צְדִיק! אֲבָל אֲנַחְנוּ מִפְחָדִים שְׂיִתְקַלְקַל וְעוֹד מְעַט יִהְיֶה רָשָׁע. לָמָּה? מַה הוּא עֹשֶׂה? הוּא לֹא עֹשֶׂה שׁוּם עֲבָרָה, חֶסֶד וְשְׁלוֹם! הוּא רַק אוֹהֵב לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן, לַעֲשׂוֹת כְּזֶה פִּיקֶנִיק. הוּא אוֹהֵב חַיִּים קָלִים. קִצֵּת תַּעֲנוּגוֹת. אִזּוֹ מַה יֵּשׁ? אֲנַחְנוּ רוֹצִים לְהִיּוֹת בְּטוֹחִים שְׂיִמּוֹת צְדִיק וְלֹא יִמּוֹת רָשָׁע!!! הַתְּאוּוֹת הַכְּשָׁרוֹת הָאֵלֶּה, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר עוֹשִׂים אֶת הַיֵּלֶד רָשָׁע. כִּי מַה שְׂמַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, זֶה הַשְּׂקִיעָה בְּהַבְלִים, כְּמוֹ שְׂאֵמֵר הַחוֹבֵת הַלְבָבוֹת: חֲרַבֵּן הַגּוֹף - בְּנֵן הַשֶּׁכֶל, וּבְנֵן הַגּוֹף - חֲרַבֵּן הַשֶּׁכֶל. מִי שְׂמַתְבוֹנֵן בְּפִרְשָׁה זוֹ רוֹאֶה כְּאִן דְּבַר נִפְלָא: הֵרִי אֵיזוֹ אַכְזָרִיּוֹת זוֹ לְקַחַת יֶלֶד שֶׁלֹּא עֹשֶׂה שׁוּם עֲבָרָה, וְאִף עַל פִּי כֵן כְּדָאִי וּמִשְׁתַּלֵּם לְהוֹרִים שְׁלוּ לְהַרְגֵּ אֹתוֹ עַל אֵיזָה סִפְקָ קֶטָן!! שְׂמָא מְחַר לֹא יִהְיֶה כְּסָף, וְאוּלַי יֵלְדָּךְ וְיִלְסֻטְס אֶת הַבְּרִיּוֹת. וְהַפְּלָא הוּא שְׂאֵם הִיָּה הֵבֵן אוֹכֵל בָּשָׂר טָרֵף וְשׁוֹתָה יַיִן נֶסֶד, לֹא הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתוֹ! מִדּוּעַ? כִּיּוֹן שֶׁהֵבֵן יוֹדֵעַ שְׂעֵבֵר עֲבָרָה - וְדָאִי יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְחַרֵּט וְיִשׁוּב מִדְרָכּוֹ הָרָעָה. אֵלֶּא בֵּית דִּין הוֹרְגִים אֶת הַיֵּלֶד בְּגִלְל שְׂאֵכֵל בָּשָׂר כְּשֶׁר וְשִׁתָּה יַיִן כְּשֶׁר - כִּי עַל זֶה לֹא מִתְחַרְטִים! עַל רְדִיפַת מוֹתָרוֹת תַּעֲנוּגוֹת וּפִיקֶנִיק, לֹא חוֹזְרִים בְּתְשׁוּבָה! לָכֵן פַּה קִיָּם הַחֲשָׁשׁ... שְׂבִסּוֹפוֹ יִלְסֻטְס אֶת הַבְּרִיּוֹת.

וְעוֹד דְּבַר לוֹמְדִים מִפְּרָשָׁה זוֹ: הֵרִי אֵם לֹא "תַּפְּסוּ בּוֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ", אִין עוֹשִׂים לְיֶלֶד מְאוּמָה. אֵם כֵּן לְכַאוּרָה הִיָּה עֲדִיף לְהוֹרִים לְהַמְשִׁיד וְלַגְדֵּל אֶת בְּנֵם אֲהוּבָם, לְהַכְנִיסוֹ לַחֲפָה, וְלִרְאוֹת נַחַת מִצְּאֶצְאִיו, מִדּוּעַ לְקַטֹּף כְּעַת אֶת פְּתִיל חַיָּיו. וְהִנֵּה בָּאָה הַתּוֹרָה וּמְלַמֶּדֶת מַה רוֹצִים הוֹרִים שְׂיֵשׁ לָהֶם דְּעַת תּוֹרָה? הָאֵם רוֹצִים לִרְאוֹת אֶת הַ"בֵּר מִצְּוָה" שְׁלוֹ בְּעוֹד כְּשֵׁשׁ חֲדָשִׁים! הָאֵם רוֹצִים לִרְאוֹת אֶת הַחֲפָה שְׁלוֹ! לֹא, זֶה לֹא מַה שְׂהֶם רוֹצִים לִרְאוֹת! זֶה בְּכֻלָּל לֹא הַשְּׂמִחָה שְׂלָהֶם, הַשְּׂמִחָה שְׂלָהֶם הִיא: לְשַׁלַּח לְעוֹלָם הֲבֵא יֶלֶד צְדִיק, וְחוּץ מִזֶּה אִין שְׂמִחָה אַחֲרַת, הַכֹּל דְּבָרִים בְּטָלִים. עַל זֶה אוֹמְרִים חַז"ל (סְנֵהדְרִין עֵא) "בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה לֹא הִיָּה וְלֹא נִבְרָא, אֵלֶּא דְרַשׁ וְקִבֵּל שְׂכָר" - תִּלְמַד מִזֶּה, כְּמַה כְּדָאִי לְשַׁלֵּם בְּשָׁבִיל עוֹלָם הֲבֵא!!! אָדָם מְגַדֵּל יֶלֶד, הָאֵם זֶה בְּשָׁבִיל לִרְאוֹת אוֹתוֹ חִי פַּה שְׂבָעִים שָׁנָה חַיִּים טוֹבִים? לֹא! עֲדִיף שְׂיִמּוֹת לְפָנַי בֵּר מִצְּוָה, וְהַעֲקֹר לְהִיּוֹת בְּטוּחַ שְׂיֵשׁ לוֹ עוֹלָם הֲבֵא - רַק אִזּוֹ יֵשׁ לוֹ בְּאִמְתַּחַתּוֹ יֶלֶד צְדִיק לְנִצַּח, זֶה יְסוּד הָאִמוּנָה שְׁלָנוּ. הַחֲשָׁבוֹן שֶׁל יְהוּדֵי - אֵם אָדָם בֶּן עוֹלָם הֲבֵא, אֲבָל פַּה אֵם יוֹלִיד יֶלֶד וְיִמּוֹת אַחֲרֵי יוֹם, זֶה בְּכֻלָּל לֹא מְעַנֵּן אוֹתוֹ. הָאֵם הַ"אִמְהוּת" רָאוּ בְּנִים שְׂבָעִים שָׁנָה? לֹא! שָׂרָה לֹא רָאָתָה אֶת חַתָּנָתָה בְּנָה, גַּם רַבְּקָה לֹא, רַחֵל לֹא רָאָתָה בֵּר מִצְּוָה, אֲבָל כְּעַת יֵשׁ מִיִּשְׁהוּ מְאֹשֶׁר יוֹתֵר מֵהֶם, הָאִמְהוּת שֶׁל אֲבוֹת הַקְדוּשִׁים וְשְׂבִטֵי יִיִּה.

לְלֶדֶת יֶלֶד בְּשָׁבִיל הָעוֹלָם הֲבֵא

פעם פגשתי בחוץ לארץ באיזה מדינה רחוקה, זוג גויים. הם שאלו מי אנחנו, ואמרנו שאנחנו יהודים... כשהם שמעו שאנו יהודים, תקף אותם רעד ובהלה גדולה מאד. שאלתי אותם מה פשר הבהלה...? והם ענו: "אף פעם לא ראינו יהודים", אנו ממדינה רחוקה, ועל היהודים קראנו רק בספר התנ"ך [שהוא פידוע מתרגם לכל השפות], ושם למדנו שהיהודים הם בנים של הקדוש ברוך הוא, ולכן נבהלנו לראות אתכם!!! אחר כך הם שאלו אותי, תגידו לנו אם אתם בנים של ה'... מעניין מאד מהי ההרגשה שלכם? מה המחשבות שלכם? הרי בן של מלך גדול מרגיש אחרת כשמסתובב ברחוב בין אנשים. באותו רגע פני האדימו מרב בושה והתרגשות, לא הייתי מסגל לענות... ידעתי שהם צודקים... בן של הקדוש ברוך הוא, המחשבות שלו אינם של הרחוב... הוא חושב רק על "ארמון המלך" - על עולם הבא, הוא בן עולם הבא.

כדי להבין גדר חיים למען עולם הבא, מספרים לנו חז"ל (סוטה יב.) כיצד נולד משה רבנו, באיזה פונה נולד. כשראה עמרם גדול הדור שכל תינוק הנולד נזרק ליאור... אמר, בשביל מה להוליד ילדים? עמד וגרש את אשתו... עמדו כל ישראל וגרשו נשותיהם. באה מרים ואמרה לו: גזרה שלך קשה משל פרעה! כלומר, לא להוליד ילד זה עברה יותר גדולה וחמורה מלהוליד ילד שישליכוהו לים! ומדוע? כי פרעה גזר בעולם הזה, ואתה גזר גם לעולם הבא. פרוש: כדי לזכות לעולם הבא, חייבים לעבר מסלול - דרך עולם הזה, ואותו ילד שנולד, אפלו שנמצא בעולם הזה שעה קלה בלבד, ולאחר מכן יזרקוהו לים - יש לו עולם הבא. ויותר מזה אומרים חז"ל (בזוהר הקדוש), תינוקות ונפלים שמתים - בעולם הבא הם במחיצה גבוהה מאד ולומדים מפני הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו. ואחר כך אומרת מרים לאביה, פעת שאפה גוזר לא להוליד ילדים, אפה מפסיד להם את העולם הבא! ומספרים חז"ל שעמרם שמע בקולה, והחזיר את אשתו. וכן עשו כל ישראל והחזירו נשותיהם על מנת להוליד ילדים שמיד יהרגו אותם, ולא משנה כמה שעות יחיו. והיו מוכנים לקבל באהבה את הצער הגדול של חדשי העבור, וצער הלדה! וכל הצער הגדול והסבל מעצם זה שיהרגו את תינוקם היקר להם! והכל משתלם וכדאי והעקר בשביל שיזכו לעולם הבא. וכאשר יש בישראל מחשבה טהורה כזו - נולד משה רבנו.

חז"ל מגלים פאן את נקודת ההפכה בשביל מה אדם חי - רק למען עולם הבא, וכל הסבל בעולם הזה של גזרות והריגות - לא חשוב כלום. לגוי חשוב שיהיה לו פה בעולם הזה בן חזק ומפתח קרוב לו וסביב לשלחנו, שישמשנו ויהיה לו לעזר בפרנסתו... אבל ליהודי, זה לא כלום, אלא השאיפה והתקוה שלו היא - שיהיה לו בן לעולם הבא - ועל זה מוסר נפשו! אנשים עושים חשבונות: מי שיש לו ילדים טוב לו, ומי שאין לו, אם נפטרו לו ילדים חס וחלילה, אז הוא מסכן ורע לו. אבל מחז"ל הקדושים, מעמרם ומרים, רואים הפוך: מי שנפטר לו ילד והוא צדיק! תינוק שלא טעם חטא, הוא האדם השמח והמאשר ביותר בעולם! ולמה? כי בטוח שהוליד בן בשביל עולם הבא. מה שאין בן שיעדין נתון

לְנִסְיוֹנוֹת הַיֵּצֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה, כָּאֵן הַשְּׂמִיחָה מֵהוֹלָה בַּפְּחָדִים וְחֲשָׁשׁוֹת שְׁלֵא יִפְסִיד אֶת הָעוֹלָם הַבָּא. זֶה הַשְּׂקִפַת הַתּוֹרָה בְּגִדוּל יֶלֶד, לַעֲשׂוֹתוֹ כַּמָּה שְׁיֹתֵר שְׁלֵם וּמְכֻשָׁר לְעוֹלָם הַבָּא.

א. ה. מַעֲשֵׂה הָיָה בְּאֶחָד חֲשׂוֹף בָּנִים שֶׁבָּא לְחַפֵּץ חַיִּים וְהִתְחַנֵּן לוֹ שְׁיִבְרְכוּ שְׁיִזְכֶּה לָבוֹן זָכָר. אָמַר לוֹ הַחֲפֵץ חַיִּים: "בְּדוֹרְנוֹ מִי אָמַר שְׁלֵא עֲדִיף לֹא לְהִבְיֵא יְלָדִים בְּכָלֵל לְעוֹלָם מִחֲשֵׁשׁ סַפְנַת הַחַנוּף!" וְזֹאת אָמַר הַחֲפֵץ חַיִּים עוֹד בְּדוֹרוֹ!

סְפָרֵי חַיִּים וְסְפָרֵי מֵתִים

כְּתוּב בַּחֲמֵשׁ, שְׁחֲנוּף מֵת קִדָּם זָמְנוֹ, בְּנִחַס לְאוֹתָם יָמִים - מֵת צָעִיר, הוּא הַפְּסִיד הַרְבֵּה מְאֹד שְׁנִים שֶׁל תַּעֲנוּגִים, טִיּוּלִים, וְשֶׁאֵר הַנְּאוֹת עוֹלָם הַזֶּה... אָבֵל אוֹמְרִים חַז"ל שֶׁ"לֶקַח אוֹתוֹ אֱלֻקִּים" וְזָכָה לְהִיּוֹת בְּשָׂמִים "מִלְּאֵף"... לָמָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֶקַח? כִּי פָּחַד שְׁיִתְקַלְקַל! אִם הָיָה נִשְׁאָר וּמִתְעַנֵּג בְּעוֹלָם הַזֶּה - הָיָה מִפְּסִיד אֶת הַדְּרָגוֹת הַנִּפְלְאוֹת שֶׁזָּכָה לָהֶם. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לוֹ טוֹבָה וְלֶקַח אוֹתוֹ צָעִיר! כִּי בַּמִּבְטָ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַטּוֹב בְּיוֹתֵר לְאָדָם הוּא: כַּמָּה הוּא רָאוּי לְעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא כַּמָּה מִשְׁחָקִים וְטִיּוּלִים וְתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה לוֹ פֶּה. לְפִי זֶה מוּבָן הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ, שֶׁמִּבְּאֵר מֵהֶם "סְפָרֵי חַיִּים וְסְפָרֵי מֵתִים שֶׁנִּכְתְּבִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִחְתְּמִים בְּיוֹם כְּפוּרִי", וְאוֹמֵר הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ: אָדָם שֶׁכּוֹתְבִים אוֹתוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה - זֶה נִקְרָא סְפָרֵי מֵתִים. וְאִם כְּתוּבוֹהוּ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא - זֶה סְפָרֵי חַיִּים. אָדָם זָכָה בְּפִיִּס, אוֹכֵל טוֹב, יֵשֵׁן טוֹב, וְשׁוֹקֵעַ בְּתַאוּוֹת הָעוֹלָם... הוּא חוֹשֵׁב לְעַצְמוֹ - סוּף סוּף הֵנָּה אֲנִי חַי! אָבֵל הוּא לֹא יוֹדֵעַ שֶׁזָּכָה לָזֶה, כִּי כְּתוּבוֹהוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּסְפָרֵי מֵתִים! הוּא כְּעֵת מֵת!! לְעַמַּת זֹאת, סְפָרֵי חַיִּים - זֶה אָדָם שֶׁכְּתוּבוֹהוּ לְהִיּוֹת בְּן עוֹלָם הַבָּא, וְלִפְעָמִים כּוֹתְבִים לוֹ אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים אֵיזָה צָעֵר וְיִסוּרִים - כִּי כְּתוּבוֹ אוֹתוֹ בְּסְפָרֵי חַיִּים - לְעוֹלָם הַבָּא, וְרוֹצִים לַעֲשׂוֹתוֹ צְדִיק לְנַקוֹת אֵיזָה פָּגָם, לָכֵן הוּא סוּבֵל.

יֵשׁ מִתְנַהֲגִים בְּיוֹם הַכְּפוּרִים כְּכֻלָּבִים

יֵשׁ לָשׁוֹן שֶׁל הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ מִפְּחִיד, וְכֵן הוּא כּוֹתֵב, שְׁיֵשׁ יְהוּדִים שֶׁבָּאִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כְּפוּרִי "וְצוּעֵקִים כְּמוֹ כְּלָבִים"!!! מֵהֶם הֵם צוּעֵקִים? אוֹמֵר הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ, הֵם צוּעֵקִים הֵב, הֵב, הֵב. הֵב - זֶה תִּתֶּן. מֵה תִּתֶּן לָנוּ? תֵּן בָּנִים, תֵּן מְזוֹנוֹת, תֵּן חַיִּים, וְלָמָּה קוֹרָא לָהֶם הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ כְּלָבִים? עַל מֵה לְבַקֵּשׁ בְּיוֹם כְּפוּרִי אִם לֹא עַל זֶה? אֶלָּא - מִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁזֶּה הַתְּכִלִּית שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה בָּא לְעוֹלָם, לְשׂוֹף אֶת הַחַיִּים עַל כֶּסֶף וּמְזוֹנוֹת, וּמִשְׁקִיעַ אֶת מַחוֹ וְכַחוֹתָיו לְעוֹלָם חוּלָף - הוּא כְּלָב! לָמָּה? כִּי הוּא הוֹפֵף אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲמָצְעֵי תַּאֲוָה שְׁלוֹ. מִבְּקֵשׁ מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיַעֲזֹר לוֹ לְעֶסֶק בְּהַבְלֵי עוֹלָם. וְכִמוֹ שֶׁהַכְּלָב לֹא דוֹאֵג לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא - כֵּן

הוא. אבל מי שרוצה עולם הבא, רוצה דבקות, ובזה הראש שלו תפוס, ורק בתור אמצעי שלא יהיה לו דאגות וטרדות רוצה בני, מזוני - זה טוב.

מי אמר שתענוגי עולם הזה נמצא בעברות???

כך אני מסביר את הגמרא (חגיגה טו) על אלישע בן אבויה. הגמרא מספרת שאלישע שמע מאחורי הפרגוד שובו בני שובבים, חוץ מ"אחר", אז אמר "אחר": אם עולם הבא אין לי, אז לפחות אהנה מהעולם הזה, ומה עשה? התחיל לחפש עברות. ומסבירה הגמרא, איך זה שאדם כזה קדוש בדרגתו של רבי עקיבא יצא לתרבות רעה? ומשיבה הגמרא: "מינות היתה בלבו, וספרי חכמה יננית נושרים מחיקו, וזמר יוני לא פוסק מפיו". מה הגמרא מלמדת אותנו? הגמרא מגלה לנו מה מקלקל תלמיד חכם! הדבר הראשון: חיים של קלות ראש ונוחיות - זמר יוני. אבל הענין של מינות בלבו מהי? אלא שהמינות שלו היתה: מי אמר לו שתענוגי עולם הזה נמצא בעברות?! אולי תענוגי עולם הזה זה ללמוד תורה ולחדש בה, או תפלה בנגון ובדבקות, מי אמר לך שתענוגים ואשר זה עברות! הרי תענוג זה לא דבר ממשי, זה הרגשה רוחנית, ואם כן זה תלוי בתשוקת הנפש. כמו שאני אומר, הענש הכי גרוע לבחור ישיבה אמתית, זה לא בית סהר. לישיבה ש"מתמיד" לא יוצא ממנה אף פעם, אפשר גם כן לקרא בית סהר. אלא הענש הכי גדול לבן תורה עדין הנפש, שתושב אותו במשחק כדורגל חצי שעה - בשבילו זה גיהנום. לעמת זאת הענש הכי גרוע לחלוני - זה רבע שעה שתושב אותו בישיבת פונוביז'... אם כן תענוג זה לא ממשי - זה משגים! אדם מבין שפכה זה. ומתענג מזה.

אם כן, אמר אלישע, מי אמר שעברות וגלוי עריות זה תענוג האסור, ומה בינו לתענוג רוחני של תורה שהוא תענוג המתר? - אלא זוהי המינות שנוזקת בו מספרי יון שלמד. בחור שמחפש תענוגות בהבלי הרחוב - מינות נזרקה בו. וגם אם ימצא תענוג בכשרות - המינות נמצאת בתוכו. חכמת יון והרחוב החלוני שיטתם מחנכת להשביע יותר ויותר את הגוף, אבל חכמת מהתורה אומרת הפוך - "משביעו רעב ומרעיבו שבע". כל תענוג גשמי, ככל שמתמידים בו - נוצרת שחיקה המנונת את החושים עד שהם נהרסים לגמרי, ובסוף נמאס לו. הוא לא מתפעל מכלום, ומרגיש ריקנות ותסכול. מה שאין כן תענוג רוחני - הוא הולך ומתחזק ומתעצם ככל שמתמידים בו ואינו נשפח מהאדם, אלא מצטבר להנאה אין סופית.

הסכנה שמתפעלים מהגויים

אני רוצה לספר לכם מעשה שהיה, שתבינו מה הסכנה שמתפעלים מהגויים! יש משפחה בירושלים, כמה בני שם חשויבים מאד, וכמה בני בעלי בתים רודפים צדקה וחסד. לפני 40 שנה בן אחד של המשפחה, שהיה כבן 50 יצא לתרבות רעה ונעשה חברו של הרשע בן גוריון. באיזה

הזדמנות שאלתי את אמא שלו, שהיתה צדקת גדולה מאד, כמעט בת 90 היתה אז, ובעלה היה צדיק ומקבל נשגב מאד. שאלתי אותה איך זה קרה? הרי הן הזה למד באותו מקום, גדל באותו בית, אכל מאותה צלחת... איך יצא לתרבות רעה? והאמא אמרה לי... אני אשמה בזה! פעם היה בירושלים מצעד צבאי של הבריטים, והם בחרו שוטרים צבאיים גבוהים חסנים יפים מאד, עם לבוש מיחד ומצחצח, והם עשו רשם עז מאד, והיה עומד שם שוטר אחד כזה ומכון את התנועה. אני לצאתי מהבית וראיתי את השוטר הזה והתפעלתי מהחיזוניות שלו, אמרתי בלבי הלואי שיהיה לי בן כזה, והבן שנולד לי זה אותו הבן שיצא לתרבות רעה... אלו התוצאות של התפעלות מהעולם הזה...

מה קורה אם לא שומרים על הילד בקטנותו

נכנסתי פעם לפני יותר מ-20 שנה לצדיק הקדוש רבי מרדכי שרעבי זצ"ל, וספרתי לו שמקימים "חדר" ראשון "יעבץ" לילדים הספרדים. כשהוא שמע, הוא התחיל לרקד משמחה. שאלתי, מה הרב רוקד? הוא ענה: אליעזר, אתה יודע שיש בחורים בני 15, 16 שמתקלקלים. אתה יודע למה? כי כשהם היו קטנים ושלחו אותם לגן מערב עם הבנות, נכנס בהם יצר הרע. רק שאין להם כלים לזה, וכשהם בני 16, אז אותו יצר פורץ ומתעורר. וכעת שעושים חדר לילדים לבד, אתם מצילים אותם מדבר הזה.

תראו מה יכול לקרות מיצר הרע שחודר בגיל קטן. אנחנו חושבים שילדים לא מזיק ולא נורא לראות הכל, הם יכולים ללכת לכל מקום, זה טעות! התפעלות מכל דברי הבל, הורסת לבחור מבגר את השאיפה לרוחניות. ואת הילדים הקטנים, זה הורס יותר מהכל.. וכך אומר הגר"א על הפסוק במשלי (כ) "אולת קשורה בלב נער" - אם אבא לוקח את הילד ורואים איזה אולת, איזה עברה... האב יזרק את זה מייד, כי יודע שזו אולת, וישליך אותה, מה שאין בן בנער, האולת נשארה דבוקה בלבו ולא יכול להפריד ולהשתחרר ממנה... עד שמשבשת את כל השאיפה וההשקפה שלו...

איפה נמצאים ה"בני ברקים" בחול המועד? ב"פרק הלאמי", ב"גני התערוכה", ב"גן החיות"... ומה רואים הילדים שם? ממה הם מתפעלים? מאנשים ההולכים ומתנהגים כחיות השדה! מזה מקבלים התפעלות. בואו ונחשב רגע: מי אמר שצריך ללכת לשם, ואם לא יהיה בעולם "פרק לאמי", מה יקרה לך? האם חייבים להכיר את כל השטיות שבעולם, למה הבן שלי צריך לראות את כל הבלי העולם? למה? מה יקרה אם לא יהיה עולם חוץ מבני ברק! אנשים חושבים שחייבים לקחת את הילד שיראה, שיהנה, שיתענג ויתפעל מזה, וכך השנה ישאר אצלו הטעם הזה, והוא מחכה ומשתוקק מתי ילך לשם עוד פעם.

איפה קל יותר לגדל ילדים, בבני ברק או בעכו?

יש עוד בעיה אצלנו - זהו האדישות! בטחון עצמי! האבא אומר לעצמו: אני גר באזור חרדי ברוך ה', הילדים שלי בסדר, הכל טוב, אין לי מה לדאג!

חז"ל אומרים, מדוע רחל אמנו לא זכתה להקבר יחד עם יעקב אבינו, משום שלא אמנו היתה מתפללת ובוכה שתזכה להתחתן עם יעקב, והיתה יוצאת לפרשת דרכים ושואלת, מה מעשיו של עשו ומה של יעקב. והיו אומרים לה, עשו רשע גמור, ויעקב צדיק גמור. ואז היתה בוכה לה שתזכה ליעקב, ולכן זכתה. אבל רחל היתה בטוחה שיש לה את יעקב, ולא התפללה, ולא פחדה שמה תפסיד אותו, לכן לא זכתה להקבר עמו.

חז"ל מלמדים אותנו לא להיות אדיש, להתפלל ולבכות על הדבר אפלו שנדמה לנו שהוא מנח בפני ובטוח. נדמה לך שהילד שלך צדיק יסוד עולם, ושום דבר לא יכול להשפיע עליו, הוא בתוך "חממה" באזור חרדי. זה לא נכון! זה טעות! היום אם לא תבדק בשבע עינים מה הילד עושה, מה מעשיו, מי החברים שלו, מה הוא רואה ושומע, הוא ילך לאבוד חס וחלילה.

להפך, אני תמיד אומר שהיום יותר קל לגדל ילדים בעכו מאשר בבני ברק, שם אדם שומר עליהם ומפחד, ופה לא! ויותר מזה: יש גם ענין של דגמא אישית, יהודי בעכו שהולך לישן בלילה, יש לו דאגה. איזו דאגה? אם יהיה "מנגן" מחר בבקר או לא. אז מה הוא עושה? הוא מטלפן לזה ולזה, וטורח שיהיה מנגן בבקר. מה רואה הבן שלו, מה הוא לומד - איך אבא שלו דואג וטורח על כל מצוה להשיג אותה!!! לעמת זאת, יהודי בני ברק, מה הדאגה שלו כשהולך לישן, במה תפוס הראש שלו? - לאיזה גמ"ח ירוץ מחר בבקר, איזה שפוצים לעשות, איזה בגדים לקנות!!! אין לו דאגה לשעורי תורה, אין לו דאגה למנגן מחר בבקר, זה מנח בפניס - לא צריך להוריד על זה דמעות. כל הדאגה שלו הבלי העולם הזה, מותרות, רדיפה לגשמיות. מה הילד שלו רואה בבית? מה הוא קולט? שהכי חשוב זה "כסף". עם זה אפשר לפתור את כל הבעיות. האם הילד לומד לדאג ולטרח בשביל מצוות - לא! ואז גדל ילד שלא אוהב לטרח ולהשקיע במצוות. זה ההבדל בין יהודי בשכונה חרדית ליהודי בעכו.

העצה היחידה להשאר טהור

אם כן, איך נלחם בזה? אנחנו אמרנו בתחלה שאנו גרים במדינה, ברחוב, בבית, שכל הקירות ספוגים בעבודה זרה, ואנו לא יכולים להרס את הבית ולבנות מחדש, אז מה עושים? יש רק עצה אחת - לעשות עוד קיר פנימי, להשאר בפנים ולא להזדקק לרחוב, להתגורר מהרחוב בכל מה שאפשר. ולא משנה במה - אם זה עתון, או רדיו.

כתוב שנביא שקר שפון את ההלכה הנכונה, אסור לשמע לו. ספר תורה שכתבו מין כהלכתו, אסור לקרא בו וצריך לשרפו. למה? הרי הם פונו לאמת? אלא לומדים מפאן דבר אחד: לא לחשב שכאשר הם עושים דברים כשרים ונכונים, אני צריך להשתתף אתם! לא! אין לנו עסק אתם כלל, לא עם החלונים, ולא עם הרחוב, אנחנו בעולם אחר!!! יש פאן מדינה וממשלה שרוצה להרס את הכל, וגם את עצמה. הם עושים הכל להרס את הדת. הרחוב החלוני הגויי נמצא בתוככי עירנו, אין הבדל בין רחוב רבי עקיבא לרחוב אחר ברמת גן או בתל אביב. אין לנו לאן לברח, אנחנו יכולים רק לבנות כל אחד בתוך הבית שלו - עולם משלו, מה שפחות שילדים יסתובבו ברחוב, מה שפחות לחשב שילד יכול להתחבר עם כל אחד. לפי הרמב"ם, היינו צריכים לחיות במדבר, וזה אין בכחנו לעשות. לכן, העצה לעשות את הבית ל"מדבר". פחות בגדים, פחות מותרות, להיות משנה מהרחוב, שהבית שלי לא יהיה דומה לבית של החלוני רק עם פשרות, עם חותמת.

מי שיסמך על מישהו אחר - ילך לאבוד!

דעו! היום אין אף אחד שיציל אתכם! פעם רציתי לאסף ולאחד את כל הרבנים של העיר לאיזה ענין של הצלת העיר, והם אמרו שאי אפשר, אנחנו לא יכולים להתפנס, אי אפשר לעשות כלום. דעו! אין מי שיציל אתכם, לא רבנים, לא מנהיגים. מי שיסמך על מישהו אחר - הוא ילך לאבוד!!! אי אפשר לסמך על המלמד ב"חידר" ולא על המנהל. הם לא יכולים לשמר על הילדים, אי אפשר לסמך על אף אחד, כל אחד עובד עבודתו בצורה מכנית, וזהו. אבא שיסמך על המורה והמנהלת - הילדה שלו תלך לאבוד. באפשרותה לעשות כל העברות שבעולם בלא שאף אחד ידע מזה. כל אחד צריך לבנות את הבית שלו בעצמו, לעשות מסגרת לעצמו.

אתה לא יכול להוליד ילדים וזהו! להפנס לבית המדרש ולהפקיר אותם ברחובות. ילד שמסתובב בחפשויות ברחובות, מתחבר לפושעים, והפושעים יכולים להיות עם זקן ופאות. הפושעים יכולים להיות גם ההורים של החברים של בנד, או האבא של החברה של בתד. אז איך תשלח את הבת שלך לבית אחר, לאיזה חברה בלי לדעת אלף אחוז מי אבא שלה!!! אם הולדת ילדים, אתה חייב ומשעבד לדאג לרוחניות שלהם. נכון, מי שרוצה ללמד תורה בלי להשקיע "בבית" - שלא יתחתן, שיהיה כמו בן עזאי. אבל אתה שהתחתנת, יש לך עבודה קשה. תשמר על אשתך - תתן לה כל מה שהיא צריכה, את כל תשומת הלב והסבלנות. אחרת, אתה מכניס אותה לסכנה עצומה, ואפלו היא הכשרה בנשים. קבלת ילד - קבלת פקדון, תשמר עליו. ילד מתלהב מצעצועים ושטיות, אל תתן לו הבלי עולם שלא צריכים אותם, שאפשר לחיות בלעדס. להפוך את הבית לבית מקדש, ושם לחיות בקדשה. ובית המקדש נמצא בלב כל

יהודי, כְּדַבְּרֵי חַז"ל: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" - בְּתוֹךְ לְבוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (עֵינִן אֶלְשִׁיד תְּרוּמָה).

הֵלֵב - מִקְדָּשׁ הָאָדָם - כְּשֶׁשׂוֹרֵף אֶת הַתְּאֻוֹת שְׁבַתוֹכוֹ

מָה הַפְּנִינָה "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם"? מָה עָשׂוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ? מָה הִיְתָה הָעֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ? - שְׂרַפַת הַבְּהֵמוֹת. שְׂרַפְנוּ בְּהֵמוֹת! אֶפְשָׁר לְלַמֵּד מִכָּאן, אִם הָאָדָם שׂוֹרֵף בְּתוֹךְ הֵלֵב שֶׁלוֹ אֶת הַבְּהֵמוֹת - אִזּוֹ יֵשׁ לוֹ בֵּילַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל אִם לֹא שׂוֹרְפִים בֵּילַב אֶת הַבְּהֵמוֹת, שֶׁהִיא הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַבְּלִי הָעוֹלָם, אִזּוֹ הֵלֵב אֵינּוּ בֵּית מִקְדָּשׁ. הַמְּעַכָּב לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הוּא, הַתְּאֻוֹת הַבְּהֵמוֹת שֶׁהֵלֵב חוֹמֵד אוֹתָם, וּבְזָה לֹא נוֹתֵן לְמַחְשָׁבוֹת קְדוּשׁוֹת לְהַכְנִס. יֵשׁ לָנוּ לֵב גּוֹי בְּמִקּוֹם לֵב יְהוּדִי. אוֹי, כִּמָּה רְחוּקִים אֲנַחְנוּ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָרִי אֶפְלוּ תִפְלָה אַחַת, "עֲמִידָה אַחַת", חֲמֵשׁ דְּקוֹת לְהִיּוֹת קְשׁוּר רַק עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - לֹא מְסַגְּלִים. בְּרַפְת הַמְזוּן אֵין סִבְלָנוֹת לְבָרֵךְ, עוֹשִׂים "דִּיאָטָה" מִבְּרַפְת הַמְזוּן, בְּמִקּוֹם לֶחֶם - אוֹכְלִים עוֹגָה. שׁוֹנְאִים אֶת בְּרַפְת הַמְזוּן כִּי לֹא מְסַגְּלִים לְשִׁבַת שְׁתֵּי דְקוֹת וְלְהִיּוֹת קְשׁוּר וְדְבוּק עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲנַחְנוּ כָּל כֶּךָ בְּהֵמִיּים, שֶׁכִּבֵּר לֹא נִהְיִים מִמִּשְׁהוּ רוֹחֲנִי - זֶה לֹא חֲבִיב עָלֵינוּ. עַל יְדֵי הַבְּלִי עוֹלָם הִזָּה אֲנַחְנוּ מִתְרַחֲקִים וְהוֹלְכִים מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמֵעוֹלָם הַבָּא.

הַבְּדִיקָה שֶׁל הָאָדָם - מָה חֲבִיב לוֹ יוֹתֵר

חַז"ל כּוֹתְבִים (נִדְרִים פֶּא), שֶׁחֲרַבְּנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה כִּי לֹא בִּרְכוּ בַתּוֹרָה תַּחֲלָה. וְקָשָׁה, מָה הַהֲדַגְּשָׁה "תַּחֲלָה"? הֵאֵם בְּסוּף כֵּן בִּרְכוּ? אֶלָּא הַפְּרוּשׁ הוּא: כְּתוּב בְּמִשְׁנָה, יֵשׁ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינִים - מִבְּרַךְ עַל הַחֲבִיב תַּחֲלָה. וְאִם כֵּן, בְּזִמְנָם כְּשֶׁהִיָּה לָהֶם שְׁתֵּי אֲפִשְׁרִיּוֹת לְהַתְעַסֵּק, לְדַגְּמָא: לְהַתְעַסֵּק עִם הַרְהִיטִים וְהַדִּירָה וְלְשִׁבַת וְלַלְמֹד תּוֹרָה, אִזּוֹ קָדָם הֵם הַתְעַסְקוּ עִם הַרְהִיטִים, וְאִם נִשְׂאָר זְמַן הָיוּ הוֹלְכִים לְלַמֵּד. דְּרָגָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל תַּכְלִית הַחַיִּים לֹא הִיְתָה תּוֹרָה, אֶלָּא גִשְׁמִיּוֹת, וְרַק דְּרָגָה שְׁנִיָּה הִיְתָה תּוֹרָה, וּבְגִלְלָה זֶה נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

לְסַכּוּם, זֶהוּ הַבְּדִיקָה שֶׁל הָאָדָם - אִם רוּצָה לְדַעַת כִּמָּה הוּא רְחוּק מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁיְבַדֵּק קָדָם כִּמָּה הוּא קְרוֹב לְהַבְּלִי הָעוֹלָם הִזָּה, וְכֵן לְהַפְּדוּ. וְה' יַעֲזֹר שְׁנִזְכֶּה לְהַדְּבִק רַק בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיַקִּים בְּנוֹ הַפְּסוּק "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם".

[ותשחק ליום אחרון / ספור](#)

ספור מפטירתה של הצדקת פרומע רחל אנדרון ע"ה חמותו של הצדיק רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל (מספר "הכל לאדון הכל")

לפני מותה שלחה לקרא את בנה הבכור יעקב ליב ואמרה לו:

אמר לכל הילדים להיות שומרי שבת, לשמר את מצוות ה', להיות ישרים והגונים, ללבש ציצית, ולהקים דור של יהודים יראי שמים. כך תראו ברכה בכל מעשי ידיכם.

מעולם לא העליתי בפני אבא בקשות חמירות. כל רצוני היה שישב ויעסק בתורה הקדושה. טפלתני בו כדי שתהיה שעתו בידו ללמוד וכדי שירגיש תמיד בנוח. כל חיוניו היו קדש לתורה.

כשהגענו ל"יבשת הזהב" (אמריקה בשנות התשעים של המאה הקודמת), נשאתי בעל יחד עם אבא, כך שיוכל להקדיש את כל זמנו ללמד תורה וללמד תורה.

בימות הקרה בעלות השחר בקעתי עצים לתנור, כדי שלא יוכל איש לראותני. יום אחד ראתה אותי אשה מבקעת את העצים ושאלה "יש לך בעל כה טוב. מדוע אינו מפרנס אותך?" ענית לה "בעלי עסוק בעבודתו למען הישיבה".

את הדגים לשבת, לא קניתי בזמן שכלם קנו את שלהם, מכיון שמחירם היה גבוה. חפיתי עד לערב שבת, כשהמחיר היה זול. מוכרת הדגים אמרה לי: "יש לך בעל כה אצילי, אף הוא אינו מספק את צרכך כראוי". תשובתי תמיד היתה אחת: "על בעלי ללמד תורה ולעבד למען הישיבה".

הסתפקתי במועט. גדלתי משפחה בת שבעה ילדים. כשראיתי אשה קונה סלק וזורקת את העלים הירקיים, בקשתי ממנה לתת לי את העלים. מעלי הסלק הכנתי ארוחה לילדים. ליד ביתנו היתה החנות, שאליה היו מביאים את הלחם הישן מחניות המפלות השונות. בדרך זו קניתי לחם הרבה יותר בזול.

ילדינו היו טובים מאד. מעולם לא בקשו סכריה או כל ממתק אחר. הם היו מרצים כל עוד היה להם לחם, דגים ועלי סלק לאכל, מעולם לא לוינו כסף. כשהחל ישראל איסור לעבד, קנה לאבא מעיל עם בטנת פרוה ממשפחתו הראשונה. אנשים אמרו שאבא מתפרנס מהישיבה. האמת היא שהוא מעולם לא לקח ולו "פניי" אחד מהישיבה. אבא תמיד אמר "אמצא פרנסה באיזו שהיא דרך אחרת". דבריו של אבא היו מקבילים עלי, ומעולם לא היו בינינו וכוחים.

כשילדינו הבוגרים החלו להתפרנס למחיתם, קנינו בית. לראשונה היה לנו מספיק מקום. הייתי רגילה לכבס את הציציות ולתלותם בחוץ על חבל. השכנים היו שואלים בלעג "האם ילדיכם באמת ילבשו אותם?"

"האם יש אלקים שונה באמריקה?" הייתי עונה להם. ברוך השם, ילדינו לבשו אותם. (היתה יהדות רק במדה קטנה באמריקה של אותם ימים).

תמיד עבדתי יחד עם אבא, עודדתי אותו ועזרתי לו בכל מפעליו. כשנתגלו חלוקי דעות בישיבה תמכתי בו.

לא תרתי אחר מותרות בחיי. לא תכשיטים ולא בגדים מפארים כנשים אחרות. העבדה שאבא עסק בלמוד תורה ובהפצת התורה היתה חשובה ויקרה לי יותר מכל דבר אחר בחיים.

כשאבא החליט שעלינו לעלות לארץ ישראל, מלאתי את משאלתו. תוכל כמובן, להבין עד כמה קשה היה עלי להפרד מכל ילדי ונכדי. אך בשום דרך שהיא לא נתתי לאבא להרגיש, שהיה לי קשה למלא את רצונו.

באנו לירושלים, ואתם ילדי היקרים, עזרתם לנו הרבה מאד. שלחתם לנו מספיק כסף כדי למלא כל צרכינו. מלאתם ברצון אחר כל בקשותינו. כן, יכלנו לחיות בנוחיות רבה מהכסף ששלחתם לנו, אך אני לא יכלתי לעמוד מן הצד, ולראות את העני הנורא מסביבנו. חייתי בארץ תשע שנים, וכך אותו זמן לא קניתי לעצמי בגד חדש.

לא רוייתי כאן הרבה נחת. אבא התעורר ואני טפלתי בו בכחותי האחרונים (סבתא אפלו קראה באזניו את הגמרא).

עכשו הכל חלף. אין לי כל טענות כלפיכם ילדי היקרים, נסיתם להמתיק את שנות חיינו האחרונות. ה' ודאי יברך אתכם על הכבוד שהענקתם להוריכם. עכשו איני זקוקה לדבר. אני הולכת אל עולם שכלו טוב. אני הולכת אל בעלי היקר והאהוב.

אך לפני לכתתי, אני שוב מבקשת מכם, ילדי היקרים: היו ישרים ובנים טובים לעמכם. היו שומרי שבת נאמנים, וקיימו את כל מצוות התורה קלה כחמורה.

אתה, בני בכורי, הבטח לי שתשפיע על כל אחיך ואחיותיך על ילדיהם ועל ילדי ילדיהם להיות יהודים, שלא יבישו את אבותינו, שיהיו כלם צדיקים גאונים ורבנים. אל תנתקו את שרשרת הזהב שקשרה אותנו אל הורינו. חיו יחדו בשלום. עזרו זה לזה בשעת צורך. התאספו יחד לעתים קרובות.

לא אבקש מכם כל דבר נוסף. אינכם חייבים עוד לכתב לי מכתבים. אך אני מבקשת מכם להניח תפלין, להתפלל, ללבש ציצית ולשמר על השבת הקדושה ועל התורה הקדושה. חנכו את ילדיכם בדרך התורה. אז נתפלל אבא ואני בעולם הבא, שתצליחו בכל מעשי ידיכם ושתהיו ראויים לעלות לארץ הקדושה הזו, ארץ ישראל.

אמא בקשה לעזרת שתרחץ אותה, ולבשה בגדים נקיים אחרי זה אמרה אמא את תפלת "אשמנו" עד סופה. היא אמרה לי שהכינה לעצמה תכריכים, ובקשה שיטהרו אותה על אותו שלחן שבו השתמשו לטהרתו של אבא, שלחן מהישיבה, "יש לי חלק בתורתם".

ואז ארע דבר שלא נשכח אותו לעולם לא אני ולא כל אלה שהצטופפו, אמא קראה לפתע בקול חזק ומצלצל "אמא היקרה שלי, דודי היקרים, ר' איצלה רבבר (היא רצתה לומר משהו אודותיו, אך חזרה בה), ר' גימפל (ר' מרדכי גימפל - הרב מראזינאי - אחד מגדולי הגאונים בדורו), ובעלי היקר מכל והאהוב - הנה כלם באים לקראתי".

היא הפכה פניה כשעינייה מסתכלות כלפי מעלה והישיבה את רגליה. פניה החלו קורנות באור פה חזק, עד שכל העומדים בחדר ננעצו במקומם. לאחר מכן קראה "שמע ישראל, ה' הוא האלקים!" שפתייה נעו, וכשחיוו מתוך נסב על שפתייה, נפרדה מגופה נשמתה הקדושה.

היה זה בדיוק בשעה 10, ביום חמישי בלילה, כ"ד בשבט תרצ"א.

כל אחד בחדר פרץ בבכי גדול וקרא "איזו צדקת!" מה אוכל לכתב? ... כל שאוכל לומר הוא, שמי שלא היה עד למחזה, לא יוכל להאמין כי אכן קרה.

חלק ד - שאלות ותשובות בנושא "ההסתפקות"

בי"ה זכנו ה' לערוך ספר בנושא "ההסתפקות" הנקרא בשם "דרך ישראל", מאמרים מבהרים בנושא זה, ועוד עשרות רבות של ספורים מגדולי ישראל על נהגם במדה יקרה זו של "ההסתפקות" ובכאן נביא בדרך שאלות ותשובות כמה ידיעות נחוצות בענין ההסתפקות.

שאלה א - על אף כל הידיעות הרבות בערכי התורה והמצוות לעמת הבלי העולם ותאוותיו - התאווה חזקה וקשה לבטלה, מה העצה לכך?

התבוננות נפלאה מלמדנו המשגיח מלומדיה זצ"ל המועילה מאד לגרש מהשכל את הרצון לתאוות העולם, והנה לך דבריו הנפלאים:

הנה מה שאומרים לנו להתבונן מענין פחיתות עולם הזה על טובות עולם הבא, הנו ענין רחוק מהשגתנו ומהרגשנו, אבל החשבון הזה אשר אנו נאמר פה, הוא דבר קרוב לשכלנו ולהרגשנו, והוא - להשים על לבנו כי כל הנאות עולם הזה אשר אנחנו מתענגים בהם הן מהברואים. ובזה יש לנו לדון, הלא בלי ספק יש לנו לעזב תענוגנו מהברואים ולהתענג מהבורא כל הברואים שהוא מקור כל הטובות והנאות, והלהתענג על ה' הוא על ידי תורה ותפלה ושמירת המצוות, כי הלא פשוט שנמצא בהבורא יתברך יותר מאשר נמצא בברואיו, והחשבון הזה ראוי להיות לפני האדם תמיד לא יסור ממנו, למען יקל לו לחסם את עצמו מהנאות העולם המביאות אותו לעזב עבודת ה'.

שאלה ב - מה העצה המעשית למגר את יצר התאוה?

הגאון מוילנא בספרו ("אבן שלמה" פי"ג) מביא: בטחון והסתפקות - המה כפלים לכל המדות הטובות, והם הפך התאוה והחמד, הבטחון - הפך החמד, ההסתפקות - הפך התאוה, וכו'.

הרי לנו עצה מה"גאון" להכניע ולחסם את מדת התאוה שלא תתפשט בקרבנו בכך שנסתפק במועט, וככל גדול מסר לנו ספר "החנוד" (פרשת "בא") "אחר הפעלות ומשכו הלבבות". אם נוהג אדם בפעלות המנגדות לתאוה וכגון שסתפק במועט ולא נותן ללבו להתרחב בתאוות העולם, כן לבסוף יזכה שיחלש לבבו מתאוות העולם.

שאלה ג - כיצד להתגבר על מניעות בעבודת ה' שרבים הם מפני דחק הפרנסה?

דע, שרוב המניעות אכן הם מפני דחק הפרנסה, ומניעה זו של דחק הפרנסה ברוב המקרים היא תחלתה בפשיעה וסופה באנס, אולם בכאן לכלי עלמא חייב, להיות שהאנס היה צפוי מראש שייבא פתוצאה מהפשיעה, ובכהאי גוונא לכלי עלמא חייב (עין תוס' בב"מ ע"ח ע"א ד"ה "הוחמה").

והסבה היא, מפני שבני אדם אינם מסתפקים במועט, וחפצים להדר את ביתם, רהיטיהם, מלבושיהם מאכלם, ברמה גבוהה למעלה מיכולתם, וכך נדחקים לעבד קשה יותר, או להלוות ולהתאמץ להחזיר החובות.

וְדַע שֶׁאִין לָךְ טְרִדָה קָשָׁה הַמְטְרִידָה אֶת הָאָדָם מְחֻבָּתוֹ לְהַקְבִּי' כְּמוֹ
כְּאִשֶׁר חֻבּוֹתָיו רַבּוּ לְבְנֵי אָדָם לְשֵׁלֵם לָהֶם אֶת אֲשֶׁר הִלְוָה מֵהֶם. חֻבּוֹת
הָאָדָם כָּלֵפֵי בְנֵי הָאָדָם הֵמָּה הַמְטְרִידִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר וּמְשַׁכְּחִים מִמֶּנּוּ
אֶת חֻבּוֹתָיו כָּלֵפֵי הָאֱלֹקִים.

וְאִם הָיוּ בְנֵי אָדָם מְסַתְּפִקִים בְּמוֹעֵט, וְנִמְנָעִים מִלְדַּחֵק עֲצָמָם מִלְרַכֵּשׁ
חֶפְצִים לְמַעַלְה מִיְכָלְתָם, וְאִדְרָבָא מְצַמְצָמִים בְּפַחוֹת מְעַט מִיְכָלְתָם, הָיוּ
מִיִּשְׁבִּים וּשְׂמֵחִים, וּפְנוּיִים בְּלִבָּם לְעִבּוּדַת קוֹנָם.

וְהוּא רַב כָּכֵל סִבַּת טְרוּף הַדַּעַת וְחֶסֶר הַשְּׁלוּה וְהַשְּׁפַע שֶׁבַעֲצָלוֹת וְחִדְלוֹן בְּנֵי
אָדָם מְעִבּוּדָתָם אֶת ה', לְהִיּוֹת כִּי נִהְדָּפִים הֵמָּה בְּזָרָם הַשׁוֹטֵף שֶׁל הַחֹמֶר
הַמְכֻלָּה אֶת הָאֲנוּשׁוֹת בְּאִפְּן אָנוּשׁ.

שאלה ד - האם נכון הוא לרכש כלים וחפצים נאים לשם הרחבת הדעת?

בְּכָאן צָרִיךְ הַרְבֵּה זְהִירוֹת, כִּי יִתְכַּן מְאֹד וַיֵּשׁ כָּאן עֲרַמַת הַיִּצָּר לְהַסִּית אֶת
הָאָדָם בְּמַחְשָׁבָה שֶׁל "לֵשֶׁם שְׂמִים" לְהַפְּנֵס מְעַט בְּתוֹךְ עֵמֶק הַחֹמְרִיּוֹת,
וְאִח"כ לְכַנִּיסָנוּ הַרְבֵּה, כִּי כֹן דָּרָךְ הַתְּאֻוָה לְהַגְרֵר אַחֲרֶיהָ וּלְהַתְחַדֵּשׁ בְּכָל
פַּעַם, וּלְסַלֵּק הַיִּשּׁוֹן מִפְּנֵי הַחֲדָשׁ, וּלְפַעֲמִים לְסַלֵּק אֶף הַחֲדָשׁ מִפְּנֵי הַחֲדָשׁ
יּוֹתֵר. וּלְכֹךְ צָרִיךְ הַרְבֵּה לְשַׁקֵּל הָאֵם בְּאֲמַת מְכָרַח לוֹ רְכִישַׁת חֶפְצִים
וְרַהֲיִטִים כְּדִי שֶׁבְּאֲמַת תִּתְיָשֵׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו, וַיַּחֲוֶשׁ הַרְחֵבַת הַדַּעַת לְעִבּוּדַת
ה'.

וְהַמְכָרִיעַ בְּדָבָר הוּא בְּהִיּוֹתוֹ מְכִיר עֲצָמוֹ שֶׁאִין בּוֹ מִדָּה זוֹ לְחַמְדָּה וּלְהַתְאֻוֹת
אֶת אֲשֶׁר לְרַעְהוֹ, אֶלָּא יַחְפֹּץ שֶׁיְהִיָּה לוֹ הַחֶפֶץ לְנוֹחִיוֹתוֹ וְלֹא מִשׁוּם שְׂכֹן יֵשׁ
לְרַעְהוֹ, וְהַעֲבָדָא שֶׁבְּדָבָרִים אַחֲרִים אֵינּוּ חֶפֶץ כָּלֵל, וְאִף שֶׁיִּשְׁנָם אֶצֶל רַעְיוֹ
לֹא יַחְמַדְם כָּלֵל, אִם כֹּן מִן הַסֵּתֵם חֶפֶץ הוּא בְּזָה כִּי נוֹחַ לוֹ בְּזָה, אֲזִי אִם
יּוֹדַע שֶׁרְכִישַׁת דָּבָר זֶה יַרְחִיב דַּעְתּוֹ אִין כָּאן בֵּית מַחוּשׁ. אֲבָל אִם יוֹדַע
שֶׁלְקוּי הוּא בְּמִדָּה זוֹ לְחֶפֶץ דָּבָרִים לְהִיּוֹת שְׂכֹן יִשְׁנָם אֶצֶל רַעְיוֹ וַיִּתְאֻוָה
שֶׁיְהִיָּה לוֹ כְּמוֹ כֹן, בּוֹדָאִי יֵשׁ לוֹ לְחַשֵּׁד עֲצָמוֹ, שֶׁמַּחְשַׁבַת "לֵשֶׁם שְׂמִים"
מְצַטִּירַת בְּלָבוֹ שְׁלֹא בְּאֲמַת.

שאלה ה - אדם שחננו ה' ברב כל, ורצונו לחיות ברחבות שלא מפאת תחרות עם אנשי העולם, אלא מפני שיש לו ורוצה הוא להרחיב דעתו בשפע שחננו ה', האם יש רע בדבר?

התורה נקנית במעוט תענוג, לא יתכן שיפסם האדם עצמו מחמריות העולם ויזכה גם במתיקות התורה ללמדה באמת, וכמו כן לא יתכן שיענג את עצמו מטוב העולם ותפנוקיו ויזכה לעבודת קונו לאהבתו ויראתו באמת. כך שגם אם לא יצמח לאדם שום טרדה מחמת רבוי תאוותו, וכגון שרוח לו ה' ויש לו כל, מכל מקום מפסיד בכך את היקר מכל, כי בכך לבו יאטם ויטמטם מהבנת חובתו בעולמו באמת, כי החמריות שבו תתעבה ותאטם את הנשמה הקדושה שבקרבו לבל ישמע זעקתה כלל.

ועוד ביותר גדולה סכנת המתרחב ואינו חי בספקנות, והוא שבנקל מן ההתר יסיתנו יצרו לאסור, כל ההצלחה נגד יצר המתאנה הוא הגדר והסיג, ומי גבר שיגיע עד גבול האסור ויפרש ממנו! לא היה ולא נברא איש אשר כזה, צא וראה, מי מגדולי וקדושי ישראל שלא נהג במדת ההסתפקות, ואף כאשר הצבור סבבוהו וגדלוהו משלהם, הוא היה די לו בצמצום, ובעל כרחו אמר אמן בשביל כבוד התורה.

ובפרט שהתאנה הוא דבר הגורר ומושך להרבות קנינים ולהתחדש בחדושי הזמן, והאדם קונה הנהגה זו להיות לו כטבע, ואם כן כמה סכנתו גדולה כאשר ירד מנכסיו, או בכל אופן גם כשלא יוכל להמשיך בהרחבתו זו, הלא יטרד טרדה של ממש, ואיה ינוס למצא מנוח לנפשו למלאות חובותיו לבוראו.

וזו חלאת דורנו ובפרט השומרי תורה ומצוות - בזאת הם נתפסים לאבד חלקם בתורה ומצוות, אחר שהיצר אינו בא עליהם בדרך של לעבר עברה אלא בדרך זו של לוקסוס ורחבות ובכך המה ברשותו.

ומי לא רואה זאת בחוש, שכאשר האדם חי ברחבות אינו פנוי לתורה ולתפלה כלל.

והגרוע מכל הנאמר לעיל, זה שחי ברחבות גם כאשר ה' הרויח לו ויש לו כל, הלא כמה בנקל יפל ברשת הגאונה, שהיה אומר הסבא מקלם שהבטיחה תורה: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, ולא נאמר "פן" תאמר בלבבך, אלא ואמרת, משום שכאשר צאנך ובקרך ירביון בודאי הוא שכן תאמר בלבבך.

שאלה ו - מה יעשה אדם כשבני הבית דורשים רחבות, האם נכון להשתמש במדת ההסתפקות על חשבון בני הבית או שזו מדה טובה רק לאדם עצמו, ובפרט שקים גם חשש באם יצמצם מהם שיתאוו ויחמדו את מה שאין להם?

למדנו גאון המוסר הגר"י סלנטר, דאין נכון להשתמש בשבירת התאוות והמדות על חשבון הזולת, וכגון, האדם לעצמו ינהג בענוה ובשפלות, אולם את חברו יכבד וירומם, וכגון, האדם הנוהג לעצמו להסתפק בלחם ומים, לחברו יאכיל תרנגולות פטומות וכיוצא, דאין נכון לאדם לצער את זולתו בשביל ההנהגות החסודות שלו זהו לפי שאין מתפקידו להיות מנהיג ומציל אחרים שאין אחריותו עליו.

אמנם בנדון דידן, שעל האדם להציל את בני ביתו ממדה מגנה, וחנוד והנהגת הבית תלויה בו, הרי שעליו להנהיגם בדרך הישרה והנכונה שהיא מדת ההסתפקות, אלא שיהא זה בדרך המקבלת, דהינו גם שלא יצמצם יותר מהמקבל, ואם המקבל לחיות ברמה המקבלת שאינה נחשבת למוותרות לפי מעמדו של בני ביתו, לא יקמץ מהם אחר שזה הכרח בשבילם, וכל ערום יעשה בדעת להשביע עיניהם מצד אחד לבל יחמדו ויתאוו לאחרים, ומאידך ללמדם לבלם תאוותיהם ורצונם ולהיות שליטים ביצרים לבלתי השביעו פן יבלע להם במדה רעה זו.

וקשה לפרט הדברים לפי שאינם שוים בכל באותה מדה ובאותה קצבה.

אולם בדרך כלל הוא כך שאת הדברים המכרחים שאינם מותרות יש לתתם בעין יפה ולא בקמצנות, וכל אשר יושת עליו לצרכי הבית יתן מיד ובנדיבות הלב והפנים, ובזה ילמדו היאך יתרחקו ויגנו את מדת הקמצנות, ומאידך במה שהוא מותרות שאין בו סבה והכרח ימנע מהם, ובזה ילמדו מכלול של מדות טובות, והוא הנדיבות מצד אחד, ומאידך מדת ההסתפקות.

וגם זאת יעשה בדעת לפי העת והזמן, דיש זמנים של חפשות וכיוצא, שאז יש לפזר יותר להשביע עיניהם, ואין בזה משום מותרות אחר שכן המקבל גם אצל המצמצמים ואינו בזה מפריז על המדה, וכל ערום יעשה בדעת.

שאלה ז - האם יש רע בדבר להסתפק במועט מצד אחד ומאידך לאסף ממון רב?

איש כזה משחית לעצמו את מדת האמונה והבטחון בידיים ממש, ומלמד עצמו היאך שלא להצטרך לבטח בה' ולסמוך על עצמו בלבד, ולחיות תמיד בבטחון בעצמו, ועוד משריש בכך את מדת הקמצנות, כידוע שמדרך ה"אספנים" לצמצם מאד מעצמם ומאחרים להרבות הונם, כמו כן מתרחק הוא מאד ממצות הצדקה, ויתאכזר על העניים ולבו יהא לב בליעל לבלתי תת לאחיו העניים כלום.

שאלה ח - דורנו כהיום חמרני ביותר, הפרצה בהתחדשות ובזבזים הנה לקוי כמעט בכל בית, היש לזה קשר עם דור עקבות משיחא דוקא?

בְּהַחֲלֵט יִשְׁנֹו לְכָד קֶשֶׁר יִשִּׁיר וְאַמִּיץ.

הרי האָרְכָנוּ בְכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּדַבְרֵי האוה"ח הק' (שמות ג, ח), שְׁשַׁעַר הַנְּוִי"ן שֶׁל הַטְּמֵאָה שִׁיתְפָּרֵץ בְּדוֹר עֲקֹבוֹת מְשִׁיחָא מֵהוּתוֹ הוּא מִינּוֹת וְהַאֲפִיקוֹרְסוּת וְהַתְּכַחְשׁוּת לְאִמוּנָה הַפְּשׁוּטָה, וְהַסְבָּרְנוּ שְׁלֹשׁ כָּד יִשְׁנֹם הַיּוֹם נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים שֶׁל עֲרִיּוֹת לְפִי שְׁאִין כְּמוֹתֵן הַמְּכַחֲשִׁים אֶת הָאִמוּנָה וּמְטַמְטְמִים אֶת הַדַּעַת לְהֶאֱמִין בְּעִבּוּדָה זָרָה אֲפֵלוּ כְּפִעוֹר שְׁאִין לָהּ שׁוֹם הַגִּיּוֹן, וְכַמְבָּאָר בַּתּוֹרָה שֶׁמִּחְטָא בְּנוֹת מוֹאָב בָּאוּ לְחַטָּא פְּעוֹר. וְכִמוֹ כֵּן קֶשֶׁר יִשִּׁיר יִשְׁנֹו בֵּין יֶצֶר הַלּוֹקְסוֹס וְהַמוֹתְרוֹת לְבֵין טְשִׁטוּשׁ הָאִמוּנָה.

שְׁהַרִי בְּטִרְדָה זוֹ שְׁמַטְרִיד אָדָם אֶת עֲצָמוֹ לְהַתְּחַדֵּשׁ, וְלְהַשְׁקֵעַ בְּחֻמְרֵי שׁוֹכַח הוּא אֶת אֱלֹקָיו וְאֶת חוֹבוֹתָיו כְּלָפִיו, וְאִין לָד דְּבַר הַמְּשַׁכֵּיחַ אֶת ה' כְּמוֹ הַחֻמְרֵי, מְלַבֵּד שְׁמַצְרִיכָה הִיא לְהַשְׁקֵעַ בְּחוֹבוֹת וּבְטִרְדוֹת, וּבְנִסְיוֹנוֹת גָּזֵל וְאוֹנָאָה, עוֹד גַּם מַעֲבֵה אֶת הַשְּׁכָל וּמְקַלְקֵל לּוֹ אֶת עֲדִינּוֹתוֹ, וְהָאִמוּנָה הִלָּא הִיא נְטִיָה דְקָה מְעֲדִינּוֹת הַנְּפִשׁ (לשון החזו"א אמונה ובטחון פ"א אות א') שֶׁל הָאָדָם שֶׁיִּכּוֹלָה בְּנִקְלָה לְהַטְשִׁטֵּשׁ וְלְהַשְׁרִט מִבְּהִירוּתָהּ, שְׁכֵן בְּעֵנּוּגֵי הַגּוֹף תֵּשׁ כְּחָה שֶׁל הַנְּשִׁמָּה מְלַהֲשִׁיג אֶת הַהֲשָׁגוֹת הַרְאוּיּוֹת לָהּ.

כָּד שְׁבַמִּיחָד לְחַרְדִּים הַנְּזָהָרִים מְאֻסוּרֵי עֲרִיּוֹת, וְאִין תְּמִיד בְּאֶפְשָׁרוֹת הַיֶּצֶר לְתַעֲתֵעַם מֵהָאִמוּנָה בְּדַרְדְּרָה הָעֲרִיּוֹת אֲזִי בָּא הוּא אֵלֵיהֶם בְּעֶרְמָה לְהַטְרִידָם בְּלוֹקְסוֹס וּמוֹתְרוֹת וְלְהַשְׁקִיעֵם בְּחֻמְרֵי, וּבְכָד מְשַׁכֵּיחַם מֵהָאִמוּנָה שֶׁהוּא מְטָרְתוֹ בְּכָל עֲמָלוֹ בְּדוֹרְנוֹ זֶה הַעוֹמֵד עַל אַחַת - וְצָדִיק בְּאִמוּנָתוֹ יְחִיָּה. (וראה בתחילת המאמר דברי הרב מנדבורנה)

וּבְפִרְט שְׁבַמִּינּוֹ הַמִּינּוֹת מְתַבַּטָּאת בְּטַמְטוֹס וּבְהַתְּעַלְמוֹת, וְלֹא בְּקִשְׁיוֹת פִּילוֹסוֹפִיּוֹת, וְהַחֻמְרֵי אִין כְּמוֹהָ לְטַמְטֵם אֶת הָאָדָם וְלְהַשְׁקִיעוֹ בְּטַפְשׁוֹת וּבְחֻסְרֵי הַכֶּרֶה.

וּבְנוֹסָף לְכָד וְהוּא הָעֵקֶר, שֶׁיִּשְׁנֹו בְּהַעֲדָר מֵדַת הַהִסְתַּפְּקוּת וּבְבִקְשׁוֹת הַמוֹתְרוֹת סָבָה גְדוֹלָה לְאַרְיִכוֹת הַגְּלוּת, וְהוּא מִפְּנֵי שְׁהַרִי הַגְּלוּת הָאֲחֻרוֹנָה הִיא מְעוֹוֹן שְׁנֵאת חֲנָם, וְאִם נִתְבּוֹנֵן נִרְאָה שְׁכַמְעַט וְכָל הַסְּבוֹת הַגּוֹרְמוֹת לְשְׁנֵאת חֲנָם הִמָּה מְחַמֵּת "הָאֲנָכְיוֹת" שֶׁדוֹרֵשׁ אוֹתָהּ הָאָדָם, הָאָדָם אֵינּוּ מְסַתְּפֵק וְרוֹצֵה וְחָפֵץ בְּיֹתֵר וּבְיֹתֵר מִחֻפְצֵי הָעוֹלָם, וּבְמִילָא יְקַפִּיד וְיִשְׁנָא לְמִי שְׁמוֹנְעוֹ מִכָּד.

שְׁלֵמָה הַמְּלִדָה אוֹמֵר "לְתַאֲוָה יִבְקֵשׁ נִפְרָד", כָּל שְׁרֵשׁ הַהִפְרָדָה וְהַמְּחַלְקָת וְשְׁנֵאת הַבְּרִיּוֹת נוֹבַעַת מֵהַתְּאֲוָה, כִּי כִּיּוֹן שֶׁהָאָדָם אִין בּוֹ כַּח הַנְּתִינָה אֵלָּא

הנטילה, אזי בשביל כך ישנא ויתנקה. וזהו מה שענתה קדם הגאולה
רואים אנו שגובר היצר ביותר לפתות בני אדם ללוקסוס ולמותרות כי
בכך מצליח הוא להגביר את השנאה והתחרות הקנאה והנקמה בלבבות
בני אדם, ובנקל מצית הוא אש בלב אדם על חברו לבלעו חנם.

לו היו בני אדם ממעטים בתאוותיהם ומסתפקים במועט, וקניני עולם
הזה לא היו תופסים אצלם מקום, כמה לא היה מקום לשנאה והנקמה
לשלט בנו.

ולכך חשוב הוא בימינו להגות בגנות המותרות ומעלת ההסתפקות ולחנך
בנינו על כך, ובכו בנקל נגיע לאהבת חנם.

שאלה ט - האם אין נכון לבקש "רחבות" בשביל ישוב הדעת לעבד ה', וכגון להתאמץ לדירה גדולה יותר שיהא עוד חדר מרוח לעבודת ה', וכיוצא?

עין ב"אור יהל" פרשת "וישב" בקש יעקב לישב בשלוחה, וכי בשביל מה
רצה יעקב שלוחה, וכי לא בשביל להתעלות בעבודת ה', ולהשיג השגות
יתרות וכיוצא, וכבר בשביל "שבקש" בלבד, נענש לפי שהקב"ה מדקדק
עם הצדיקים כחוט השערה.

ואם כן שקר ענה בד יצחק, כי רצון ה' לעבדו בתנאים שאתה נתון בהם,
באותו מצב פרנסה, באותו מצב של בית, ואם תסגר את הגמרא, בשביל
לרפוש עוד רחבות לצורך למוד בישוב הדעת, דע כי נסגרת ביד יצחק,
ובודאי ינטל ממך הישוב הדעת שיש לך עתה ללמוד ומי יודע אם יחזר
אלך אי

שאלה י - האם עדיף לקחת אשה פשוטה בעלת יראת שמים טהורה והיא בת תלמיד חכם חסרת ממון, מה שיקשה על החיים ויטרידם לאחר הנשואין או לקח אשה בעלת ממון שבדרך זו אפשר ללמד בניחותא?

תשובת הסטיפלר לשאלה זו: בכלל אין שום עדיפות לקח אשה בעלת
ממון בכל אופן, לפי שבכך תטרידהו זו לחיי מותרות ולוקסוס כאשר היא

לְמוֹדָהּ, וּבָאִם יַחְסֵר לָהֶם מִסְבוֹת הַזְּמַן וּמִגְלִגּוּל הָעוֹלָם - מְמוֹנָם, תִּכְפֹּה עָלֶיךָ לְצֵאת לַעֲבֹד וּלְהַפְסִיק מִלְמוּדֶיךָ עַל מְנַת לְהַמְשִׁיד בְּחַיִּים שֶׁהֲרָגְלוּ.

וּכְבֵר הָיָה מְשַׁבַּח לְמֵאֲדָה הַחֲפִץ חַיִּים אֶת אִשְׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִיְתָה פְּשׁוּטָה, וְאִף שֶׁהִצִּיעוּ לּוֹ בְּנוֹת גְּבִירִים גְּדוֹלִים, בָּחַר לּוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיְתָה צְנוּעָה וּמְסִתֶּפֶקֶת, וְכָל יָמָיו הָיָה אוֹמֵר שֶׁזָּכָה לַתּוֹרָה וּלְחֻבֵר חֲבוּרִים בְּזִכּוּתָהּ שֶׁלֹּא דָרְשָׁה מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, וְהִיְתָה לְעוֹלָם שְׂמִיחָה בְּחֻלְקָהּ מִבְּלִי לְחַפֵּץ וּלְרָצוֹת אֶת מַה שֶׁאֵין (מובא בַּסֵּפֶר "לִשְׁכֵנו תִּדְרָשׁוּ").

וּכְבֵר בָּכָה בְּכִיּוֹת גְּדוֹלוֹת הַחֲפִץ חַיִּים בְּבֵית מְדַרְשׁוֹ עַל אוֹתָם בְּחוּרִים הַמְּמַתִּינִים מִלְּהַנְשֵׂא בְּשִׁבִיל שְׂרוּצִים אֲשֶׁה בַעֲלַת מָמוֹן, וְטַעַן שֶׁזֶּו טַעַנְתָּ שָׁקֵר, וְהִיָּצַר מְדַבֵּר מִלִּבָּם בְּזָה לֹא מֵרָחֵם לָהֶם: כִּי רַק בְּחַיִּי הַסִּתֶּפֶקוֹת אֶפְשָׁר לְגַדֵּל בְּתוֹרָה, וּבְעֵצָם בְּכֶד רֹצֵה הִיָּצַר לְתַפְסֵא אֶת בְּנֵי הַתּוֹרָה, וְרָאָה בְּסֵפֶר "הַמְּאוּרוֹת הַגְּדוֹלִים", שֶׁמְבִיא שֶׁם שֶׁבְּתוֹכָהּ זֶה שֶׁהוֹכִיחַ הַחֲפִץ חַיִּים לְבְנֵי הַיְשִׁיבָה הָיָה זֶה בְּזִמְן קִבְּלַת שִׁבְתָּ, וְאָמַר זֹאת בְּבְכִיּוֹת גְּדוֹלוֹת.

שאלה יא - היאך נתן לרכש מדה זו של ההסתפקות, ובפרט למי שהיה רגיל ברחבות?

רֵאשִׁית הִיא הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּאַפְסִיוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁאֵינּוּ אֶלָּא מֵעֵבֶר וּפְרוּזְדוֹר לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַנּוֹסֵעַ לְרַגֵּל עֲסָקִיו לֹא יִקְפִיד עַל קִלְחָה כְּבַחְמוּרָה בְּצָרְכֵי חֲמִרִיוֹתוֹ, וְעוֹד יִבִּין שֶׁהַנְּאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה יִפְתּוּהוּ וְיִזְלִיכּוּהוּ עָרֶם לְקַבְּרוֹ, וְכִשֶׁם שֶׁנּוֹלַד עָרֶם מִהַמְּצוּוֹת כֵּן יֵשׁוּב, לְהִיּוֹת שֶׁהַחֲמֵר הוּא הַפֶּדָה הַגְּמוּר מִמְּטָרַת בִּיאַת הָאָדָם לְעוֹלָם. הַקַּב"ה בְּרָאוּ לְאָדָם בְּמִטְרָה שֶׁיַּעֲמִיד בְּפִתּוּיֵי הָעוֹלָם וְיִבִּין בְּרַמְאוֹתָם וְיִבְרַח מֵהֶם, וְזֶה הַבָּא וְנִכְנָס בָּהֶם מַה הוֹעִיל בְּבִיאַתוֹ לְעוֹלָם? וְעוֹד יִתְבּוֹנֵן, שֶׁעַל הָאָדָם הַמְּתַעַנֵּג מִהָעוֹלָם נֶחְסֵר לּוֹ מְשַׁלְחָנוּ לְעֵתִיד, וְכִהָא דר"ש בֶּן חֲלַפְתָּא שֶׁאֲמַרָה לּוֹ אִשְׁתּוֹ הֵיאָךְ יִהְיֶה שְׁלַחַן חֲבָרִיד יוֹתֵר מִשְׁלָדָה וְהַסְּכִים עִמָּה רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ כְּמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (סוף פ' "פְּקוּדֵי").

וּלְמַעֲשָׂה, יַעֲסֵק בְּעִבּוּדָה הַמְּכַנִּיָּסָה לּוֹ אֶת הַהֲכָרָת, וְיִבְרַח מֵעֲסָקִים מְטָרִידִים וּמְסַעֲפִים הַמְּבַטְיָחִים אוֹלֵי בְּנֵי לַגּוֹף, אוֹלָם בּוֹדְאֵי חֲרָבֹן לְנִשְׁמָה וְיִמַּעַט בְּעֵסֶק וְיַעֲסֵק בְּתוֹרָה.

וְעוֹד יִבְרַח מִחֲבָרִים רוֹדְפֵי עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הֲרַבָּה עוֹשָׂה הַחֲבָרוֹת, שֶׁאֵז הָאָדָם מְתַאָּוָה וְחוֹמֵד לְהִיּוֹת כְּחֲבָרִיו, וְכִמוֹ כֵּן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ יַרְחִיקֵם מִרוֹדְפֵי עוֹלָם הַזֶּה.

וְהוּא הַמְּבַאֵר בְּמִסְלַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָאָדָם מֵצַד עֲצָמוֹ כָּבֵר הָיָה מְסִתֶּפֶק בְּלְבוּשׁ פְּשׁוּט וְאֶכְל פְּשׁוּט, וְקוֹרֵת גַּג פְּשׁוּטָה, וּמַה שֶׁיִּתְאָוֶוּ בְּנֵי אָדָם לְבִתִּים וְלִשְׂאֵת נָשִׁים וּלְהַבִּיא יְלָדִים - "הַכֹּל מִקְּנֵאת אִישׁ מִרְעֵהוּ". רַק הַקְּנֵאָה

היא הנותנת תחושה לאדם שחוב שיהיה לו מה שהיה לחבריו, וכשיתרחק מחברים רודפי חמר - נצול מזה.

שאלה יב - מהו גדר מותרות בחיי האדם?

באמת אין הקצבה בזה שזה אצל כל אדם, דיש אדם שגדל בתפנוקים, ובשבילו לחיות ללא ספה הדורה, או ללא שלחן וכסאות מהדרים, או ללא מקרר מודל חדש, וכיוצא הרי שחש הוא ברע, ודעתו מטרפת עליו, ואין יכול הוא לתפקד בפחות מהנ"ל, ואינו חש בנפשו כי הללו מותרות עבורו אלא חיי נפש ממש.

ולעמיתו יש אחר שאין לו שום בית מחוש לחיות עם רהיטים פשוטים ומשמשים, ואין חש בכך שום חסרון, ובשבילו ספה מהדרת וכיוצא זהו מותרות ממש.

ויש אשר מאכלו מאכל בריאים וכך הרגל ובפחות מאכילה משביעה ומרוחת יחוש בעצמו כאלו התענה, ויש אחר שדי לו במאכלים פשוטים לחם וירק וכיוצא, וכן הוא לגבי מלבושים ככל הנזכר לעיל.

וכמו כן לא כל אדם בעמדה וברמה צבורית כמו חברו, כך שלגבי זה שהוא בעמדה ובמשרה צבורית יחוש בזיון במה שלאחר זהו מותרות.

אזי אף שאין להקציב קצבה בשונה מהו הכרח ומהו מותרות.

אולם ההגדרה בזה מפרשת היא ב"חובת הלבבות" (שער הפרישות) וזה תכן דבריו:

במה שחש האדם שהוא הכרח בשבילו, ולא בשביל שיביטו בו בני אדם ויתפאר בפניהם, אלא חש הוא לעצמו אינו יכול לחיות מבלעדי זאת ויפריע לו לחיות בפחות מזה כי בכך הרגל, וכן הוא המינימום שחיים בו בני האדם כערפו וכעמדתו, כך שרוצה הוא בזה לא בשביל להתפאר אלא בשביל שלא להתבזות, כי מבלעדי זאת חש הוא מבזה, ובפרט כאשר מבלעדי צרכים אלו חש הוא בנפשו כמתענה וסובל, הרי עבורו זהו גבול ההכרח. ומעבר לזה הרי שהוא מותר, ועליו להעפיל לצמצם קצת ולהתקרב לגבול ההכרח ולהתרחק מגבול המותר. כי זו עבודת האדם במדת ההסתפקות מעט מעט לגרש רצונותיו.

ובמבחן פשוט נותן לנו החפץ חיים לבחון ולהגדיר לעצמנו מהו מותרות ומהו הכרח, ושלא נתרמה ע"י היצר, והנה לד דבריו במשנה ברורה סימן קנ"ו ס"ק ב' ובשער ה ציון אות ג':

וכדי שלא ירמה היצר אותו, יתבונן אלו היה מחיב לזון חברו ולהלבישו כפי ערכו, מה היה אומר אז, איזה הוא מותרות ואיזה הוא הקרח... עכ"ל.

והוא מבחן אמת ופשוט.

חלק ה - שאלות ותשובות בנושא "גלות וגאולה"

זכות דורנו למשיח, במה?

שאלה א - היאך יתכן שבדורות קודמים שהיו צדיקים וחסידיים והנה לא זכו לגאולה ואלו אנו דור יתום וחדל מעשים - נזכה?

התשובה לכך מפרסמת מה"חפץ חיים" ומעוד שקדמו לו, ותשובתם היא שאנו דומים לנגס העומד על גבי הענק, דאף שהנגס מצליח לראות מה שלא רואה הענק בהיותו והוא על גביו, מכל מקום הענק הוא הענק באמת.

והחסבר בעמק הדברים הוא כמו שיתבאר.

שהרי לכאורה עדין קשה, אכן אנו ננסים, אם כן במה זכיתנו דוקא אנו לעמד על גבי הענקים ולראות מה שהם לא יזכו לראות.

אלא הבאור דתקופת העתיד מתחלקת לג' שלבים כמבאר ברמח"ל (בספרו "דרך ה'")

א. ימות המשיח.

ב. תחיית המתים.

ג. עולם הנשמות ללא גוף.

ימות המשיח הם נצרכים להשלים את הדור המסיים - דור עקבתא דמשיחא שיהיה דור פרוץ כמבאר בסוף סוטה, משיח יבוא לדור זה באופן שיהא הדור פצוע בנפשו מתוך יסוריו ומתוך נסיונותיו הקשים.

דורות קודמים לא נצרכו לימים אלו, אחר שהשלימו עצמם בתייהם ובמותם בתקוני הנפש שעוברים על הנפטרים בעולם הבא, והעבדא שלא יהיו המה בימות המשיח, אם כן בהכרח שלא יצטרכו המה לימים אלו לצורך שלמותם, מה שאין כן דור משיח שיצטרך להשלים חסרונו אזי ישלם תקונו וזכוו בו בימות המשיח גופו, ולאחר שיכשר בלימים אלו, יבואו ימות תחית המתים שנצרכים גם לכל הדורות הקודמים להשלים מה שלא הספיקו להשלים באמצעות גופם לסבת מגבלות הגלות ותקף הטמאה, ורק לאחר התחיה ישלימו שלמות נפלאה עם גופם שזו התכלית. ולאחר מכן יבוא השלב הג' שהוא שכרון של צדיקים - עולם הנשמות. (וראה עוד לקמן)

שאלה

כ"ח).

שאלה ב - מהו מקור שנאת אמות העולם את ישראל?

הדבר מבאר בספר "המורה" להרמב"ם, שקנאתם היא בדתנו, ואין קנאה כקנאת הדת.

דהינו, מאחר והגויים יודעים שהפח העליון והנכבד שבבריאה הוא האלקים. והנה האלקים יחס ויחד לסגלתו את עם ישראל, ואותו יחשיב לעליון על כל גויי הארץ, וכנאמר: "הו גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים".

כי זאת מבין הגוי, שיחוד וסגלה זו שנתחדנו ונסתגלנו מכל האמות להיות עם הנבחר, זהו אינו מתבטא בחמריות, שהרי כל יהודי ולו הפשוט ביותר אומר בתמימות ובאמתיות בכל בקר "שלא עשני גוי", ובאמת חפץ הוא ביהדותו ואף שהוא עני ואביון מכל גוי אחר ואף שיהיה הגוי המאשר ביותר עלי אדמות. כך שאין אמירה זו מתוך ימרנות או עקשנות אלא זו הכרה אמתית שבאה להם מתוך "פנים אל פנים דבר ה' עמכם".

אם כן מבינים הם שעליונות של עם ישראל הוא משהו פנימי רוחני שלא ישוה לו ערך שבעולם, כך שאצל עם ישראל נמצא הרכוש האמתי לעמת רכושו של הגוי שאינו אלא רכוש מדמה, בזה נשבתה כל גאותם של האמות, כי כמה שיהיו מצלחים ומתקדמים, העם היהודי בז להם ולהצלחותיהם מתוך שאין עומד כל כבודם ואוצרותיהם נגד מצוה אחת של האיש היהודי, ובעד מצוה אחת מוכן הוא לתת את כל עולמו ואף למות עליה, במילא ברור להם שביד עם זה ישנו אוצר בלום שאין להם

שום השגה בו, ויקר ערך הוא יותר מכל, שנובע מכריתת ברית בין ה' לעמו - ברית שלא תופר לעולם.

הרי רואים הם בכך הפליה נוראה שהפלו המה לרעה להחשב נחותים ופחותים שנועדו לשרת ולשמש את עם ישראל, וכנאמר "ועמדו זרים ורעו צאנכם" (ישעיה סא, ה).

היאך אם כן ישאו הגויים עליונות זו, שהיא לכאורה על לא עול בכפם. מדוע ישתנה יחסו של האלקים לעם ישראל להנהיגם בהנהגה נסית לעמת שאר העמים שינהגו בהנהגה טבעית.

שאלה ג - אם כן לפי המבאר בתשובה הקודמת אין סכוי לשנוי ממצב השנאה על עם ישראל מאמות העולם, מאחר ושנאה זו היא תוצאה מקנאת הדת - הרי שלא תשתנה לעולם. וכי כך מכרחת להיות המציאות?

במציאות החיים רואים אנו פשאדם עלה לגדלה ונבחר לשר חשוב וכיוצא, הרי שתכנו ב' תופעות של תגובות על בחירתו למעמד הנכבד.

תתכן כלפיו תופעה של אוהדים מעריצים, ואכן יזכה זה לכבוד גדול, וכמו כן בכלל תופעה זו ימצא אף שיחניפו לו רבים וטובים כדי להנות במשהו בזכות קרבתם אליו.

ולעמת זאת תתכן תופעה הפוכה, שיקנאו בו מתחריו וישנאו אותו וירדפו אותו ואפלו עד כדי לחסלו, וזהו כדי להרגיע קנאתם.

כן יתכנו ב' התופעות הנ"ל ביחסם של אמות העולם לעם ישראל, והדבר מתנה ועומד באם ישמרו ישראל תורה ומצוות או לא.

אם ישמרו ישראל תורה ומצוות הבטחנו שיחס האמות כלפינו יהא יחס אוהד, מעריץ, מכבד, ולפחות מחניף, ובשמחה ישרתונו ויתכבדו בנו.

ובאם לאו, אזי אמנם נהיה עליונים על הגויים, שהרי אף בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום קרויים בניס, אם כן שם "בנים" לעולם לא יוסר מעלינו, אולם היחס כלפינו שנאה, קנאה, תחרות, ואדרבא, יחוסנו ויחודנו יגרר לחמתם וחמסם של אמות העולם עד להשחיתנו.

והדברים בעצם ברורים מתוך הכתוב בתורה בפרשיות "בחקותי" ו"כי תבא".

שאלה ד - למה דור עקבות משיחא מסמן בחז"ל כדור שיהיו בו צרות רבות ביותר, הלא ראינו בדורות שעברו צרות רבות וקשות של שמדות והריגות, היינו ללעג ולקלס וכיוצא יותר מדורנו?

עקר הגלות היא גלות הדעת, כשהדעת בגלות, כל מכה ולו הקטנה ביותר מקבלת משמעות כמכה גדולה וקשה, ואלו כשהדעת איננה בגלות הרי שמתגמדים להם כל הצרות להיות נסבלים.

ונתן לראות דבר זה בחוש ממש, כשאדם מקבל מכה ביזו או ברגלו ואפלו ללא מתכוון, וכגון שנפל ללא כוונה ונגפה ידו, הרי האדם פועל וקשה לו לקבל זאת, ועל אחת כמה וכמה כשמישהו הזיקו וצערו או הפסידו, או בזהו, הלא האדם לוקח זאת באפן קשה, ואלו תרופות זריקות ואפלו נתוח ל"ע לוקח זאת האדם מבלי פעס וסובל זאת מאת הרופא בסבר פנים יפות, ומדוע?

כשמצטער הוא על ידי גורם שאין רואה הוא בו תכלית טובה, קשה לו מנשוא סבל זה, כי דעתו אינה סובלת הגיון בסבלו, אולם כשרופאו מחתך בו דעתו סובלת צער זה, ואז מתגמדת לה הצרה ביותר.

עקר סבל עקבות משיחא - הוא העדר האמונה, שזהו בעצם העדר הדעת, כי עקר הדעת היא האמונה - לדעת את ה', וכמו שהיה אומר הגר"ש שבדרון זצ"ל בשם הגר"י לוינשטיין בשם החפץ חיים, שהמלחמה השלישית תהא מלחמת האמונה.

וכמו שכן כתב הקאמראן והשומר אמונים הספר דברי האור החיים הק' (שמות ג, ח) שישאל יצטרכו להתנסות בסוף הימים בשער הנו"ן של הטמאה שמהותו מינות ואפיקורסות. ושהוא ענין המובא בחז"ל: אין לך שעה קשה לישראל כיום שנאמר להם "ואנכי הסתר אסתיר פני בינים ההוא". והסביר בשומר אמונים, מהו "הסתר אסתיר" - הסתרה כפולה, הסתרה אחת היא עצם המכה, אולם הסתרה השנית והכפולה - היא העדר האמונה מי מנח מאחרי המכה, וזה שמגדיל את המכה פי כמה.

ולכך אף שאולי הצרות בעקבות משיחא אינם עולים על צרות דורות קודמים, אולם קשים הם פי כמה מחמת העדר האמונה.

שאלה ה - מי יהיה לעתיד גואלן של ישראל, ומדוע?

בזוה"ק איתא (ח"ב עמי קכ ע"ב) שְׁמֹשֶׁה רַבֵּנוּ יְהִי לְעֵתִיד מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ, ומֹשֶׁה ר"ת מה שְׁהִיָּה הוּא, כְּלוֹמַר מֹשֶׁה שְׁהִיָּה גּוֹאֲלָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים הוּא שִׁינְאֵל אוֹתָנוּ לְעֵתִיד, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּקֵהֶלֶת א': "מֵה שְׁהִיָּה הוּא שְׁיִהִי".

וְהַקְּשָׁה הָאֹר הַחַיִּים הַק' (בראשית מט, יא), וְהֵלֵא מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ צָרִיךְ שְׁיִהִיָּה מְשֻׁבֵּט יְהוּדָה מְזָרְעוֹ שֶׁל דָּוִד הַמְּלֻךְ ע"ה, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁדָּוִד עֲצָמוֹ יְהִיָּה מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ (סנהדרין צ"ח עב), וְהֵיֵאָדָּ נֶאֱמַר בְּזוה"ק לְעִיל שְׁמֹשֶׁה הוּא הַגּוֹאֵל.

וְתִרְץ שֶׁבְּחִינַת נְשִׁמַּת מֹשֶׁה כְּלוּלָה מְכַל י"ב שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַנְף שְׁבֻטוֹ שֶׁל דָּוִד גַּם הוּא כְּלוּל בְּמֹשֶׁה, וְלְעֵתִיד לְבֹא תִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם שְׂרֵשׁ הַמְּלָכוֹת שֶׁבְּמֹשֶׁה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ, וְהוּא דָּוִד וְהוּא נֶנוֹן וְשִׁילָה, ע"כ מֵאוֹר הַחַיִּים הַק'.

וְהַטַּעַם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא זֶה שִׁינְאֵלָנוּ, לְהִיּוֹת מְבֹאֵר בְּדַבְרֵי הָאֶר"י הַק' שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הוּא בְּחִינַת הַדְּעַת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, כִּי אֲשֶׁר יִדְעוּ ה' בְּפָנִים אֶל פָּנִים, וְלֹא הָיָה בְּמִין הָאֲנוּשֵׁי מְבַחֵר לְדַעַת אֶת ה' כְּמוֹהוּ, וְהוּא זֶה שְׁיֻכַּל לִתֵּן דְּעָה לְיִשְׂרָאֵל לְעֵתִיד לְדַעַת אֶת ה', שֶׁזֶהוּ הֵלֵא יְהֵא כָּל שְׂכָרְנוּ בְּעֵתִיד, וְכַנְּאָמַר: "וּמְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' כְּפִיִּם לִים מְכֻסִּים".

וְלָכוּ גַם בְּגֵאֻלַּת מְצָרִים כְּשֶׁאָמַר מֹשֶׁה: "שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלַח", אָמַר לוֹ ה' לְמֹשֶׁה: (ש"מ"ר ג) אִם אֵין אֶתָּה גּוֹאֲלָן אֵין אַחַר גּוֹאֲלָן, לְהִיּוֹת כִּי זֶה לְעַמַּת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים, וְכַנְּגֵד שְׁהִיָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ה"דְּעַת" מִצַּד הַקְּדוּשָׁה הָיָה פְּרָעָה ה"דְּעַת" מִצַּד הַסְּטֵרָא אַחֲרָא", וְכִמוֹ שֶׁאָמַר "לֹא יִדְעַתִּי אֶת ה'", וְלָכֵן רַק מֹשֶׁה יָכוֹל הָיָה לְבַטְלוֹ וְלְהַבִּיא לְיִשְׂרָאֵל דְּעַת שֶׁל אֱמוּנָה שִׁיִּדְעוּ אֶת ה'.

שאלה ו - מהו עקר השמחה שתהיה לעתיד?

בְּאַרְנוּ בְּתִשְׁבּוּבָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁעָקַר הַגְּלוּת הִיא גְלוּת הַדְּעַת, הָרִי שֶׁעָקַר הַגְּאֻלָּה הִיא גְאוּלַּת הַדְּעַת.

וְרָאָה וְהִתְבּוֹנֵן, הָרִי לְעֵתִיד הַשְּׁפַע וְהַבְּרָכָה וְהַשְּׁלוֹם יְהִיָּה בְּתַכְלִית הַטּוֹב, וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ חו"ל "עֵתִידָה אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁתּוֹצִיא גְלוּסְקָאוֹת וְכָלִי מְלֵת", וְעוֹד אָמְרוּ עֵתִיד כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שִׁישְׁמְשׁוּ לְפָנָיו אֲלָפִים וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת עֶבְדִּים. וְעוֹד אָמְרוּ עֵתִיד שְׁיִהִיָּה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל ג' בְּתִים אֶחָד בְּהָר אֶחָד בְּעֵמֶק וְאֶחָד בְּשִׁפְלָה, וְעֵתִידִין יִשְׂרָאֵל שִׁירְדוּ וַיִּשְׁתַּעַבְדוּ בְּאֵמוֹת - "וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךְ וְשְׂרוּתֵיהֶם מִיִּנְקֵתֶיךָ אֲפִים אָרֶץ יִשְׁתַּחֲוּ לְךָ" (ישעיה מט, כג), הַשְּׁלוֹם יְהֵא שְׁלוֹם אֲמֵתִי - "וְגַר זָאֵב עִם כְּבֶשׂ וְנִמְר עִם גְּדִי יִרְבְּצוּ",

לא יהא משג של מות וחולי - "בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר" (ישעיה כה, ח), ועוד ועוד.

אולם כל אלו יהיו בגדר פלים ואמצעים לתכלית הטובה האמתית שהיא לדעת את ה', ומן האמצעים והפלים נדע במקצת מה יהא התכלית.

וכן כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים :

ולא נתאוו החכמים והנביאים את ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכל ולשתות ולשמח [הפונה לשמחה חמרית] אלא כדי שיהיו פנויים בתורה ובחכמה ולא יהיה להם נוגש ומבטל.

ועוד כתב שם :

ולא יהיה אז עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ויהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים סתומים, וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנקמר "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

והסבה לכך היא בהיות ונשמת האדם היא חצובה מאלק, וידיעתה את ה' הוא השיבה לשרשה, לחזר לארמון בית אביה, ואין ענג לנשמה גדול מזה, ולכך הענג הגדול של הנשמה לאחר פטירתה מן העולם - צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, שהוא ענג עצום, שקורת רוח בעולם הבא יפה מכל ענגי עולם הזה, והטעם היות והדעת שלמה לדעת את ה', וזהו ענג שאין לנו - השקועים בחמר הבנה והשגה בו אלא מעט, ולעוה"ב נזכה לו בשלמות.

שאלה ז - הלא ידוע שהגליות נועדו לצרף ולזכך את ישראל, והנה לכאורה בכל הגליות שעבר עם ישראל נתהוו להם מכך מעידות במקום תקון ועליה, שהרי בגלות מצרים מעדו עד לעבודה זרה שכן קטרגה מדת הדין "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", וכידוע שנשקעו עד מ"ט שערי טמאה. - וכמו כן בגלות בבל, באותן 70 שנה שכחו את התורה ונשאו נשים נכריות כמובא בפסוקים. - וכן בגלות זה האחרון, כמה התבוללות ונשירה מהיהדות, הלא

הוא באפן שלא היה מעולם, - ואם כן מה התועלת בגליות?

אין לנו משג בדרך ה', ועמק עצתו וחכמתו מי ישיגנה, ולכך, אם קבע והחליט הבורא בחכמתו שהגליות מצרפות ומכשירות את ישראל לגאלה זמנית, או קבועה כפי שיהיה לעתיד, אם כן בהכרח שאין הקב"ה נכשל בעצתו, ובודאי עצתו בגליות היא אדו ורק להועיל.

ומה שלמראה עינינו נראה שהגליות יותר מזיקה, זהו הנראה לעינינו שלנו או לשלם ברור הוא שזאת מפני שהאמת נעלמה מאתנו.

וכדי לשפר את האזן אפשר לתת לזה הבנה.

הרי הגלות שוברת ומכניעה את הנפש, ואז המצב הוא שסגוריא גדולה נפעלת מכל מצוה קטנה ומכל מסירות שמוסר אדם עצמו לה' בגלות גוף ונפש, וכמו כן הקטגוריא מכל עוון מתקטנת, אחר שיש למוד זכות גדול על החוטא, כך שכל מצוה הנה בעל משקל מכריע כנגד הרבה עוונות, ואיש צדיק אחד יעמד ויכריע כנגד אלף רשעים שירשיעו במעשיהם.

ולעמת זאת כשהמצב הוא של שלווה שפע וברכה, אין כל כך סגוריא מכל מצוה, אחר שזה אפשרי ונתן לבצוע בקלות, וכמו כן הקטרוג מכל עוון הוא גדול, אחר שיש כאן כפיות טובה, וכנאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל", כך שבמצב של טובה לא תתקבל מצוה אלא אם כן היא שלמה כראוי, ואלו העוון יהא בעל משמעות כבירה גם כשהוא עוון קל.

אם כן הגלות מהנה מציאות של תקון, לסנגר עלינו מאד בקיום כל מצוה, ולמעט עלינו בקטרוג העוונות, ומי כמו הקב"ה שיודע מה משקל העדיפות, והוא בחכמתו יתברך הכריע שהעדיפות היא הגלות השוברת ומכניעה את לבותיהן של ישראל, ואף שבעקבות הגלות בלתי נמנע שיהיו מחדלים רבים, או לשם על המחדלים כאמור יש למוד זכות ולעמתם על המצוות והמסירות נפש ולו הקטנה הנעשית בגלות יש לה משמעות חשובה למאד, לעמת מצב של שלווה שהמשמעות להפך כמבאר. (תשובה נוספת לכך ראה לקמן בשאלות יז, כז)

שאלה ח - מדוע לא חזרו ונשנו לעתות שונות כדגמת נסי מצרים, ואפלו במקצתם, על מנת לחזקנו בגלותנו, ולהאיר לנו את חשכת הגלות באור האמונה?

הבחירה חייבת להיות מאוּגֶת - הרע לעמת הטוב, הנס מקלקל את מאוּגֶת
הבחירה ומכריח לטוב, וכמו כן ההסתבר פשהוא באפן מפרז מקלקל את
מאוּגֶת הבחירה ומכריח לרע.

כשיצאנו ממצרים - מהחשך הגמור, ללא עבר היסטורי בעל משקל של
אמונה, היה נצרך לשם הנחת יסוד לכל אלפי השנים הבאות, להניח
יסודות של אמונה לדורות הבאים להיות נזונים מאותה אמונה.

הלכך, הבורא בחכמתו יתברך - מי כמוהו יודע לשער מהי הכמות של
נסים הנצרכת בדיוק לצורך הנחת היסודות שיהא בה כדי להספיק לשעתו
ולדורות, באפן שעשה זאת הבורא בדיוק נמרץ שכל תוספת נס מקלקלת
את המאוּגֶת של הבחירה להכריח - ולו במעט - לכוון הטוב, וכל פחות
מכמות הנסים שעשה היתה עלולה להכריח - ולו במעט - לכוון הרע.

ולכך לא חזרו ונשנו אותם נסים, אלא שכן חזרו ונשנו נסים אחרים דוקא
באפן שידע הבורא שנצרכים הם למאוּגֶת הבחירה, דהינו להיות שגבר
החשך והצרך לאינו בגבור הטוב והנס על החשך, כך שלעולם שומר
הקב"ה על המאוּגֶת.

ולכך מקפיד הקב"ה על העושה נסים בחנם, כי אז מקלקל הוא את
המאוּגֶת להכריח לטוב, ומטריח את הקב"ה להגביר כנגד זה את הרע כדי
לשמר על המאוּגֶת, וזהו ענין הטרחת את בוראך המובא בתענית (כד ע"א)
כמעשה דר' יוסי דמן יקרת.

שאלה ט - האם כלם יזכו לגאלה, ואם לא מה התנאי לזכות לה?

אלו שירצו בה ויחפצו בה, ואלו שירצו ויחפצו בה ממילא יכינו עצמם
לקראתה בתשובה ומעשים טובים.

הנה תראה במצרים יצאו רק עשרים אחוז, ואלו שמונים אחוז מתו
במפת חשך לבלתי היותם חפצים לצאת מהגלות.

והדברים קל וחמר, ומה דור יוצאי מצרים שהיה מקום לחששם, לפי
שיראו לצאת למדבר שמים הם וטפם וכל אשר להם, מבלי שידעו את
אשר יקרה אותם שם שהרי לא נאמר להם כלום בזה, שהרי זו ההצעה
היחידה שהיתה להם לצאת למדבר ותו לא, ואכן על זה שבח הקב"ה את
המאמינים לצאת וכנאמר (ירמיה ב, ב): "זכרתי לך חסד נעורך... לכתך
אחרי במדבר בארץ לא זרועה". ועם כל זה כיון שלא התחזקו בתמימות
בה' מתו כלם במפת חשך.

היום כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַצְּעוֹת לְהַעֲתִיד הַמְּבֻטָּחוֹת לָנוּ הוּא לֹא לִלְכֹת לְמַדְבָּר שָׁמָּה, אֲלָא נְבוֹאוֹת רַבּוֹת נִבְּאוּ לָנוּ נְבִיאֵינוּ עַל הַטּוֹב הַגָּדוֹל שְׂיִהְיֶה לָנוּ לְעֵתִיד, הַעֲשֵׂר וְהַשְּׁפַע הַהִשְׁגָּחָה וְהַבְּרָכָה עַד בְּלִי דַי, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתִּגְדַּל אֲשֶׁמֶת זֶה הַחֲפֶץ אֶת הַעֲצִים וְהָאֲבָנִים שְׁעוֹסֵק בָּהֶם הוּא עֵתָה, וְחֲפֶץ לְשִׁבֵת בְּגִלוֹת מִבְּלִי רְצוֹן וְחֲפֶץ לְגַאֲלָהּ, דְּהִינוּ מִיָּד לְצֵאת מִתּוֹךְ אֲרָמוֹנוּ וּרְכוּשׁוֹ וְעִסְקִיו לְעֹזֵב הַכֹּל וְלִרְצוֹת בְּתַקּוֹן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי, שְׁבוּדָאֵי סִפְק גָּדוֹל אִם יִזְכֶּה לָזֶה.

תָּכֵן דְּבָרִים אֱלוּ מְדַבְּרֵי הַגְּרָ"י לוֹיִנְשְׁטֵין זְצוּק"ל.

שאלה י - מהו מהותו של שער החמשים של הטמאה שנתכון לו אור החיים הק' שנצטרך להתנסות בו בסוף הימים?

הגה"ק מְקַאמְרָנָא בְּסִפְרוֹ "עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה" מְבַאֵר שֶׁפְּנִינַת הָאוֹר הַחַיִּים לְמִינּוֹת וְאִפִּיקוֹרְסוֹת שְׂזָהוּ הַשְּׁעַר הַנּוֹי"ן שֶׁל הַטְּמָאָה.

וּבְשִׁיטְתוֹ הִלְכוּ רַבִּים, הַגְּה"צ רַבִּי יִחְזַקְאֵל לוֹיִנְשְׁטֵין כֹּן הָיָה אוֹמֵר בְּשֵׁם הַחֲפֶץ חַיִּים שְׁעַקֵר הַמַּלְחָמָה הָאַחֲרוֹנָה הַקְּשָׁה בְּיוֹתֵר הִיא עַל הָאֲמוּנָה.

הַגָּאוֹן רַבִּי אֶהְרֹן קַצְנֵלְבוֹיִגֵן זצ"ל אָמַר: הַחֲזוֹן אִישׁ אָמַר לִי: מַה שְּׁכָל כָּךְ קֶשֶׁה עֲנִין בְּלִבּוֹל הַצִּיּוֹנוֹת שֶׁנִּתְבַּלְבְּלוּ יְהוּדִים רַבִּים מִהַמְּדִינָה הַצִּיּוֹנִית, הוּא מַחֲמַת שֶׁהַמְּדִינָה הַצִּיּוֹנִית הִיא ה"נִי שְׁעָרֵי טְמָאָה" וְכִנְגַד זֶה צְרִיכִים אֶת שְׁעַר הַנּוֹי"ן שֶׁל הַקִּדְשָׁה, וּמִכֵּיּוֹן שֶׁלֹּא זָכִינוּ לְנִי שְׁעָרֵי קִדְשָׁה, וְאֱלוּ הַנּוֹי"ן שְׁעָרֵי טְמָאָה כְּבָר הוֹפִיעַ - לָכֵן הַבְּלִבּוֹל כֹּה רַב אֵיךְ לְעַמֵּד נֶגֶד שְׁעַר הַנּוֹי"ן שֶׁל הַטְּמָאָה. ע"כ.

הַקְּשֵׁי שֶׁבְּאֲמוּנָה הַיּוֹם הוּא מִכַּמָּה סְבוֹת.

א. הַמַּעֲבִירִים אוֹתָנוּ עַל דְּתַנּוּ וְאֲמוּנָתָנוּ הֵם יְהוּדִים וְלֹא כְּבַעֲבָר שְׁהִיוּ גְזֵרוֹת שְׁמֵד מְגוּיִים שְׁמֵד הַכְּרָנוּ בָּהֶם וּבְמִזְמוֹתֵיהֶם וְנִקְל הָיָה לָנוּ יוֹתֵר לְמַסָּר נֶפֶשׁ לְהִלָּחֵם עַל דְּתַנּוּ.

ב. מַהוֹת הַכְּפִירָה הַיּוֹם, הִיא לֹא לְהֶאֱמִין בְּכֹלֹם, לֹא לְהַשְׁתַּעֲבֵד לְכֹלֹם לְחַיּוֹת חַיֵּי הַפֶּקֶר, לְהַשְׁקִיעַ אֶת הָרֹאשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְתוֹ לֹא, וְהוּא גֵּוֹן כְּפִירָה קֶשֶׁה מִכָּל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהָיָה אֵי פֶעַם שֶׁהִתְיַחֲסוּ לְפָחוֹת בְּאֲמוּנָה לְכַח מְסִיָּם וְאֵף שֶׁהָיָה כַּח שֶׁל שְׁקָר, וְהוּא מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הִתְכַּחֲשׂוּ לְמַגְבְּלוֹת הָאָדָם וְלִהְיוֹתוֹ נֶצְרָךְ לְכַח עֲלִיוֹן רוּחָנִי שְׂיִסְיַעְהוּ, וְאֵז בְּנִקְל יוֹתֵר הָיָה לְהַטּוֹת אֶת הָאֲמוּנָה לְפוּיוֹ הַנִּכּוֹן אַחַר שֶׁהָיָה מוּיָבן שֶׁנִּצְרָכָת לְאָדָם אֲמוּנָה בְּמַה שְׁמַעֲבָר לְכַחוֹתָיו.

ג. היסורים והנסיונות קשים ומסבכים, הפתויים והגרויים לעברה מה שיש היום לא היה מעולם.

ד. ההסתר פנים בו אנו שרויים לא היה כמותו, והיא מפני ירידת הדורות, אין רועים שירעו את הצאן בגלוי והופעת רוח הקדש, והוא מפני שאין הדור ראוי לקד איש הישר בעיניו יעשה, ועוד פמובא בסוף סוטה.

שאלה יא - לכאורה לעין נראה שעקר המלחמה היום היא על עניני הקדשה המחללים בראש כל קריה בגלוי ובחציפות נוראה, ומאיזדך ביחס לאמונה אין פגע ומלחמה, כל איש הישר בעיניו יעשה - ישיבות, בתי כנסיות, שמירת שבת ומצוות וכיוצא ללא מלחמה כלל?

דע, כי האמונה בעצם היא פשוטה וברורה, וכמו שאמר הגר"א וסרמן זצוק"ל שכל מי שרק יצא מגדר שוטה, האמונה צריך שתהא פשוטה אצלו, אולם כל זה כשלא נוטל האדם שחד, כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, גדול כח השחד להצדיק אף את הרשע הגמור, ולהרשיע אף את הצדיק הגמור.

ובכן אין לה שחד גדול שחומדו האדם כמו העריות, ובשביל כך עלול הוא להטות שכלו ודעתו מהאמת של האמונה.

וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין סג) יודעין ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא, הרי שבכח העריות לטשטש את האמונה ולהצדיק את העבודה זרה ואף שיודעין שאין בה ממש.

והוא אשר בימינו ההצלחה של היצר לטשטש את האמונה היא מצלחת מאד, העולם מחסרי הכרה לחלוטין מאמונת אין עוד מלבדו, משעבדים לסבות ולמקרים, מכורים לטבע לרופאים ולמנהלי עבודתם, ומאין השיג היצר הצלחה זו? התשובה כנ"ל, לפי שבא הוא בדרך שחד העריות, ואדרבא אינו בא באפן ישיר להסיר את האמונה מלבבות בני אדם, נותן הוא להם לעשות ישיבות, בתי כנסיות וכיוצא, אולם בכל כחו טומן הוא להם את שחד העריות על כל צעד ושעל ממש, בדרך לבית הכנסת, בדרך לישיבה, בדרך לתלמוד תורה וכיוצא, בשחד זה מקל מעליהם את יסודי האמונה בשכר וענש ומלמדם להקל באסורים החמורים שבתורה, ובכך לערער את יסודות האמונה בקרבם.

והנה מוצאים אנו אצל לא מעט אנשים שבהם נצחונו של היצר באפן המצלח ביותר להקל מעליהם אסורי עריות דאורייתא לטיל בנים ובנות יחד, ולפחות לקלקל את עיניהם בהסתכליות אסורות ובלבישת בגדי נשים שאין כפי דרישת ההלכה, ובכך לפרץ אצלם את כל גדרי הצניעות, אין אצלם משג של שמירת העינים, אל תרבה שיחה עם האשה - אינו בנמצא כתוב אצלם, והדביקם במצות שוב הארץ על מנת לדחות אותם מכל התורה כלה לקימה ללא לב, ה' יחזירם בתשובה, אמן.

ודבר זה ראינו בתורה הק' בעצת בלעם להחטיא את בני ישראל בעריות, ומהעריות באו לבעל פעור, העבודה זרה הטפשית והגעלית ביותר שיתכן, וכמו שנאמר (במדבר כה, א) "ויחל העם לזנות אל בנות מואב... ויצמד ישראל לבעל פעור", הרי שהזמה מביאה לטמטום האמונה, והוא אשר אמרנו לעיל, באמת עקר אשר מתנסים אנו היום הוא באמונה כאמור שהוא נסיון שער הנו"ו, אלא שהדרך בה משתמשת הסטרא אחרא במטרתה לקלקל לנו את האמונה הוא באמצעות חלול הקדשה, שהוא השחד הנעלה ביותר לקלקל לאדם את הדעת מטהר האמונה.

שאלה יב - מדוע שלא ימנע האדם מלצפות לגאלה להיות שטרם השלים את עצמו בתורה ומצוות כראוי, וכמו שמסבה זו בצדק לא יחפץ האדם למות מאחר שאין לאחר המות אפשרות לתקון, והלא כן הוא לימות המשיח, כמובא בגמ' שבת "ימים שאין בהם חפץ" אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה?

שאלה זו נשאלה להחפץ חיים זצוק"ל, והשיב:

אמת הוא הדבר שאין אפשרות תקון לאחר ימות המשיח, וכמו כן אין אפשרות להשלים עצמו בתורה ומעשים טובים לאחר הגאלה, עם כל זה יש לאדם לצפות לגאלה בשביל כבוד שמים שיתעלה ויתגלה בעולם, ובשביל כך יש לאדם לסלק כל חשבונותיו האישיים.

ואף שתורה ומצוות עצמן הם כבוד שמים, וזמנם הוא דוקא קדם ביאת המשיח שאז ישנה משמעות להתגברות על היצר מה שאין כן לאחר ביאת המשיח, עם כל זה היא יתחס האדם לכבוד שמים הנעשה מתורתו ומצוותיו שלו ביחס לכבוד שמים שיתגלה לעתיד, הרי כל מה שיעשה האדם עתה בגלות עדין כבודו יתברך מחלל בין עוברי רצונו וכיוצא, ולכך יש לנו להתעלם מכל חשבון אישי, ואפלו חשבון חיובי כשמירת המצוות

שֵׁישׁ לָהֶם מִשְׁמְעוֹת אֶדְ וְרַק עֵתָהּ, לְעִמֵּת שְׂיִתְגַּלֶּה מִיָּד כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרֵּךְ בְּעוֹלָם, וְעַל כֵּן נִדְרָשׁ שְׂתֵּהָא צְפִיִּתְנֵנוּ יוֹם יוֹם. (וּרְאֵה עוֹד לְהַלֵּן בְּזֶה שְׂאֵלָה כג).

שאלה יג - "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו" (ישעיה ד, ג), מה נצרך כהיום כדי לזכות לגדר קדוש על מנת להשרד לעתיד?

לֹא סֶפֶק שֶׁהַתָּאֵר שֶׁל פְּעַם נִשְׂאָר תָּאֵר גַּם לְהַיּוֹם, וְאִף שֶׁהַדּוֹרוֹת יִרְדּוּ אֶלְפֵי אֶלְפִים שֶׁל מִדְּרָגוֹת מְאֹד לְהַיּוֹם - פְּעַם בְּזִמְן הַתְּלִמוּד קָרְאוּ לְחַכְמֵי הַתְּלִמוּד "רַבִּי", וְגַם הַיּוֹם לְחַכְמֵי הַדּוֹר קוֹרְאִים "רַבִּי", אֵין טְעוֹת בְּדַבָּר, שֶׁהַרִי יִפְתַּח בְּדוֹרוֹ כְּשִׁמוֹאֵל בְּדוֹרוֹ, וְיָמִי לֹא מִבִּין שֶׁמִּשְׁמְעוֹת שֶׁל "רַבִּי" שֶׁל חֶכֶם מִהַתְּלִמוּד הִיא אֵינָה מִשְׁמְעוֹת שֶׁל "רַבִּי" שֶׁקוֹרְאִים הַיּוֹם לְכָל תְּלִמִיד חֶכֶם בְּדוֹרֵנוּ.

כֵּן הוּא לְגַבֵּי תָאֵר "קְדוֹשׁ", גַּם הַיּוֹם לֹא מְעֻטִים מְגִיעַ לָהֶם תָּאֵר זֶה, וְאִף שֶׁהַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַיּוֹם הוּא אֵינוֹ מְגִיעַ לְאוֹתוֹ קְדוֹשׁ שֶׁל זִמְן הַתְּלִמוּד כְּרַבְּנוֹ "הַקְּדוֹשׁ" וְכִיּוֹצֵא, אוֹלָם לְפִי מֵהוּת הַדּוֹר בְּשִׁפְלוּתוֹ לְרַבִּים יִצְדַּק תָּאֵר זֶה בְּהַתְּאֵם לְעִמֵּדְתָם בְּנִסְיוֹנוֹת הַקְּשִׁים וְהַמְּפִתִים שֶׁל דּוֹרֵנוּ, כְּלִי הַמְּשַׁחֵת הַמְּשַׁחֵתִים אֶת נַפְשׁ הָאָדָם הַמְּצוּיִים בְּדוֹרֵנוּ לֹא הִיוּ בְּשׁוּם דּוֹר מְעוֹלָם, וְאֶפְלוּ בְּדוֹר הַמְּבוּל לֹא הִיְתָה כְּזֹאת זְמַן כְּהַיּוֹם, וְכֵן כָּתַב רַבְּנוּ יְרוּחִם מִמִּיר שֶׁדּוֹרֵנוּ קֶשֶׁה בְּנִסְיוֹנֵתוֹ מִדּוֹר הַמְּבוּל.

וְלִכְךָ כְּהַיּוֹם, זֶה הַשּׁוֹמֵר עֲצֻמוֹ מְעַבְרָה וּמִמְכָּשׁוֹל הֵן בְּמַחְשָׁבָה הֵן בְּדַבּוּר וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר בְּמַעֲשֵׂה - "קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ". וְכַמוֹכֵן שֶׁלֹּא יִתְכַּן דַּבָּר זֶה מִבְּלִי עֲמַל תּוֹרָה וְתַפְלָה, וְהַרְחָקָה מִחֲבָרִים רָעִים וּבְרִיחָה גְמוּרָה מִכָּל אַפְנֵי הַנְּסִיּוֹן שֵׁישָׁנָם בְּיָמֵינוּ - לְתוֹךְ בִּתֵּי כְּנִסְיֹת וּבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת.

כִּי הַיּוֹם אֲסוּר לָנוּ לְהַתְּגַרּוֹת בְּנִסְיוֹנוֹת, כָּל תְּפִקִידָנוּ הוּא רַק לְבָרַח מֵהֶם, וְהַבּוֹרַח מֵהֶם יָדַע שֶׁבְּכֵן אֵינוֹ עוֹמֵד בְּנִסְיֹן 80% אוֹ 90% אֶלָּא 100%, וְאִף שֶׁבְּרִיחָה אֵינוֹ מִתְּמוּדָד אֶלָּא בּוֹרַח, הִיא גּוֹפֵא שִׂיא הַנְּצַחֵן כִּי זֶה הַנְּדַרְשׁ, וְאֵלוֹ זֶה הַגְּבוּר שֶׁחוֹשֵׁב לְהַכְּנִס בְּנִסְיוֹנוֹת וְלִצְאָת מֵהֶם בּוֹדָאֵי יִכְשֵׁל וְיִפֹּל, כֵּן שְׁבוּדָאֵי אֵין זֶה הַמְּבַקֵּשׁ אֶלָּא לְבָרַח, וְכָל הַבּוֹרַח בְּיִתֵּר הוּא הַמְּנַצֵּחַ בְּיִתֵּר.

שאלה יד - היכן מאזן הבחירה היום בימינו כשהרע כל כך גובר בעולם, והטמאה מצידת במיטב נשקיה להרס ולהחטיא על כל צעד ושעל?

יש לדעת שפכל שְהָרַע גוֹבֵר בְּעוֹלָם כֵּן הַיְסוּרִים וְהַמְּכּוֹת הַבָּאִים בְּעִקְבוֹתָיו הֵנָּם בְּתַקָּף וּבְחֵרוֹן אֵף גָּדוֹל.

וְהוּא הַנְּאָמַר בְּנְבִיא: "תִּיֶסְרֵךְ רָעַתְךָ", הָרָעָה וְהַטְּמָאָה לֹא רַק מְהַנְּהָ אֶת הָאָדָם, אֲלָא כְּמוֹ כֵּן מִיִּסְרֵת אוֹתוֹ וּמְכָה בּוֹ, וְהוֹדְפֵת בּוֹ הַדָּף חֶזֶק וְקִשָּׁה בְּאוֹתָהּ מִדָּה שְׁדָבֵק הוּא בְּרַע, וּכְכֹל שְׁיִדְבֵק הָאָדָם בְּרַע יוֹתֵר - כֵּן מְכּוֹת הַהַדָּף שְׁיִקְבֵּל מִהָרַע יִהְיוּ קְשׁוֹת בְּיוֹתֵר.

וּכְמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי פַעַם מִהַצְּדִיק רַבִּי שְׁלוֹם רַחֲמִים זְצוּק"ל, שְׁאָמַר לִי: יוֹדֵעַ אֲתָה מִדּוֹעַ יֵשׁ הַיּוֹם מַחְלוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם, הוּא לְפִי שֵׁישׁ כְּמוֹ כֵּן הַיּוֹם עוֹנּוֹת חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם.

תִּפְקִיד הַיִּצָּר הוּא לֹא רַק לְהַחְטִיא וּלְהַנּוֹת אֶת הַחוֹטְאִים כְּמוֹ שְׁסַבּוּרִים רַב הָעוֹלָם, אֲלָא תִּפְקִיד נוֹסֵף נִתֵּן לוֹ, וְהוּא לְהַעֲנִישׁ אֶת הַחוֹטְאִים, וּכְמִאֲמַר הַגְּמָרָא (בבא בתרא טז, ע"א) שֶׁתִּפְקִידוֹ שֶׁל הַשֵּׁטֶן לִירֹד וּלְפַתּוֹת לַעֲלוֹת וּלְהַשְׁטִין וּלְיִרֹד וּלְהַעֲנִישׁ, א"כ תִּפְקִידוֹ שֶׁל הַשֵּׁטֶן אֵינוֹ בְּכַךְ שֶׁהוּא מַחְטִיא, עֲדִין בְּהֵא לֹא בָּא הוּא עַל סְפוּקוֹ, אֲלָא בְּכַךְ שֶׁיִּרְקַד עַל דָּמוֹ שֶׁל הַחוֹטָא, וְיִרְאֶה אוֹתוֹ בְּעֵנָשׁוֹ וּבְרָעָתוֹ, וְזֶהוּ סִיּוּם סְפוּקוֹ שֶׁל הַשֵּׁטֶן.

וְאִם כֵּן מֵאֲזוֹן הַבְּחִירָה הַיּוֹם הוּא בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְעַמַּת שְׁהָרַע הוּא בְּכַמּוֹת וְאִיכוֹת גְּדוֹלָה כְּמוֹ כֵּן רוּאִים אֲנִי שֶׁהַמְּכּוֹת שֶׁמְקַבְּלִים הַחוֹטְאִים הֵם לֹלֵא הָרָף, מַחְלוֹת, קִנְאָה שְׁנֵאָה תַּחֲרוֹת, אִי אֲמוּן בְּחַיֵּי הַחֲבֵרָה וְהַזּוּגִיּוֹת, גְּרוּשִׁין, סְמִים, הַתְּאֲבָדִיּוֹת.

לְכַךְ הַחֲכָם הַמִּתְבּוֹנֵן רוּאֶה הוּא מְקוּם לְבַחֲרִיהָ גַם בְּעַמֶּק הַסְּטָרָא אַחֲרָא הַמְּטַבִּיעָה בְּיַמֵּינוֹ אֶת כָּל הַקָּרֵב אֵלֶיהָ, בְּהִיּוֹתוֹ מִתְבּוֹנֵן כְּמָה מְסַכֵּן וּמַר לְמַתְקָרֵב לְרַע.

הַיּוֹם בְּיַמֵּינוֹ רוּאִים אֲנִי שֶׁהָאָדָם מְשַׁקִּיעַ וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ וּמְמוֹנֵן בְּשִׁבִיל לְהַשִּׁיג אֶת הָרַע, מַחְנִיף לוֹ, מְשַׁתְּעֵבֵד לוֹ, וְהָרַע לְבִסּוּף סוּטֵר לוֹ עַל פְּנָיו וּבּוֹגֵד בּוֹ, וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים.

כֵּךְ שְׁלַעוֹלָם הַשְּׂאִיר הַבוּרָא מְקוּם לְבַחֲרִיהָ וְהַמְּצָב הוּא מֵאֲזוֹן בְּצַדֵּק וּבְיִשְׂרָאֵל וְרַק שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָאָדָם שׁוֹטָה.

שאלה טו - היאך יובנו דברי הגמרא ביומא (נד ע"ב) כשנכנסו האויבים להיכל מצאו הכרובים מערין אלו באלו, סימן המסמן "עת רצון" שרצויים ישראל לפני אביהם שבשמים, בו בזמן שבאותה שעה שלט החרון אף הגדול ביותר חרבן הבית וגלות עם הקדש מעיר הקדש?

יש לדעת, הבורא הוא טוב, וכל דרכיו מובילים לטוב, לא מבעיא הטוב הגלוי שהוא התורה ומצוותיה שבודאי מובילים לטוב, אלא גם הרע שנראה רע גמור והם הטמאה והסטרא אחרא, גם הם בסופו של דבר מובילים לטוב, וכנאמר "טוב מאד" - זה מלאך המות.

ב' דרכים נתן הבורא לאדם כדי להגיע לטוב, או מתוך שיתבונן בטוב עצמו, כתורה, תפלה, שבת אמונה ובטחון וכיוצא, ואז יכיר את הטוב מתוך הטוב, ובאם לא השכיל עשות זאת, לא בשביל כך יזנחנו ה' ויעזבנו לאבדון. אלא יולכו הקב"ה בדרך שרצה בה והוא דרך הרע, אולם במטרה שיכיר את הטוב מדרך הרע, כי בכך בחר לו זה האיש.

הנה צעירים רבים מחפשים רוחניות... נוטלים תרמילים על גבם, והולכים לקצה העולם - להודו ולסין לחפש רוחניות... ולבסוף משם - מהחשך הגמור חוזרים עם מסקנה שהאור היה אצלם מאז ומתמיד, וחוזרים למקומם, נכנסים לבית כנסת ובית מדרש הנמצא עשרה מטרים מבייתם, אלא אחר שלא השכילו להכיר את הטוב מדרך הטוב, הצרכו להטלטל למרחקים, ולעבר ימים ונהרות ולעבר את כל הרי החשך והגיהנום ומשם להגיע לאור שהיה בסמוך להם.

הרע גם מוביל לטוב, וכמבאר בתשובה הקודמת להיות שהרע הוא גם מכה ומיסר, ואם כן הנו מתנד גדול ודגול.

עם ישראל בזמן החרבן השכילו להכיר את הטוב היטב, ומה שלא השכילו לדעת בעדן שלותם באו להכרה בעדן שרפת המקדש כי אז באו להכרה כי רע ומר עוזבם את ה', אמנם לא השכילו להגיע לזה בדרך הטוב כשהיה להם בית המקדש בנוי על חילו ותפארתו, אולם זכו לזה בשעת חרבנו כשהמכה נחתה עליהם, בית המקדש נשרף לעיניהם, והמה מובילים בשרשראות של ברזל לגולה בבבלה. ואז בכו והתחרטו, והגיעו להכרה מלאה בטוב האמתית לעמת הרע הנפסד.

ולכך אז היו הכרובים מערים אלו באלו להיות שהגיעו אז לטוב, ולהכיר בטוב ה', וכי רע ומר עוזבם את ה'.

וְלָכֵן גַּם ט' בָּאָב נִקְרָא "מוֹעֵד", וְאֵיתָא "בְּמִדְרַשׁ פְּלִיאָה": לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כְּט' בָּאָב."

וְהַטַּעַם הוּא לְהֵיוֹת כִּי כָּל הַיָּמִים הַטּוֹבִים הָעָלוּ וְרוֹמְמוּ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל לְהֵיוֹת שְׂזָכוּ לְהַפִּיר אֶת טוֹב ה' מִדֶּרֶךְ הַטּוֹב, הַתְּבוּנָה בְּנִסְיוֹ וּנְפִלְאוֹתָיו, הַתְּרוֹמְמוֹ הַתְּפַעְלוֹ וְהַפִּירוֹהוּ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, וְלָכֵן חוֹגְגִים אָנוּ אֶת כָּל הַמוֹעֲדִים לְהֵיוֹת שְׂבָהֶם נִשְׁפָּךְ אֹר גְּדוֹל עַל עַמְנוּ שֶׁהַפִּירוֹ אֶת הַבוֹרָא וְהִגִּיעוּ לְטוֹב בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב.

בְּט' בָּאָב כְּמוֹ כֹּן זָכָה עַמְנוּ לְהִגִּיעַ לְטוֹב, וְהוּא הַמְּכַנֶּה הַמְּשַׁתֵּף שֵׁשׁ בֵּין כָּל הַמוֹעֲדִים לְט' בָּאָב, שֶׁזָּכָה עַמְנוּ לְהַפִּיר אֶת הַטּוֹב, אֲלֵא שֶׁבְּכָל הַמוֹעֲדִים הָיָה זֶה בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, וּבְט' בָּאָב בְּדֶרֶךְ הָרַע, וְכִיּוֹן שֶׁסּוֹף סוֹף זָכִינוּ לְהַפִּיר אֶת הַטּוֹב בְּט' בָּאָב, יֵשׁ לוֹ מְקוֹם עֲמִידָה בְּשׁוֹרֵת הַמוֹעֲדִים אַחַר שֶׁהַמְּכַנֶּה הַמְּשַׁתֵּף בָּהֶם הוּא שְׂוָה.

וְאוּלַי אֵף מַעֲלָה יֵשׁ לוֹ, לְפִי שֶׁאֵין הָאֹר נֶכֶר אֲלֵא מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁךְ, וְהַהֲפָרָה הַבְּרוּרָה לְרַב הָעוֹלָם תִּתְּכֹן מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁךְ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מִתּוֹךְ הָאֹר וּלְזֶה זָכִינוּ בְּט' בָּאָב לְהַפִּיר בְּאֹר מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁךְ.

שאלה טז - מדוע גם אדם שבחר ברע, ומצבו הנו מתירני וחפשי לעשות ככל אשר יעלה על רוחו, פעמים שנעצר ונחסם הוא מעשית עברה ואפלו שנפשו חשקה בה למאד, מי הוא המונע ממנו עשות זאת, הלא השטן עומד לימינו לשטנו והיאך אם כן נשמר הוא מעשותה בעל כרחו?

ב' טעמים לדבר.

הָאֶחָד, גַּם הָרַע הַשׁוֹלֵט בְּעוֹלָם עַל הַכָּל אוֹ עַל הַפָּרֵט הוּא בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיּוֹנָה, וְגַם עַד כַּמָּה יֵרְדוּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵלוֹת, אוֹ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפָרְטוֹת לְמַעַמְקֵי הַטְּמָאָה זֶה בְּהַשְׁגָּחָה.

וְהַנֶּה מְצִינֵנוּ כִּיּוֹצֵא בְּזֶה הַשְׁגָּחָה עַל עַם יִשְׂרָאֵל בְּמַצְרִים שֶׁלֹּא יֵרְדוּ יוֹתֵר מִמִּי"ט שְׁעָרֵי טְמָאָה לְחֹסֶר יְכָלֵתָם לְקוֹם מְנַפִּילָה שֶׁמַּעֲבֵר לְמִי"ט שְׁעָרֵי טְמָאָה, וְכִמוֹ כֵּן לְגִבֵּי כָּל יְהוּדֵי בְּפָרְטוֹת - יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת יוֹדֵעַ עַד כַּמָּה יֵשׁ בִּיכָלֵת הָאָדָם לְעָלוֹת לְאַחַר שֶׁיֵּרֵד לְהִיכֹן שֶׁיֵּרֵד, וְלָכֵן לֹא מוֹרִידוֹ יוֹתֵר, כִּיּוֹן שֶׁיִּשְׁמַר סְכוּיוֹ לְעָלוֹת בְּבוֹא הַזָּמָן, וְלָכֵן נִשְׁמַר הָאָדָם מִבְּלִי יְדִיעָתוֹ וְהַבְּנָתוֹ מִלִּירֵד לְטְמָאָה וְאֵף שֶׁלְּבוֹ חָפֵץ בָּהּ.

טעם שני, ירידת האדם לטמאה זהו על מנת לתקן את שפגם האדם וקלקל ברצון ובחפץ, ולכן תקונו שירד למקום שלשם נפל בבחירתו ומשם יתקן את קלקולו.

ולכן למשל אדם שבבחיירתו נתפתה וירד ל- 5 מדרגות בטמאה, נצרך ששביבוא לעולם בפעם נוספת על מנת לתקן קלקולו - שיפל בעל כרחו עד לשם ותו לא, ומשם יתקן פגמיו, כי התקון נצרך שיהא ממקום הקלקול, ולכן גם אם ירצה לפל למדרגה ה- 6 לא יוכל לפל לשם, אחר שעתה שבא לעולם לתקן קלקולו - נפילתו היא בעל כרחו ושללא בבחיירתו - לצרך תקונו, ולא מגיע לו שיפל יותר בעל כרחו, אחר שגם מדעתו ובבחיירתו לא נפל יותר, ולמה אם כן שיצטרך לפל בעל כרחו למקום נמוך יותר ממה שקלקל פעם בבחיירתו, ובזה גם תבין מדוע אין ב' בני אדם שונים בנפילתם, כי כל אחד מתקן ממקום קלקולו.

שאלה יז - מהי התכלית מהגליות, אחר שתוצאותיהן הוכיחו מחדלים רבים בעם ישראל, ובדוקא בעקבות הגלות ירדנו פלאים בגלות מצרים, בבל, ובגלותנו האחרונה?

תכלית הגליות להביא לידי כניעה, שבהעדרה - שרש החטא, ובתקונה נתקנים כל החטאים, וכאמור לעיל, שלא השכלנו להכיר את הטוב בדרך הטוב נצטרכנו להכירו בדרך הגליות הקשות ובזה להכניע את לבבנו, וחשובה לפני הקב"ה הכניעה יותר ממצב של שמירת תורה ומצוות עם גסות רוח ומחשבת כחי ועצם ידי, ולכך נוקט הקב"ה באפנים המביאים לכניעה בפרט בימינו, כדי להכשירנו לגאולה בכל מצב שנהיה, להיות שהכניעה מכשירה לגאולה את עם ישראל בכל מצב שיהיה ולו הגרוע ביותר.

ונמנה כמה אפנים שחוזים אנו במו עינינו היום שבהם נוקט הבורא להביאנו לכניעה.

1. עניות.

מובא בתקוני זהר שעם ישראל בסוף הימים יצרפו ויתבררו ישראל במדת העניות, ותהא עניות קשה דוקא לאחר שיהיו מרגלים בשפע גדול, והוא על מנת להכניעם ולשבר לבבם לה', וכמובא בזהר שתפלה לעני גדולה מתפלה למשה ומתפלה לדוד להיותו שבור לב.

2. שלום בית

בְּעִיּוֹת שְׁלוֹם בֵּית הַנֶּסֶם בְּיָמֵינוּ בְּמִצַּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר, הַגְּרוּשִׁין הַיּוֹם הֵנָּה תּוֹפְעָה נוֹרָאָה בְּהִמּוֹן מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל, וְהַסָּבָה הִיא לְכַנְיָעָה וְשִׁפְלוּת, שְׂאִין לָךְ דָּבָר הַשׁוֹבֵר לְבוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹ כְּאֲשֶׁר בֵּיתוֹ נִהְרָס וְנִחְרַב לִיַּע.

3. חֲנוּךְ יְלָדִים

תְּרַבּוֹת רָעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם קִשָּׁה מִמְּלַחֲמַת גּוֹג וּמַגּוּג, שֶׁהִיא כְּמוֹ גִּזְרָה שְׂנֵגְזָרָה עַל דּוֹרְנוֹ לְרֵאוֹת בָּנִים וּבָנוֹת בּוֹגְדִים בְּמוֹרֶשֶׁת אָבוֹתָם עֲזִי פָּנִים הַמְּכַנְיָעִים וְשׁוֹבְרִים אֶת לִבָּם שֶׁל הוֹרֵיהֶם.

4. שְׂדוּכִין

אַחַת הַמִּכּוֹת הַקְּשׁוֹת שֶׁל דּוֹרְנוֹ הִמָּה קִשְׁיֵי הַזְּיוּג, בָּנִים וּבָנוֹת בְּגִילִים מְבֻגְרִים חֲסוּמִים הִמָּה מְלַהֲקִים אֶת בֵּיתָם כְּרִצּוֹנָם, וּבְכַף הַשִּׁפְלוּת וְהַשְּׁבָרוֹן יָב מְקַנְוּ בְּיָתֵר שְׂאֵת בְּלִבּוֹתָם.

5. מַחְלוֹת

הַחֲלִיִּים הַקְּשִׁים וְהַמְּשֻׁנִּים שֶׁהִתְרַבּוּ בְּדוֹרְנוֹ, אִם זֶה חוֹלִים מְלָדָה, אִם לְאַחַר מִכּוֹן, אִם כְּתוֹצָאָה מִתְּאוּנוֹת דְּרָכִים, פְּגוּעִים וְכִיּוֹצֵא. הֲלֹא הִמָּה שׁוֹבְרִים אֶת לְבוֹת הַחוּלָה וְהַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ, וּמְבִיאִים לְכַנְיָעָה.

6. בְּעִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ

בְּעִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הִתְרַבּוּ בְּיָמֵינוּ, הַדְּכָאוֹן, הַחֲרָדוֹת, הַדְּאָגוֹת, הַעֲצָבוֹת וְכִיּוֹצֵא מִנֵּת חֲלָקִים שֶׁל רַבִּים, הַלְּשָׁכוֹת שֶׁל הַפְּסִיכִיאָטְרִים מְלֵאוֹת בְּמִטְפָּלִים וְאִין עוֹזֵר לָהֶם, כִּי אִין לֹא-ל יָדָם לְהַבִּיא אֶת הַבְּעִיָּה עַל פְּתֻרוֹנָהּ בְּשִׂרְשָׁהּ, וְזֹאת כְּאִמּוֹר לְשֹׁבֵר אֶת הַלֵּב עַל מִנֵּת לְהַכְשִׁירָנוּ לְגֵאֲלָהּ, כִּי אִי אֶפְשָׁר שְׂנֵגְזָכָה לְגֵאֲלָהּ הָעֵתִידָהּ, וּבְיָדֵינוּ חֲטָאִים רַבִּים וְעוֹנוֹת שֶׁלֹּא תִקְנֵנוּ, וְהַתְּקֵנָה לְכַף הִיא אַחַת, שְׁבָרוֹן לֵב, וְהוּא הַמְּכַשִּׁיר לְגֵאֲלָהּ עַל אֶף כָּל הַמְּחַדְלִים, וְהַאֲרָכְנוּ בָּזֶה בְּסִפְרֵנוּ "עֵקֶבֶתָא דְּמִשְׁיַחֵא" (וְעִיִּין עוֹד בְּנוֹשֵׂא זֶה שְׂאֵלָה ז', כ"ז)

שאלה יח - מה יעשה אדם אשר שפע עליו רב טובה גם בגלות אשר אנו שרויים בה ודואג מכך ובצדק, היאך מרבית אחיו שרויים בצרות ובעני, והנה הוא חי ברב טובה, וירא הוא שמא יאכל עולמו בחייו, או פן תפגעו הרעה ביום מן הימים?

א. העצה היא להודות הרבה לה', וממש בכל הזדמנויות יפצח פיו ברנה ובשבח לה' על כל הטובות אשר גמלהו, ואשר גומל עמו ויגמל עמו, כי בקדש שמודה הוא לה', ובא בהכנעה ובבושה לפני הבורא ומודה לו על מתנותיו מתוך אמונה שכל טובות אלו הם מתנת חנם, ושלא כמעשיו גומל עמו, יזכה שמדה כנגד מדה כן ינהג בו הבורא שלא יצטרך לשלם עבור טובותיו ויקבלם בחנם, דכשם שהוא מודה לה' ומשבח לו על מתנותיו שמקבל בחנם, ומכיר בטובות אלו שבחנם באו לו מחסד ה' ומרב רחמיו, כן יהא יחס ה' כלפיו לבלתי קחת ממנו גמול ופרעון ממעשיו הטובים, וכמו כן יקים הבורא בידו הטובות שנתן לו, אחר שמכיר הוא בהם ומודה עליהם, וכידוע דלעולם חפץ האיש הטוב להיטיב דוקא למי שמודה ומאיר פנים ולא למתרעם.

ב. עצה נוספת לכך שייטיב לאחרים, וינהג באותה מדה שהקב"ה נוהג בו, כמו שהקב"ה מטיב לו שכן ייטיב הוא מאותה טובה לאחרים, ואז יחשב כגבאי של הבורא, להיות השפע יורד דרכו לנצרכים ולנזקקים, וביני לביני זכותו שלו כגבאי להנות מכל הטובות הנשפעות, וככל שיהא גבאי נאמן יותר לעזר ולסייע לאחרים כן יראה בו הקב"ה כנאמן להשפיע עליו ביותר השפעות בכמיות גדולות יותר להיותו עושה מלאכתו באמונה.

שאלה יט - מיתת צדיקים מכפרת (ירושלמי יומא פ"א ה"א) מה ענין תוצאות הכפרה לעוונותינו ממיתת הצדיק? ועוד מהירושלמי הנ"ל משמע שנוצר מצב חיובי במיתת הצדיק, ואלו בגמרא (סנהדרין קי"ג ע"ב) מובא דכשצדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם, ומדוע, אם מיתתו מכפרת אדרבא שתבוא טובה לעולם?

לא רק שאין סתירה בין ב' מאמרי חז"ל הנ"ל אלא אף אחד גורם הוא את השני.

כשהצדיק חי בעולם הוא הגשר המגשר בין ישראל לאביהם שבשמים דרכו שואבים פח וחסיות דקדושה, דרכו מתחזקים באמונה פיאיות, והגלות על כל מרירותה מתמתקת, כי לפחות זוכה העם ל"דעת" בדרך הצדיק והרי ידוע כי אין גלות אלא בדעת שנגמר (ישעיה ה, י"ג): "לכן גלה עמי מבלי דעת", אם כן כשהצדיק בעולם הגלות פחות מכפרת להיותה ממתקת, ובמיתת הצדיק אכן רעה באה לעולם כי חשכו

המאורות להמתיק מרירות הגלות, אולם מאידך נוצרה כפירה ממרירות זו, להיות עתה בפטירת הצדיק הגלות קשה ומרה.

הרי שפטירת הצדיק מכפרת להיותה זה גופא שמביאה רעה לעולם להיות הגלות מתמררת ביותר, והרי ב' מאמרי חז"ל צדקו יחדו.

שאלה כ - שקולה מיתת צדיקים כחרבן בית אלקינו, מה קשר זה לזה?

הצדיק הנו מגשר בין ישראל לאביהם שבשמים כמבאר לעיל, והוא כדגמת בית המקדש ממש, שהיה מגשר בין ישראל לאביהם שבשמים, שהוא המקום בו היו מתקשרים לבוראם בראותם הנסים הגלויים אשר שם, ומשם היו לומדים ליראה את ה' כמובא בחז"ל על הפסוק למען תלמד ליראה (עיין בגמרא ב"ב כא ע"א ובתוס' בד"ה "כי מציון תצא תורה")

מעשהו של הצדיק כמעשהו של ביהמ"ק ממש, לגשר ולקשר בין ישראל לאביהם שבשמים, הן מצד שרואים בו כנאמן ה' ואיש הקדוש לאלקיו אשר ידבר עמו ה', והן מצד שהוא מעביר להם את דבר ה' וכןאמר (דברים ה, ה) "אנכי עימד בין ה' וביניכם להגיד לכם את דבר ה'", ולכך מות הצדיק - שהיה לישראל כמשיב נפש להחיותם ולחזקם - קשה כחרבן בית המקדש שהיה כמו כן משיב נפש להחיותם ולחזקם בעבודת בוראם.

ועוד, דכמו שהיתה אמונתם של ישראל מתחזקת באמצעות בית המקדש והוא כמבאר מחמת הנסים שנעשו שם, כמו כן מתחזקת אמונתם של ישראל מגדולי ישראל מסבה אחרת, בראותם היאך על אף כל חכמתם חריפותם מתבטלים המה לכל תג ותג שבתורה, ונותנים למען התורה את כל כחם נפשם ומאדם, והכל מתוך ענג ושמחה, הרי מכך רואים המה את אמתות התורה יותר מכל ראיה אחרת, ומתוך כך מבטלים אצל עצמם כל קשיות וספקות הצומחים בלבותם, באמרם וכי חכם אני מגדול זה, שהנו עצום בחריפות ופקחות בחכמה ותבונה, ועם כל זה מבטל דעתו לתורה ולאמתות עקרי הדת עד מסירות נפשו ממש, ובכך מיד נוהרים אחריו כל העם לעבד את ה', אם כן אין לך גשר טוב מזה - וכבית המקדש ממש - לקשר ולחבר את ישראל לאביהם שבשמים.

שאלה כא - בתורה נאמר: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה", הרי שהתורה גוזרת, כשנבוא

צדיקים לארץ נתישב בה נפרה ונרבה בה, אם נרשיע
תקיא הארץ אותנו. ובכך יש להבין, הרי המדינה
הוקמה ע"י רשעים שונאי תורה שהצהירו שכל
הקמת המדינה תהא על עקרון הריסת הדת, ובכל
זאת עלתה בידם לכבשה ולישב עליה, ותמה, ומה
אם נבוא לארץ כצדיקים - כשנרשיע תקיא הארץ
אותנו, על אחת כמה וכמה שבתורת רשעים לא
תקבל הארץ אותנו, שהרי הרבה יותר בקשי יעלה
הגזרה להקיאנו כרשעים מלקבלנו כרשעים, ואם
הגזרה קובעת להקיאנו כרשעים על אחת כמה וכמה
שלא נתקבל כרשעים לארץ, והיאך אם כן עלה בידם
הדבר?

יש לנו לדעת בדבר זה דעת תורה אמתית והמה דברי ה"חזון איש" וה"מכתב מאליהו" ומקור הדברים הוא בכמה מקומות בזהר ובתקונים המדברים רבות על גלות האחרונה שתהא מה"ערב רב", ושהיא תהא הגלות הקשה מכל הגליות. כך ששלטון המדינה כאן בארץ ישראל זהו אינו "אתחלתא דגאולה" כמו שמבינים רבים, אלא "סיפא דגלותא", דהינו סוף הגלות, וכידוע שסוף הגלות יהא קשה יותר מכל הגליות כלם, והטעם לכך הוא, שהרי כל הגליות שגלינו בהם היתה המטרה לצרף וללבן את ישראל ולהעבירם בכור המבחן לראות האם יהיו נאמנים לה' מתוך נסיונות ואיומים על דתם.

ובכן נתבונן אימתי הנסיונות של העברה על הדת קשים יותר כשבאים המה על ידי גויים או על ידי יהודים, הלא בנדאי כשבאים המה על ידי יהודים, המצהירים על עצמם שהמה יהודים והמה המשכנעים המפתים והמאיימים להעביר על הדת - בחינת "מהרסיך ומחריביך ממוך יצאוי", וכמו שנראה פן בתוצאות ההצלחה, שהרי מה שהצליחו אלו הרשעים בשלטונם כאן להעביר ולהשפית את התורה והמצוות לא הצליחו אפלו באחוז אחד לא היננים לא הנוצרים ולא המסלמים ולא שום אמה ולשון, ואלו אלו מנהיגי המדינה - מזמן קיומה ועד עתה הספיקו להעביר לשמד דורות, סבות אבות נכדים נינים, והשפיתום מתורה, ועדין המה בדרךם להשניא את התורה ולומדיה ולהלחם בה במישרין ובעקיפין.

כך שמה שהיה נצרך שתהא להם מדינה עם שלטון משלהם כפרני לחלוטין זהו לצרף הברור והצרוף של הגלות לבחון את הנשרדים והנותרים הראויים לגאולה במבחינים קשים ונוקבים, ואשרי מי שבזמן שפזה שהוא תכלית הצרוף והברור שלא היה כמותו בכל הגליות, יהא נאמן לה', כי עתה נעשה הצרוף הקשה והחד ביותר שהיה נצרך קדם בא

הגאָלָה, וּמְחִיב כְּאִמּוֹר שְׂיִהָא דְּוִקָא עַל יְדֵי שְׁלִטוֹן כְּפָרְנֵי מִיִּשְׂרָאֵלִים דְּוִקָא
לְעֵצִים וְחִזְק הַבְּרִוּר הַנִּצְרָד דְּוִקָא עִתָּה לְקִרְאָת סוּף הַגְּאָלָה (וּרְאָה עוֹד
לְקִמּוֹ שְׂאֵלָה לְא.)

שאלה כב - היאך תהא הגאלה העתידה?

בְּפִתְע פְּתָאוּס, וְכִנְאַמֶּר (מִלֹּאכִי ג', א') וּפְתָאוּס יָבּוּא אֶל הַיְכָלוֹ הָאָדוֹן
אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים. וְכֵן מוּבָא שְׂאֵמֶר הָרַב מְבַרִּיֶּסְק בְּשֵׁם הַגְּר"ח
מוֹלוֹז'יִן. וְכֵן הָאָרִיךְ בְּסִפֵּר "שׁוֹמֵר אֲמוּנִים" מְמַדְרָשִׁים רַבִּים וּמְקַבֵּלֵת
הַצְּדִיקִים עַיִן בְּדַבְרֵי הַמְּלֵהִיבִים "מֵאֵמֶר הַגְּאָלָה", וְכֵן הוּא מְפָרֵשׁ בְּסִפֵּר
"מְגִיד מִיִּשְׂרָאֵל" לְמַרְן הַבַּיִת יוֹסֵף שְׁכָן הַגִּיד לוֹ הַמְּלֵאךְ, שְׁכָן תְּהֵא אֲפֹן
הַגְּאָלָה כְּשֶׁהִנְגַר עַל יַעֲזוֹ, וְהַמְּסַגֵּר עַל בְּרִזְלוֹ וְהַחֲנוּנֵי עַל מְשָׁקְלוֹ - וּפְתָאוּס
יָבּוּא...

שאלה כג - מה יש לצפות כל כך לגאלה, הלא אז יהיו
"ימים שאין בהם חפץ", דהינו לא זכות ולא חובה
נודעת בהם כמובא בגמרא (שבת קנ"א ע"ב), לפי
שיתבטל הרע מן העולם, ואם כן עדיף המצב של
עכשו שיש רע, ובהתגברות עליו גדל בכך שכרנו,
וכמו כן שעבודתנו לה' - יש לה רק עתה משמעות?

שְׂאֵלָה זֹו נִשְׂאֵל הַחֲפֵץ חַיִּים זְצוּק"ל, וְעֵנָה: אֲכֹן מְשַׁמְעוֹת עֲבוּדַת ה' הִיא
אֲדָךְ וְרַק עִתָּה כְּשִׂישׁ רַע בְּעוֹלָם, אוֹלָם עֲלִינוּ לְחַפֵּץ אֶת כְּבוֹד שְׁמִים שְׂיִתְגַּלֶּה
לְעֵינֵינוּ כֹּל, וְהַכָּאֵב עַל חִלּוּל ה' צָרִיךְ שְׂיִהָא אֲצִלְנוּ מֵעֵבֶר לְכֹל חֲשָׁבוֹן אַחֵר,
וּלְכָד עֲלִינוּ לְצַפּוֹת שְׂיִתְגַּלֶּה כְּבוֹד ה' בְּעוֹלָם וְיִדַע כֹּל פְּעוּל וְכוּ' וְיָבִין כֹּל יַצוּר
וְכוּ', וְדַע כִּי ד' מְדַרְגוֹת יִשְׁנָם בְּמִצְפֵּים לִישׁוּעָה, וּבְאַרְס הָרַב שׁוֹמֵר
אֲמוּנִים:

א. הַמְּצַפֶּה לִישׁוּעָה עַל מְנַת שְׂיִכְלוֹ הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים.

ב. לְמַעַלָּה מִמָּוֶן הַמְּצַפֶּה לִישׁוּעָה לְהַתְּעַנֵּג בְּעֵנֵי הַגְּדוֹלִים שְׂיִהִיו לְעִתִּיד.

ג. לְמַעַלָּה מִמָּוֶן הַמְּצַפֶּה לִישׁוּעָה עַל מְנַת לְעַבֵּד אֶת ה' מִתּוֹךְ שְׂמִחָה
וְאַהֲבָה.

ד. למעלה ממנו המצפה לישועה שיתגלה כבוד ה' ויכירו בו כל בני העולם.

שאלה כד - "אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או כלו חיב", היתכן הדבר?

על כך ענה החפץ חיים זצוק"ל: שאין הדבר נאמר אלא בפרטות כל איש ואיש, דהינו בכללות עם ישראל בודאי שלעולם יש בהם צדיקים בינונים וכו', אולם בפרטות כל אדם ואדם יהיו מבחנים כל כך קשים נוקבים שיצרפו ויבררו וילבנו את נפש האדם עד שדרכו תהא אחת, או חיב או זכאי, הנסיונות יהיו כל כך מפתלים מפתים ומגרים, עד שהאדם לא יוכל לכסות עצמו בחיצוניותו מכפי אשר הוא באמת בפנימיותו, והזכאי או החיב יהא ברור בפרטות על כל איש ואיש באשר הוא.

שאלה כה - האם נתבע האדם באם אינו מצפה לגאולה על אף היותו מאמין בה?

האדם נתבע על הצפייה לגאולה, כמבאר ברמב"ם שישנם ב' חיובים, האחד להאמין בגאולה, והשני לצפות לה.

ולדעת הסמ"ק זוהי מצות עשה מהתורה (עיי' בדבריו מצווה א'), ולדעת יתר המפרשים זוהי מצוה מדברי קבלה.

וכן איתא בגמרא (שבת ל"א ע"א) ששואלין לאדם לאחר מותו: צפית לישועה? וכן איתא בפסיקתא (מובא בספר "ציפית לישועה" להחפץ חיים) שאומר הקב"ה לתלמידי חכמים: "לא יפה עשיתם ששבחתם לתורתך ולא חפיתם למלכותי".

ומסימני המצפה באמת לישועת ה' הם:

א. הרוצה הוא עתה ממש שיתגלה כבוד ה', ואין לו שום חשבון אחר לדחות את זו חלילה!?

ב. אינו עושה חשבון עסקיו לטוח ארוך, מצפיתו לגאולה בקרוב.

ג. עושה תשובה ומכין עצמו לגאולה, ובפרט בשמירת עיניו מראות ברע על מנת לזכות ל"ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים".

שאלה כו - מדוע תרבה ותגביר כחה החצפא והסטרוא אחרא בעקבות משיחא, ומה לעשות להנצל?

היטיב לבאר זאת הרב מכתב מאליהו (ח"ד עמ' 267)

"בעקבות דמשיחא חצפא יסגא" (סוף סוטה). והענין, כי כשמתקרב הקץ מרגיש הסטרוא אחרא שיימיו ספורים והוא משתדל בשארית כחותיו להפך הקערה על פיה, כמו שאנו רואים לדאבונו בימינו התגברות כל מיני כפירה עם חצפה בלי גבול. והוא כמו שמצאנו בספרים שבשעת יציאת הנשמה יש לפעמים התגברות אחרונה של היצר הרע המסית את האדם לכפירה גמורה וחרוף וגדוף ר"ל, אשר על כן תקנו בנפש צדוק הדין מסירת מודעא לבטל מעקרא דבורים כאלה, כידוע.

עלינו להתחזק בעצמנו נגד גל זה של כפירה, בידיענו שאינו אלא שגעון זמני וסימן מבהק להתקרבות הגאולה ב"ב.

"ראה הקב"ה שצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור" (יומא לח:). והקשה המהר"ל, אם כן איך יהיה דור שכלו חיב, הרי יהיה הצדיק השתול בדור ההוא? ותירץ, שצדיק זה הוא צדיק של דור שכלו חיב; ולכאורה אין דבריו מובנים.

אבל הבאור הוא, שהצדיק של דור שכלו חיב גם הוא חסר הרבה, אך לגבי המדה המיוחדת של דור שכלו חיב הוא צדיק. "בחצפא יסגא" פרושו אנכיות יסגא", וזוהי המדה של דור שכלו חיב. "חצפא יסגא" פרושו אנכיות מפרזת, ואם כן הצדיק של אותו דור הוא ההפך מזה, דהינו ותרו ובעל צדקה וחסד. וזהו מה שאמרו ז"ל (ויקרא רבה סוף פ' לו) "אם ראית זכות אבות שמטה וזכות אמהות שנתמוטטה לך והטפל בחסדים". ע"כ דברי הרב.

למדנו סבת החצפא יסגי מדוע דוקא עתה, ועוד, שהעצה להנצל הוא לנהג הדרך החצפא שהיא אנכיות, והוא, בותור ובחסד.

שאלה כז - מה התועלת שבגליות אחר שהגלות מביאה למעידות ונפילות?

כבר כתבנו בזה כמה פעמים, אח"כ ראיתי שמובאים הדברים מפרשים בקצור בדברי המכתב מאליהו (ח"ד עמ' 301-302)

מה תועלת בגלות, הרי הדורות פוחתים והולכים, ואיך יבוא התקווה? אבל האמת היא שככל שהדורות מתקטנים והסביבה מתרחקת יותר מתורה, הקדוש השם שככל נטיה קלה לתורה ולעבודת ה' מתרבה ומתגדל עד אין שעור. [עין בספר חסידים ס"י תתקמ"ה ובברית עולם להחיד"א ז"ל שם שמביא מה שהקשה ר"ח ויטל ז"ל לרבו האריז"ל שרואים שקדשת התנאים והאמוראים הוא דבר מבהיל ולא יוכל אדם בדורנו לעשות אחת מאלה, והשיב לו הרב ז"ל שעתה גברה מאד הסטרא אחרא והמעט שעושים עתה חשוב לפנינו ית' כהרבה שעשו הראשונים. עכ"ל. והוא פנ"ל].

ור' צדוק הכהן ז"ל כתב (בספר פוקד עקרים) שאף שהלכות מתמעטים, הנקודות הפנימיות מתקבצות מכל דור ודור, ובמאמץ קטן מצדנו נוכל לגמר את הבנין ולהביא את התקווה. (ועוד עיין בזה לעיל שאלה ז' יז).

שאלה כח - במה ראוי דורנו למה שלא היו עדין ראויים דורות הראשונים שיזכה שממנו יצא תקון עולם במלכות שדי?

כתב הרב רבי אהרן מקרלין (בית אהרן עמ' פז)

אהובי, אחי, תאמינו לי - והוא מלא בכל הספרים, אשר מה שהיו צריכים הצדיקים הראשונים להשיג בכמה ימים וחדשים, אפשר כעת לתקן בשעה אחת, מחמת שפעת העולם הוא יותר בשפלות בבחינת רגל - עקבים, לכך חס הקב"ה על עולמו ומוריד קדשתו למטה.

ודיך בדבריו שכתב מה שהיו הצדיקים הראשונים, הינו גדולי וקדושי דורות קודמים, להשיג בכמה ימים וחדשים, אפשר כעת לתקן בשעה אחת, ראה שלא כתב מה שהשיגו הראשונים בכמה חדשים אפשר כעת להשיג בשעה אחת, אלא כתב אפשר לתקן בשעה אחת, דהינו אכן אין לנו השגות היום כמו שהיה פעם, אולם היא גופא, מה נתקן מהסתור וחשך גדול זה שאנו בו, שנעדרה מאתנו כל השגה, ורוחנו חשוך בקרבנו ואין אתנו יודע מאומה, לא נתקן פיוצא בו בשום דור, והיא הנותנת לסבת החשך והסתור - דוקא בימינו נתקנים למעלה ענינים נוראים בשעה אחת.

שאלה כט - היאך יתכן שדורנו - הפחות שבדורות עם כחות הטמאה הקשים ביותר ודוקא בו תופעת התשובה פורחת ומשגשגת ביותר?

הרב "מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 132) מבאר דיש יצר רוחני שהוא יצר מרד - יודע את רבונו ומתפגן למרד בו, וישנו יצר טבעי של תאוות ורצון עז לעברה ואינו מתודע את רבונו וכו', אלא אדרבא נהפך לו להתר ונדמה לו שהכל מתר ומה רע עשה בחטאו.

דורנו אינו דור של מרד, אלא דור של תאוות וחשקים עזים לעברה ונעשה לו כהתר חטאיו ועוונותיו, והוא מתודע טמטום העברה נטמטם מחנו מלחוש בחמר העוון.

באפן שפזה ישנו למוד זכות על החוטא אחר שאינו עובד במרד, ואמנם קשה חטאו בכך שמונה התר לעצמו ומרמה עצמו לחשב שמעשהו מתר. אלא שאעפ"כ קל יותר להוצר מהפך באשר מתגלה האמת לאותו זה שמשקר עצמו, שאז בנקל יתפך עצמו להיטיב מעשיו אחר שאינו מרדן.

ומאחר ודורנו אינו דור מרדן אלא יש בו פשיטות ותמימות ואינו אלא תאוותו, כשמתודע לו האמת, וכשמגלה הוא שיצרו שקרן ורמהו, בנקל לו יותר שיצור מהפך בקרבו לשוב, כי מעט מן האור שמתגלה דוחה הרבה מן החשך. עיי"ש.

שאלה ל - מצינו שבמהלך הגליות נתענינו ונתיסרנו באפן שלא נראה בו התועלת, ובפרט במלחמת העולם האחרונה שנהרגו ששה מיליון מישראל, ולא נעשה בכך שום קדוש ה', שהרי בעיני מי נתקדש ה' - בעיני הנאצים האכזרים ימ"ש, וכמו כן לא נתן להרוגים במיתתם אפשרות לקדש את ה' לעיני העמים, ואם כן מה התועלת שבכך?

הארה נפלאה מאיר לנו הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 348) בתועלת ובצרך במיתות משנות אלו, והוא אכן לא על מנת לקדש שם ה' ברבים לאחרים, אלא היה כאן מבחן עצמי פרטי לכל אהד ואהד עד כמה דבוק הוא בה' ומוכן לסבל בשתיקה ובדממה את דין שמים עליו, כך שהמבחן היה לעם ישראל עצמו לנסותם עד כמה אזהבים המה את ה' ושותקים במיתת בני משפחותיהם ילדיהם ותינוקותיהם מבלי להרהר על ה', וכן

הוא בכל יסורי חבלי משיח, שרואים אנו יסורים קשים - אחרונות משפחות את הראשונות, כלם למען הנסיון הפרטי של המתיסר לנסותו עד כמה יד ובר לבב הוא עם ה' לבלתי הרחר אחר מדותיו ותברך.

והנה לד דבריו המאירים :

אבל אנשי האמת המה ידעו פשר דבר. לא נסיון של שמד היה המכון, ולא לקדש שם שמים לעיני העמים. אלא... דבר הקשה ממנו, קשה מכל... עבודה כבירה שאין דגמתה... הנסיון היה לברר מי הוא זה אשר אמתו הוא בלב, מי הוא זה אשר יקדש את ה' בתוך לבב עצמו, ויהפך את לבו פלו אליו ית', מבלי השאר כלום, ואשר ישמח באמת ביסורי מות האמים... שמחה שלמה של אשר הדבקות. הן, זוהי התכלית היותר עליונה, זוהי... עבודת חבלי משיח. גם תנאים ואמוראים קדושי עליון פחד לבבם אולי לא יצאו ידי חובתם בעבודת חבלי משיח, ועל פן התפללו "ייתי" - המשיח - "ולא אחמיניה" (עי' מהר"ל שמפרש כד). ובדורנו החלש הזה, גדולינו ואנשי האמת השיגו אמת זו, ויעמדו בנסיון הנורא אשר נסם ה' בו, וכה דבקו בשכינה בטהרה ובאמת... כלומר המבחן הוא האם האדם מסוגל להיות דבק בשכינה באהבה בכל מצב, ולקבל בשמחה מצות למות על קדוש ה'.

שעת ברור היא חבלי משיח, אשר יברר ה' לו אחד מעיר ושתים ממשפחה אשר לו המה באמת, אשר עבדו העולמות נבראו, ואשר להם ינחיל חיי אמת, ואשר נצחים חלקם.

שאלה לא - הננו רואים שיהודים רבים מתכנסים בארץ ישראל, בטל כאן - יחסית- שעבוד העמים, והארץ נותנת את פרותיה, וכמו כן הארץ נבנית ומשגשגת לתפארת ככל הגויים, אך מאידך גיסא אנו רואים שמתקים כאן חצפא יסגי וכו', פורקי על מלכות שמים המה המושלים בכפה. ומתגאים על כבוש הארץ וישובה באמירת "כחי ועצם ידי", איך נתן להבין זאת - ישוב ארץ ישראל והתפתחותה והכל תחת שלטון יהודי ללא שלטון תורה? ועוד מהו ענין החצפא יסגי בסוף הגלות?

שאלה זו כפי שנסקה כמעט והיא כלשונו של הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 207) והאריך שם מאד בענין מהלך הגלות והגאולה, ונכתב בקצור

את העולה מדבריו. וקדם נקדים שורות אחדות מדבריו המבארות את הצורך והחשיבות לידע את משמעות תקופתנו כדי שידע את תפקידנו בימים אלה:

חשיבות רבה יש בברור ענין כל הגליות שגלה עם ישראל בין האמות מאז היותו לעם. הרי הגלות, ככל עניני הנהגת שמים, באה לעוררנו וללמדנו ולהביאנו לידי תקון עצמנו; ולזה שענין הגלות אינו מברר, חסרים למודים עקריים בעבודת ה'. מכל שכן עלינו לברר את ענין הגלות בה אנו נמצאים. לפי כל הסימנים שמסרו לנו חז"ל (עיין סוטה מ"ט:), דורנו הוא דור של "עקבות משיחא". אנו עומדים אפוא לפני ביאת גואל צדק, והפסד גדול הוא אם לא נלמד להבין את דרכי הנהגת שמים שבמינו, ואם לא נדע להעריך נכונה את חובת השעה המטלת עלינו.

לאחר שנתבאר הנחיצות להבנת משמעות תקופתנו, נקדים את באורו של הרב "מכתב מאליהו" לסדר הגליות בקצור נמרץ.

גלינו מארצנו בכמה גליות: בבבל, פרס, יון, אדום, והשני שבגליות שגלינו בהם מעם לעם הוא על מנת לתקן בכל פעם פגם אחר התואם לאפי האמה שאליה גלינו.

וטעם הדבר לפי שהתקון לעולם הוא כאשר נצרך החוטא להתמודד שוב עם חטאו ולהתנגש עמו חזיתית ולעמד מולו בגבורה ואז יתקן עונו בשלמות.

ובכן, לאחר קבלת התורה חטאו בעגל וכן לאחר פניסת ישראל לא"י, חטאו ישראל בעוון ע"ז כמבאר הרבה ביהושע שופטים, ועוד האריך ה' עמם ובנה להם הבית הראשון, ובבית ראשון עברו ישראל על עוון ע"ז ג"ע ש"ד שבשביל כך חרב, ושרש ג' עברות הללו הוא התאונה, שהרי גם ע"ז לא עבדו אלא בשביל להתיר להם עריות בפרהסיא (כמבואר בגמ' סנהדרין ס"ג ע"ב). לכן גלו לבבל אשר מדתה תאונה, והצרכו לתקן שם במקום הטמאה של התאונה - בבבל, את חטאם.

אח"כ נבנה הבית השני וגלו לפרס, לתקן חסרונות בשלמות הרוחניות שהיו חסרים להם, ולכן בגלות פרס נעדרו מהם הרבה מדרגות רוחניות כנבואה וכל הנסים שהיו בבית ראשון כבר לא היו בבית שני, אולם עסקו בתורה.

וכשהתרשלו מהתורה מסרם ביד יון שגזרה על למוד התורה והוא כדי לתקן את פגם למוד התורה שהתרשלו בו.

בסוף בית שני גברה שנאת חנם ששרשו מנאונה ועזות שרצון האדם לדרש את כבודו גרם לכך שהשנאה הייתה רבה, ונסתלקה הבושה והתרבתה החצפה כמבאר בגמרא (שבת קי"ט) לא חרבה ירושלים אלא על שלא

הִיָּה לָהֶם בְּשֵׁת פָּנִים זֶה מִזֶּה, וּבְכָאן הִצְרָכָה לְבֹא גְלוֹת אֲדוּם אֲשֶׁר מִדְּתָהּ
הַגְּאֻוָּה וּכְפִירָה אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד, כְּדֵי שְׁמַשֵּׁם נִתְקַן אֶת חֲטֵאוֹנוּ כְּמִבְאָר.

וּלְאַחַר שֶׁלֵּב זֶה שֶׁל גְלוֹת אֲדוּם הִצְרָכְנוּ בְּיִתֵּר שְׂאֵת לְתִקּוֹן חֲטֵא זֶה שֶׁל
גְּאֻוָּה וְחֹסֶר בּוֹשָׁה, וְעִזּוֹת נֶגֶד ה' וּכְפִירָה בּוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁל שְׁלִיטַת עֶרֶב רַב -
עֲמֻלָּקִים שִׁישְׁלָטוּ בְּזֶרַע יִשְׂרָאֵל.

וּלְסִיּוּם נִצְטִיט לְשׁוֹנוֹ בְּעֵינָיו הַשִּׁיף לְיַמִּינוּ עִתָּה:

מֵאִז חָרְבְּנוּ הַבַּיִת, גָּדַל וְהִלָּךְ כַּח הַגְּאֻוָּה שֶׁל הַמְּלָכוֹת הֶרְבִּיעִית. בְּגְלוֹת זֶה
הִתְסַתֵּר וְהִחְשֵׁף, שֶׁבָּאוּ בְּעֵטְיוֹ שֶׁל חֲטֵא אֲדָם הָרֵאשׁוֹן, הוֹלְכִים וּגְדֹלִים,
הַהִשְׁקָפוֹת הַחֲמֻרָנוֹת מִתְרַבּוֹת וּמֵאֲפִילוֹת עַל הַרוּחָנוֹת. מִדֵּי דוֹר בְּדוֹר
מִתְפַּתַּח הַמִּדְּעָה, מִתְרַבּוֹת הָאֲפִשְׁרִיּוֹת לְנִצּוֹל עוֹלָם הַזֶּה לְתוֹעֵלַת הָאֲדָם,
וּכְתוּצָאָה מִכָּף מִתְרַבֶּה גְּאוֹת הָאֲדָם, כְּאֵלּוּ הַכֹּל בְּיָדוֹ נִתֵּן, וְלֹא יִבְצֵר מִמֶּנּוּ
כֹּל דָּבָר. הַשְׁקָפוֹת אֲפִיקוֹרְסִיּוֹת עַל עֲלִיוֹנוֹת כַּח הָאֲדָם הוֹלְכוֹת וּמְצִיפוֹת
אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, עַד כְּדֵי יִצְיָאָה בְּרִישׁ גְּלִי בְּמִלְחָמָה כְּנֶגֶד הָאֲמוּנָה
וְהַמְּאִמִּינִים בָּהּ וְתוֹרָתוֹ. זֶהוּ עֵקֶר תִּכּוֹן הַגְּלוֹת שֶׁל הַמְּלָכוֹת הֶרְבִּיעִית, וְלָכוֹן
עֲלִינוּ לְדַעַת שֶׁזֶהוּ הַנְּסִיּוֹן שֶׁבּוֹ צְרִיכִים יִשְׂרָאֵל לְעַמֵּד בְּגְלוֹת זֶה.

סוּף גְלוֹת זֶה הִיא הַתְּקוּפָה הַקְּרוּיָה בְּפִי חוֹ"ל: "עֲקֻבוֹת דְּמִשִּׁיחָא", שֶׁבָּהּ
"חֲצָפָא יִסְגָּא" (סוּטָה מ"ט:). אִז גְלוֹת הַשְּׂכִינָה הִיא תַּחַת יַד חֲצוּפֵי
יִשְׂרָאֵל: הֵן נִשְׁמוֹת "עֶרֶב רַב" הַמְּעֻרְבוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שָׂרַשׁ טְמֵאָתָם
הָעֵקֶרִי הוּא הַחֲצָפָה כְּלָפִי שְׂמִיָּא - מִדַּת עַמְלָק. זֶה לְשׁוֹן הַגֵּר"א (בְּבִיאורוֹ
לְתִיקוּנֵי זוֹהַר חֲדָשׁ, דף ל"ז ע"ב) "עֶרֶב רַב שְׁבִיִּישְׂרָאֵל הֵן הָעַמְּלָקִים, כְּמוֹ
שֶׁכְּתֹב בְּזֵהָר": וּמוּבָא שָׁם שְׁבִיִּישְׂרָאֵל רַב" יִשְׁנָם כַּחוֹת שֶׁל חֲמֵשׁ אֲמוּנוֹת,
רֵאשֵׁי תַבּוֹת: נְגִיעַ ר"ע: וְהָעֵקֶר שֶׁבָּהֶם הוּא עַמְלָק - עִי הָאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה.
הַשְּׁלָטוֹן עַל הָעַם הַקְּדוֹשׁ נִמְסַר בְּיַד עֶרֶב-רַב, כְּמוּבָא בְּהַגְּרָא (שֵׁם)
"הָעֶרֶב רַב שֶׁהוּא רִישָׁא דְּעַמָּא קְדִישָׁא בְּגְלוֹתָא בְּתַרְאָה, שְׂנֵאֲמַר - הִיוּ צְרִיָּה
לְרֵאשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכְּתֹב בְּ"רַעֲיָה מְהִימְנָא". בְּכַח גְּאוֹתָם וְשְׁלָטוֹנָם מְנַסִּים הֵם
לְהַשְׁפִּיעַ בְּהַשְׁקָפוֹת טְמֵאוֹת אֲפִיקוֹרְסִיּוֹת שֶׁל "כַּחֵי וְעֵצִים יְדִי", וְעוֹמְדִים
בְּחֲצִיפוֹת וּבְעִזּוֹת כְּנֶגֶד הָאֲמוּנָה, הַתּוֹרָה וְעִבּוּדַת ה'.

זֶה הוּא הַנְּסִיּוֹן שֶׁלְתוֹכוֹ הֵטַל עִם יִשְׂרָאֵל בְּ"עֲקֻבוֹת דְּמִשִּׁיחָא". ה' יִתְבַּרֵּךְ
מְשִׁיב יְהוּדִים רַבִּים לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹלְטִים בָּהּ, וּפּוֹרְקֵי עַל הַתּוֹרָה
מִתְגָּאִים כְּאֵלּוּ הֵם עָשׂוּ וּפְעָלוּ זֹאת בְּגִבּוֹרָתָם, וּכְכֹל שֶׁתִּגְדַּל גְּאוֹתָם תִּגְדַּל
חֲצָפְתָם, וְיִגְבֵּר רְצוֹנָם לְהַשְׁלִיט אֶת הָאֲפִיקוֹרְסוֹת ח"ו. זֶהוּ הַנְּסִיּוֹן
הָאֲחֵרוֹן שֶׁל גְלוֹת הַשְּׂכִינָה, הַנְּסִיּוֹן הַקָּשָׁה בְּיִתֵּר. אִם נִכְפֵּר אֶת הַנְּסִיּוֹן הַזֶּה
בְּכָל הַקְּפוֹ, נִדְּעָ אֶת הַתְּפִקִּיד שֶׁהִטִּילוּ מִשְׁמַיִם עַל תְּקוּפַתְנוּ - לְהַתְּחַזֵּק נֶגֶד
הַיְדְּעוֹת הַחֲמֻרָיוֹת הַכּוֹזְבוֹת, וְלְהַפִּיר כִּי טְעוֹת גְּמוּרָה הִיא בְּיַד אֵלָּה
הַטּוֹעֵנִים כְּאֵלּוּ שְׂאֵנוּ עֲשִׂינוּ אֶת שְׁלָנוּ - בְּאֵנוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, לְחַמְנוּ עֲלֵיָהּ,
וְהִנְנוּ שׁוֹלְטִים בָּהּ - וְה' יִתְבַּרֵּךְ כְּבָר יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ וּבְמִשְׁפָּחַת הַזְּמַן יִרְבּוּ
אֲמוּנָה וְיִרְאֵת שְׂמִים.

העומדים בתקיפות ובגבורה נפשית בנסיון הקשה הזה, של הדעות הכוזבות של "כחי ועצם ידי", ואינם מתפעלים ומשפיעים מחצפת הכפירה, ולא מתבטלים כלפיה כלל, אלא אדרבא מתחזקים באמונתם ואינם זזים מהשקפת התורה וחז"ל כמלא נימה, ומתמסרים לגמרי לעבודה פנימית בתורה ובתפלה ויראת שמים, הם אשר יזכו לגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו. להם יתגלה שוב האור העליון של ההכרות הבהירות. ידיעת האמת לאמיתה - אורו של גן-עדן, ויתקן כל החשך וההסתור שהיה מתעבה והולך מאז חטא אדם הראשון, ויזכו לסוף התקון דלתתא, שבעולם הזה, ולגלוי כבוד הדר מלכות ה' בשלמות בעולם הבא - מלכות דסלקא לעלא.

שאלה לב - מהו "גלות השכינה"?

מה שבני אדם מחשיבים את החמריות, ותופסת החמריות אצלם מקום יותר מהרוחניות, ונקלה בעיניהם לזלזל ברוחניות כשפוגעת היא להם בחמריות זהו גלות השכינה (ע"פ מכתב מאליהו ח"ג עמ' 126).

ולמשל, אדם לומד ומלמד תורה, או שפותח מוסד לתורה או כל ארגון מסוים והכסף או הכבוד המה מטרוותיו העקריות. זהו גלות השכינה, אדם נמנע מלהרביץ תורה, או מללמד תורה מהעדר תקציב כראוי לפי בקשתו, או כשאין הקבוצה מספיק מכבדת למעמדו ולכך נמנע מלהצטרף אליה וכיוצא, זוהי גלות השכינה, שהאדם בז ומשליך אחר גבו את כבוד ה', וחס הוא על ממונו וכבודו.

וכמו כן החנף שמחניף לאנשי דלא מעלי וכובש תוכחתו ומחאתו מפני הכבוד או מפני היראה יש בזה משום גלות השכינה.

שאלה לג - יש להבין מה התועלת והתקון בדורנו דור עקבות משיחא בכך שנסתמו לנו מעינות החכמה, בינת הנבונים תסתתר, הרגשות כהו, והחוששים אבדו מלחוש טעם רוחני, והרבה חסרי ספוק מעבודתם, ובפרט אלו העמלים בפרק העליות והירידות שאבד מהם כל טעם טוב בעבודת ה' ו"סוחבים" המה עצמם בגרירה כעגלה על חצץ למשך עוד יום ועוד יום, מה תקון יהא לנו בכך בדורנו זה? וכמו כן

השאלה בכללות שהנה חרבו בשואה הנוראה קהלות יקרות עם גדולי תורה ומוסר וחסידות, ומה תועלת יש בזה, דבשלמא יסורים וצרות ממרקים ומכפרים, אולם מה נותן חרבן הקדשה?

באור נפלא לכך מגלה לנו הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 134-133) ע"פ הרמח"ל, בבאור השאלה האחרונה, והוא שלהיות שהאדם לרב עובד ה' מסבת שסביבתו וקהלתו אליה הוא משתייך - דוחקתו, וזה ה"סטייל" של החברה והמשפחה ולא שייך אחרת, כך שעדין אין עדות על פנימיותו הכנה וטהורה היא אם לאו, ובכך מה עושה הבורא מחריב לו את עולמו הרוחני הסובב, שמחמתו נאלץ היה לנהג בשמירת התורה והמצוות, ומעתה נשאר לו להוכיח את פנימיותו בלבד, לפי שמעתה הנו בינו לבין עצמו.

כמו כן נתן לומר כלפי כל אדם ביחס לעליותיו וירידותיו וכהות חושיו ברוחניות, שאז נצרך הוא להלחם בפנימיותו כדי להשרד, ולהוכיח את כנות אמונתו ומסירותו לבוראו, בכך שאף באשר נסתם ממנו כל רגש וענג בעבודה, ממשוך הוא במסירות בעבודתו.

כך שישנם ענשים רוחניים, כמו גזרת שרפת הש"ס, או מיתת צדיקים שהיא ענש לסלק את הצדיק מאנשי דורו שאינם מנצלים את גדלותו וקדשותו כראוי, ומזניחים עבודתם הפנימית מתוך ספיק שיש להם רב גדול כזה.

והרב "מכתב מאליהו" (שם) האריך בזה בבאור נפלא נרחב הרוצה יעין שם. ומסקנת דבריו: גלוי נקדה אחת של פנימיות טהורה וזכה - אין ערוך לה, וכל סבל וכל קרבו כדאי בשבילה.

שאלה לד - ב"ה בימינו התורה בתפארתה, הישיבות מתרבות וגדלות לתפארת, תלמודי תורה עמוסים בתינוקות העוסקים בתורה, עשרות ומאות ספרים מתחברים בהלכה ובדרוש מה שלא היה מעולם כזה, עשרות ארגוני חסד למיניהם בארץ ובעולם, תנועת התשובה בעצמתה, זכויי הרבים למיניהם וכיוצא, האין בכח זה להרעיש העולמות לגאלנו מהגלות המרה?

יש לנו לדעת ידיעה חשובה שהיא יסוד הכל: "רחמנא לבא בעי". הקב"ה חפץ בעבודת הלב הפנימית.

והנה על זה חרב הבית, שהרי אמרו חז"ל בבית שני היו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים, ומפני מה חרב מפני שנאת חנם, דהינו חיצוניות היתה - תורה וגמילות חסדים, אלא שהפנימיות שהיא הלב היתה מקלקלת.

הנה לנו ראיה מפרשת, שהמעשים החיצוניים לא יספיקו, ואם היה בכך סבה להחריב את הבית, על אחת כמה וכמה שיש בכך סבה למנע בנינו.

והוא צרת דורנו, שהלב רחוק מהאמת, הלב מלא בפניות של כבוד, כסף, שררה, פרנסה, לעשות שם ופרסום, והעבדא, שהתחרות והשנאת חנם עדיו בינינו, שהנה אדם המקים ארגון של הרבצת תורה, או של גמ"ח או של חזרה בתשובה, או של ישיבה ללמוד תורה או תלמוד תורה או מחבר ספר באיזה תחום בתורה, וכיוצא, אם עינו רעה בהצלחת מתחרהו מה הועיל בכל עמלו, הלא מוכיח הדבר כמאה עדים שהפניות והנגיעות המה המובילים אצלו להרבות יפי ופאר בפעלו על מנת לנגח או לפחות להתנוסס בפעלתו, ואלו "עבודת הלב" שהיא לעשות נחת רוח ליוצרו, ולהרבות כבוד שמים באמת - רחוק ממנו.

ועל זאת אנחנו נמוקים בגלות המרה בצרות ויסורים, ועל פנינו טורפים לנו את כל עמלנו ויגיענו, ואין אנו מבינים מה רצון ה' מאתנו, מדוע לא מביט הוא עלינו עם כל הקרבתנו לתורה ולחסד, כי לא למענו אנו עושים מעשינו אלא למענו, והי' יראה ללב, כי הוא בוחן לבות וכליות, ובחינותיו נוקבים המה באפן שלא יוכל האדם לכסות את פנימיותו, והרוצה באמת לעמוד על האמת יוכל ויצליח, כי יבדק ויבחן כמה שמח הוא בהצלחת חבריו, ובפרט אלה העוסקים בתחום שהוא עוסק בו, ויהא אשר יהא, הלומד תורה ושואל לדעתה יבדק שמחתו ועינו הטובה בלומדי התורה המצליחים ממנו. העוסק בעבודת התפלה יבדק עצמו במצליחים ממנו. המזכה הרבים בארגונו, בהרצאותיו, בממונו וכיוצא, יבדק כמו כן עצמו, האם עינו צרה בבני אמונתו, וכמו כן יצמצם מחשבתו שתהא לשם השם.

וככל שנתחזק בזה וננקה הפנימיות מהשנאה והתחרות, ונעשה מעשינו בעבודת הלב באמת לכבוד שמים, ורק כבודו יתברך יהא לנגד עינינו, שתהא כל שאיפתנו להרבות כבודו בעולם, ולצפות באמת שיתגלה כבודו במהרה, ולסלק שום חשבון ונגיעה בעולם, ונחפץ באמת שתכף יתגלה כבודו ית' בעולם כדי שנוזקה לרוץ לעבדו בלב שלם, ויתהא הסכמה בלבנו לותר בותר מלא על כל תפקידינו ומשרותינו וכבודנו ושלא יעלה בלבנו אפלו רצון כל דהוא להשאר בארמנותינו ושררותינו כלל, אחר שכבודו יתברך מחלל בין האמות ובתוכנו כי יתבונן זה המזכה הרבים בפעלותיו, ובארגונו, מה כחו ומה יכלתו לפעל למניעת חלול ה' הנורא שיש היום, וכי בשביל המעט שעושה הוא יש בו כדי להציל את הדור הירוד והשפל,

וְהַלּוֹאִי שֶׁיִצְלִיל אָדָם אַחַד כְּרֹאוֹי, וּמָה אִם כֵּן יֵשׁ לָנוּ לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בַּפְעֻלַּתְנוּ וּלְשִׂמְחַת בְּהֵם וְלַחֲיוֹשׁ כְּאֵלוֹ אָנוּ מְקִימִים אֶת הָעוֹלָם בְּמַעֲשֵׂינּוּ. כִּדְ שֶׁאֵין לָנוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂינּוּ בְּבוֹשָׁה וּבְהַכְנָעָה מִבְּלִי שׁוֹם הַתְּרַבְּרוּבוֹת, וּלְצַפּוֹת לְגֵאֲלָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁאֵז הוּא ית' וְרַק הוּא בְּרָגַע קֶטַן יָשִׁיב לֵב עִם יִשְׂרָאֵל אֵלָיו מָה שֶׁלֹּא נוֹכַל אָנוּ עֲשׂוֹתוֹ גַּם בְּאֶלְפֵי אֶלְפֵי שָׁנִים שֶׁל עֲמַל וּיְגִיעָה, וְגַם אִם יִתְרַבּוּ עוֹד אֶלְפִים אֲרֻגוֹנִים כִּיּוֹצֵא שֵׁישׁ לָנוּ הַיּוֹם לֹא נוֹכַל עֲשׂוֹת אֶפְס קֶצֶה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה ה' בְּן רָגַע, וְאִם כֵּן מָה אָנוּ וּמָה פִּחְנוּ לְרַצּוֹת אֶת הָעֶכְשָׁיו מִשׁוֹם סִבָּה שֶׁהִיא, אֵין לָנוּ אֶלָּא לַחֲפֹץ שֶׁכְּבוֹדוֹ ית' יִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂינּוּ אֲדָ וְרַק לְכְבוֹדוֹ וּמִתּוֹדֵךְ תְּחוֹשָׁה אֶמְתִּית שֶׁכָּל מַעֲשֵׂינּוּ תִהְיוּ וְהִבֵּל וְאֵין בְּהֵם שְׁעוֹר כָּלֵל לְרַצּוֹת אֶת מִצְבְּנוֹ הָעֶכְשָׁיו לְעַמַּת גְּלוֹי שְׁמוֹ יִתְבַּרְךָ בְּקִרּוֹב מִמֶּשׁ, וְאֵז בְּזֹאת נִבְחַן כִּי כִּנִּים אֲנַחְנוּ לְרַצּוֹת לְרֹאוֹת אֶת מַלְכֵנוּ בְּמַלְכוּתוֹ וְתַפְאֲרוֹתוֹ, וְהוּא אֲשֶׁר יִקְרַב לָנוּ אֶת גְּאֻלְתֵּנוּ, יְסוֹד הַדְּבָרִים הֵם מִסְפָּר "הַבְּרִית" (חֲלֹק א, כְּתָב יוֹשֵׁר).

שאלה לה - במה יבטיח האדם את עצמו להנצל מלפול ומלהדחות מלפני ה' בעדן חבלו של משיח?

הַעֲצָה מִבְּאֲרַת בְּנֵבִיא מִלְאָכִי (ג, טו), "אֵז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע, וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו וְגו'".

וּפִי רַבְנוּ סַעֲדִיָּה גְּאוֹן, שֶׁהוּא הַכְּתוּב בְּדִנְיָאֵל (יב, א) "...וְהִיתָה עֵת צָרָה אֲשֶׁר לֹא נִהְיֶתָה מִגּוֹי... וּבִעֵת הַהִיא יִמְלֹט עִמָּךְ כָּל הַנִּמְצָא כְּתוּב בְּסֵפֶר".

מִי הוּא יִמְלֹט? כָּל הַכְּתוּב בְּסֵפֶר, וּמִי הוּא הַכְּתוּב בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְהַמְלִיט? הֲלֹא אֲשֶׁר קִיַּם בְּעֵדֵן עֵת צָרָה זֶה לְהִיּוֹת מִיִּרְאֵי ה' שֶׁנִּדְבְּרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בְּעֵנִי חֲזוֹק וְיִרְאֵת ה' בְּחַפּוֹשׁ עֲצוֹת לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִיִּצְהָר זֶהוּ שֶׁיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְהַמְלִיט בְּעֵדֵן זֶה.

וְעָלִיו נֶאֱמַר בְּמִלְאָכִי שֶׁם שֶׁנִּקְרָא "סִגְלָה", וַיַּחְמַל עָלָיו הַקָּב"ה: "כַּאֲשֶׁר יַחְמַל אִישׁ עַל בְּנוֹ הָעוֹבֵד אוֹתוֹ".

אִם כֵּן זֶה הָעֲצָה בְּזִמְן קִשָּׁה זֶה שֶׁל עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָא אֲשֶׁר יִשְׁלֹטוּ ה' יַעֲרֹב רַב" וְתִהְיֶה הַשְּׁעָה מְשַׁחֲקֵת לָהֶם לְהַסִּית וּלְהַדְּיחַ אֶת עִם יִשְׂרָאֵל מִדְּרָךְ ה', וּמִכָּל הַקְּשׁוֹר לְקִדְשֵׁת עִמְנוּ וְלָבוֹז לְתוֹרָה וּלְלוֹמְדֶיהָ, מִי אֲשֶׁר יֵאָחֵז בְּעֲצָה הַנִּי"ל בְּזִמְן כְּזֶה לְהַדְּבֵר עִם יִרְאֵי ה' וּלְחַזֵּק עַצְמוֹ הוּא שֶׁיִּשְׁרֹד לְעֵת קֶץ לְחַזוֹת ה'.

שאלה לו - במה יהא נתן בעקר להתחזק בימות עקבות משיחא כשיגבר החשך בעולם?

עקר החזוק והפחם יהא אז מתקופות שעברו וכמו יציא"מ, קבלת התורה, נסי יהושע בכניסתו לארץ, נסי ביהמ"ק, ועוד מנסי חנכה ופורים, ועוד מנסים כלליים ופרטיים שהיו בעם ישראל בעבר, וכן מהתבוננות בגדולי ישראל גבורי האמה בעלי מופתים, בעלי יגיעה ועמל בעבודת ה' שגלו אור ה' בעולם.

כי החשך בעדן עקבות משיחא יהא חזק למאד, וקצת להבין את גדל החשך שיהא בעקבות משיחא נתן להתבונן מתנא דבי אליהו זוטא (יט): מובא ב"מכתב מאליהו" (ח"ה עמ' 297):

באותה שעה (בזמן הגאולה) באו מלאכי השרת ומבקשין לומר שירה לפני הקב"ה ואין מוצאין אותו. והולכין אצל הים... מיום שיבש... אותי... שוב לא ראיתיו. הולכין אל הר סיני... מיום שנגלה... עלי... שוב לא ראיתיו. והולכין אצל ציון... מיום שסלק... את שכנתו מתוכי והחריב את ביתו... שוב לא ראיתיו. ויאמר להם ישעיה את מי אתם מבקשים, ויאמרו לו את הקב"ה... ויאמר להם... עכשו יצא מאדום (פ"י מחרבן מלכות הרביעית) שנאמר מי זה בא מאדום (ישעיה סג, א).

המדרש הזה מלמדנו שבעת חבלי המשיח הצרות מתגברות ומתרבות כל כך עד שקשה מאד, וכמעט בלתי אפשרי, להכיר את הנהגת השי"ת ואת חסדו. וזהו משמעות המאמר שהמלאכים מבקשים לומר שירה - שזוהי השגה ברורה של חסדו ית' - ואין מוצאים אותו. אי אפשר לראות חסדו ית' בתוך החרבן והצרות ולכן מבקשים להכיר את גלויו ית' מתוך מארעות העבר כגון קריעת ים סוף, מעמד הר סיני וכבוד בית המקדש. אבל כל זה הוא בעבר ואינו נראה עכשו בהנה.

אולם הנביא מבשר לנו שעכשו יצא מאדום - שזהו זמן הגאולה. ואף שכל משך זמן חבלי המשיח אין סימן ורמז לגאולה, מכל מקום הנביא מבטיח אותנו שכל זה הוא ההכנה לגאולה. והגאולה תבוא פתאום, כמו שנאמר "ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים" (מלאכי ג, א).

וזה כמו שמצאנו ביוסף, שלאחר שראה ששר המשקים שכח אותו לא היתה לו עוד שום תוחלת ותקוה להנצל מבית האסורים. ואף רגע קדם שבאו שלוחי פרעה לא היה יכול, לפי דרך הטבע, לקיות לדבר זה. פתאום דפקו בפתחו והוציאוהו (בראשית מא, יד). ועי"ש בספורנו "ויריצהו מן הבור. כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו כי קרובה ישועתי לבוא (ישעיה נו, א). וכן אמר לעשות לעתיד, כאמרו ופתאום יבוא אל היכלו וגו'".

וענין צרות חבלי המשיח הוא לעורר אותנו שנתחזק בכל פחנו להכין עצמנו לקראת המשיח כי פתאום יבא טרם נפנה להתבונן, וימצאנו בהסח הדעת כמו שאמרו ז"ל "גי' [דברים] באים בהסח הדעת משיח וכו'" (סנהדרין צו.). ומי שלא יהיה מוכן אז לבואו ישאר ח"ו מבחוץ לגלוי.

שאלה לו - מה המעלה הנשגבה שבאמירת אמן יהא שמיה רבא שיש בכחה לבטל גזר דין של 70 שנה לרעה מהאדם?

תכלית הגליות המה להכניע את לבותינו, ולשבור לבבנו לה', וכן ראינו בשעבוד מצרים, שהשפלנו עד עפר בחמר ובלבנים שעבוד הגוף ושעבוד הנפש כדי להכשירנו לקבלת התורה, כי עקר קבלת התורה וידיעת ה' אינם אלא בלב הנכנע, ולכן הקב"ה שובר ומכניע את גסות רוחו של עם ישראל בכלל ושל כל יהודי בפרט בצרותיו הפרטיות, וכן ראיתי בהחיד"א (ואכת"י) שעקר הסבה לחבלי משיח ולצרות הגדולות שיהיו אז הוא כדי להכניע את עם ישראל להכשירם לגאולה ולידע את ה', לפי שאי אפשר לידע את ה' שפרושו התבטלות להשגחתו ולהצדקת דינו רק ע"י ענוה בתכלית, ולכך נועדו הגליות במטרה לשבור גאותנו.

והעונה אמן יהא שמיה רבה, בכל פחו וכונתו, מצהיר בזה שאין הוא חפץ לעצמו כלום, ואין לנגד עיניו אלא כבוד שמים בלבד, ואף שבכך שיתעלה שמו יתברך ותגלה מלכותו לא יהא זכות ולא חובה וקטן וגדול שם הוא, להיות כלם בטלים לשכינה, וכל הפרויקטים של בעלי החדשות למיניהם, כרגע יאבדו אין תופס ישיבה, ואין רבו, אין תלמידים ואין משרתים, וכנאמר: (ירמיה לא, לג): "כי לא ילמדו עוד איש את רעהו כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" עם כל זה מוכן האדם להשליך את כל הכבוד המדמה שיש לו בעולם עתה, ואת כל אפשרויות הזכיות שלו שאי אפשר לרכשם אלא עתה בגלות, כמובא בגמרא "שבת" שימות המשיח אלו ימים שאין בהם חפץ - לא זכות ולא חובה, ועם כל זה מסכים האדם לוותר על הכל על שליטתו, על מלכותו, על עסקיו, וכאמור אף על רבוי זכיותיו בתורה ומצוות ואף על התגברותו על יצרו שאין לה מעלה אלא עתה בגלות, ומוכן הוא להשליך הכל רק בשביל שיתגדל כבודו יתברך, זהו תכלית הכניעה וההתבטלות, ולכך אחד כזה הגיע לתכלית המכוננת בגליות שמטרתה להכניע כאמור, ולכך לאיש אשר כזה לשם מה יסורים והשפלות, הלא זה הגיע לתכלית המכוננת שבגליות ללא יסורים ומכאובים ולמה אם כן שיתיסר, ולכן גם אם נגזר עליו גזר דין של 70 שנה לרעה נהפך עליו לטובה, והוא כאמור, כשאומר זאת האדם בתמידות ושומר אמונים - דהינו ממתין ומצפה לעניית אמן יהא שמיה רבא לענותה בכל פחו ובכל פונתו, ולחפוף בלב שלם ובהשתוקקות ובצפיה - לפחות באותו רגע שעונה הוא אמן יהא שמיה רבא - שיתגדל

כְּבוֹדוֹ יִתְבַרַךְ, וְאִף שְׂיִמְחֶק בְּכֶדֶד כָּל זֵכֶר מִכְבוֹדוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוֹ, וְכֻלָּם יִכְרְעוּ וַיִּפְּלוּ וְלִכְבוֹד שְׁמוֹ יִקָּר יִתְנֶנּוּ.

וְכִידוּעַ שְׂכֵן הָיָה אוֹמֵר הַ"חֶפֶץ חַיִּים" זצ"ל, דְּאָמַת הוּא שְׁעֵתָהּ בְּגִלוֹת יִשְׁנָה מֵעֵלָּה לַתּוֹרָה וּמִצּוּוֹת וְלִזְכוּיֹת מֵה שְׂאִין כֵּן לִימֹת הַמְּשִׁיחַ שְׂיִתְבַּטֵּל הַכֹּל וְאִין בְּהֵם לֹא זְכוּת לֹא חוֹבָה, וְעַם כָּל זֶה חִיבִים אָנוּ לְצַפּוֹת לִימֹת הַמְּשִׁיחַ כְּדִי שְׂכְבוֹד שְׁמַיִם יִתְקַדֵּשׁ וַיִּפְסַק הַחֲלוּל ה' הַגְּדוֹל שְׂיִשְׁנֶנּוּ בְּגִלוֹת, וְזוֹ צְרִיכָה לְהִיּוֹת צְפִינֵנוּ גַם עַל חֲשִׁבוֹן שְׂבִכְדֶּךָ יִפְסַק אֲפֻשְׁרוֹת הַעֲשָׂרַת זְכוּיֹתֵינוּ וְאוֹצֵר מִצּוּוֹתֵינוּ.